bertolt brecht

GÜNLÜKLER 2

1941-1955

ithaki

BERTOLT BRECHT Asıl adı Eugen Berthold Friedrich Brecht (Doğum; 10 Şubat 1898, Augsburg – Ölüm; 14 Ağustos 1956, Berlin) Marksist şair, oyun yazarı, eleştirmen, tiyatro yönetmeni ve kuramcı. Unutulmaz oyunlarından başka kuramsal yazıları ve uygulamada gerçekleştirdiği devrim niteliğindeki yeniliklerle 20. yüzyıl ve günümüz tiyatrosuna yön vermiş öncü isimlerdendir. Kurucusu olduğu epik tiyatro anlayışıyla devrim yaratan Brecht, çağdaş siyasal ve devrimci tiyatronun yaratıcılarındandır.

Orta halli bir aileden gelen Brecht, Augsburglu bir kâğıt fabrikası müdürünün oğluydu. İçinde doğup büyüdüğü Augsburg, Kaiser Wilhelm döneminin başlarında küçük sanayisi hızla gelişen, tam bir burjuva kentiydi. Brecht, edebiyata ve tiyatroya ilgi duymasına karşın, 1917'de liseyi bitirdikten sonra Münih'te tıp okumaya başladı. I. Dünya Savaşı'nın son yılında, 1918 Sonbaharında askere alındı ve Augsburg'daki askeri hastanede sağlık görevlisi oldu. Brecht'in hastanede tanık olduğu sefalet, ölümüne değin kararlı bir şekilde sürdüreceği savaş karşıtı tutumunun temelini oluşturdu.

Nazilerin iktidara gelişleri ve ünlü Reichstag yangınından hemen sonra Almanya'yı terk eden ve uzun yıllar sürgünde yaşayan Brecht, yapıtlarının pek çoğunu bu sıralar kaleme aldı. Burjuva dünyasına ve değerlerine, kapitalizme, sömürüye, savaşa ve bir bütün olarak içinde yaşadığı adaletsiz dünyaya sonuna dek saldırdı. Angaje bir aydındı ve sanatın da angaje olması gerektiğini savundu hep. Dehasıyla tiyatroya yepyeni olanaklar ve derinlikler kazandırdı. Yabancılaşma, yadırgatma, mesel, sahneleme, müzikal oyun ve daha pek çok kavram ve pratiği, yepyeni bir biçim ve üslupla mükemmel bir biçimde tiyatroya uyarladı.

Bertolt Brecht
Günlükler 2 (1941-1955)
Özgün Adı: *Journale 2 (1941-1955)*

İthaki Yayınları - 652
Edebiyat - 528
ISBN 978-975-273-458-6

1. Baskı Ekim, 2009, İstanbul

© Türkçe Çeviri: İlke Gökdemir 2009
© Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 1995
© Stefan S. Brecht 1995
© Aufbau-Verlag Berlin und Weimar und Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 1995
© İthaki, 2009

Bu eserin tüm hakları ONK Telif Hakları Ajansı aracılığıyla satın alınmıştır. Yayıncının yazılı izni olmaksızın herhangi bir alıntı yapılamaz.

Sanat Yönetmeni: Murat Özgül
Redaksiyon: Saliha Yeniyol
Düzelti: Ayşegül Uyanık Örnekal
Sayfa Düzeni ve Baskıya Hazırlık: Yeşim Ercan Aydın
Kapak, İç Baskı: İdil Matbaacılık
Davutpaşa Cad. No: 123 Kat: 1
Topkapı-İstanbul Tel: (0212) 482 36 01
Sertifika No: 11410

İthaki™ Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.'nin yan kuruluşudur.
Mühürdar Cad. İlter Ertüzün Sok. 4/6 34710 Kadıköy İstanbul
Tel: (0216) 330 93 08 – 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34
ithaki@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com

Bertolt Brecht

GÜNLÜKLER 2
(1941-1955)

Çeviren
İLKE GÖKDEMİR

İthaki

Bertolt Brecht
Bütün Eserleri

Werner Hecht
Jan Knopf
Werner Mittenzwei
Klaus-Detlef Müller
Tarafından Hazırlanan, Yorumlu,
Büyük Berlin ve Frankfurt Baskısı
Cilt 27

Bertolt Brecht
Günlükler 2

Aufbau-Verlag Berlin und Weimar
Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main
İthaki Yayınları, İstanbul

Herta Ramthun denetiminde, Marianne Conrad ve Werner Hecht'in işbirliğiyle hazırlanmıştır.

Bertolt Brecht, Bütün Eserleri, Cilt 27
Brecht metinlerinin telif hakları: © Stefan S. Brecht 1995.
Bütün haklar: © Aufbau-Verlag Berlin und Weimar und Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 1995.

Günlükler 2

1941-1955

Günlükler 1941-1955
Otobiyografik Notlar 1942-1955

Amerika[1]
21.7.41 – 31.12.41

ERASTUS FIELD'IN AMERİKA ANITI

Erastus Field bunun kusursuz olabileceğini kabul etti

BİR GAZETE KUPÜRÜNDEN: ***Bir resmin röprodüksiyonu.***

21.7.41

Los Angeles'ın limanı San Pedro'ya varıyoruz[2] Marta Feuchtwanger[3] ve oyuncu Alexander Granach[4] bizi Pier'den alıyorlar. Elisabeth Hauptmann[5] bir bayan arkadaşı aracılığıyla bizim için bir daire kiraladı. Kendisinin New York'ta bir işi zaten var.

Amerika'nın Fransa'nın demokrasisinin başına gelenlerden öğrenmesi gereken çok şey var. En önemli makalelerimizden biri Lion Feuchtwanger'in, Fransa'daki durumu betimlediği 'Kayıp Ruhlar Limited Şirketi' başlıklı makalesi.

Bu gazete kupüründe Feuchtwanger, Les Milles adlı Fransız tutuklular kampında gösterilmekte. Fotoğraftaki metin: (İngilizce)

Bu makale ilk kez New York'ta, *Friday*'de 10 Ocak 1941 tarihinde yayınlanır. Burada Feuchtwanger'in *Fransa'daki Yenilginin Psikolojik Etkisi* adlı yazısının çevirisi sözkonusu olsa gerek. Brecht aynı resmi (*Life*, New York) *Kriegsfibel*'de 13 numaralı fotoğraf epigramı için kullanır.

22.7.41

Feuchtwanger, Santa Monica'da Meksika tarzı büyük bir evde yaşıyor. Kendisi hiç değişmemiş, yalnızca daha yaşlanmış görünüyor. Buradaki tiyatro için astrologlar ve şarlatanlar ile ilgili bir oyun üzerinde çalışıyor. New York'tan daha ucuz olduğu ve para kazanmak için daha fazla olanaklar sunduğu için burada kalmamızı öneriyor.

1.8.41

Neredeyse hiçbir yerde hayat bana, burada bu rahat, zorunluluğu olmayan hayatın oyun evinde olduğu kadar zor

İngiliz hava donanması için düşünülmüş olan *Lockheed Bomba Uçakları*, Brooklyn'deki Floyd Bennet Havaalanı'na yığılmıştır. Kaliforniya'daki fabrikadan uçuşa geçen *Hudson Bomba Uçakları*'nın kanatları, sağda görüldüğü gibi, gemilere getirilmeden önce sökülürdü. Hudson'lar, İngilizlerin hayranlık duyduğu güvenilir uçaklardı. Günde dört uçak üretilirdi

(1 Ağustos 1941 tarihinin not düşüldüğü bir sonraki resimle birlikte, yan yana bulunmaktadır.)

Bu resim 1938 yılında çekildiğinde Churchill'in Chartwell'deki çalışma odasında şişelerle dolu bir sehpa (sağda) bulunmaktaydı. Matmazel Moir, Churchill'in şişeleri her zaman görebileceği bir yerde durmasını istediğini söylerdi.

Churchill (devamı)

Churchill'in üçüncü bir resmi onun unutulmasına imkan vermez. Viski, şampanya, likörden oluşan bir dizi şişeye bakan orta yaşlı, etine dolgun bir beyefendinin sakin, donuk yaşantısını göstermektedir bu resim. Amerika'dayken, küçük içki stoğunu yatağından görebileceği bir şekilde yerleştirilmesini isterdi.

Bay Churchill içmeyi severdi. İçkinin ona güç kuvvet verdiğini gözledim: İçtiğinde gözlerinde bir parıltı beliriyor, yaradılışına bir hareketlilik geliyordu. Pek çok kez, "Buzlu su eşliğinde iyi bir konuşma yapamazsın," dediğini duydum.

Evde ya da seyahatte, işte ya da tatilde Churchill, öğleden önce bir bardak *Sherry*, öğle yemeğinde ise küçük bir şişe kırmızı şarap ya da Burgunder içerdi. Bay Churchill için içkinin olmadığı bir yemek, yemek değildi. İngiltere'de bulunduğunda öğleden sonraları bazen, ama akşam yemeklerinden sonra mutlaka Porto şarabı içerdi. İçki içtikten sonra en parlak konuşmaları yapardı. Akşam üstleri ise günün ilk sodalı viskisini isterdi. İngilizlerin pek çoğu gibi viskisini buzsuz içerdi. Akşam yemeğinde ise bir şişe şampanya içmeyi severdi. Porto şarabı ritüelinden sonra en iyi Napolyon konyağını yudumlardı. Bazı durumlarda da akşamları kokteyl içerdi.

Çok fazla yemek yemediği halde Churchill, iyi yemekten anlardı. Ancak yine de zor ve egzotik yemekler için özel bir ilgisi olmadığından yemek sanatından çok iyi anladığı söylenemezdi.

(Kupürün arkasında Phyllis Moir'in makalesinin girişi bulunmaktadır.) Fotoğraftaki metin: (İngilizce)

gelmemişti. Ev olması gerektiğinden daha güzel, benim buradaki mesleğim altın arayıcılığı. Uzun uzun anlatıldığı gibi, şansı yaver gidenler çamuru yıkadığında yumruk büyüklüğünde altın külçelerine ulaşıyorlar. Ben gidersem bulutların üzerinde giderim, tıpkı omurilik rahatsızlığı olan biri[6] gibi. Tam da şimdi, Grete[7] olsaydı burada. Sanki çöle girerken biri rehberimi benden almış gibi.

9.8.41

Kendimi çağın dışına atılmış gibi hissediyorum. Burası büyük şehir formundaki bir Tahiti; tam şu anda çimenleri olan küçük bir bahçeye bakıyorum. Kırmızı açmış çiçek demetleri, bir palmiye, beyaz bahçe sandalyeleri ve piyano çalan –radyoda değil– bir erkek sesi içli bir şeyler söylüyor. Doğa ellerinde, hattâ her şey çok yapay olduğundan doğa için çok güçlü duygular geliştirmişler, öyle ki doğayı yabancılaştırmışlar. Dieterle'nin[8] evinden bakıldığında Fernandovalley görünüyor; parlak ışıklarıyla ardı arkası kesilmeyen arabalar doğanın içinden akıp gidiyor. Ama anlaşılıyor ki, yeşil olan her şey çölün sulama aletleriyle güçlükle elde ediliyor. Biraz kazısan çöl hemen beliriyor: Su faturasını ödemezsen, hiçbir şey yeşermiyor. Avrupa'nın boydan boya en uzun olduğu mesafesi 15.000 kilometre boyunca yazgımızı belirleyen, günler ve geceler boyu kanlı bir kıyım, sanat dünyasının işleyişinde zayıf bir yankı yaratıyor.

Walter Benjamin[9] küçük bir İspanyol sınır kasabasında kendini zehirlemiş. Jandarma onun da dahil olduğu bir grubu durdurmuş. Gezide ona eşlik edenler, bir sonraki sabah yola devam etmelerine izin verildiğini söylemek üzere odasına git-

tığında onu ölü olarak bulmuşlar. Sosyal Araştırmalar Enstitüsü'ne yolladığı son çalışmasını okuyorum. Günther Stern[10], bu çalışmayı, karanlık ve belirsiz olduğunu belirterek bana veriyor, sanırım "artık öyle" kelimesi de bu metinde geçiyor. Bu küçük inceleme bir tarih araştırmasını ele alıyor ve ancak benim "Sezar"ımın okunmasından sonra yazılmış olabilir. (Benjamin bu metni Svendborg'da okuduğunda pek anlayamamış, bu metinle ne yapacağını bilememişti). Benjamin, tarihin bir akış olarak ele alınmasına, sakin kafaların güçlü bir girişimi olarak değerlendirilmesine, yapılan işin ahlakın kaynağı olarak görülmesine, işçilerin tamamının ise tekniğin koruyucuları olarak görülmesine karşı çıkmaktadır. İnsan, faşizm gibi bir şeyin, "bu yüzyılda hâlâ" nasıl var olabildiğine şaşmalı, (sanki bütün yüzyılların korkusu bu değilmiş gibi) cümlesiyle pek bir eğlenirdi. Kısaca, çalışma (bütün metaforlara ve Yahudiciliğe rağmen) açık ve çözüm bulucu ve insan, böyle bir şeyi bile en azından yanlış anlamaya hazır olanların sayısının ne kadar az olduğunu korkuyla düşünüyor.

Ve hayatta kalanlar! Rolf Nürnberg'in[11] evinde, bahçede

MAREŞAL TIMOSCHENKO (sağda) SUBAYLARA DİREKTİFLER VERMEKTE

Bu askeri kültür ne kadar gerçek?

Sovyet mareşalı Semjon K. Timoschenko 1939-40 tarihlerindeki Sovyet-Finlandiya savaşında bir orduyu yönetmiştir. Daha sonra ise 1941 yılına kadar savunma biriminin halk komiseridir. Fotoğraftaki metin: (İngilizce)

Grev, saat 21'de kitlelerin işi bırakmasıyla başladı. Pankartlarda 'Çelik işçileri direniş taraftarı, Bethlehem ise kâr derdinde', 'Bethlehem yasaları hiçe sayıyor' yazılıydı.

Bethlehem kentinin (USA; Pennsylvania) çelik demir fabrikalarında yapılan bir grevi göstermektdir.

Scotland Yard'dan Sergeant Thompson (sağda) yirmi yıldır Churchill'in koruması. (Yard, vazife başında olsun ya da olmasın her ünlü İngiliz devlet adamına bir koruma vermektedir.) Thompson, Churchill'e gayriresmi olarak da sekreter ve kişisel danışman olarak hizmet etmiştir.

verilen bir partide soytarı Horkheimer'a ve Pollock'a rastladım, Frankfurt Sosyoloji Enstitüsü'nden iki Tui[12] Horkheimer bir milyoner, Pollock sadece iyi bir aileden geliyor, yani sadece Horkheimer bulunduğu yere, "enstitünün devrimci faaliyetini dışarıya karşı örtbas etmek için" bir profesör satın alabilir. Bu sefer Columbia Üniversitesi'nde. Ama komünistlere uygulanmaya başlanan büyük baskından bu yana, "üniversitede az ya da çok rastlanan, ruhunu satma hevesini kaybetti Horkheimer. Cennet gibi olan batıya gidiyorlar. Akademik palmiyeler! Paralarıyla derginin basacağına dair bir garanti vermeden çalışmalarının tümünü teslim etmeleri koşuluyla bir düzine entelektüelin geçinebilmesini sağlıyorlar. Böylece "enstitünün parasını kurtarmanın yıllar boyunca en temel devrimci zorunlulukları olduğunu" öne sürebiliyorlar.

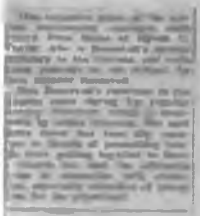

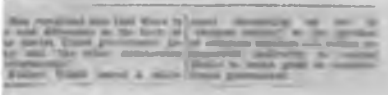
OMSK'DAN GELEN CENTİLMEN

İşçiler şarkı söylüyordu: Ayaklanın ***siz köleler!***

Bir olasılık kastedilen şudur: 'Wach auf, Verdammte dieser Erde'. 1943 yılına değin Sovyetler Birliği nde milli marş olarak söylenen Enternasyonel'in (1871) başlangıç dizesi.

Hitler 6000 uçağı ve iki orduyu Moskova'nın önüne atıyor

Tutukluların değiş tokuşu iptal edildi

JOHN A. PARRIS Jr., Gazeteci:

Newhaven, England, 7 Ekim, Salı. —(UP)— Sözkonusu sayıda bir yanlış anlaşılmanın gündeme gelmesiyle esirlerin ülkelerine geri gönderilmesi planında sorunlar baş gösterince İngiliz makamlar bugün şafak vaktı başlaması planlanan, İngiliz ve Alman savaş esirlerinin değiş tokuşunu iptal etti.

'Alman hükümeti yaklaşık 100 savaş esirini değiş tokuş etmeye hazır olduklarını açıkladı' alıntısı yapıldı yayında. 'Savaş esirleri Newhaven'da bir gemide bulunuyorlar. Bu programa ilişkin kimi gelişmeler nedeniyle diplomatik görüşmelere devam edilmekte

Din Karşıtı Kızıl Gazete

Moskova, 6 Ekim. —(AP)— Ayda iki kez yayınlanan militan ateist bir dergi olan Sovyet 'Anti-Religiosnik' yayınını durdurdu. Bu dergi, kendisinden önce yayınını durduran 'Bezboshnik' (Allahsız) adıyla yayınlanan gazetenin kitlesine hizmet eden bir yayın organıydı. Yayının durdurulmasına her iki durumda da kağıt tasarrufu neden olarak gösterildi

DETROIT, 6 Ekim. —(UP)— Ford Motor Company bugün, sivil amaçlı otomobil üretiminde kısıtlamaya gidileceğinden River-Rouge Fabrikası ve diğer işletmelerinde çalışan 20.000 işçinin işten çıkarılacağını duyurdu.

Burada otomobil endüstrisinin yol açtığı sivil alanda çalışanların çıkarıldığı ilk büyük işten çıkarma sözkonusu.

Ford, firmanın savunma alanından gelecek siparişlerle büyük çapta üretime geçmesi durumunda işten çıkarılanları yeniden işe alabileceğini belirtti. Bu da altı ay içerisinde olsa gerek

MINNER:

Canterbury, Rusya'yla gurur duyuyor

Londra, 6 Ekim (AP) Canterbury'nin başpiskoposu, Başpiskoposluk Dairesi'nin Canterbury'deki konferansında dünyanın özgürlüğü için kahramanca savaşıp cesaret ve direniş gösterdikleri için yeni müttefikimiz Sovyet Rusyası ile gurur duyabileceğimizi söyledi.

İngiltere'deki kilisenin en yüksek makamında bulunan başpiskopos, Rusya'nın gerçek, ben'inin uyandığını söyledi.

Halkın bu isyanı ile derin ve silinemeyecek kadar güçlü dini duygularının yeniden uyandığından şüphe edebilir miyiz?

Başpiskopos, yeniden bir araya gelmiş ve geçmişin vanlışlarından kurtulmuş Rusya ile, İngiliz Commonwealth ve Birleşmiş Amerika arasında savaş sonrası yakın ilişkilerin öngörüldüğünü söyledi.

MUSSOLINI, GÖRING VE HITLER RUS CEPHESİNDE

4.10.41

Film malzemesinden yola çıkarak, *Reyher'e*[13] "Jae Fleischhacker Şikago'da" planını anlatıyorum ve birkaç saat içinde bir film hikâyesi oluşturuyoruz: "Ekmek kralı ekmek pişirmeyi öğreniyor" Amerika'da gerçekten iyi ekmek yok ve ben çok severek ekmek yerim, ekmekle tereyağından ibaret ana öğünümü geceleri yiyorum. Reyher'e göre Amerikalılar hâlâ göçebe ve göçebeler yemekten hiç anlamaz. Önce topraktan neler elde edilebileceğinin öğrenilmesi gerekiyor çünkü. Gerçek ekmeğe ihtiyaç duymayabilirler. Ekmek dilimlenmiş olarak satılmıyor, oysa ekmeğin giderken, yolda yürürken ya da durduklarında yemek üzere dilimlenmiş olması gerekiyor. Amerikalılar gerçekten göçebe. Çizme değiştirir gibi meslek değiştiriyorlar, evleri sadece 20 yıllığına inşa ediyorlar ve bu süre sonuna kadar aynı evde yaşamaya devam et-

miyorlar, böylece asla belirli bir yurtları olmuyor. Bu büyük karmaşanın[14] burada bu kadar çok gelişmiş olması boşuna değil.

5.10.41

Dış politika sözkonusu olduğunda Fransa ve İngiltere'de farklı sınıflar arasındaki menfaat uyuşmazlığı, dış politikayı ilgilendirir şekilde, bu on yılda sürekli ve hızlı bir şekilde belirginleşti. Bu ülkeler artık çok nadir millet olarak mücadele ediyorlar. Almanların safında yer aldıklarında Fransız halkını yenmeleri daha kolay olacağı için (savaşın ortasında) Fransa'nın Bankası, İngiliz Tory'lerinin[15] saflarından Alman Ruhr endüstriyelleri safına geçti. Tarih bu savaşı gerçekten *yanlış*

BATAKLIĞA SAPLANMIŞ TOP BİRLİKLERİ
Bazıları acele içinde

savaş (wrong war) olarak adlandıracaktır.

8.10.1941

Feuchtwanger ile tarihçilerin mutlak kudreti üzerine tartıştık. Şaşkınlık ve zaferden oluşan bir duyguyla, tarihi ya-

zanların tarih üzerindeki zaferlerini, örneğin Horatius'un Agustus'u nasıl August'us yaptığını, İncilin peygamberlerinin kralları nasıl desteklediklerini anlatıyor. Sonraki nesillerin Hitler hakkındaki düşüncesini belirleyebilmek tasavvurundan hareketle böyle bir şeye gereksinim duyuyor. Sezar'ın ölümünden sonraki ününden yola çıkıyoruz. Machiavells'in portresini Mommsen'inkiyle karşılaştırınca, Feuchtwanger sadece yazarı, bireyi ve eserdeki hoşlukları görüyor. Onların formüle edişlerinin "kalitesi"dir belirleyici olandır. Machiavell'in Kondottiere'yi (çete liderini), Mommsen'in vatandaşlarla birlikte hareket eden bilgili hükümdarı görmesi vb. şeyler, Feuchtwangwer'i, Tui mutlak gücü ele geçirdiği için, ilgilendirmiyor.

25.10.41

Döblin'lerdeki[16] akşam. İşten kovulduğu için, aralarında Heinrich Mann'ın da bulunduğu, Fransa'dan gelen, senarist sözleşmeleri olan diğer sekiz kişiyle birlikte taşınmak zorunda kaldıkları, aylık kirası 60 dolar olan küçük mobilyalı bir ev. Hiçbir şeyi kalmamış; ancak yine de eski Berlinli mizah anlayışını sergiliyor. Nasıl bir iş yapmalı? Doktorluk sınavını vermek için bir yıl okuması gerek, sağlık uzmanı olarak İngilizce biliyor olmalı (hipnozdayken bir adama soru sorabilirim onun için, bana gerekli olan ancak şu an aklıma gelmeyen bir şey söylemeli). Eğer yaşlı bayanlar için bir genelev açılsaydı, film endüstrisinden belki bir şeyler elde edilebilir, böylece bu, asıl olarak bu kadınlar tarafından uygulanan sansürü hafifletirdi. Benim ona önerim, yarım düzine klasik eseri ölümsüzleştirmesi.

20.10.41

Akşam, çok tartışılan (büyük gazete patronu Hearst hakkındaki) "Yurttaş Kane" filminin yönetmeni Orson Welles'in çalışma arkadaşıyla Mankiewicz'deyiz.[17]

New York'lu Ben Hecht, Markiewicz'e bütün New York başarısızlıklarının bir listesini veriyor, yani onun misafir olarak hediyesi bu. "Artık kimse ciddi oyunlar yazmıyor," diyor. 29 krizinin ve New Deal'in etkisi geçmiş görünüyor, bu dram sanatını ayağa kaldırmak için çok zayıf bir etkiydi. Broadway yendi ve daha az zararlı zehirler için mitridat[18] midesini gösterdi. Pislikte tozutanlar, altın arayıcılarına dönüştüler.

21.10.41

Yanlış savaş (wrong war) devam ediyor, ikiyüzlülerin katliamı. Savaş her hafta, bir yıl daha uzuyor. Gelecek sadece astrologlar tarafından ele alınıyor. *Lang*'ın villasında yetişkinler, kaçaklar oturmuşlar, İngiliz saray astroloğu, "Berliner Illustrirten"in (Berlin Resimli Dergisi) eski romancısı Wohl'ün, şişko Bubi'nin, Hitler'in Fransa zaferinin sebebi olan takımyıldızını 1940 Mayısı'nda nasıl ortaya çıkardığını dinliyorlar. Astrolog, Hitler'in tank ve uçak gücünün Nisan ve Haziran aylarında da tahminen aynı büyüklükte olduğu söylenerek itiraz edildiğinde ise çok öfkeleniyor.

26.10.41

Öğleden sonra fizikçi Reichenbach'tayım[19] Burada Kaliforniya Üniversitesi'nde felsefe okuyor; deneyselci, mantıkçı, Einstein'ın öğrencisi. 'Galilei'nin' fizik bölümüne ve tarihsel

olan kısmına iltifat ediyor ama sonra birkaç psikanalist geliyor ve ben konuşmayı astrolojiye yönlendiriyorum. Ve konu astrolojiye inanıştan derhal Oidipus kompleksine dönüşüyor –Hitler'e inanmak da böyle bir şey; takımyıldızlarının kendisiyle meşgul olmanın içinde de narsizim saklı vs. vs. Reichenbach ifadelerdeki keyfe bağlı bir seçkiden söz ediyor, ama bu yeni mantığıyla da totemcileri koruyor. Ben mantık hakkında çabucak bir münazaraya dönüşmesini istemeyeceğim bir tartışmaya pek katılmam.

Fotoğrafta bu dönemde Sovyet Rusyası'nın en büyük hidroelektrik santrali görülmekte.

22.10.41

Burada dram sanatının İskandinavya'da olduğundan çok farklı olması garip. Orada engeller tamamen politiktiler, bu yazmak isteyen kişiyi engellemezdi. Buradaki, genellikle tamamen ticari amaçlar için kullanılan bir sahne. Ben Hecht[20]

bir bara gelir ve bir oyun planından bahseder, yani bir ortam (morg) ve birkaç fikir verir ve bir meslektaş hemen şöyle der: "Bana 1000 dolar yatırırsan varım, Ben!" Bu sistem, ne kadar kötü olsa da, politik durum farklı olsaydı işleyebilirdi (belki bu sistem kapitalizmin beşiğinde, Elisabethçilerin elinde, şimdi mezarında olduğundan daha farklı değildi). Ama üzerinde oynanabilecek büyük Tabula rasa'ya, yani boş bir sahneye, girişimci duyguya, üretken bir biçimde kamu meseleleriyle, res publica'yla, yani devletle, kamusal olanla ilgilenen bir seyirciye, kamuoyuna ihtiyaç var.

22.10.41

Paraya olan yaklaşım burada kolonyal kapitalizme ihanet ediyor. İnsan, herkesin gitmek üzere burada olduğu duygusuna kapılıyor. Sadece para kazanmak için ABD'deler. Yollara dökülmüş insanlardan oluşan ve yolunu kaybetmiş insanlar için olan bir göçebe tiyatrosu. *Time is money* (vakit nakittir), örnekler hazır olarak birbirine monte ediliyor, numuneler tamamen montaj işi. İnsan kolonilerde yaşamıyor.

26.10.41

Shakespear'vari tarihi metinler ve dramatize edilmiş vakayiname bölümleri bana her zaman en yakın gerçeklik olarak görünür. Orada "ide" yoktur, olay dizisi biçimlenmez, güncellik azdır. Sadece, "başka türlü düşünülmesi zor"dan hareketle, arada sırada üzerinde yapılan düzeltmelerle garanti edilmiş şeylerin yeniden elden geçirilmesi sözkonusu. Sahne edebiyatı üzerine seminerler, vakayinameyle, tahminen bu vakaiyanameden yaratılmış olan "Kral Johann"ın karşılaştır-

masıyla başlamalı. Devamında: Strindberg'vari kral dramları. Elbette, kahramanların yüceltildiği ya da alçaltıldığı metinler üzerinde de çalışılabilir.

27.10.41

Korsch, "Living Marxsizm"den (Marksizmi yaşamak) bazı yazılar yolluyor. Bunlardan birinde, karşısında demokratik prensiplerin gerçekten hiçbir fonksiyona sahip olamayacağı ABD tekelleşmesinin güncel durumuna kısa bir genel bakış var. Belirli bir bakış açısından, planlı ekonomi eğilimlerine uygun yeni otoriter devlet yapısı yaratmış iki büyük hareketin, faşizm ve Bolşevizm'in benzerlikleri, benzer olmayan yönlerinden daha çok gözüküyorlar. Bunlar, güçlü partiler, hem parlamentodakiler hem de makul askeri formasyonlarla çalışanlar, devrimci formlar, hiyerarşiler, polis sistemleri, yıllık planlar, propaganda metotları, gençlik militarizasyonları, mitler, komuta edilen fiyatlar, terör dalgaları vs. vs., ama buyruklarıyla ekonominin merkezileştiği çok çeşitli sınıflar da var (bu merkezileşme bu farklı sınıflara çok şeye mal olmuştur). Belki de faşist karşı devrim, proletaryayı, karşı devrimin bu dönemi sonuçlandırdığı, bulanik bir dönemden kurtardı (her iki anlamda da). Bütün bunların hepsi tavsiyelerden daha iyi bir birliktelik sağlıyor. Karl Korsch'un bunu görmüyor olması ne yazık!

27.10.41

Pek çok Garbo filmini yazmış olan Salka Viertel, Garbo için yapılmış Madam Küri'nin hayatını anlatan bir filmden, önce filmin ana sahnesi olması düşünülen bir sahnenin, na-

sıl kaldırıldığını anlattı. Küriler, Amerikalıların radyum üretimlerine yapılan büyük bir teklifini, bilim adamı olarak buluşları tekelleştiremeyecekleri için reddederler. Ama başta, söylendiği gibi, bu sahneyi özellikle beğenmelerine rağmen, endüstri bu filmi çekmek istemedi. Bir şeyi boşu boşuna yapmak ahlaksızcadır.

27.10.41

Naziler Kırım'a giriyorlar, Kafkasları, Leningrad'ı ve Moskova'yı tehdit ediyorlar, İngilizler "huzursuzca" izlemede, ama Feuchtwanger eğer birisinin Rusların yenebileceği konusunda hâlâ şüphesi varsa olağanüstü şaşırıyor. Şüphe Feuchtwanger'e kati bir budalalık olarak görünüyor. Çok seviniyorum.

27.10.41

Kitap okumaları yapan Ludwig Hardt'ta yemek yiyoruz ve konuşma *Rilke*'ye ya da iştahın kazandırdığı lezzetin gelişimi-

ÇELİK ENDÜSTRİSİNİN ADAMLARI PURNELL, GRACE, FAIRLESS

JOHN L. LEWIS & KIZI KATHRYN

Üstteki fotoğraf: Gazete Kupürü. Havadan çekilmiş fotoğraflar fabrika tesislerini ve sondaj kulelerini göstermekte.

Alttaki fotoğraf: Gazete Kupürü. John L. Lewis, Amerikalı bir sendika başkanı, 1920 yılında United Mine Workers başkanı, 1935 yılında ise CIO'nun (Committee for Industrial Organization) kuruluşuna katkıda bulunmuş.

ne geliyor. Bir kez daha Alman burjuvazisinin "inceliği", sonradan görmelerde olmayan sonradan görmeliğin inceliği. Burjuva okulu, feodal salon Almanya'da yok. Bir merkezi edebiyat piyasası, forumu olan bir başkent de yok. Sanat bir hayata sahip değil, hayat sanat için bir sebep. Duygulu şiirler değil, tersine duygular üzerine şiirler var. Karakteristik olan Rilke'nin "ünlü" (elbette gerçek bir ün gibisi yok) pars üzeri-

ne şiiri. Baskı altında, özgürlüğüne kastedilmiş olan ortaya çıkar: Aristokrat! Canavarın güzelliği, daha yüksek anlayışta masumiyet, sorgulanmaması gereken doğa. Dar kafalı, problemlerin üstünü örter, yetersizliğini ilan eder, ancak yine de sorar: Elimize düşen ne hissetmektedir? Ayrıca Alman aristokrasisi değil, yabancı olan aksine Fransız aristokrasisi.

Konuşma hiç olmazsa, kendisi leziz, yumuşak bir hal almadan lezizleşerek, her şeyi lezzetli yiyeceklere dönüştüren dönüştürmeyen Goethe'ye geliyor. Zevkle ilgili sorulardaki güvensizliği ilginç. Daha ilginç olan, ara sıra banale kaymanın, büyük Hafız şiirinin "şu ölüm ve olma" satırındaki gibi, bütüne nasıl kuşkusuz bir olağanüstülük verdiğini görmektir.

1.11.41

Feuchtwanger, Hitler üzerine yazdığı bir makalesi, "wishful thinking" (ütopik düşünce) içerdiği için Colliers dergisinin onun bu makalesinden vazgeçtiğini anlattı. Hitler'i bir hiç olarak göstermişti, Alman silahlı kuvvetlerinin önemsiz bir megafonu, lideri oynayan bir oyuncu olarak vs. Kısaca, Hitler bir "kişilik" olamazdı. Ben, gerçi her şekilde kişilik kültüne karşı-

Hitler savaş yaralılarına bir konuşma yapmakta.

yım, onun birisi olmasına önem veriyorum. Ama bir Amerikalı, ABD'nin yok edilmesi için 40 milyar doları harcamaya hazır olduğu bir adamın nasıl bir 'hiç' olabileceğini kesinlikle anlamıyor. Elbette o, Lavallerden, Daladierlerden, Chamberlainlerden, Halifaxlardan, Stresemannlardan, Brüningslerden falan farklı bir kişilik. Feuchtwanger ise onları başarıya göre ölçmekle suçluyor. Başka nasıl ölçmeliler? Elbette bu noktada, değersiz bir romanın bir Shakespeare oyunundan daha başarılı olduğu saçmalığı öne sürülüyor. Sonuç olarak Hitler değerlendirmesi önemli, çünkü bu değerlendirme bütün "o bir hiç" söylemlerinde, Almanya'nın köklü değişiminin değerlendirilmesinin temelini oluşturuyor. Çünkü orada nasyonal sosyalizm bir ur, yoldan çıkış, yanılgı. Peki o zaman, ana gövdeye ne olacak, doğru yola, çözüme?

1.11.41

Tiyatro üzerine yazmak hiçbir yerde, teatral doğalcılığın uygulandığı bu yerde olduğu kadar zor değildir.

Amiral, Stalin'in ziyareti hakkında bilgi veriyor.

Standley Moskova'daki toplantıdan döndükten sonra "Bir tilki kadar miskin" dedi.

La Mesa, 28 Kasım. – Rusya'nın diktatörü samimi, kısa boylu, miskin görünen bir adam, diye bir açıklamada bulundu deniz operasyonları biriminin eski şefi Amiral W. H. Standley. Standley, Amerikan, İngiliz ve Rus yetkililerinin katıldığı Moskova Savaş Yardımı Konferansı'ndan yeni döndü. Özel bir görevle Washington'da bulunan Amiral Standley, hasat bayramını gecikmeli de olsa ailesiyle birlikte kutlamak üzere La Mesa'ya döndü.

"Stalin delegeler arasındayken, miskin bakan gözleriyle, önemsiz biri gibi görünüyordu, ta ki insan gözlerinin içine derin derin bakasıya değin," dedi Standley.

TİLKİ GİBİ

"İşte o zaman insan onun bir tilki gibi miskin, ama aynı zamanda gayet zekice olup biten her şeyin farkında, uyanık biri olduğunu biliyordu," diye doğruluyordu söylediklerini Standley.

Standley'e göre bu 1 65 boyundaki diktatör, büyük talepleri ve koruması olmayan küçük cüsseli, nazik biriydi.

Standley, Stalin'in kendinde diğer yönetim biçimlerini karalamak yerine kendi hükümetini işler hale getirmeye çalışan ve Hitler'e teslim olmaktansa son adamını da kaybedesiye değin Hitler'e karşı savaşmaya kararlı bir adam izlenimi yarattığını söyledi.

ZAMAN KAZANMAK

Amiral Standley, Stalin'in, Rusya'yı görmezden gelen ya da küçümseyen Fransa'nın ve İngiltere'nin tarafında olmaktansa zaman kazanmak adına Hitler'le bir ittifak arayışına girmek zorunda kaldığını açık bir şekilde dile getirdiğini söyledi.

"Rusya'yı, bir at hırsızları çetesi olmadığımız aksine Noel Baba olduğumuz konusunda ikna etmek için çok uğraşmamız gerekti."

1.11.41

Göçmenler için burasının zor olması "Amerikalılara" kötü bir şekilde küfre meyletmelerinden ya da "haftalık çek ağzı"yla konuşmalarından dolayı değil... Kortner'ın[21] iyi konuşanları ve iyi kazananları suçlaması gibi bir şey bu. Eleştiri, genelde kesin yüksek kapitalist görünüşlerde, sanatın çok ilerlemiş merkantilizmini, orta sınıfın kendi memnuniyetini, eğitimin kullanım değeri yerine, takas değeri olarak görülmesini, demokrasinin formalist karakterini (ekonomik temelini, yani bağımsız üreticilerinin rekabetini, kaybetmiş bir karakteri) ilgilendiriyor. Böylece Homolka[22], Bruno Frank'ı[23] dışarı atar, çünkü ayağa kalkar ve şöyle bağırır: "Burada başkanın eleştirilmesine izin vermem." Kortner, Lang'ın antisemitist bir söylemin dışa vurumcusu olarak maskesini indirir, Nürnberg Lorre'den[24] nefret eder vs.

16.11.41

Çin mahallesinde 40 sente küçük bir Çin şans tanrısı satın aldım. Bir oyun tasarladım, "Şans Tanrısının Seyahatleri"

YORGUN ALMAN ASKERLERİ
Bazıları bitlenmiş

RUS KÖYÜ ALEVLER İÇİNDE
İçindeki her şeyle birlikte koca bir alan yok olup gitti.

MOSKOVALILAR KÜREKLERLE İDMAN YAPIYOR
Tientsin, Shanghai, Nanking, Hangzhou, Kanton'ları yok artık.

Mutlu olmak için dilekte bulundukları tanrı, kıtayı gezer. Onun peşinden de taşkınlık ve adam öldürme. Kısa zamanda birtakım suçların kışkırtıcısı ve sırdaşı olan tanrı, resmi makamların dikkatini çeker. Gizlenmelidir, illegaldir. Sonuç olarak ihbar edilir, yakalanır, hakkında işlem yapılır, öldü-

rülmelidir. Ölümsüz olduğu ortaya çıkar. Gülerek, elektrikli sandalyede rahat bir şekilde geriye yaslanarak oturmaktadır, zehir içtiğinde ağzını şapırdatır vs. Ölü evinin önüne korku içinde idam için gelmiş yığın, yeni bir umutla dolmuş geri giderken, tamamen bitkin, şaşkın cellât, yargıç, din adamları vs. de geri çekilir.

18.11.41

Kortner, burada genel olarak kendisinden büyük Thersites olarak korkulur, İncil'e dayalı dini bir güç ve ifade biçimiyle (diğer deyişle Lutherci) hakaretler etmesiyle uyum gösterememe konusunda ibret verici bir örnektir. Havadan şikayetçi olan kendisi; ilkbahar havası, burada, tanrının kendi ülkesinde, hemen bütün bölgeleri harap eden tornadolara dönüşüyor, sonradan kıyamete dönüşen "ender" yağmurlar, sonsuz gün ışığı beyinleri öyle kurutuyor ki, en sonunda insanlar sadece Hollywood filmleri yazabiliyorlar vs. vs. Ehern, Berlin Devlet Tiyatrosu'nda "Lear"ı oynamaya karar verdi. 1940 yazında Roosevelt'lerin tekrar seçilmesini uygun buldu. Köşe yazarı Dorothy Thompson'u (Sinclair Lewis'in eski karısı) Wilkie'yi bırakıp Roosevelt'e sahip çıkması için ikna etti, ki bu çok önemli bir şeydi, ve onun için konuşmalar ve makaleler kaleme aldı vs. "Stürmer"in[25] kendisi bile onu, Thompson'a makale dikte ettiren semitist bir şeytan olarak tasvir etti. Ama seçimlerden sonra Beyaz Saray'a çay davetine gitmek için bozuk parası yoktu.

20.11.41

Bergner[26] "Sezuan" adlı oyunu okudu, Helli onun hoşuna

gideceğini söyledi ve ona önce olay örgüsünü anlattı. Metinden dolayı son derece hüsrana uğramıştı, "mükemmel olduğu kadar sıkıcı" buldu. Her şey fazlasıyla dramdan uzak, her an okumayı bırakabilirdi, hiç kimse en ufak bir şekilde ilgi duymayacaktır vs. vs. Bergner'e hepsini bir daha okumasını önerdim. Heywood'un "The Woman Killed with Kindness"

NEW MEXICO'DAN ÖLÜMÜN EL ARABASI
Modern Sanatlar Müzesi

Gazete kupürüne 5 Aralık 1941 tarihi not düşülmüş.

Alttaki fotoğraf. (8 Aralık 1941 tarihli notun altındadır.)

Japon gençler Küçük Tokyo'da. (Los Angeles'daki bir semt) Nippon un Hawaii'ye saldırdığı haberine donup kalmış, inanmaz gözlerle bakmaktadır. "İnsanlarımız şaşkına dönmüş durumda." dedi içlerinden biri.

BU BİR SAVAŞ!

Japonlar düşmanlık tohumları attı;
Hawaai saldırısında ölü sayısının 350'ye ulaştığı bildirildi.

Berlin, soğuk hava koşullarının Kuzey Cephesi'ndeki çarpışmaları felce uğrattığını açıkladı.

Pasifik'teki gelişmelerden dolayı ilk elden kamuoyunun ilgisini çekmeyen Avrupa'daki meydan savaşından dün gece Rus savunmasının Moskova Cephesi'nde Alman ordusunu iki ayrı noktada dağıttığı haberi geldi. Haber Londra'dan geldi. Bunun üzerine Berlin'den dondurucu hava koşullarının Rus kuzey cephesindeki çarpışmaları felce uğrattığı açıklaması geldi. Kahire'den ise Libya Çölü'ndeki nihai çarpışmada Nazi Birlikleri ve İngiliz birliklerinin tanklarının çarpıştığı haberi geldi.

Bu cephelerden gelen haberler şöyle:

Berlin

Naziler, dondurucu havanın kızıl muharebeyi felce uğrattığını bildirdi.

Berlin, 7 Aralık.–(AP) Alman savaş haberlerinde dondurucu havanın Moskova Cephesi'ndeki iki orduyu da felce uğrattığından söz edildi.

Nazi saldırısının yoğun olduğu dünkü haberlere göre üst düzey Alman askeri komutası, büyük bir soğukkanlılıkla Moskova cephesini geçtiği gibi Rusların savunduğu Rostower cephesini de geçti.

İnilti

Pazar giysileri içinde tabuta kondu
Göğsünde beyaz zarif bir zambak
Mum ışığında oturmuş inliyordu:
"Şükürler olsun Tanrı'ya
biliyorum,
bu gece nerede olduğunu."

Mina Shafer

(Lütufla Öldürülen Kadın) oyununun bir versiyonunda oynayıp oynamayacağını sordum; egzotik nefis bir yiyecek tadında, Elisabeth stili yapılmış. İlgisiz kalmadı.

16.11.41

Deutsch, Thimig ve Kortner, bir Yahudi kulübünde okuma yapıyorlar Kortner genelde "Alman Savaş Alfabesi"nden (Svendborg şiirlerinin ilk bölümünü) okuyor ve etki şaşırtıcı şekilde güçlü. (İzleyiciler hali vakti yerinde Yahudi göçmenlerden oluşuyor.) Kortner tek tek kısa şiirleri okumuyor, ak-

sine hepsinden bir rapsodi oluşturuyor, önce sessiz, müzikal ve biraz hüzünlü okunanlar, sonra çok saldırgan bitenler, tam bir usta işi.

17.11.41

Korsch, "Kinderkreuzzug 1939" (Çocuk Haçlı Seferi) adlı şiire olan yanıtı "Üç Asker"den bu yana süre gelen sözcük seçimine ve vurgu değişikliğine işaret ediyor; ancak bunun dışında şiiri iyi buluyor. Helga Korsch, İngilizce bir çeviriyi de beraberinde gönderiyor.

21.11.41

Yahudi kulübündeki akşamın başarısının akabinde, organizatör *Reuss*[27] Aralık'ta tam bir Brecht akşamı yapmak istedi. *Massary*[28] "Yahudi Kadın"ı[29] adlı sahneyi aldı ve Max Reinhardt[30] bu bölümü onunla birlikte sahneye koymak istedi. Ben istemedim, çünkü Helli çok daha iyi ve "Carrar"ın oynanıp oynanmayacağı kesin görünmüyordu. Ama zaten Massary bir Brecht akşamında sahne almayı reddetti; "skeci" daha renkli bir programda oynamak istedi, ama yine de kararını "kötü Bube"lerden yana verdi (?). Akşam iptal edildi, karşı çıkışlar oldu...

22.11.41

Zenci *Clarence Muse*[31] "Üç Kuruşluk Opera" üzerine bir çalışma yaptı. Bir zenci oyunu yapmak istiyor.

2.12.41

Alman oyuncu ve eğlence programları sunucusu Robert

Thören ile bir komedi filmi üzerine çalışıyoruz. Harika bir ortam, harika yöntemler! Dünyanın en büyük şirketi Metro-Goldwyn-Mayer stüdyolarının bir yazarı o. Lüks bir villası ve dinlenmek için bir tavuk çiftliği var. Çalışma arasında sürekli odada bulunanların takdirini bekler bir şekilde durmaksızın telefonla konuşuyor. Harika bir eş ve genç bir baba pozu veriyor, bir Alman ressamın kızı olan karısını, yani yaşam boyu onun modeli olan kadını uzun uzun öpüyor. Kesintisiz

TABELALARDAN GEÇİLMİYOR – A.F.L. (American Federation of Labor) grev gözcüleri, Glendale'deki bir silahlanma fabrikasının inşaanın önünde yürüyüş yapmaktalar ve tabelanın birinde inşaat, "Demokrasinin mühimmat deposu" olarak adlandırılmakta.

10 Aralık 1941 tarihli notun altındadır.

zevzeklik ediyor, bunun üzerine bir de düşünmenin her türlüsünden en özenli şekilde kaçınıyor (Kahraman şu olasılıklara sahip: Annesine tokat atabilir ya da onu hamile bırakabilir, para isteyebilir ya da katlanabilir ya da hayatını onun için bir oyuna yatırabilir. Diyelim ki, ilkini yaptı...vs.). Psikolojinin, sağlıklı insan anlayışının, ekonominin, ahlakın, olasılığın kesinlikle kuralları yok. Doğru kabul edilen fotoğrafı çoktan çekilmiş ve "incelenmiş" olan, iyi kabul edilense ücreti arttırdığı sürece iyi. Yapboz oynamak, zevzeklik etmekle birlikte, alkışlanan ve ücreti ödenmiş olan bu tuhaf adamla, yine farklı bir pozisyonda alkışlanan ve ücreti ödenenler arasındaki sürekli ensesti öylesine ilerledi ki, en basit komedilerin (yeni Gabro filmi gibi) senaryolarına halihazırda 250.000 dolar harcanıyor, çünkü yazarlardan ve yapımcılardan oluşan bir ordu ancak ortalama bir masal ortaya çıkarabiliyorlar, açıkça dizginsizler, doping yapılmış zavallı zenciler gibi, kafa da dahil sadece uzuvlarıyla titreyenler, ah çaresizlik içindekiler! Artık kimse daha fazla masal dinleyemez; büyük şirketler aylarca stüdyoda yaşadıkları kramplardan sonra ellerinde ne varsa onu çekiyorlar ve sonra olup olmadığına bakıyorlar, gerekirse hepsini fırlatıp atıyorlar sonra yenisine başlıyorlar. Metro'nun yıllık net geliri yaklaşık 17 milyon dolar...

3.12.41

Kortner, Heinrich Mann[32] ve Ludwig Marcuse[33] ile Feuchtwanger'deyiz. Böyle bir trompet sesiyle harekete geçen İngiliz'lerin Libya taarruzunun bu kötü başlangıcı biraz rahatsızlık verici. Feuchtwanger iyimser, Nazi generali Erwin Rommel'in sonunda postalanacağını düşünüyor. İngilizler

yavaş çalışıyorlar, gösteriş yapmadan, sebepsiz harcama yapmadan vs. Ben, İngiliz aristokrasisi kadar yaşlı bir sınıfın elinde hiçbir silahın kullanılamayacak denli yeni olmadığı görüşündeyim. Nazilerin Donez havzasındaki ilk askeri yenilgisinin, Nazilerin çok şikâyet ettiği, Rostow'daki sivil halkın direnişiyle bağlantılı olduğunun altını çizdiğimde, yaşlı *Mann* beni destekledi. Rostow'lu işçiler, panzerli birlikleri, evlerin merdiven boşluklarından kızartma tavaları ile vurmuşa benziyor. Savaşı özel bir durum olarak alıyorlar, çünkü silahları var... Naziler bunu öfkeyle "kuraldışı" olarak tanımlıyorlar; *Mann* ise eğlenerek şöyle diyor: "Evet tanklara izin var ama kızartma tavalarına yok." Bütün haftalık damgaları tamamlıyor, işsizlik desteğinden 18 dolar 50 sent alıyor, Döblinler gibi onun da film şirketiyle kontratı sona erdi. Yetmişinin üzerinde. Erkek kardeşi Thomas (Mann) kendisi için büyük bir villa yaptırıyor.

4.12.41

Ben Fritz Lang'a bir epigramla birlikte bir mutluluk tanrısı verdim:

Ben bir şans tanrısıyım, dinsizleri etrafıma toplarım.
Bu perişanlıkta mutluluğun sadece hayali kurulur.
Ben ajitatörüm, pislikte tozutanım, arabozanım.
Ve böylece –kapıyı kapat– yasadışıyım.

5.12.41

Lilli Laté[34] aylar önce Barbara'ya[35], bir köpek barınağından gelen çok korkmuş küçük beyaz bir köpek aldı; etrafına bakınmadan titrer halde olduğu yerde duran ve garip bir şekil-

de duvarlara sürtünen ve mobilyaların altına kıvrılıp yerleşen bir köpek. Biz ona Bayan Wriggles (Kıpırdak) adını verdik. İkinci gün Viertel ile bahçede otururken, tehditkâr bir havlama duydum: Wriggles evin eşiğinde durmuş, bahçede avarelik yapmaya cesaret etmiş bir çoban köpeğine saldırıyordu. İşini savunuyordu. Barbara hasta olduğunda, belli bir süre yanında sadece Wriggles vardı. Sonra Wriggles'in çiftleşme zamanı geldi, çiftleşmek için çok genç olduğundan onu eve kapattık. Haftalarca evin etrafında azgın köpekler dolaştı. Sonra bir öğlen Steff girdi içeri, Wriggles'i dışarı çıkarmış, tasmasıyla birlikte onu bir ağaca bağlamıştı. Sonra büyük bir köpek onların üzerine atladı ve ondan bir daha ayrılmadı, acı iniltileri içeri kadar geliyordu. Su dolu bir kap sevgilileri birbirinden ayırdı ve Wriggles gün boyunca inanılmaz derecede keyifliydi, atlayıp zıpladı, kendi etrafında dönüp durdu ve büyülenmiş bir şekilde bütün köşeleri dolaştı. Şimdi sürekli ağırlaşan bir karınla, sessizce inleyerek, kederli bakışlarla kendini oradan oraya sürüklüyor. Gece Helli ve Steff onu köpek kliniğine götürdü. Ölü köpek yavruları taşıyor, ağır hasta ama hayatta kalma şansı var. Benim için zor bir gündü ama Barbara oldukça sakin.

8.12.41

Kortner'in oğlu, Japonya'nın Hawaii'ye saldırıya geçtiği haberiyle içeri girdiğinde, Kortner ile Boyer için bir film öyküsü üzerinde çalışıyorduk. Radyoyu açtığımızda tekrar "dünyada" olduğumuzu anladık. Koca bir millet, uyku sersemi savaşa girmek için ayaklanıyor. Sokakta şoförler özellikle öne doğru eğilerek radyolarına kulak kabartıyorlar. Kortner

eczanede, asker çantasından bir şeyler (muska gibi gördüğü bir şey, bir tanınma künyesi olmalı) çıkaran, konuşarak ve biraz da gülümseyerek bu şeyi boynuna asan genç bir asker görmüş.

8.12.41

Büyük endüstri gücünün savaşa girdiği bu günlerde Hitler, kışın Rusya'da ne kadar soğuk geçtiğini fark ediyor.

8.12.41

Rusya'nın, bu yaz İngiltere'nin dinlenme molası vermek için bulduğu gibi bir imkân bulup bulamayacağı merak konusu; İngiltere'nin hemen şimdi müdahale edip bu savaşın ana yükünü taşıyıp taşımayacağı ya da derhal savaş ilan edip etmeyeceği söylenecek mi? İngiltere merkezine toplanan bu sıcak mangırlar, şüphesiz bir yerden alınmış olmalılar.

9.12.41

Feuchtwanger, bütün çalışanlarının sendikalı olduğu şirketlerin ve %6'lık gelir sınırlamasının sağlanması, aynı zamanda aslında büyük üretimlerin yapılması için bu savaşın gerekli olduğunu düşünüyor. "Demokrasinin cephanesi" başka türlü tetiklenemeyecekti.

Adolf'tan Hiro'ya: "Her ne yapmayı planlıyorsanız, kardeşler, hafta sonu yapın!" –Bu Hawaii'deki felaket için. Korkunç!

10.12.41

Bütün Kaliforniya sahilinde karartma. Filipinlere Japon

çıkartması, yakınlarında bir deniz muharebesi. İki Amerikan savaş gemisinin battığına dair dedikodular var. Londra, İngiliz donanmasının en büyük ve en yeni olanlarından, iki savaş gemisinin bombardımanla battığını onaylıyor. Hitler, Almanya Parlamentosu'nu (Reichstag) yarın toplantıya çağırıyor. Doğudaki yenilgiden sonra bir şeyler başlatacak olmalı. İngilizlerin altı aylık tatillerinden pişman olmaları muhtemel. Avrupa'da ikinci bir cephe açılsaydı, Ruslar Sibirya'daki güçlerini çok farklı bir şekilde kullanabilirlerdi. Bütün bunlar bir karartma da yapılan tahminler.

Burada da Naziler tutuklandı, umarım buradakilerin hepsini tutuklamışlardır.

17.12.41

Film öyküleri yazdım ve yazıyorum: Kortner ile birlikte Boyer için "Days on Fire" ve "Karussel" adlı bir dizi, Thören ile "Bermuda Troubles", Reyher ile "Der Brotkönig lernt backen" (Ekmek kralı ekmek pişirmeyi öğreniyor), Ruth ile ise "Der Schneemann" "Çocuk Haçlı Seferi"nden bir film öyküsü yerine balat yapıldı. Şimdi bir tiyatro için "Jeanne d'Arc 1940"ı tasarlıyorum.

18.12.41

Kortner, Hollywood üzerine klasik bir hikâye anlatıyor. Komedi yazarı ve oyuncu Curt Goetz'ün önce Metro-Goldwyn-Mayer ile çok büyük bir anlaşması vardı. Bir gün kantinde, değerli köpeğini çiftleştirecek başka bir köpek bulamadığından bahseder. Yan masadan ünlü bir yönetmen kalkar, kendini tanıtır ve ona kendi köpeğini önerir. Dişi kö-

pek, aerodinamik bir otomobille, erkek köpeğin yanma getirilir ve daha az aerodinamik olmayan başka bir arabayla da geri götürülür. Bayan Goetz[36], Bayan X'e çiçekler gönderir, aradan bir yıl geçer. Goetz yine aynı yönetmeni arar; köpeğinin çiftleşme zamanı gelmiştir ve tekrar onun köpeğine ihtiyacı vardır. Ama yönetmene artık ulaşamamaktadır, sonunda sekreterden bir cevap alır, köpek rahatsızdır. Goetz'ün köpeği kendine başka sevgili bulamaz: Goetz'ün Metro-Goldwyn-Mayer'deki kontratı yenilenmedi, şimdi işsiz.

19.12.41

"Die Stimmen" (Sesler)[37] Dokuz sahnem var, bunların dördü rüya. Rüyalar, burada uygulanması zor, doğalcı olmayan bir tarza olanak sağlıyor. (Tarz rüyada en azından doğalcı bir biçimde kuruluyor). Sosyal malzeme: a) Sesler, halkın sesi, Jeanne halkın söylediğini savunur. 'La voix de dieu est la voix du peuple'[38] – b) Toplumsal durumumuz şöyle; iki ülke arasındaki savaşlarda, bu ülkelerin sadece yönetilenleri değil yöneten sınıfları da ortak çıkarlara sahip. Ev sahibi ve hırsız omuz omuza vererek, mülkiyeti tanımayanlara karşı duruyorlar–vatanseverler. (Bu, belirli ülkelerin sahip olması gereken yanmış yeryüzü politikasının zorluklarını da açıklığa kavuşturmaktadır.)

20.12.41

"Sesler" Öncelikle ilk sahne için: Jeanne bir kitap okumaktadır (söylence[39]). Yaralı bir asker ve yaşlı bir prieux, Fransa'nın durumu üzerine konuşmaktadırlar. Benzin istasyonunun patronu yağın kurşunla damgalanmasını istemekte-

dir ama çalışanları ona artık kulak asmamaktadır. Belediye başkanı da artık onları buna zorlayamamaktadır. Çok az hareket var, henüz tiyatro bile değil, kalitesiz, ölü, çelişkisi olmayan tam bir karşıtlık. Yani sahne bir süreliğine yazılamaz durumda.

23.12.41

Ruslar, Hitler'in "dünyanın en büyük ordusunu" dağıttı: Hitler generallerini geri çekiyor ve kumandayı tamamen kendisi üstleniyor[40] Churchill, Roosevelt'le görüşme yapmak için Washington'a uçuyor[41]

25.12.41

Helli'ye makyaj aynası almak için dün sabah yediden itibaren Los Angeles'tayım. Bir Çinliden dört parçalı çerçeveyi zorla alıyor ve aynaya taktırıyorum. Burada işin hallolmasının, bir zanaatkâra, işin ne için, neden ve nasıl olacağını söylemeye, yani bunu özel bir mesele yapmaya ne kadar bağlı olduğunu bir kez daha görüyorum.

Akşam, ağacın etrafında, Elisabeth Bergner, Czinner, Feuchtwanger'ler ve Granach ile birlikte oturuyoruz, daha geç vakitte de Lang katılıyor bize.

24.12.41

Feuchtwanger'in "Canavarın Fransa'sı"nın (Devil in France) Almanca taslağını okuyorum. Sanırım bu onun en güzel kitabı. Çamlar, dikenli teller ve dışkı birikintileri arasında ilgi çekici bir epikürizm, rahatlıktan ve anlayıştan doğma kararlar, az kişisel inisiyatif ve bir hayli medeni cesaret. Bir ya da iki uşakla da olsa bir araya getirilmiş adam güruhunun da

efendisi olarak kalıyor, ve yaşam tehlikesi altında tesadüfi bir kaçamakta dahi, sofra şarabını titizlikle seçmeyi unutmuyor. Onun hümanizminin sağlıklı bir temeli var.

25.12.41

Churchill Amerikan senatosunun önünde konuşma yapıyor. En fazla alkışı Rusya'yla ilgili, epeyce bir alkışı Çin ile ilgili, en az alkışı da Libya'daki İngilizlerle ilgili konuşmasında alıyor. Sıkça, savaşın uzun süreceğinin altını çiziyor. Ütopik düşüncenin karşısında olduğu anlaşılıyor ama kendisi de aynı şekilde düşünüyor. Savaş hedefi: Status quo ante (savaştan önceki durum).

26.12.41

Dieterle'ler ve Reyher burada. Reyher: "Savaşlar malzeme sıkıntısından dolayı sona ermezler. Malzeme bitmeden önce biterler." Hitler'den, en üst düzey yetkili kişi olarak, Brauchitsch'den korktuğundan daha fazla korkuyor. "Generaller savaşı sanayicilerin meselesi haline getiriyorlar. Belirleyici olan malzemenin miktarı. Akıl hastası, elbette savaş sanatının yükümlülük taşımayan kurallarıyla ilgilenmiyor. İmkânsızı deniyor, sonuçta generaller için imkânsız olanı deniyor." Biraz doğruluk payı var. Fransa Cumhuriyeti, dünya savaşının Dreyfus sürecindeki[42] zaferini zorluklarla elde etti. Bu cumhuriyet, düşman generallerini yenmeden önce kendi generallerini yenmek zorundaydı. (Generaller Hitler'i cepheden aldılar ve sağlığı için dinlenmeye ihtiyacı olduğu görüşünü yaydılar. Hitler generalleri görevden aldı ve Brauchistsch'i kalbinin zayıf olduğu açıklamasını yapmaya zorladı.) Nazilerin si-

vil halka yaptığı çağrıya[43] gülünmekte: sivil halk orduyu yün giysilerle donatmalıymış. Eğer eşyalar ulaşmazsa (ki ulaşacak), "iç bölge" de sorumlu tutulup çorap örgülerine dolanır gibi dahil edilecek. Charkow'un yaşlı kadınları Alman panzer birliklerini merdiven boşluklarında ellerinde kızartma tavalarıyla mı öldürmüşlerdi? Buradaki bir karşı hamle, elbette tamamen burjuva tarzında; ancak yine de gülünç değil.

26.12.41

Ruslar 1 Aralık'ta, I. Alman Savaş Esirleri Kongresi[44] düzenlediler.

27.11.41

Homolka geliyor ve biz satranç oynuyoruz. Ona "Galilei"den söz ediyorum, mahvolmuş bir kıtada eski zamanların batıp gitmiş tuhaf bir tiyatrosunu hatırlamak gibi bir şey bu –sonuçta burada sözkonusu olan akşamki gösterinin bilet satışı. Satıştan konuşulacaksa, bu tanım to sell (satmak) olarak bilinmeli. Birine örneğin, bir espri "satıyorsunuz", ancak bu para kazandığınız anlamına gelmiyor, espriye gülündüğü sürece bundan para kazanılıyor. Müşteri, memnun edilmesi zor, kuruntulu, kibirli ya da garip istekler içinde eziyet çeken ve satıcıya kendisine musallat olmuş, kovulması gerekli sinekler muamelesi gösteren beyefendidir. Satıcı ve müşteri (uşak ve beyefendi) arasında uzmanların ve acentelerin hiyerarşisi yer alır, müşterinin ihtiyacı ve isteği bilinirmiş gibi hareket edilir; öyle ki satıcı müşteriye yaklaşamaz olur, müşterinin de satıcıyı bir kez olsun görmesi mümkün değildir. Artık sadece ürün sergilenir, kötürüm ve kirletilmiş, kuşkulu ve

kutsallaştırılmış, kendini asla tanıtamayacak bir bedene parçalanmış. Satılması ya da satılmamasına bağlı olarak, her satış girişimi, satıcı ya da müşteri için böylece bir yenilgiye dönüşecektir. Bir yazarın başarısı seyircinin fiyaskosu anlamına gelmektedir. Tiyatroda bir halkın meselelerinin işlenebilinir olduğu fikri, tamamen asılsızdır, çünkü bu, başka hayat mücadelelerinde de gerçekleşmez.

28.12.41

Hans Viertel[45], Berthold'ların oğlu Frisco'da bir fabrikada, Winge[46] Los Angeles'te bir fabrikada çalışmakta, iki Fransız Dacharry da aynı yerde. Onlar, Hearst'in filmi "Yurttaş Kane"i eklektik ve tarzını da bütünlüksüz buluyorlar. Ben eklektik tanımını tekniğin kullanımında haksız, farklı tarzların kullanılmasını ise işlevsel çeşitlilik anlamında modern buluyorum. Orson Welles'in oyunculuk sanatına tepki duyuyorlar. Ama o sosyal ilginçlikler sergiliyor. Ve oyuncu olarak, belki de aslında oyunculuk sanatını henüz bir tarz haline getirememiş. Açıkçası buradaki zemin yetenekleri geliştirmiyor.

30.12.41

Birisi şöyle diyor: "Almanya'yı Ruslara teslim etmeli. Neden komünist olmasına izin verilmesin? Sadece komünist bir ülke dünya ticaretine el atmaz. Ve Avrupa'nın hâkimiyeti meselesine gelince: Neden daima var sayılan, iki komünist ülkenin tek bir kalp tek bir ruh olma zorunluluğudur? Neden orada bir eşitlik oluşmasın?" Amerikalıların bir sonraki barış konferansında İngilizlerin bir öncekinde oynadıkları rolü üstlenmeleri gayet mümkün.

29.12.41

Kortner beni aradı. Birisi ona Hitler'in ikinci bir Napoleon olduğunu söylemiş. Sinirlenmiş, üzerine düşünmüş ve Hitler'in ne olduğunu bulmuş; ikinci bir Mussolini.

31.12.41

Bergner'de yılbaşı gecesi. Granach, Feuchtwangerler. Remarque[47] yanında Meksikalı bir Hollywood yıldızı, Lupe Velez ile içeri damlıyor. Remarque smokin giyinmiş, Hannsheinzewers'e[48] benziyor ve yüzünde bir şey dikkatimi çekiyor, tahminen tek camlı gözlük.

KIZIL MEYDAN

Yirmi dört yıl geçip gitti...

Resim, Ekim Devrimi'nin yıldönümü dolayısıyla 7 Kasım 1941'de, Hitler'in ordusu Moskova'ya dayanmışken Moskova'da düzenlenen geleneksel mitingi göstermekte.

Amerika
6.1.42 – 30.3.42

6.1.42

Lang umutsuz bir şekilde Amerikalı bir eğitimcinin Nazi Almanyası'nda gençlerin eğitimi hakkındaki kitabını gösteriyor (Education for Death)[49] Gerçekten de Alman idealizminin en vahşi şekilde yoldan çıkması sözkonusu. Ruhun yitip gitmeyeceğini temel alan eski eğitim kurallarına göre, her şey "ruh"tan hareketle gerçekleşiyor ve bu saçmalık en az 1000 yıl boyunca devam edecek. Gerçekte bu yıl bile, Nazilerin inşa ettikleri sosyal anlamdaki kimi temeller ayakta kalacaktır, ki sözkonusu bu temeller oldukça azdır. Milyonlarla ölçülen bu çocuk istismarları o kadar korkunç ki, pratik anlamda etkisi çok yakında sıfırlanacaktır. Bu mikrop da sadece kendi ekmeğinden beslenir.

7.1.42

Rölativite fizikçileri, uzayın özelliklerini maddenin dağılımına[50] bağımlı kılıyorlar. Ben bu tarz cümleleri, "sosyal mekânlar" gibi şeyler üzerine düşünmeden okumak konusunda yeteneksizim.

GOBBELS VE RUS SAVAŞ ESİRLERİ

Savaş esirleri galip gelirse ne olacak?

3 Ocak 1942 tarihli notun altındadır.

8.1.42

Sınıf kavramı da, belki bize önceki yüzyılın taslağında sunulduğu için, bugün kullanılan anlamı çok mekanik. Alman işçi sınıfının tamamen statik tanımıyla hiçbir şeye başlanamaz; ancak bu tanım çok derinlere yerleşmiştir: Sendikalar ve partiler üye saymaya alışıklar. Bir kavram olarak politika da aynı şekilde değersizleşmiştir, çünkü organizasyonu temel alır ve "demokratik devlet şekli," egemen sınıflardan birinin yönettiği "güçlerin özgür oyunu"dur. Savaş ekonomisi, iş piyasanı kapatmasıyla, sınıfın ekonomik tanımını zedeledi. Şu anda hâlâ var olan şey sınıfın kendisi. Ne şans ki, o da bir kavramdan ibaret değil.

Bir savaşın proletarya (üretim gücü) olmadan yürütülemeyeceği düşüncesinden, proletaryanın hoşuna gitmeyen bir

General Winter Fotoğrafta Moskova cephesinde karla kaplı bir çukurda görülen Alman askerlerin cesetleriyle itibar kazandı. Fotoğraf Londra'dan gönderildi

savaşın yürütülemeyeceği anlamı çıkarılamaz. Devrimci bir duruma öncelikle şu şekilde sahip olunabilir; örneğin yalnızca proletaryanın kendi inisiyatifi, proletaryanın hoşuna gidecek bir savaşı mümkün kılıyorsa ya da kaybedilmiş bir savaşın tasfiyesi proletarya tarafından gerçekleştiriliyorsa, vs. vs.

9.1.42

Moskova radyosunun teslim edilişi hakkında yapılan onca konuşmanın ardından "Hitler'in Rusya'daki askerlerine"yi yazdım.

Brecht'in el yazısının transkripsiyonu. "Lorre'nin ilk evinde. Gorelik. Lorre."

Mordecai (Max) Gorelik, Mutter 1935, Ana adlı oyununun Amerika'daki temsilinin dekoratörü. (Theatre Union in New York. Oyunun prömiyeri 19 Kasım 1935'te yapıldı.) Gorelik, Theatre Workshop dergisinin redaksiyon kurulunda çalışmaktadır. Brecht'le yapılan konuşmalar neticesinde Society for Inductive Theatre fikri doğar. *Die theaterwissenschaftliche Gesellschaft, Gesellschaft für induktives Theater, Die Diderot-Gesellschaft* (Cilt 22) ile karşılaştırınız. Gorelik 1937 yılında Stanislawski'nin sistemi hakkında birkaç metinle tanıştırır Brecht'i. (Das verräterische Vokabular, Cilt 22 ile karşılaştırınız. Gorelik'in New Theaters for Old (1940) adlı kitabı Brecht'in eline Mart 1941'de geçer ve Brecht'i epik tiyatroyla ilgili oluşumlara yöneltir.

Kısa bir süre önce Goebbel'in çağrısı üzerine, Rus cephesinde giyilmek üzere kalın giysiler hazırlandı. Nazi ordusunun askerlerini güçlü bir ev kadını gibi donatan bu pamuklu giysilerin içinde yeterince 'yaşam alanı' var.

14.1.42

İlgiyle Louis Fischers'in "Soviets in World Affairs"[51] adlı eserini okuyorum. Rus sorunu gerçekten Paris Barış Konferansı'na[52] hâkim oldu. Müttefik orduların Sovyetler'le mücadelede beceriksiz olduklarının ortaya çıkması ise ilginç!

16.1.42

Buradaki yönetmenler ve oyuncular "mesaj", yani bir ders veren öyküler arıyorlar, küçük adam için bir Metro-Goldwyn-Mayer-İncil'li öyküler. Bergner'in aklında şöyle bir şey var: Bir kız hipnotize edilir, trans halindeyken kaçar ve o halde bir şeyler yapar ama aslında transta değildir, öyleymiş gibi yapıyordur vs. ve bir mesaj içermesi gerekiyor. Zor!

16.1.42

Artistik olanın ve ahlakın bizim toplumumuzda bir arada olması zor; eğer bir toplumun ahlakı sosyal olmaktan çıkıyorsa, bu sanat kendi (sanat) ahlakını geliştirdiği için ve ayrıca "ahlakdışı" olduğu için çok iyidir. Üretken bir toplum düzeni sanat ahlakıyla birlikte artistik olanın içinde toplumsal ahlakı da geliştirecektir. İnsanların davranışını olduğu gibi anlatan ve toplumun kendisine üretken bir biçimde katılabileceği bir oyun tarzı, sorumluluk bilincini yani ahlaksal bir kaliteyi gerektirir. Pek tabii ki zorunluluk cümlelerinin izin cümlelerine dönüştürülmesi gerekir. Toplumun yapılanmasında etkili olmak ve üretken olmak adına oyuncu için sözkonusu olan, özgürlüğe kavuşmak ve hak elde etmektir. Ahlaksal bir nesneden ahlaksal bir özneye dönüşmelidir. Ahlak bir üretime dönüşecektir. Sanatçı sadece halka karşı sorumluluk sahibi değildir, halkı da sorumluluk almaya yöneltir. Kısaca, toplum merci karakterini kaybeder, sanatçı toplumu temsil etmelidir.

17.1.42

Akşam Ludwig Hardt'tayız. Eski tarz bir konuşmacı, bütün kelimeleri, bir çeşit programlanmış müzikle süslüyor (elma sosuyla doldurulmuş sözcükler). Kadanslardan, kreşendolardan ve tremololardan kaçınarak açık ve papazvari olmayan tonda güzel bir konuşmanın propagandasını yapıyorum. Goethe'nin "Mahomet's Gesang"ına geliyorum, onun beni tiksindiren panteizmine, küçük burjuvalığına ve programlanmış müziğine (Bütün bunlar bir akımı gösteriyor, fark ettin mi acaba?). Bunun yerine "Divan"dan, çok beğendiğim Arapça kan davası şiirini ortaya çıkarıyorum.

Hardt bu şiirin sahnede açıklama gerektireceğinden şikâyetçi. Ben açıklamaları, şiirleri birbirinden ayırdıkları, bir yabancılaştırma etkisi sağladıkları ve gerçek zemine oturttukları için memnuniyet verici buluyorum. Şiirler asosyal unsurlardır. Kalabalıklarda genelde hoş etki yaratmazlar ve birbirleriyle barışık değillerdir. Ayrıca birbirlerinin rengini soldurur ve "sözünü" keserler.

18.1.41

Wiesengrund Adorno[53] burada. Yuvarlak ve şişko olmuş, *Richard Wagner* üzerine bir makale getirmiş, sıkıcı değil ama sonuçta eski Mythenschmied'in bilincindeki baskıları, kompleksleri, engellemeleri darmadağın eden, eski psikanalize sıkışmış olan Lukács, Bloch ve Stern'in rutininde bir arayış.

19.1.42

Lang'dayım. Yine yonca demetleri üzerindeki Atlantis'i methediyor. Benim yüksek kapitalizm gördüğüm yerde o özel bir yaşam tarzı görüyor: Benim bu yüksek kapitalizmden dolayı "gerçek" Atlantis'i görmüyor olmam mümkündür; ama bu Atlantis'i tanınmaz hale getiriyor zaten. Burada insanın önünde, birbiriyle karıştırılmayan harcamalar var; gelişme sözkonusu, ancak kendini geliştirebilen hiçbir şey yok.

21.1.42

Garip, bu iklimde nefes alamıyorum. Hava tamamen kokusuz, bahçede olduğu gibi evde de sabahları ve akşamları aynı. Nerede olduğu fark etmez, pencereden dışarı sarkıp hava almak sabahları yapmam gerekenlerden, burada bu

alışkanlığımı bıraktım. Ne duman ne de çimen kokusu var. Bitkiler bana çocukken kuma gömdüğümüz dallar gibi geliyor; bu dalların yaprakları on dakika sonra pörsümüş bir şekilde sarkardı. İnsan mütemadiyen burada da sulamanın aniden kesilebileceğini düşünüyor, böyle bir şey olsa ne olurdu? Bununla birlikte, özellikle arabayla Beverly Hills'e giderken, "aslında" çekici olan bir manzaranın farkına varıyorum. Sıralı tepeler, limon çalılıkları, Kaliforniya meşesi ve bu ya da diğer benzin istasyonu gerçekten eğlenceli, ama bütün bunlar bir vitrinin arkasında gibiler, her tepede ya da her limon ağacında küçük bir etiket arıyorum. Bu etiketleri insanlarda da arıyorsun. Böyle bir çevreden, özellikle bu koşullar altında, memnun olmamak benden kaynaklanmıyor olsa gerek. Durumuma, sürgünlüğün seçkinliğine çok önem veriyorum, ancak mülteciye karşı bu ortamın kendisi gibi, yaltakçı ve kendini beğenmiş bir şekilde davranılması yakışık kalmaz. Ama sanırım beni sabırsız kılan, daha çok çalışma koşulları. Buradaki ahlak, insanın omuz silkmesinden tutun da bir fikre kadar her şeyi "satışa çıkarmaya" çalışmasını gerektiriyor, yani insan sürekli müşteri bulmak için çaba harcamalı, böylece sonu gelmez bir biçimde ya müşterisin ya da satıcı, adeta pisuara idrarını satıyorsun. Oportünizm en büyük erdem, nezaket ise aynı derecede yüreksizlik olarak kabul görüyor.

21.1.42

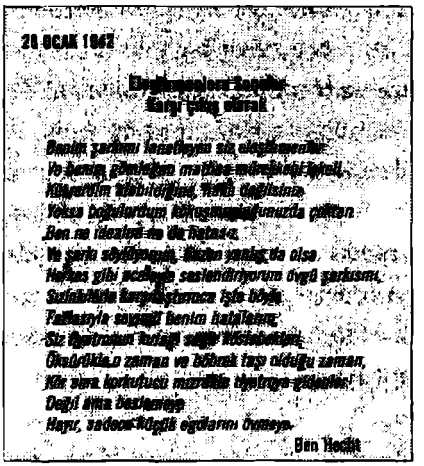
Bugünlerde jurnalin tamamına şöyle bir göz gezdirdim. Elbette okuması tercih edilmeyen okuyucu sebebiyle tamamen çarpıtılmış. Gerçekten bu ipuçlarını bir kez olsun kul-

lanmak için çaba harcayacağım. Belirli sınırlara riayet edilir, çünkü bu sınırlar tam da aşılmak içindir.

22.1.42

Diyalektiğin gerçek görevi, birine, iddialı birliklerle harekâta izin vermektir. Bu sadece rölâtivist olmak demek değildir. Diyalektik insanı bütün süreçlerde, kuruluşlarda, düşüncelerde anlaşmazlığı bulmaya ve kullanmaya zorlar (Rus-İngiliz ittifakı[54], İngiliz-Amerikan ittifakı[55], Alman-Japon ittifakı[56], Sovyet demokrasisi[57], Tory stratejisi vs. vs.). Diğer taraftan (aynı zamanda) Nazi Almanyası'nda birbiriyle mücadele eden sınıfların buna uygun işlemesi.

30.1.42

28 OCAK 1942

Bin Hediye

23.1.42

Wriggles, çörek çalıcı. Helli, köpeğin eşiğin üzerinden kâğıt torbadaki üç çöreği nasıl çaldığını ve onları bahçede nasıl

gömdüğünü izliyor. Wriggles çörekleri yemiyor. Çörekler gömüldüğünde yoğun bir güvensizlik ve mahcupluk sergiliyor, açıkça suçluluğun bilincinde ya da biz davranışını öyle yorumluyoruz (Helli ona öfkelenmiyor, aksine gülüyor). Hattâ ben akşamları çöreklerin durduğu yeri işaret edince, Wriggles acı çeker şekilde kafasını çeviriyor, yere daha fazla eğiliyor.

Köpekler okşanmak için dilendiklerinde buna çok ender karşı koyabiliyorum. Bana öyle geliyor ki onun bu dileği, bir çağrı, bir yalvarış olduğu için ve bir kez hayal kırıklığına uğrandığında, bir daha tekrarlanmayacak olduğundan reddedilmemeli. Böyle bir durumda ilişki kopabilir ve akli olan yitip gidebilir çünkü. Cevap yoksa, soru da yoktur.

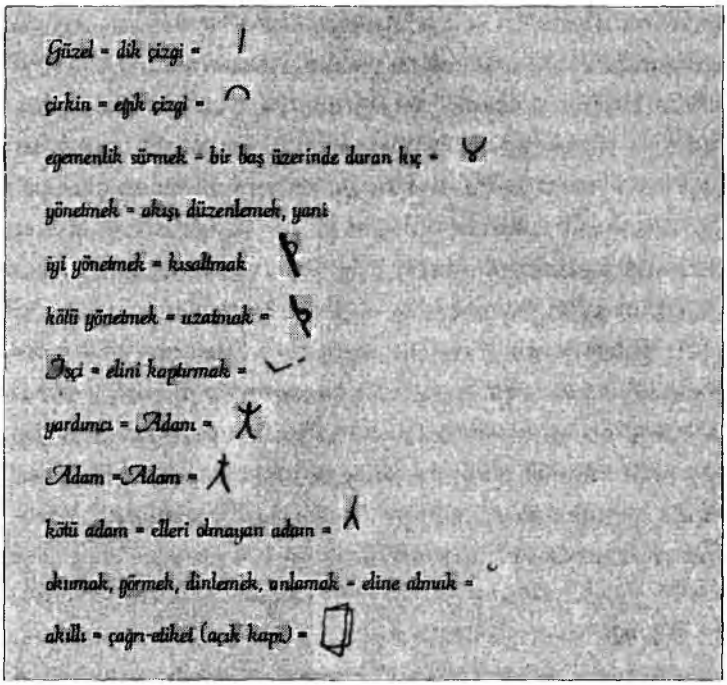
24.1.42

Feuchtwanger'de Emil Ludwig[58] ile karşılaşıyorum. "Benden elbette bir kehanet bekleniyor. İyi, bir kehanette bulunacağım. Bunu bir astroloğun yaptığından çok başka bir görüşle yapabilirim. Hitler'in, generalleri tarafından öldürüleceği kehanetinde bulunuyorum. Bu yıl diyorum, elbette gelecek yılın baharı da olabilir, bunu bilemeyebilirim, ama pek yakında." I. Dünya Savaşı'nın çıkmasını, Kral Wilhelm'in,[59] pek kısa olan sol kolu nedeniyle itibar kazanma isteğine dayandıran adam, burada kendilerine saygı duyulan astrologlarla karşılaştırılıp methedildi pek çok kere. Epeyce tutuk, biraz çakır keyif, madun ama "kıvılcımla" donatılmış bu insan, tamamen karaktersiz, orijinal değil ama orijinallerin eline düşmüş, ahmak ama bilgeliğin değerini bilen, ender parçalar için elinden gelen her şeyi yapabilecek bir koleksiyoncunun gururuyla bana Goethe anekdotlarını anlattı. Ona Frank Warschauer'i[60] so-

ruyorum: çok hassas, çok üretici olmayan, tartışmasız insani açıdan ona üstün bir tip. O kızıp hızlı bir şekilde şöyle diyor: "Kendisinden hiçbir şey olmamış biri, yeğenim, bir anlamı yok benim için, onda hiçbir şey görmüyorum. Hitler ilerlediğinde, Hollanda'da intihar ettiğini duydum. En büyük bedeli o ödedi, ona dair hiçbir şey söyleyemem." Ve "izninizle bayan" diyerek, kadehini Bayan Feuchtwanger'e doğru kaldırdı ve içkiyi kurban edercesine dikkatlice salondaki parke döşemeye döktü. Marta Feuchtwanger halıda iz bırakmaması için halıyı bir bezle temizledi daha sonra. Bu da Weimar Cumhuriyeti'nin dünyaca ünlü tarihçisi.

25.1.42

Lenin'in ortaya çıkışına dair görgü tanığı ifadeleri benim her zaman ilgimi çekmiştir. Bazıları elbette, onun İsviçre'deki "gösterişsizliğini" abartarak onu "tanınmayan göçmenden" "kırmızı çar"a doğru yüceltmeye çalışıyorlar. Ancak, Kreml'de yaşadığı ve hâlâ "gösterişsiz" olduğu zamana ilişkin de o kadar çok tanık var ki... Büyük olaylar, onda büyüklüğün etkisini kendiliğinden sağlayan o serveti biriktirmemiş gibi görünüyor. Çalışanları ona ilişkin bir fikirden ziyade, onunla ilgili tecrübelere sahiptiler. Genellikle haklı çıktığı için öğütlerinin bir ağırlığı olurdu ki, bu öğütleri her zaman temel dayanaklarıyla birlikte sunardı. Zekâsının insanüstü hiçbir yanı yoktu, ama zaten insanüstü olan, her zaman için insani olmayandır. Otoriterdi, işe yarar bir otoriteye sahipti. Asıl olarak kendini çalışmalarıyla kanıtlamış bir parti yetkilisiydi.

1.2.42

Ruth[61] Çincenin yazı karakterlerini çok hoş buldu ve bazıları üzerine bir şiir önerdi. *Friede*, üstünde bir çatıyla bir kadın, *Heim* çatının altındaki bir domuz; *Harmonie* pirince çok yakın bir ağız vs. Belki bu *karakterlerin*[62] *bir kataloğunu* yapmak gerekiyor. Şöyle:

Pek çok insan sosyal bir metin yaratılabilir mi diye soruyor. "Özdeyişler Kitabı"nda bu yazı üzerine tartışmalara bir bölüm ayrılabilirdi.

7.2.42

Akşam, Steinbeck ile bir Meksika filmi yapan *Kline*[63] bu-

rada (müzik Eisler). Kline, Amerikalıların demokrasi duygusundan faşizme karşı koyma gücünün beklenebileceğini söylüyor. Leonhard Frank[64] ve Kortner ise bundan kuşkulular. Sonuçta şüphesiz burada "demokratik davranış"a benzer bir şeyler var. Belki de bu, burada bütün toplum bir an önce yapılandırılmak zorunda olduğundandır, feodalizm yoktu ve militarizm gereksiz bulunuyordu. Bu ama sadece sınıf mücadelesinin salon yapmacıklığı olmadan gerçekleştirildiği anlamına geliyor, yani kazanan, kurbanına kaşlarını kaldırarak dahi küçümsemesini göstermez ve kazanç bilinçsiz bir şekilde harcanır. Amerikan faşizmi, bu formları ya da bu formsuzluğu göz önünde bulundurabilir ve bu açıdan Amerikan tarzında demokratik olunabilir (Vigilantlar[65] bunu sadece üniforma yüzünden yapmadılar).

9.2.42

Kline bize belgesel filmini[66] ("Crisis", Çekoslovakya 38, İspanya, İngiltere 39) izletti, gerçekten şahane belgeler bunlar. Polonyalı çiftçilerin küçük küreklerle, hattâ çıplak elleriyle savaşın ilan edilmesinden sonra canavar Alman tanklarına karşı nasıl küçük çukurlar açtıkları, çok zor unutulabilecek sahneler.

13.2.42

Reyher bizi akşam yemeğine davet etti. Çiftçi pazarından alışveriş yapmış ve dünyanın bütün sebzelerini barındıran bir çorba pişirmiş. Ayrıca, makarnayla birlikte Virginia usulü etli börek de ikram etti. Her şey kanaldaki Alman donanmasının resmigeçidinin[67] onuru için, bundan Tory'lerin kati

olarak zayıf düşmesini umuyor. Savaşın sonunu kesinlikle 1948-50 olarak tahmin ediyor. Sol kaval kemiğini sıvazlayan, sağ eliyle gömleğinin içinden koltuk altını kaşıyan, kömür karası gözleri sarı tilki suratından ateşler saçan bu koca bebek, tuhaf özellikleriyle Amerika'yı analiz ederken, ABD için iyi bir Cicerone'du[68] Altmışlarındaki çok sayıda Amerikalı kadının, kıyafet ve makyajla ergen kızlar gibi etrafta boş boş dolaşarak, kozmetik firmaları ve filmler tarafından etkilenip, seksüel rekabeti tabuta giresiye değin devam ettirerek, nasıl da küçültücü davranışlar da bulunduklarına dair bir görüş bildiriyorum. Hızlı ve huzursuz bir şekilde, Amerika'nın kadınların gençliğini 10-20 yıl daha uzattığı ve 45 yaşındakileri çöpe atmadığı argümanıyla cevap veriyor. Ya da yargıçların durumunu savunuyor ve avukatların büyük bürolarla (yılda 100.000 dolar) 8000 dolara yargıç kabul ettiklerini açıklıyor ve sürekli, sadece organize etmek isteyen ve bunu güç sahibi adamları alaşağı edebilecek her toplum düzeni için yapabilecek olan Amerikalı işadamı Knudsons'a[69] geri dönüyor –insan her yerde her şeyi potasında eriten bu temsilciye ve cennet şehir (Augsburg Plärrer'de genel görünüşü resmedilmiş olan, 1850'li yılların resimlerinde gördüğüm) New York'la ilgilenenlere rastlıyor. Ve Alman göçmenler böyle ahlaksız istekler karşısında kör bir öfke içinde kendinden geçerek kutsal bir tonda aşağılayıcı konuşmalar yapıyorlar.

18.2.42

Marksizm'in Avrupa'da sahip olduğu özel şans, burada ortadan kalkıyor. Burjuva, devletin işletmelerinin sansasyo-

nel ifşası Marksizm'e bu aydınlanma etkisini vermiştir, ki bunu burada bulmak mümkün değildir. Burada insanın önünde, doğrudan burjuva tarafından kurulmuş, burjuva olmaktan da tek bir saniye bile utanç duymayan bir devlet var. Parlamento az ya da çok bir ticari temsilcilik ve buna göre hareket edip, buna göre konuşuyor. Ender olarak illüzyona yer verildiği için, ender olarak da rüşvetçilik var. Halk temsilcilerinin burada, sembolik olarak bile eski Roma'da olduğu gibi cepsiz kıyafetleri yok. Şimdi savaşta "business as usual" (sıradan işletme) savaş için kötü bir şey olarak teşhir ediliyor (ayrıca burada her şey teşhir ediliyor, suçlunun teşhir edildiği direk burada genel ilan direği gibi) ama reform sonuçta "business as unusual" (sıradan olmayan işletme) olacak ve tam da bu işletme ruhunun Hitler için yenilgiler getirmesi beklenebilir, pahalıya mal olacak yenilgiler ama yine de yenilgiler.

19.2.42

Ludwig Renn[70] Meksika'da yayınlanan "Özgür Almanya" gazetesinde "Özgür bir Almanya" hareketi için çağrıda bulunuyor. Son cümle: "Thomas Mann, çok yakın bir tarihte San Francisco'da yaptığı radyo konuşmasında, Alman halkının demokratik geleneğine geri döneceğini söylemiştir. Özgür Almanya Hareketi, bu gelişime katkıda bulunmaktan başka hiçbir şeyi bu kadar özlemle dilememektedir." –Aynı sayıda İspanya politikasına saldırıda bulunan, Vernet'te faşist bir kamp müdürüyle çalışmış olan ve şimdi beşinci Kolonne'nin[71] çarpışma birliklerinden birinde diğer Troçkistlerle birlikte "demokratik dünya cephesine, Hitler'e karşı mücade-

le veren hükümetlerin iftiralarına karşı" yapılan propagandaya kendini adayan ve "demokrasilerin arka bahçesinde devrimin önemini açıklayan, bununla faşizmin zaferini onların zayıflığıyla kolaylaştıran" Gustav Regler'e bir saldırısı var.

20.2.42

Savaşlar devrimci bir karakter edinip kendi başlarına üretim güçlerini geliştirmeye devam ediyorlar. Egemen güçler kendilerini, bu işleri başka araçlarla devam ettirmeye muktedir değillermiş gibi gösteriyorlar. Bastırılmış bir yıkıcılığın yarattığı etkisizlik, bastırılan bir üretimin etkisizliğinden daha tehlikelidir (barış zamanında). Amerikalı bir yazarın dediği gibi, bir boks maçında, karşındakine adamın yere yığılaca-

ğı ve dokuza değin sayıldığında yine de ayağa kalkabileceği bir şekilde vurmayı başarmak zordur. Singapur, Hindistan'ı[72] savunuyor, her şeyden önce de Hintlilere karşı. Colonel Blimp[73] artık dünyayı anlamıyor.

Şu an görünen devletlerin ve güç sahibi sınıfların tükenişine kadar sürdürülecek uzun bir savaş. Kısa bir savaş ise, görünen o ki, Tory'ler için bir intihar birliği olarak kendi seferberlikleri anlamına geliyor.

27.2.42

Feuctwanger ve diğerleri *Hitler* fenomeniyle başa çıkamıyorlar, çünkü "egemen burjuvazi" fenomenini göremiyorlar.

Katil Anonim Şirketi.
Figürlerin adlandırılması (İng.) Finger Schicklergrube (Parmak Schicklergrube), Der Mönch (Rahip), Der fette Benny (Şişko Benny), (Burada kastedilenler Hitler, Gobbels ve Göring'dir.)
Üzerinde Brecht'in el yazısı: "Arturo Ui'nin yükselişine bak!"

Küçük burjuvazi, ekonomik olarak kendi başına bir sınıf değildir. Her zaman politikanın bir nesnesi olarak kalır, şimdi ise büyük burjuva politikasının nesnesidir. (Örneğin sürgün edilmiş sosyal demokratlar şimdilerde, İngiltere ve Amerika'nın büyük burjuvasına sarılıyorlar iyice.) Bu Hitler'in "kukla erkekler grubu" O, büyük adamı "sadece oynayan" bir "oyuncu", bay "hiç kimse" (başka herkes çok iyi olurdu), politikada sadece oynayan (oynamak burada rol yapmak ve kumar oynamak anlamında) küçük burjuvaziyi temsil ettiği içinse "özsüz adam" Tiyatro için bu durum Hitler'in sadece Charge (idol) olarak sunulabileceği anlamına gelirdi, ancak bu ye-

Spokane'deki insan kalabalığı ellerinde alay içeren pankartlar, kongre için gerekli paketleri kamyona yüklüyorlar.

Hediyeler bitkisel (yukarıya bak) ve hayvansal madde içerikliydiler. (kartonun içinde ölü bir sıçan)

Tek tek mallar: eski bir ayakkabı, gömlekler, korse, iç çamaşırı, eldiven, şapka ve peruk.

Hediyeler pek de öyle ince bir ruhla seçilmiş değil. Bir kongre üyesi bile bunu kavrayabilir.
(Pankartın üzerinde İngilizce şöyle yazılıdır: 'Bacağınız yok, ayağa kalkabilmek için!')

tersiz olurdu. O bir "phony" (gerçek olmayan), yani sadece küçük burjuva sınıfının iktidar talebinin temsilcisi. Küçük burjuvazinin içinde ise bir phony değil. Onun yazgısı, küçük burjuva olanaklarının sınırından sektiğinde gerçek bir yazgı oluyor, böylece aniden bir "figür"e ve başrole dönüşüyor.

Yabancıların İşlenilebilecek Arazileri Aranıyor

'Köye dönüş' hareketi, Japonların ülkenin tarım bölgelerinden tahliye edilmesiyle birlikte Güney Kaliforniya'da yeniden gündeme gelmişti. Binlerce verimli toprak terk edilmişti ve orada yaşayan Amerikalı çiftçiler artık herhangi bir rakip olmadan bu arazileri işleyebilirlerdi. Fotoğrafta, solda karısı Dee ve kızı Wanda ile birlikte görünen 26 yaşındaki Martin Gifford, Howard Wilcox civarındaki bir arazinin koordine edilmesi için bir devlet dairesinde dilekçe vermekte.

25.2.42

Kongre kendisine emeklilik tahsis edilmesine karar verdi. Açlık çeken kongre için hediye toplama eylemine başlanıldı.

26.2.42

Bizler, Alman kökenliler, düşman yabancılarız ve eğer Hitler'in düşmanlarına bir ayrıcalık yapılmazsa korkarız ki bu sahilden gitmemiz gerekecek. Japon balıkçılar ve bahçıvanlar buraya kamplara geliyorlar. Onlar her zaman çiftliklerde sevilmeyenlerdi, şimdi ise ihanetlerinden korkuluyor. Kuraldışı ve kural[74]

28.2.42

Feuchtwangwer akşam yemeği için burada. Konu yine, *Hitler bir kukla mı?* Feuchtwanger ve hemen bütün Hitler karşıtlarının görüşüne göre Hitler, Alman silahlı kuvvetlerinin işlerini yürütmesi için görevlendirdiği tamamen anlamsız bir aktör. Ana delilse, üslup bu adamın kendisi. Plan yok, orijinal bir fikir yok, düşünüşe karşı düşmanlık vs. Bütün bunların dışında, Hitler'in aslında büyük bir adam[75] olduğunu düşünüyorum, yani burjuva tasarımının revizyonunun *büyük adamdan* (yani büyük bir burjuva politikacısı olan ya da olabilenin burjuva büyüklüğünden) anladığı bana akut bir durum gibi geliyor, bu sebeple Hitler'in büyük bir burjuva politikacısı olarak ele alınması gerektiğinden öte bir şeyden söz etmiyorum. Feuctwanger tarzı görüş, üstelik burjuva olan bu görüş, bana ne propagandasal ne de tarihsel açıdan anlamlı geliyor. Eğer Hitler özellikle beceriksiz, sapık biri, tümör, saçmalık içeren, özel patolojik bir durum olarak ele alınırsa ve diğer burjuva politikacılar, onu bir örnek, ulaşılamayan bir örnek olarak göz önünde bulundururlarsa, Hitler'e karşı mücadele edilmez; tıpkı, "sağlıklı" burjuvaziden (Alman Silahlı Kuvvetleri ve Endüstrisi) izole edilip "tek başına" ortadan kaldırılmaya çalışılırsa, faşizmle de

mücadele edilemeyeceği gibi. Eğer o gerçekten "büyük" olsaydı, ondan hoşlanılır mıydı? –Örneğin onun gerçek milliyetçi bir "halk lideri" ve kurnaz, enerji dolu, uzlaşmacı olmayan orijinal bir politikacı olduğu göz ardı edilirse, konuyu derinden kavrayan dramatik bir açılım, hiç mümkün görünmüyor ve onun inanılmaz kokuşmuşluğu, kifayetsizliği ve şiddeti vs. o zaman daha etkili bir biçimde ortaya çıkacaktır. Bütün sınıfların en çaresizi olan küçük burjuvazi, kapitalizmin çıkış yolu bulunamayan durumuna kendisini diktatörce kabul ettiriyor. Diktatörlük kendini mevcut diğer sınıflar arasında kabul ettirdiği sürece fark edilir, böylece büyük burjuvazinin (derebeylik) "doğal" (ekonomik) ağırlığını belirgin bir şekilde olumlu yönde etkiler ve küçük burjuva "bilinciyle" yönetmez. Bu işbirlikçiliktir, güç birlikçiliğidir ama bilek gücünün belirli bir kendiliğindenliği vardır. Endüstri kendi emperyalizmini elde eder, ancak onu nasıl elde etmişsse o öyledir, yani elde ettiği Hitler'inkidir. Hastalıklı olan aslında bu sınıfsal durumdur. Hitler'deki nevrasteni, posta yazmanının nevrastenisidir. Bütün amaçlanan ister istemez, yalın ideolojidir, kötü mittir, gerçekdışıdır. Bu canavar son derece hasta, çok tehlikeli, detayda çok iyi düşünüyor, kendisini çok kurnazca ifade ediyor, eğer kendisini çapraşık ifade ediyorsa (üslup durumun kendisidir), ansızın, hastalıklı ve "sezgisel" hareket ediyor, zorunlu kaldığı için sürekli kimi meziyetler üretiyor; ünlü "darbeler"i ise, düşmanın indirdiği darbelere karşı indirdiği darbelerdir. "Kılıç çekmek" komik olmalı ama Tory'lere karşı kılıç çekmek gülünç değil, tam tersine uygun bir şeydir. Antisemitizm iğrenç bir şey olsa da, "anlamsız" bir şey değildir. Halk orada bir vücut modelinde operasyon yaptı. Politik yönetimi asla elde

edememiş olan burjuva böyle bir milliyetçi duygu yaratti ("Yahudilere karşı" olanlar "südet kardeşler"[76] tarafındaydı).

8.3.42

Rusların etkili bir desteğini ön gören müttefiklerin büyük stratejisi, anlaşılan bu yıl İngiltere'de inanılmaz zorluklarla karşılaşıyor. Alman savaş gemilerinin kanaldan geçişine izin verilmesi, Kuzey Atlantik operasyonları ile Kuzey Norveç ve Finlandiya'da planlanan işgalleri inanılmaz derecede zorlaştırıyor. Vichy[77] ve donanmasını Hitler'e daha da yakınlaştıran Paris bombardımanı[78], orduda İngiliz Tory çevresine sabotaj denemeleri yapılabileceğine işaret ediyor. İngiliz savaş güçlerine doğuda daha çok ihtiyaç duyulduğu için Hindistan'ın

65 yaşındaki Cyrus **Wallace**, 40 yıl önce Ohio'da çiftçiydi. Şimdi yeniden çiftçiliğe geri dönmek istiyor. Bu onun için iyi bir fırsat. Onu bölgenin ziraat bürosunda North Spring Street'de bir çiftlik için dilekçe verirken görüyoruz.

domino durumunun geciktirilmesi de buna işaret etmektedir. Ve artık İngiliz sansürü, Amerikan birliklerinin Avustralya'ya taşınmasıyla ilgili haberlere izin veriyor.

Magazin Life'dan alınmış bu kesitte, ön planda Sir Victor Alexandar John Hope, Marki von Linlithgow ve 1936-1943 yılları arası Hindistan'ın kral naibi ve karısı Lady Doreen Maud.

13.3.42

Büyük diyalektikçi savaş, bütün organları test ediyor.

15.3.42

Dün akşam Bergner'deydim[79] Öğleden sonra, epik tiyatro üzerine bir konuşma. Egemenlerin tiyatrosunun en başarılı temsilcisi, bu yüzden onun tepkisi ilginç. "Adam adamdır"ı seviyor ve buna ek olarak notları da alabildiğine kötülüyor. Bir babanın oğluna söyleyeceğini, seyirciye söylemesini iste-

yen Wedekind'e karşı çıkıyor. Ona Wedekind'in sadece bir yabancılaştırma efektine ihtiyaç duyduğunu ve bunu ilkel bir şekilde ürettiğini anlatmaya çalışıyorum. Elbette asıl zorluk, onun seyirciyi dünyayı değiştiren kişilerden oluşan ve dünya hakkındaki bir raporu teslim alan bir topluluk olarak görmemesinde. Böylece bu tiyatronun temel hali, acemi jestler, yeni yüzyıla duyulan heyecan, araştırma arzusu, herkesin üretimini sağlamak ona yabancı kalıyor. O bütün bunları, yeni bir "stil", moda, keyfi bir şey olarak görüyor ve kendi yaptığının da sadece bir "stil" olduğunu asla kavrayamıyor vs.

Sonra Amerikalıların en başarılı radyo oyunu yazarı, *Oboler*[80] geliyor; bir Kolzow[81] tipi, edepsiz, hoş biri ve teknik hakkında konuşurken ilgi uyandırıyor.

18.3.42

Fizikçilerin dünyası hoşuma gidiyor. İnsanlar dünyayı değiştiriyorlar, dünya ise kendini birdenbire şaşırtıcı bir şekilde sunabiliyor. Birer oyuncu gibi, yaklaşık değerlendirmelerimizle, "çok iyi yapabiliriz"lerimizle, diğerlerine, bilinmeyene, kendiliğinden olan şeylere olan bağımlılığımızla birer oyuncu. Bu şekilde çok daha fazla başarıya varılabilir, gidilecek yol sadece bir tane değildir. İlginç bir şekilde, bu dünyada kendimi eskisinde olduğundan daha özgür hissediyorum.

16.3.42

Grete'yi[82] sürekli bavula koyduğu eşyalarıyla görüyorum. Cas'ın[83] yaptığı portreyle birlikte ipek eşarp, benim bulunduğum çeşitli şehirlerden alınmış ahşap ve fildişinden küçük filler, Çin işi sabahlığı, taslaklar[84], Lenin fotoğrafı, sözlükler.

Dilin güzelliklerinden anladığı gibi, güzel eşyalardan da anlıyor. Onu Moskova'da otelden kliniğe getirdiğimde oksijen maskesiyle yatıyordu, ama kahverengi Finli paltosunu aldığımda heyecanlandı ve ancak paltoyu ona gösterdiğimde sakinleşti. Paltonun içinde, daha sonra öğrendim ki, 15 İngiliz paundu varmış, yıllardır biriktirmiş ve saklamış, sınırları yakalanmadan geçirmiş, bu ona özgürlük duygusu veriyor olmalı. Bunu öğrendiğimde onu çok sevdim.

16.3.42

Daha sonra kontrol etmek amacıyla kimi tahminlerimi not alıyorum.

Alman ordusu gözle görülür bir şekilde geçen yıldan daha zayıf. Yeni bir saldırı başlatmak, iletişim alanı daha geniş olduğu için daha zor olacak. Silah altına yeni alınanların ise kendine güveni daha az olmalı.

Kızıl Ordu beyazlar içinde

16 Mart 1942 tarihli notun altındadır.

Gerçek bir ikinci cephe olmayacak. 10-15 tümeni gemiyle taşımak için bir buçuk milyon tonluk taşıma kapasitesi ve eşlik edecek savaş donanması gerekiyor. Bu yaz Hitler'i savaş dışı bırakmak için bir Dünkirchen[85] de yeterli olabilirdi; böyle bir riski İngiltere göze alabilir belki ama Tory'lerin göze alması zor. Washington son olarak SSCB ile doğrudan anlaşma yaparak, Londra'nın diğer engellerini (kıtada İngiliz ordusu olmadan Hitler yenilgisinin sağlanması) ortadan kaldırmak istiyor gibi görünüyor.

Hitler ilk önce İzlanda'yı işgal edecek[86]

Savaşın kuzeyde mi yoksa güneyde mi sürdürüleceğine 1942 yılı karar verecek. Müttefik saldırıları kuzeyde Berlin'i tehdit edebilir, savunma ise güneydoğuda Kafkasları ve İran'ı.

Japonya, SSCB'ye saldırmak zorunda kalacak. Askeri gücü tükenecek ve sadece Hindistan'daki Tory politikası ona yeni kaynaklar açacak.

17.3.42

Reichenbach'ın Kaliforniya Üniversitesi'nde *Determinizm* üzerine bir sunumu var. Nedenlerden oluşan sistemimiz, tekrar üretilebilirliğin bir tarzı tarafından sınırlandırılmıştır. Einstein bir keresinde parmağıyla son derece düzensiz ve ritmik bir şekilde, sabit olmayan hareketler yaparak bu üretilebilirliği şöyle ifade etmiştir: "Eğer yıldız sistemleri örneğin böyle hareket etseydi, astronomi olmazdı (şüphesiz kendine ait iyi sebepleri olmasına rağmen)." Filozoflar, uzayda bir nokta ve zamanda bir noktanın koordine edilemeyeceğini söyleyen Heisenberg teorisinden[87] rahatsızlar. Hattâ bununla

bir sınır ispat edilse bile, bunun dışında prensip olarak tasvir metotları "iyileştirilemeyecektir" Filozoflara yine de tasvir olanağının bir sorusu kalıyor, böylece hiçbir şeyin yoktan var olmayacağı kuralı aynen korunuyor. Fizikçiler tarafından kendi öğretilerinin kanıtı sayesinde "neden" kökünden değiştirilir, yani onu terk ettikleri yerde bırakırlar. Prensip olarak tanımlanamayan nedenler, onlar için neden değildir. Filozofların, "hiçbir şey"i göstermekteki yeteneksizlikleri, fizikçilerin bu hiçbir şeyi, hiçbir şey olarak ele almalarına engel olmuyor. Ama yine de sıfırı bir "büyüklük" olarak ele almayı onaylamak, alışkanlıkları yüzündendir. Büyüklüklerden oluşan bir sistemde, sıfır belki büyüklük olarak sayılabilir, daha doğru bir deyişle başka türlü gösterilmesi çok zordur ama "duygu" olmaksızın diyalektik için diğer büyüklüklerden bu *büyüklük olmayana,* mantıklı bir sıçrama sağlanamaz. Böylece uzay, filozoflar için maddenin özelliği olarak hayal edilemez olur. Uzayın, maddenin içerdiği ne ise o olması gerektiği, onlar için tuhaftır.

Maalesef Reichenbach bütün bunlar üzerine tek kelime etmiyor.

18.3.42

Savaş hizmeti görevleri kurası dün başladı. 16.2'de kendimi kaydettirmem gerekti, çünkü henüz 45'inde değilim. Bu kura yöntemi, Avrupa kökenli olmasına rağmen Avrupalılar için biraz garip. Milyonlar arasında yapılan bu kör seçim, devlet ve vatandaşları arasındaki bu şans rekabeti garip!

Horkheimer ve Adorno, Reichenbachın sunumu üzerine hâlâ düşünüp taşınıyorlar. Fizikçilerin mikro kozmosta bul-

dukları, bilinen nedensel bağlantıların artık onlarla kurulamayan süreçleri bulduklarına dair bu açıklaması, ikisini gözle görülür şekilde etkiledi, çünkü fizikçiler ayrıca saldırıya geçiyorlar ve nedensellik prensibinin tanınmasıyla Postulat'ın prensip olarak ileri sürülemediği yerde de küçük görerek metafiziğe taşıyorlar –ateş maşasıyla. Filozoflar bunun üzerine insanın kendisinin bile hayal edemediği nedenler hayal edebileceğinde ısrar ediyorlar. Anlaşılan filozoflar kendilerini kati nedenselcilerin uygunsuz beklentileri yüzünden rahatsız edilmiş hissediyorlar. Ayrıca olasılık hesabıyla[88] çalışmaya devam etmek için yön değiştirdiler.

21.3.42

"Doğa", çalışmalarıma ilginç bir şekilde yansıyor. "Baal"da manzara ve seksüalite, büyük toplum karşıtlığına teslim ediliyor. "Trommeln" (Gecede Davul Sesleri) ve "Dickicht"de (Kentlerin Ormanında) şehir bir savaş alanı. "Eduard"da artistik bir manzara var, "Mann ist Mann" (Adam Adamdır) da knockabout aparatı[89] "Johanna"da[90] tekrar savaş alanı (kar yağışı sosyal bir görünüş). "Mutter"in (Ana) manzarası yok, "Spitzköpfe und Rundköpfe"nin (Sivri Kafalar ve Yuvarlak Kafalar) de yok, "Galilei" küçük bir parça mekânın içinde (keşiş sahnesinde), "Sezuan oyununda"[91] bir parça şehir manzarası. Ui[92] "Dickicht"i, "Eduard" çizgi romanları kullanıyor, "Courage" (Cesaret Ana ve Çocukları)[93], "Johanna"da olduğu gibi bir manzara veriyor. Ama "Puntila"[94] neredeyse "Baal" benzeri bir manzaraya sahip. Doğrudan insani ilişkilere yalnızca "Mutter"de yer veriliyor.

23.3.42

Kişiliğini kaybetmiş ucuz bir güzelliğin, burada mümkün olduğunca uygar, yani onurlu bir şekilde yaşamayı nasıl engellediği dikkat çekici. Utting'deki bahçeli evimde[95], "Danimarkalı ot kaplı damın altında"[96] "Bellum gallicum"un sayfalarını karıştırmak mümkündü, burada ise böyle bir şeyi yapmak büyük bir züppelik olurdu. Lidingö'nün[97], 20'nin İspanya'daki hatalar üzerine tartışmaları, Ljungdal ile Hegel'in diyalektiği üzerine bazı konuşmaları, genç işçilerin "Bu Demir Kaç Para Eder?" oyununu sahneye koyduğu Küçük Maskeli Tiyatrosu[98] vardı. Finlandiya'da, Marlebäk'de kayın ağaçları ile çevrili çiftlik evi vardı, orada saunadan sonra kahve içilirdi. Helsinki'deki tersane semtinde ise, iyi insanlarla dolan, iki odalı bir daire vardı. Marx'm uygun düştüğü bölüme Diderot ve Meleander'in Yunan epigramı da iyi uyuyordu. Burada insan kendisini, akvaryumdaki Franz von Assisi[99] gibi, Prater'deki (ya da Ekim Festivali) Lenin gibi, maden ocağındaki krizantem gibi ya da seradaki sosis gibi hissediyor. Ülke, diğer bütün ülkeleri anılara sığdırabilecek denli kocaman. İnsanın kendi yaşantısında dramlar olmasa da ya da drama ihtiyaç duyulmasa da dramlar yazabilir, ancak sahip olunan her şey oldukça değersiz durumda. Merkantilizm her şeyi sağlıyor, ancak yalnızca bir ürün biçiminde; burada kendisinden utanan kullanım değeri, sanattaki değiş-tokuş değeri değil.

22.3.42

Belirli anlamda Naziler yaptıklarını devrim olarak nitelemekte haklılar. Alman burjuvazisi devrimini, dünyanın fethinin bir denemesi formunda gerçekleştiriyor. Bu burjuvazi

kendini hemen köle taciri olarak yetkinleştirdi ve –eşkıya sıfatıyla hazır olduğunu bildirdi. Temelde, halihazırda kendi aristokrasisini yok edemedi ve böylece kendi eşkıya savaşını başlatmış oldu: kendi Robespierre'ini eleyip, kendi Napoleon'una[100] boyun eğdi (sonradan olan, cenin Napoleon!). Bundan dolayı bu demirden zavallılık, bu dakik planlanan intihar saldırıları, bu Schwabing'li Potsdam.

23.3.42

Determinizm ya da indeterminizm sorusunun sorulması tamamen umutsuzdur. Eğer gerçekleşen her şey determine ediliyorsa, determinasyon zincirleri sonsuzdur ve sonsuz zincirlere genel olarak bakamayız. Yani tamamen determine etmek mümkün değildir. Fizikçilerin olasılık nedenselliği her koşulda düzensiz ve karmaşık olaylarda da belirli bildirimlere izin veriyor. "Dünya tamamen determine edilmiştir" boş bir cümledir, çünkü insanlar için geçerli değildir ve cümle aslında sadece "eğer yapabilseydik, her zaman nedenler bulabilirdik," diyor. İnsani eylem de şöyledir: "Eğer nedenlerin belirli bir niceliği sıralandıysa ve kabul gördüyse, yeni bir nitelik oluşur ve karar ya da eylem meydana gelir. Nitelik değişikliği sayesinde nedenler, yeniden eski hallerine getirilemezler."

24.3.42

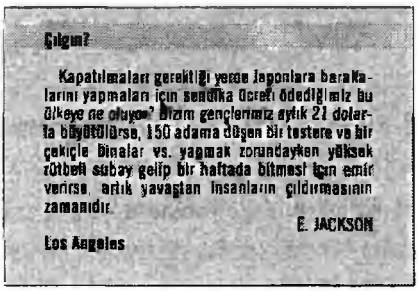
Sorular her zaman aynı şekilde, çok acil değillerdir ama cevaplamak için istek oradadır: "Yazmak diğerine ne ifade eder?" Bu, buğday olmadan da işleyen bir yeldeğirmenine benzer. Ama insan, devlet işleri gibi, bazen büyük bir anlaşmazlık içinde, yönetimsiz, yarı çölleşmiş, yetersiz, dışarıya göre bütün

olarak cevaplandırmak içindir. İnsan bazen belirli güçlerle yazar ama bazen de yazarak belirli güçler elde etmeyi dener. Burada, Birleşik Devletler de insan edebiyatın bir öznesi değil bir nesnesi. Birkaç hafta Czinner ve Bergner ile bir film hikâyesi üzerine çalıştım[101] Şimdi Bergner Washington'da, Czinner bir film hikâyesiyle meşgul, hikâye tamamlanmadı ama bir kenara bırakıldı. Dieterle, cazın tarihini anlattığı son filmini gösterdi bana. Prodüktörü kendisi, yani sadece bankalarla muhatap oluyor. Şimdi onu zencilerin çok olduğu sahnelerini mümkün olduğunca kesip, "genç oğlan genç kızla buluşur" sahnelerini yapıştırması için zorluyorlar. Film artık sadece artıklar toplamı. Bunun üzerine düşündüm, bazı öneriler not aldım ancak Dieterle tekrar aramadı, tahminen bankaları dolaşıyor. Limon ağacının altında, ahşap Kızılderili sandalyesinde oturduğumda ara sıra üzerimde bombardıman uçakları, bir sarmaşık görüyorum ve düşünüyorum; bu sarmaşık için determinizm yok, yani bir nedenler sistemi kullanmıyorsa tabii. Bir adam gelir kolunu uzatır ve bu sarmaşığı bir tele bağlar –hayatında bir kez. Böyle bir şey onun sisteminde determine edilmiş olarak yer alamaz. Sonra düşünüyorum ki, bunlar asık suratlı düşünceler, bir sigara almak için kalkıyorum.

25.3.42

Yaklaşık 100.000 Japon (Amerikan vatandaşı olanlar da dahil) burada askeri sebeplerle sahilden tahliye ediliyorlar. Harika, insanlık bütün psikozları ve sürek avlarını nasıl da atlatıyor. Bizim de kendimizi "enemy aliens" 'düşman yabancılar'[102] olarak kaydettirdiğimiz kayıt bürosunda, yarı kör, çok da tehlikeli izlenimi vermeyen, yaşlı bir Japon kadın gördüm.

Refakatçisi genç bir kız aracılığıyla yazmak için bu kadar çok zamana ihtiyaç duyduğundan, diğer bekleyenlerden özür diledi. Herkes gülümsedi, Amerikalı memurlar çok nazikti. Yeterince temiz bulmadıkları için nisei'lerin (burada doğmuş Japonlar) sebzelerini satın almayan küçük insanlar ilk defa hiç yapmadıkları bir şeyi yapıyorlar ve bu sebzeleri alıyorlar; marketleri o kadar boş ki. Şimdilerde on binlerce insan için bir şehir kurulmakta. Askeriye, koruma timinin o insanların yalnızca Amerikalılar tarafından zarar görmemeleri için kurulduğunun altını çiziyor. Japonlar kendi güvenliklerini kendileri sağlayabilirler. "Times"ın posta kutusundaki feryat, resmi dairelerin neye karşı mücadele edeceklerini gösteriyor:

Çılgın?

Kapatılmaları gerektiği yerde Japonlara barakalarını yapmaları için sendika ücreti ödediğimiz bu ülkeye ne oluyor? Bizim gençlerimiz aylık 21 dolarla büyütülürse, 150 adama düşen bir testere ve bir çekiçle binalar vs. yapmak zorundayken yüksek rütbeli subay gelip bir haftada bitmesi için emir verirse, artık yavaştan insanların çıldırmasının zamanıdır.

E. JACKSON

Los Angeles

26.3.42

"Ui" ve "Korku ve Sefalet"e denk düşecek bir oyunun adı "Uluslar Pazarı" olabilirdi. Büyük Benes[103] ilan ediyor: Benim bir planım var ve sonra ortaya çıkıyor ki, bu onun uçakla kaçış planı." Daladier[104], Fransız Halk Cephesi'ni sattığı için Çekoslovakya'yı da satmak zorunda kalıyor. Tory'ler, seferi birliklerini uçaklar olmaksızın gönderiyorlar çünkü otomobil kralı Nuffield bombardıman uçakları için tekel olmak istiyor. Mançurya, İspanya, Habeşistan satılıyor, sonra Fransa (Fran-

sızlar tarafından). Bu arada hurda demir, petrol, kauçuk da satılıyor. Münih'te Sovyetler Birliği satılıyor[105], hattâ 39 yazında ise Finlandiya (SSCB'ye) satılıyor[106] Sonra Daladier hapiste, Chamberlain Westminster Manastırı'nda[107] ve Hess[108] İngiltere'ye geliyor. Kış Rusya'da soğuktur; kanalda ise hava sekiz ay boyunca kötüdür. Sis kalkıyor ve Alman savaş gemileri kanaldan geçerek Atlantik ikmal malzemesini tehdit ediyor. Singapur, Pasifik polis karakolu, yenik düşüyor; İngiliz birlikleri pirinç tarlalarında ve kauçuk plantasyonlarında manevra yapmıyorlar. Hindistan ise sadece kuzeye karşı sağlamlaştırılmış ve milyarlarca paund oraya yatırılmış. Bütün satışlar için bir kliring borsası olsaydı, bazı subaylık kadroları "ikinci oğullara" satılırdı.

26.3.42

Planck'ın[109] "Determinizm ya da indeterminizm"inden (1938):

"Kristaldeki elektronların yansıma yasası statik bir yasadır. Elektronların büyük bir miktarının davranışını belirler, ama tekil elektronun davranışının nasıl olduğu sorusunda başarısızdır."

"Eğer sondaj, yapının tümünden büyükse, yapının içini sondaj yapmak imkânsızdır."

Tarihsel materyalizm de bireye dair bu "belirsizliği" göstermektedir.

26.3.42

Curfew'den[110] önceki son akşam. Reichenbach'da. Bu fizikçiler tecrübelerini her durumda ciddiye alıyorlar. Onların mikro kozmosuna anarşi fazlasıyla hakim. Elektronlar davranışları için hiçbir sebebe ihtiyaç duymuyorlar. Elbette, porselen bir tabağın, masaya konulmuşsa, tavana uçmaması için hiçbir mutlak bağlayıcılık bulunmamaktadır.

27.3.42

Curfew yüzünden sinirleri bozulmuş olan Wiesengrund-Adorno ile, sinema ile karşılaştırıldığında tiyatronun kendine özgü özellikleri üzerine sohbet ediyoruz –Oyuncular kendileri için oynadıklarından, *öğretici oyun* tamamen çıkarılabilir elbette. Tiyatronun öncelikle sinemadan önce dramatiği var, yani oyun ve sahneye koyma kavramlarındaki ayrım. Prensip olarak, bir konudan kuşkusuz istenildiği kadar çok film çekilebilir. Ancak şimdiye kadar bu tarz bir "oyun" yok. Doğal olarak, sinema bugün tekstilciler ve bankerler tarafından yürütüldüğü için sanatsal bir film düşünmek olası değil. Gerçekten SSCB çok daha ileride, beş sene sonra gülünç olmayacak filmler üretiyor. Chaplin de konuları tarihsel konularmış gibi görünecek ve bir zaman sonra bile hoşlanılabilecek bir şekilde stilize ediyor. Müzik için yapılan ve dil için de geçerli olan teknik itirazlar var: "Mikrofon tek kanallıdır ve bununla birlikte kendi ses perspektifiyle çift kanallı sesi aktar-

mak için uygun değildir. Bunun üzerine kanunen önceden yazılı bir sınırlama bulunmaktadır, saniye başına aktarılan hertz sayısı. Sonuçta duyma bandı problemidir." Yine de teknik iyileştirmeler bulunabilir ama ben şahsen bütün teknik problemlerin esas olarak çözülebilir olduğuna inanmıyorum. Temel olarak demek istiyorumki, bir sanat gösterisinin seyirci üzerindeki etkisi, seyircinin sanatçı üzerindeki etkisinden bağımsız değildir. Tiyatro izleyicisi, oyunu bir düzene sokar. Detayda sinemanın esas olarak giderilemez görünen devasa zayıflıkları vardır. Bu da sesin yerinden oynamasıdır (dinleyici her repliği ilk önce kişinin ağzına yerleştirmelidir). Sonra perspektifin hareketsiz sabitlenmesi: Biz sadece *bir göz* (kamera) ne gördüyse onu görüyoruz. Bu demek oluyorki, oyuncular bu göze oynamak zorundadırlar ve bütün gelişmeler bu tek çizgide olacaktır vs. Hatları daha keskin zayıflıklar var: Her şey mekanik yeniden kurma sayesinde sonuçsal, özgür olmayan, değişmeyen bir şeyler edinir. Burada tekrar temel sava geliyoruz: Seyirci artık sanatçının performansını değiştirme olanağına sahip değildir. Karşılığında bir üretim yoktur, tersine onun yokluğunda meydana gelmiş bir üretimin sonucu vardır.

29.3.42

Ruth, Bergner aracılığıyla Oboler'e Norveç'in özgürlük mücadelesi hakkında bir radyo oyunu gönderdi. Oboler oyunu çaldı ve kendi adıyla sahneledi. Bu oyun savunma için olduğundan bu sahnelemeden para almıyor; ancak ünleniyor tabii. Ruth bu hırsızlığı dava ettiğinde ise, Ruth'un bu mücadele için bir şey yapmak istememesinin kendini şaşırttığını

söylüyor Oboler. Kurban etmekle, kurban aramak arasındaki fark.

30.3.42

Burada yaşam şeklinin unsurları bayağı. Her şeyi banal yapan üretim davranışlarının saygın olmayışından olmalı. Burada herhangi bir yerde mesafe gerekli olabilirdi ama kimse buna saygı duymuyor. Yemek, manzaranın izlenmesi, sohbet, bir kitabın yazılması, bir kitabın okunması, işyerleri, bütün bunların burada hiç iyi kokmayan başka bir amacı var. Değersiz ve kendi içinde yeterli değil.

Bu sahra obüsü Naziler tarafından kullanıldı.

[Amerika]
[3.4.42 – 20.11.42]

3.4.42

İyi bir yemekten sonra Ludwig Hardt'ta, Baudelaire, Poe, Kafka ve Heine fotoğrafları ve kelebek kutularıyla kuşatılmış olarak Japonların batı kıyısından tahliye edilmeleri üzerine ve demokrasinin bürokrasiye, aşırı ahlakçılığa ve "katı disiplin"e karşı nasıl sürekli mücadelede olduğunu konuşuyoruz. Göçmen bir Alman oyuncu olan Ludwig şöyle diyor: "Böyle zamanlarda insanlığa yer yok." Goebel'leşmiş[111] kafalar. İnsanlıkdışılığın bedelinin ödendiğine dair eski bir Prusyalı inanışı.

4.4.42

Gazete ve radyo yorumcuları, bir müttefik kazanmaktan ziyade, Hindistan'daki tebaalarından birini kaybetmeyi tercih eden Tory'lerden gün geçtikçe daha çok rahatsız olmaktalar.

4.4.42

Hardt'ın yeni okuma biçimleriyle ilgilenmesini sağlamaya çalışıyorum. *Wedekind*'e hayran, ancak onu eşsiz bir parçaymış gibi değerlendiriyor, oynarken ve okurken teknik olarak yaptığı her şey kendi stilinde. Eser okuma tarzı sadece bir diğerine aktarılamaz değil, aynı zamanda ilkel de. Ona bu tarzın aktarılabilir ve gelişebilir olduğunu, ayrıca son derece zekice ve çeşitlilik açısından zengin olduğunu kanıtlıyorum. Hardt ritmi düzene sokmada sadece senkopları dinliyor, sürekli dinliyordu ve ne kadar sanatsal yerleştirilmiş olduklarına dikkat etmiyordu. Aslında Wedekind öncelikle caz unsurlarını ele almıştı ve Hardt'ın okumasının temelinde en basit şiirlerde ve şarkılarda (Ich war ein Kind von 15 Jahren[112]) karmaşık adım ritimleri yatmaktaydı. Ona Goethe şiirlerini

Wedekind tarzında denemesini ve düzene sokulan ritmi (eşsiz parça "Unikum"un basit taklidiyle kazanılmış, Wedekind'in bütün yapmacıklığıyla birlikte) muhafaza etmesini, sonra bu sunumda her şeyden önce gerçekten kişisel olanı, aksan ve jestten kurtarmasını öneriyorum.

5.4.42

Burada lirik yazmak, hattâ güncellerini yazmak, kendini fildişi kuleye kapatmak anlamına geliyor. Sanki altın işleme sanatıyla uğraşırmış gibi. Bunda kaçık, tuhaf ve kendini beğenmiş bir şeyler var. Böyle bir lirik potkaldır. Smolensk'deki katliamda[113] da lirik sözkonusu.

8.4.42

Dieterle'ler burada. Bayan Dieterle tutkulu bir şekilde astrolojiyle meşgul. Dieterle büyük filmlerine, nasıl adlandırılır-

BOMBA SALDIRISINDAN SONRA (SİNGAPUR)

Gazete kupürü. Fotoğraf, 23 Mart 1942 tarihli Magazin Life'tan alınmış. Helene Weigel bu fotoğraftan etkilenerek 'Cesaret Ana ve Çocukları'nın üçüncü sahnesindeki 'sessiz çığlık'ı oluşturmuştur.

sa, sadece uygun günlerde başlıyor. Ben sadece iki nokta seçebiliyorum. Eğer Hitler gerçekten astrolojiye inanıyorsa, o zaman burcu[114] esas alınıp ne zaman ne yapacağına ilişkin çıkarımlarda bulunulabilir (Bir astroloğun yapacağı çıkarımdan daha fazlasının yapılabileceği koşuluyla). En tuhafı da karakterlerin doğumdan aylar sonrası biçimlenmesi. Bu on iki burçta tanımlanan karakterlerin biri yok ki, bana uymasın! Tam da buna kulak verildiğinde, bu statik karakter belirlemelerinin özelliklerinin bugüne göre nasıl inanılmaz eskimiş olduğu fark edilir.

Dieterle sürekli, ona bir kez anlattığım "Sezar'ın Son Günü" film senaryosunu soruyor. Hiç umut olmamasına rağmen onun için senaryonun bir taslağını oluşturuyorum. Endüstri, tarih filmleri yapmıyor. Meininger'in[115] bütün Romalıları giydirdiği geceliklerden ürküyor. Gerçekte tunikler koyu renge boyanabilir ve tunikler şık bir biçimde kesilebilirdi. Halk pantolon ve bluz giyebilirdi. İnsanlar böyle bir şeyi kesin izlerdi, çünkü şimdilerde tarih ve büyük politika için bir ilgi sözkonusu. Ancak seyircinin önünde, seyirciyi "tanıyan" ve ellerinde tutan, film şirketleri ve tiyatro sahipleri engel oluşturuyor. Onların kanser hastalığı olduğunu herkes biliyor. Sahte demokrasiye iyi bir örnek.

9.4.42
Ve yağmur her gün yağıyordu,[116]
Ve güneş nadiren ve soluk parlıyordu,
Ve sessizce suyun yükselmesini izliyorlardı,
Ağrı Dağı'nın üzerinde.

10.4.42

Sir Stafford Cripps[117], Hintlilerin büyük dostu, yerine getirilmiş şeylerle ve öfkeden çıldırmış şekilde "dünyanın başkentine" (Londra'ya) geri döndü. Kukla rejimi bulunamadı. Bir Hint halk milis kuvvetinin oluşmasını engellemek için gerçekten Tory'lerle pazarlık edilmiş gibi görünüyor. Kurtarıcılarına karşı Hintlilerin bu nankörlüğü karşında basının acı verici şaşkınlığı. Gerçekten Japonları İngilizlere tercih ediyorlar mı? Hintliler hayır diyor. Ama İngilizlerin onları Japonlardan koruyabileceğini düşünmüyorlar. Eğer şu anda bir halk savaşının çıkması (Delhi otellerinde çay ve Viski içen generallerin ve Blimplerin isteğine karşı) başarılırsa, hem kendilerine hem de müttefik uluslara, Tory'lerle yapacakları şüpheli bir anlaşmadan daha iyi bir hizmette bulunmuş olacaklar.

11.4.42

Aylar önce Czinner bana bir filmin başlangıcını anlatmıştı (hipnozlu) ve bana bu filmin devamını getirip getirmek istemediğimi sormuştu. Hem onunla hem de Bergner'le haftalarca çalıştım. Sonunda öyküm hazırdı. Bergner öyküyü söylediği gibi fikirlerini almak için bazı Amerikalılara anlattı. Daha sonra ise Bergner kuşkucuydu, finansal olarak kötü durumda olmasına ve borçları olmasına rağmen bu işi yapma isteğini kaybetti. Czinner, Billy Wilder'e[118] (senarist, Alman) sahnelemede yardım etmeye başladı ve artık zamanı yoktu. Şimdi Bergner bana filmimin başka biri tarafından satılmış olduğunu açıklıyor, Wilder'in bir arkadaşı tarafından, hikâyenin bütün detaylarıyla, sadece başka bir ortamda geçiyor olaylar –hipnoz girişi olmadan. 35.000 dolar. Çok daha iyi değişmiş, Bergner onu güzel bulmuş. O hikâyeyi okudu...

12.4.42

Gece gündüz demeden Smolensk'in kar tarlalarında insanın haysiyeti üzerine olan savaş azdıkça azıyor.

14.4.42

Döblinler burada. Savaş sonu 1918 üzerine olan romanının ikinci cildini bitirdi (1100 sayfanın üzerinde). Basılması için şans yok. Bir oğlu Fransız ordusunda kayıp, bir ikincisi Marsilya'da hiçbir şeysiz dilenir halde. Döblin her zamanki gibi şakacı ve edepsiz. Çok uzun süredir Rus karşıtı, şimdi Canterbury dekanının[119] ve Amerikalı elçi Davies'in[120] kitaplarının etkisi altına girmiş durumda. Oğullarıyla hâlâ Fransızca konuşuyorlar ama yine Berlin'e geri dönmeyi planlıyor. Hintlilerden fazla bir mücadele beklemiyor. Üzerlerine uzandıkları tahtalara birkaç çivi daha çakacaklar.

15.4.42

Weill "Üç Kuruşluk Opera"nın zenci oyunu projesine Clarence Muse aracılığıyla zorluk çıkarttığı için, Wiesengrund-Adorno'dan ona yazmasını rica ettim. Weill bana saldırılarla dolu, beraberinde sadece iyi olan her şeyi getiren ve Avrupalı deneyleri devam ettiren Broadway'i öven kötü bir mektup yolladı[121] Weill'in müziğini yaptığı son oyunun üzerinden 14 ay geçti. Yani "Lady in Dark"[122] (Eğlenceli, "çok tutulan" bir eser olmalı.) Mektup, onun mektubu neden İngilizce yazdığıyla başlıyor. "It's easier for me and I like it beter." (Benim için daha kolay ve böylesi daha çok hoşuma gidiyor.)

Drama yazarı Maxwell Anderson, New York eyaletinde, New City ve Haverstraw arasındaki bir tepenin kulesinden High Tor üzerinde uçan düşman uçaklarını dinliyor. Anderson bu tepeye en başarılı oyunlarından biri olan High Tor adını vermiştir (High Tor, 1937). Arkadaşı ve komşusu olan besteci Kurt Weill (merdivendeki) ile birlikte üç mil uzaklığındaki South Mountain Road'da, iki haftada bir on dakikalık rüzgarlı bir tırmanış gerçekleştirip dört saat kadar etrafı kolaçan ediyorlar. Anderson vazife başındayken bir Alaska başlığı takıyor, Weill ise başını örtmüyor. Bir kez olsun dostane bir uçak sesi duymadılar. Fotoğraf Mary Morris.

15.4.42

New York'ta Gerhart H. Seger'in yayımladığı sosyal demokrat "Yeni Halk Gazetesi"nde, Rudolf Katz'ın[123] Rusların kış başarısının "çok fazla şey vaat etmediği" şeklinde yansıtıldığı bir yazısı. Birleşmiş Milletler'in en önemlileri İngiltere ve ABD. Savaş iki yıldan altı yıla kadar bir süreyi daha işgal edecek. Katz Leningrad'ı Petersburg olarak adlandırıyor.

16.4.42

Geminin yolcuları[124] öğleden önce burada; Otto Bauer'in karısı ve Avusturyalı genç işçi Breiner[125] Güney demiryollarında tesviyeci, haftada 45 dolar kazanıyor ve narin şalları var. İş arkadaşlarının politik seviyesinden şikayet ediyor. Herkes antisemitist ifadeler kullanıyor. Bunun dışında şu anda bir patlama yaşıyorlar: Büyük İngiltere düşmanlığı.

17.4.42

Doyle ve *Simenon*'un[126] romanları arasındaki fark, Aristotelesçi olan ve Aristotelesçi olmayan dram sanatındaki farkla aynıdır. Simenon, fiziksel karakterini tamamen kaybedene kadar kendi atmosferini yoğunlaştırır, karakterler doğal görünümlere dönüşürler, nedensel bağlantı gizlenir, berrak yazgı açılır, detektif düşünmek yerine sezer, düşünme eylemi psikolojik bir fenomen olur. Doyle çok fazla yeni dönemden biri.

18.4.42

Bu ülke "Tuiromanımı" parçalıyor. Burada düşüncelerin satışı ortaya çıkarılamıyor. Çıplak dolaşıyor. Sürdürülmesini düşündükleri ve sürdürülen büyük komedi, toplumsal varo-

luşu belirlediğini düşünen bilincin Donkişot'çuluğu –bu sadece Avrupa için geçerliydi.

20.4.42

Eisler[127] burada. Rockefeller fonundan bursu var (konu: film müziği). "Yağmuru betimlemek için 15 yol" (yağmurlu film şeritleri, ayrıca sert müzik). Belki de benim Tuiromanım yine de... Eisler aynen eski şakacılık ve bilgeliğinde.

21.4.42

"Readers Digest"e[128] (yaklaşık 3.5 milyon baskı), bu derginin "Benim En Unutulmaz Karakterim" adlı yazı dizisine istinaden Hitler hakkında bir şeyler yollamıştım. Derhal geri geldi. Feuchtwanger, Thomas Mann ve burada çok başarılı olan Werfel'e de[129] yazıları geri gönderilmiş. Dergi, gönderilenler için yarım düzine uzman görevlendiriyor. Biri sadece bir şeyin olgun olup olmadığını kontrol ediyor, ikincisi kokup kokmadığını, üçüncüsü de sabit parçaları olup olmadığını vs. Böylece, kabul edilmeden önce boktan olup olmadığı da çok katı bir şekilde değerlendirilmiş oluyor. (Heyecanı yaratmak için bir uzman, karakterize etme işi için bir uzman, "gerçeğe yakınlığı" ölçmek için bir uzman vs.)

21.4.42

Eisler'i gördüğümde, sanki herhangi bir kalabalığın içinde dağınık bir kafayla tökezlerken eski ismimle aniden çağrılmışım gibi hissediyorum. Gerçekten 41 Temmuz'undan beri hiçbir anlamda, ne Grete'nin ayrılıp gidişini, ne bu yeni ortamı, ne de buradaki yumuşak havayı aşabildim. Ve hikâ-

yelerle oynanan rulet, başarıyla ve başarısızlıkla yüzleşmek, parasızlık. Bütün bunların sonucu ve beklenen netice buymuşcasına, on yıldan beri ilk defa düzenli olarak çalışmıyorum. Bütün bu aylar boyunca rahat bir nefes aldığımı hatırlamıyorum. Sanki yerin bir kilometre altında, yıkanmamış, tıraş olmamış bir şekilde Smolensk'teki katliamdan çıkışı beklermiş gibi oturuyorum.

23.4.42

Homolka yine Galilei'yi oynamaktan söz ediyor. Ben ona daha aktüel bir tarihsel malzemeyi soruyorum –o çok okuyor. *Henri Dunant*'tan[130] söz ediyor, Kızıl Haç'ın kurucusundan.

24.4.42

Adorno'da Eisler'in yağmur şarkısını dinliyorum. Şarkı çok güzel ve Çinlilerin mürekkeple yaptıkları resim sanatından bir şeyler taşıyor. Plak çalınırken şöyle düşünüyorum, Avrupa müziği üç yüzyıl boyunca büyük eserlerle gelişmiş olacak ve günün birinde Çinliler diyecekler ki: "İşte şimdi bu müzik."

Müziği Schönberg'e[131] yapılan bir saldırıyla şok etmeyi kendimden esirgeyemezdim. Müziği değerlendirmenin en önemli araçlarından biri termometredir. Normal vücut ısısı yaklaşık 37 derece. Tutkulu, ateşli ya da sadece yoğun müzikte, bu ısının hâlâ aynı olup olmadığı kontrol etmeli. Bach'ın en tutkulu eserlerinde de bu böyle.

(21 Nisan 1942 tarihli bir not düşülmüş.) Bombalanmış Lübeck gösteriliyor.

26.4.42

Kortner Eisler'e New York tiyatrosunu soruyor. Eisler: "Bildiğim tek şey, karım buna küfür ettiğinde duymazlıktan geldiğim." –Kortner, Viyanalı bir komedyenin New York'a ayak bastığında fotoğrafçıların önünde yeri nasıl öptüğünü anlatıyor. Bunun kimseyi rahatsız etmemesi gerektiğini söylüyor Kortner. Bu sadece "yeri öpmek" anlamına geliyor.

27.4.42

"İnsan canlısı Henri Dunant'ın hayatı"ndan yola çıkarak Atinalı Timon gibi bir şeyler oluşabilir, büyük bir küfürbazın trajedisi.

27.4.42

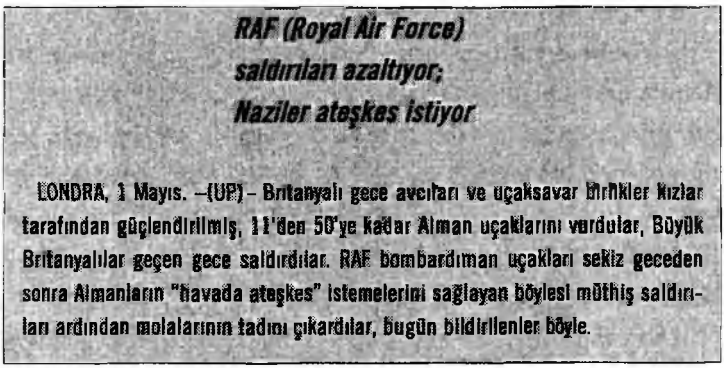
Schönberg yaşlı bir tiran ve Eisler kravat taktığını ve 10 dakika erken gelmediğinde nasıl titrediğini anlatırken gülerek günah çıkarıyor. Sonra sevinçle, yağmurun 14 betimlemesini Schönberg'in kaydettiğini, hattâ filmi üniversitede verdiği derste gösterdiğini anlatıyor. Yeni tarzda bestelenmiş yeni halk şarkıları yazmayı deneyebileceğimiz aklıma geliyor. Neden halk böyle şarkı söylemesin, elbette 37 derecede.

Lang'dan, dürüst kasa takiplerinden sonra arası açıldığı için olsa gerek ya da bir Fransız oyuncu, Amerikalı yönetmen istediği için birkaç film arka arkaya ondan alındı. Endişelendi ve 80.000 dolar tutarındaki birikimini, parasını yöneten Rolf Nürnberg'den ona geri vermesini rica etti. Nürnberg tatsız bir intihar denemesinde bulundu ve kurtuldu, meğer parayı yıllardan beri kendisi için harcamış. Bu haftalarda, en son kontrat ayını tamamlarken göz doktoruna gitmiş. Bir gö-

zünü kapatmış ve onunla sayıları okumak istemiş. Lang, "ama lambaları yakmanız gerekiyor" demiş. Lambalar zeten yanıyormuş. Şimdi babası gibi diğer gözünün de körlük tehdidi altında olduğunu biliyor ya da hissediyor. Aynı şekilde bildiği bir başka şey de, yıllardır sevgilisi ve sekreteri olan, Latè'nin şimdi Winge'yle birlikte olduğu.

1.5.42

Kapıya dayanan sürprizlerin bildirileri eşliğinde buluşan diktatörlerin bu naif resmi beyanları bir harika. Bir cümle: "Güven, eksen güçlerin muhteşem zaferine dayanmaktadır." Almanya'ya, Hitler'in zaferleriyle birlikte aynı zamanda yenilmiş olduğu bildirdi!

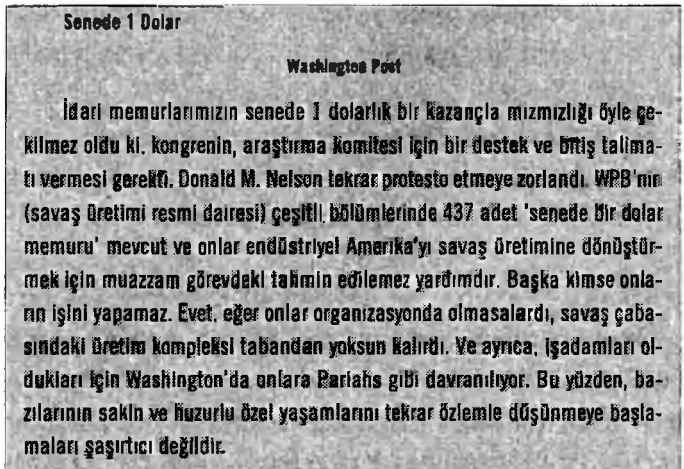
RAF (Royal Air Force) saldırıları azaltıyor; Naziler ateşkes istiyor

LONDRA, 1 Mayıs. –(UP)– Britanyalı gece avcıları ve uçaksavar birlikler kızlar tarafından güçlendirilmiş, 11'den 58'e kadar Alman uçaklarını vurdular, Büyük Britanyalılar geçen gece saldırdılar. RAF bombardıman uçakları sekiz geceden sonra Almanların "havada ateşkes" istemelerini sağlayan böylesi müthiş saldırıları ardından molalarının tadını çıkardılar, bugün bildirilenler böyle.

2.5.42

Kendisini baştan çıkarmaya çalışan hayırseverlik duygusuna karşı kendisini beyhude korumaya çalışan bir çeşit kutsal Antonius gibi ele alınabilirdi Dunant. Hayırseverlik onu baştan çıkarır, işlerinden alıkoyar ve çökertir. Aile onun durumunu bilerek, onu doğru yola geri döndürmek için her şe-

yi yapar, onu itiraflara, iyi olma yeminlerine, kendine eziyet etmeye teşvik eder ama el ondan sonsuza dek çekilene kadar kendini sürekli iyi kalpliliğin batağında bulur. Bugünkü toplumda insaniyet kötü bir alışkanlık ve tahammül edilebilecek bir şey değil.

Senede 1 Dolar

Washington Post

İdari memurlarımızın senede 1 dolarlık bir kazançla mızmızlığı öyle çekilmez oldu ki, kongrenin, araştırma komitesi için bir destek ve bitiş talimatı vermesi gerekti. Donald M. Nelson tekrar protesto etmeye zorlandı. WPB'nin (savaş üretimi resmi dairesi) çeşitli bölümlerinde 437 adet 'senede bir dolar memuru' mevcut ve onlar endüstriyel Amerika'yı savaş üretimine dönüştürmek için muazzam görevdeki talimin edilemez yardımdır. Başka kimse onların işini yapamaz. Evet, eğer onlar organizasyonda olmasalardı, savaş çabasındaki üretim kompleksi tabandan yoksun kalırdı. Ve ayrıca, işadamları oldukları için Washington'da onlara Parlaks gibi davranılıyor. Bu yüzden, bazılarının sakin ve huzurlu özel yaşamlarını tekrar özlemle düşünmeye başlamaları şaşırtıcı değildir.

2.5.42

"Baltık Donanmasının Delegesi"ni gördüm ve bu küçük öykü sosyalistlerin bilime yansıyan klasik davranışlarını yansıttığı için epeyce sarsıcıydı. –Eisler için film müziği üzerine birkaç not alıyor olduğum için tespit ettim ki, film sadece bir veya iki yerde, duygusal doruk noktasında, müzik kullanıyor. Böylece kapanışa (yaşlı bilgin, tabirde olduğu gibi, Petrograd Sovyeti'ndeki konuşmasından cepheye gitmek için çalışma odasına geri döner ve tekrar kitaplarına yönelir) müzikle eşlik edilmiş. Müzik bununla yetiniyor, seyircinin duygusunu artırmak için, ve hattâ kendiliğinden bir duygu ola-

rak, tamamen genel, boş bir tarzda. Eminim ki, ilerleyen Sovyet birliklerinin arka plandaki sesi muhtemelen büyük bir sessizlikte sayfaları karıştırılan kitabın sesinden daha güçlü etki ederdi. Genel ve soyut müzik yüzünden duygu da genel ve soyut oluyor ve somut içeriğin duygusunu boşaltıyor, kendini tüketiyor.

3.5.42

Barbara[132] tepelerdeki çocuk kampından döndü. Orada kışın yaptığı istirahat tedavisi yüzünden 15 kilo aldı. Kan seviyesi normal, artık hırıltılar duyulmuyor.

5.5.42

Hindistan'a Cripps-Mission gibi bir şeyi gerçekten sadece epik tiyatro oynayabilir. Hintlilerin dostu olan Kızıl Lord varır. Sonra onun ağzından ölümsüz Colonel Blimp'in eski sözleri çıkar (Low'un kendisini de bir çizgi filmde defneder –Blimps'in üniformaları ve işlevinde). Ve kızıl lord Londra kasabasına geri döner, aşağılanmıştır çünkü, "küs" Hintliler böylesine bir dost elinden hiç ama hiçbir şey almak istememişlerdir.

6.5.42

Grete'nin bana sonradan gönderilen eşyaları artık kesin olarak kayboldular. Geminin bütün yüklerinin o zamanlar burada tamamen yakıldığını duyuyorum. Eşyalarını hatırlıyorum. Kırılmış tarakları, yamanamayacak haldeki çorapları, kâğıt artıkları, tükenmez kalem içleri, eskimiş ayakkabıları, solgun kaçışların fotoğraflarıyla fakirlerin patlayacak kadar doldurulmuş bavulları. Hiçbir şeyi atmaya cesaret edemiyorlar.

7.5.42

Oyuncu *Kalser*[133], göç eden Alman oyuncuların görev aldığı Zürih tiyatrosundan bahsediyor. Hâlâ, rol analizleriyle birlikte dört ay gecikmiş mektuplar ve üslup soruları üzerine delice tartışmaların raporlarını alıyor. Onları zamanında ve sayfalar dolusu yazarak cevaplıyor. 1940 yılının korkunç ilk yarısında İsviçre yeni bir istiladan korkarken, hafta sonlarından birinde, göçmenler iki gün boyunca tiyatrodan dışarıya hiç çıkmamışlar, gazetelerin özel baskılarını okumak zorunda kalmamak için durmaksızın prova yapmışlar. "Faust, ikinci kısım"ın provasını yapmışlar.

7.5.42

Finlandiya'nın yarı feodal fakirliği, belki de mal kıtlığı içindeki öfkesi, kesinlikle bu ülkeninkinden daha fazla insan onuruna sahipti. Yokluğun yüzyıllardır sürekliliği vardı, böylece acil ihtiyacın kendisinde klasik bir şeyler vardır, yani insanların hareketleri sefalette sadeleşir ve mükemmelleşir, tıpkı çok uzun süre yapılan zor bir işteki gibi. Sandalcılar ve kulübelerde yaşayanlar hâlâ Homeros epopelerindeki çobanları hatırlatırlar ve belirli bir şekliyle hayatları edebileşmiştir; öykülerde yaşarlar ve özgeçmişleri kendilerine ve köye tanıdıktır. Şehirlerdeki işçiler de vurguncu eğilimleri göstermezler. Onlar Mannerheim'e[134] karşı savaşmışlardır.

7.5.42

Gut Hella Wuolijokis'e, Marlebâk'te şu olaylar anlatıldı: "Bir yönetici ve İsviçreli bir kız inekleri taşıyan sala binmişler, Sund üzerinde kürek çekerler. Herhangi bir sebepten sal

batmaya başlamış. Müdür yükü hafifletmek için kızı suya itmiş. Kız yüzme bilmiyormuş ve bu yüzden adam inekleri kıyıya ulaştırır ulaştırmaz kızı kurtarmak zorunda kalmış. Bu arada kız neredeyse boğuluyormuş. Aynı akşam ikisi, sinemayı ziyaret etmek için bisikletle köye gitmişler. Sevgililermiş. İsviçreli kız eğitimsiz değilmiş, Helsinki'de iki yıl boyunca ziraat okuluna gitmiş."

8.5.42

Finlandiyalılar hâlâ savaşıyorlar. İnsani sabır, şüphe edilecek bir şey. Daha bir yıl önce yaşanan nasıl bir açlıktı! Grete için bir portakal ya da bir yumurta ele geçirinceye kadar –sanki hayatı o portakala ya da o yumurtaya bağlıymış gibi alıp getirmiştim.

9.2.42

Eisler, "Und was bekam des Soldaten Weib" (Peki askerin karısı ne aldı?) şarkısından hoşlanmıyor. Şarkıdaki 'Etsch' hoşuna gitmemiş. Şöyle diyor: "Peki, eğer ben anneme 1917'de İtalya'dan memlekete bir parça salam yollamışsam ne var? Generaller kendilerine piyanolar ve halılar ayırıyorlar ve basit adam karısına ayakkabı aldığında kendisini zararsız sayıyor. Bu onun savaştan edindiği az." –Zor bir soru. Kadına yiyecek değil sadece giyecek eşyaları göndertmiş olduğumu söyleyebilirim, talan edilmiş pılıpırtı. Ama bu bir fark yaratmıyor, kadının ona da ihtiyacı var. Şöyle diyebilirim: "Witwenschleier, Paris'ten gelseydi, ben de şiiri yazmazdım. Ama soru hâlâ duruyor; proletaryaya yönetim hakkının nasıl bırakılacağı ve sorumsuzluğa nasıl izin verileceği? Yazarken

zaten kafamdaydı; "Und was bekam SA-Manns Weib?" Böyle adlandırılacak olmalı.

9.5.42

Eisler haklı olarak bizlerin yenilikleri katıksız teknik olarak, sosyal işlevinden bağımsız yürütmeye çalışmış olmamızın ne kadar tehlikeli olduğuna işaret ediyor. Orada, hareketa geçiren müziğin kayıtsız şartsız istenmesi vardı. Burada radyodan günde 100 kere harekete geçiren müzik duyulabilir: Coca-Cola almaya teşvik eden korolar. İnsan çaresiz, "sanat için sanat" diye sesleniyor.

Ben, Schönberg Okulu aracılığıyla metinlerin doğal olmayan vurgulamalarıyla dalga geçerken, Adorno bu vurgulamaları büyük ve ani aralıklar talep eden "müziğin gelişimi"nin bir sonucu olarak savunuyor. Böylece, sonuç olarak bunlar yapı tekniksel, neredeyse matematik düşünüşlerdir ve ölen savaş atlarının kişnemesi gibi, müzisyenleri mecbur eden tonal malzemenin düzenlenmesinde mantığın kayıtsız şartsız istemleridir.

10.5.42

Bu savaşla sonuna kadar mücadele edilmesi ne kadar itici! Savaş yönetiminin buzullaşmasından söz edilebilir. Malların giderilmesi için olan bu devasa mekanizma, kazançlı üretim olduğu sürece malların üretimi için olan mekanizma gibi çok az ideolojik dürtüye ihtiyaç duyuyor. Rövanş hevesinin çağrısı, "normal" endüstrideki çalışma hevesinin çağrısı gibi gereksizdir. Çok fazla teknik akıl yatırımı yapılan bu tank savaşları ne aptalca. Bir yığın tank, yine bir diğer yığın tanka karşı sü-

rülüyor ve sonra tanklar karşılaştıklarında birbirlerini vuruyorlar; eski dövüşme, makinelerin savaşına dönüşüyor, akşam tanklar hasar verme güçlerinin yenilenmesi için geri dönüyorlar vs. vs. Düşmanlığın en büyüğü, birleşme koşulları için savaşı bitirmeye çalışan rakip iki firmanın düşmanlığına eşittir.

10.5.42

Dunant malzemesi büyük zorluklar yaratıyor. Hicivli bir bakış açısı (hümanizm bu dünyada burjuva bir birey için alkolizm kadar tehlikeli) Timon safhasına giriş açmıyor. Bir ısı problemi. Burada iyi yetiştirilmiş bir genç adamın öfkeden çıldırmış ihtiyara dönüşmesi sözkonusu, insan dostu-insan düşmanı diyalektiği, Kızıl Haç'ın fırsatçı karakteri. Genç Dunant, Cezayir'deki değirmenlere imtiyaz sağlanması için mücadele etmek üzere ayrılır, sonra kendisini emperyalizmin kurbanlarına hayırseverlik sağlanması uğruna mücadele etmek zorunda hisseder, her iki amacın çatışmasını yaşar ve Lear'ın deliliğine düşer.

11.5.42

Oyuncu *Revy*[135], beklenen çocuğa[136] değinmenin "Sezuan'ın İyi İnsanı"nın sonuna herkesin özlediği pozitif olanın minimumunu katabileceğini düşünüyor. Benim düşünceme göre, Shen Te, onu yüzüstü bırakmamaları için tanrılara yakararak, dünyaya getirmeye cesaret edemediği çocuğuna dikkat çekerse bu yeterli olacaktır. –Sahneye koyulmamış bütün oyunlarda bu ya da şu, hep bir şeyler eksiktir. Sahneye konularak denenmemiş hiçbir oyun tamamlanmış olmaz.

(Metni toplu tiyatro eserlerinde yer alan "Adam Adamdır"

Berlin Devlet Tiyatrosu'ndaki temsilde tamamlanmadı. Arcadia yayınevinin baskısından çıkan ilk metnin iki final sahnesi tekrar düzenlenmek zorunda kalındı, elbette biraz değiştirilerek.) Eisler oyunlar için alınan notlara saldırıyor. Ona göre çok pozitivistler. Ancak *notlar*, hattâ sadece teknik uyarılar bile temsil için önemlidir, çünkü bu notlar olmazsa sahneler tarz olarak oyunları eritirler ve özel etkilerinden mahrum bırakırlar, ama diğer taraftan tiyatronun estetiğinin yazılı olmayan kırıntılarıdırlar. Günümüzde özellikle keyfi, sözde bilimsel, doktrinsel, cılız okunuyor bu notlar. Okul yıkılmış gibi görünüyor, sadece tek bir sınıf oluşturulmuş. Sevinçli bir bilimin küçük denemeleri olarak, öğrenmenin ve denemenin keyfi içinde, yeni bir zamanın başladığı duygusuyla yazılmışlar. Dünyevi (laikleştirilmiş), insancıl ve bilge tiyatro için bütün bu oyun kuralları yazgının temsilcisi olarak dinleyiciyle birlikte, sadece ideolojik olarak spekülatif amaçlı bir kaynaktan değil, aynı zamanda öylece beğeni tarafından da dikte edilmiştir. Eisler kendini yeni binalar, makineler, konuşma biçimleri, kamusal etkinlikler vs. hakkında bilgilendiriyor. Ancak, eğer insan Eisler'in önerdiği gibi, sadece bu konuya değinirse, bu düşündürücü bir yenilgi demek olur.

12.5.42

Eisler'le Horkheimer'de öğlen yemeği. Daha sonra Eisler "Tuiroman" için olay dizisi önerisinde bulunuyor: Frankfurt Sosyoloji Enstitüsü'nün öyküsü. Yaşlı zengin bir adam (buğday spekülatörü *Weil*[137] dünyadaki sefaletten huzursuz bir şekilde ölür. Vasiyetinde, sefaletin kaynağını araştırması gereken bir enstitü kurulması için büyük bir meblağ bağışlar. Se-

faletin kaynağı elbetteki kendisi. Enstitünün çalışması, halkın öfkesi arttığı için, kralın da kötülüğün kaynağını adlandırmak istediği bir döneme denk düşer. Enstitü Katolik ruhaniler meclisine katılır.

15.5.42

1 Mayıs'tan beri ayarlanan *RAF*[138] saldırısından artık söz edilmez oldu.

15.5.42

Max Reinhardt'ta Feuchtwanger'le öğle yemeği yenilen günlerden biri. Deniz kıyısında Berlin mobilyaları ve sanat eşyalarıyla doldurulmuş bir villada yaşıyor. Yaşlı büyücü, kısa, bacaklarının üzerinde sabit duruşlu, kurutma kâğıdıyla işlenmiş bir mürekkep gibi uçucu, yavaş, etkili hareketlerle ve derin ses tonuyla, dil hâlâ keyfini çıkarır şekilde yanakta; Bayan Thimig ise yorgun, işi bitmiş bir ölüm meleği.

Bavyera ile ilgili şöyle diyor: "Onlar tiyatro görmek istemiyorlar, onlar sadece tiyatro oynamak istiyorlar." Bu, öğretici oyunu antropolojik gerekçelendirmek isteyen tarihçiler için!

15.5.42

Hitler Almanyası ve Almanya arasındaki ayrımı açıklamak ("Hitler Almanya değildir!"[139] doğaldır, savaş toplamda ne kadar uzun süre azarsa, aşikâr o kadar zordur. Alman halkının ya da en azından işçi kesiminin savaşa karşı olduğu okuma kitabı, devasa Alman ordusunun canavarca sansasyonunu, endüstrinin inanılmaz gücünü ve Almanya'daki iç düzeni her geçen zaman biraz daha az açıklayabilir. Hitler ordusunun

bu kış Sovyet saldırısına karşı olan direnişi kırılgan "ahlak" anlamına gelmiyor. Küçük *Coriolane*[140] için davranışsal olarak okuma kitabını bitirmek ve Alman ulusunun kontrolünü, izole edilmesini, çözülmesini ve sürekli ayrımcılığını istemek kolay. Tarihte çok az örnek bu kadar çarpıcı şekilde şu cümlenin gerçekliğini kanıtlar: "Toplumsal varoluş bilinci belirler, Alman milis ordusunun Sovyetler Birliği'ne saldırısı gibi." Belirli toplumsal önlemler sayesinde, Alman burjuvazisi belirli bir politik durumun kötüye kullanılması adı altında, işçi kesiminin sınıf bilincini uyuşturmak durumundaydı. İşçi kesimi, taleplerini parlamentoların kurumları ya da parlamentoların partileri, aynı şekilde sendikalar aracılığıyla algılamaya alıştırıldı. Bu kurumların çözülmesi işçi kesimini örgütsüz ve yardımsız hale getirdi. Kendini kendi uluslararası politikasını yürütmek için çok güçsüz gören işçi kesimi, kendi burjuvazisinin ulusal politikasına boyun eğdi. İşsizliğin ortadan kaldırılması, birtakım sözde sosyalist kurumlar, belki gençliğin "ulusal kolektif" birliklerde toplanması, ayrıca politik ve ekonomik terör, klasik biçimlenmeleri geri almak için önce yıkıcı bir savaş ile sarsılması gereken bir sosyal varoluş alanı yarattı. Yine de 1914'teki işçi kesimi davranışıyla ve 1939'daki işçi kesimi davranışının karşılaştırılması, sosyal varoluşun derin alanının güçlendirilmiş etkilerini yaydığını gösteriyor. Serbest emek piyasasının kapanması, sınıf mücadelelerinin ağırlığının ekonomik olandan politik olan bölgeye yer değiştirmesiyle işçi kesimini şaşkınlığa düşürdü, çünkü örgütlenme biçimleri bununla tekrarlanmış ve eskimişlerdi; ancak aynı zamanda işçi kesimini kati olarak önce sadece negatif etki gösteren politik alana taşıdı. Küçük burjuva Coriolane'imizin

şikâyeti şudur; bu halk sürekli emperyalist maceraya "gerileyecektir", yani dünyanın sürekli tehdidini olduğu gibi şekillendirmek, plan tutarsa elbette ki emperyalizmin ekonomik-politik temelinin sağlanmasıyla gerekçelendirilir. Onlar hiçbir şekilde bu plana karşı değiller ve aslında sadece Alman kitlelerin, "yeni" bilinç aşamalarından (pasifizm ve demokrasi) ekonomik-politik bir temelin engellenemez eğilimlerini, 1918-1933 arasındaki gibi, aşamaması korkusunu besliyorlar. Ayrıca, bilmedikleri ya da bilmek istemedikleri şey, kontrol edilmiş ve bölgesel olarak parçalanmış böyle bir temelin de, tahmin edilen eğilimleri tekrar edebileceğidir.

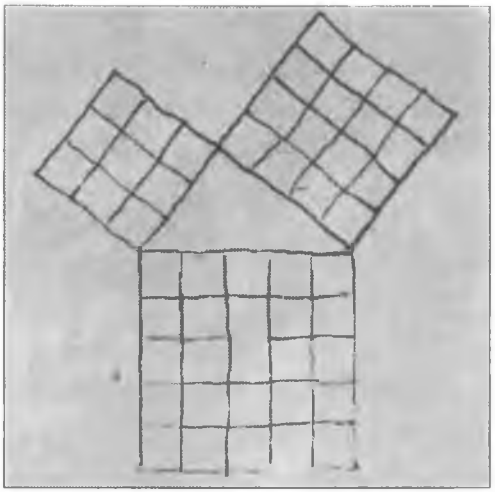
16.5.42

Singer'in "Short History of Science"ını (Doğa Bilimlerinin Kısa Tarihi) okurken, okuldayken Pisagor kuramına girişte bu çizimi asla görmediğimi keşfediyorum. Bize sadece ineklemek için verilmiş.

16.5.42

Yanı sıra Singer'de, bizonların, kalbe saplanan okla birlikte Magdelene periyoduna ait çizimlerini buluyorum, Ariège'deki Maux'ta bulunan mağarada.

Bunlar sanatta uygulanabilir tanımların iyi örnekleridir. Eğer insan taş devrine gerçekten inandıysa, bu hayvanların öldürülme anında açıkça gösterilmeleri, onun hayvanlar üzerinde güç elde etmesini sağlayabilir, bu gerçekten batıl inançların basit açıklaması olmuştur. Bizonun kalbinin nerede olduğunun bilgisi, avcıya kuşkusuz sihirli güçler verir.

17.5.42

Kortner, saçlarını kestirirken, bir zencinin ayakkabılarını temizlediğini ve şöyle dediğini anlatıyor: "Komünizmi sevmiyorum, ben Rus sistemini beğeniyorum."

Her iki çizim de, büyük bir olasılıkla Brecht'e ait.

Hitler, Rus Cephesi'nde Albay Engel ile birlikte fotoğraf çektiriyor. Çok gergin görünüyor. Çok gergin olmalı da zaten –savaşı kaybediyor çünkü.

Hazar denizi kıyısında, Bakü'deki Sondaj kuleleri.

20.5.42

New York'ta bir prodüksiyon başlatmak isteyen *Reinhardt*'a[141] "Üçüncü Reich'ın Korku ve Sefaleti" için teatral bir çerçeve düşündüm. Bir çeşit "Private Life of the Master Race"[142] Avrupa'ya yeni düzeni getiren, sonra Almanya'daki asıl sahnelerdeki işleyişte gösterilen klasik yıldırım harbi yük kamyonu, III. Reich'ın çelik miğferli askerleriyle birlikte sahneye konulabilir. Kamyon balat tarzında işlenebilir, barbar bir Horstwessel marşına dönüştürülerek, vahşi ve aynı zamanda içli. Bu fikir, bana ikinci kez "Wozzek"in[143] Alman edebiyatının en güçlü tiyatro eseri olduğunu söyleyen Reinhardt'ın hoşuna gitti ve sahneler ona bunu hatırlatıyormuş.

27.5.42

Öğleden sonraları Feuchtwanger ile bir saat onun güzel bahçesinde oturuyorum. Artık orduda homoseksüelliği tamamen yok eden hormon iğneleri olduğunu söylüyor (Elbette her iki ayda bir yenilenmesi gerekiyor). Ordu artık homoseksüellerin de hoşuna gitmiyor.

28.5.42

Lang ile birlikte plajda (Geiselfilm) rehine filmi[144] üzerine düşündük (Prag'daki Heydrich infazı dolayısıyla). Yanımızda iki genç insan çok büyük bir plaj havlusunun altında birbirlerine sarılmış uzanıyordu, bir keresinde kadın adamın üzerindeydi, yan tarafta ise çocuk oynuyordu. Yakınında büyük demir bir dinleme cihazı, kaviste dönen devasa kanatlar duruyor; bir asker arkasında bir kemerde oturuyor, ama bir çift küçük yıkıntının önünde tam giyinmiş silahlı bir nöbetçi duruyor. Devasa büyüklükteki benzin tankları asfaltlanmış plaj

yolundan sessizce gıcırdayarak iniyor, koyun arkasından silah sesleri duyuluyor.

29.5.42

Akşam, iki FBI elemanı gelip benim evraklarıma baktığında, Kline karısı ve kayınbiraderiyle buradaydı, anlaşılan Curfew yüzünden kontrol var.

30.5.42

Eisler, Amerikan tiyatrosunun umudu Odets'i[145], getiriyor. Şişmanlamış, rahat oturuyor ve parıldayan gözlerle şöyle diyor: "20 yıldır bu ülkede bir şeyler ifade etmiş olan şeyleri çökerken gördüm, ahlak, karakter, sanat, kişilik. Bugün her şey eşitlenmiş durumda. Kimse artık ne kim olduğunu, ne nerede durduğunu, ne de ne düşündüğünü biliyor. Adresini, karısını, parasını tanımıyor. Bir kadın oyuncu, banka müdürünün kızı ya da bir fahişe arasıdaki fark o kadar az ki... Sahnede bir satıcıyı nasıl karakterize edebilirim? Başka herhangi biri onun olduğu gibi olabilir. Onda tek karakteristik olan şey bu. Hollywood'a geldiğinizde, her yıldız karşınıza şöyle çıkar: Görüyor musunuz, ben de tıpkı diğerleri gibiyim, ücretimden dolayı ahlakım bozulmadı, siz ne düşünüyorsanız ben de onu düşünüyorum, ben asla dikkate değer değilim, sadece hoşum." Ona şöyle diyorum: "Biraz faşizm ve bir tiyatro için gereken her şeye sahipsiniz. Her şeyden önce farklara. Ve büyük kişilikler. *Streicher, Göring. Goebbels. Thyssen.*[146] Ve devasa masallar. Alman parlamento binası yangını[147] Röhm'ün ölümü[148] Bira darbesi[149] "Kovuldun", "kendini mahvediyorsun"dan daha kötü bir *jambus*tur (şiirde ilki vurgusuz, ikincisi vurgulu hece

grubu). Bu arada, Amerika'da "insanın" ne istediğine boyun eğerek, nasıl 44.000 dolara mal olan, birden fazla dekora sahip ve flop olmuş bir oyun yazdığının bilgisini veriyor; bu yüzden sadece tek dekorlu oyunlar yazdığını anlatıyor. Kısaca onunla, bir sonraki en iyi senarist arasındaki farkın kaybolmaya başlamış olduğunu (yani kuşkusuz bilmediği şeyi). Ben, Madison Square Garden'daki bir buluşmada gösterildiğinde, "Waiting for Lefty"nin[150] bazı sahnelerinden çok etkilendiğimi ona iletiyorum. Bu ince, zarif, içten yapı, kitle tiyatrosuna inanılmaz uyum sağlamıştı (Kortner Hollywood'a kıyasla New York'un ona ne kadar içten geldiğine değindi.) Bu küçük oyun, burada geleneği olan tek bir biçime yani vodvilinkine heves etmiş. Odets, bu vodvili coşkuyla tasvir etti ve ben paralellikler kurduğumda ise biraz hayretle dinledi. Bugün psikolojik oyuna saplanıp kalmış durumda (örnek alınan Çehov). "Ne için olduğunu bilmezsem yazamam," dedi. "Broadway için yazınız," diyorum demagojik bir şekilde, "ama Brodway'in çok yakında dünyanın ortasında yer alacağını da hesaba katınız. Amerika'nın ilk defa dünya politikasında bir rolü var."

31.5.42

Oyun yazarları için şu anda büyük, korkutucu bir figür olarak görülen John Lewis ilgi çekici. Hareketleri orada burada sadece söylenti yayıyor. Kendi maden işçileri sendikasında berber çırakları, fakir çiftçiler ve oduncuları toplamalı, birileri çoktan bütün bunların bir madenci olduğuna şaşırmalı. Roosevelt'e karşıydı ve kızı Amerika First'e[151] dahildi. Pek çoğu onu bir gangster, diğerleri bir faşist olarak adlandırıyor; daha dikkatli olanlar şöyle diyorlar: Hiç olmazsa çok hırslı.

İktidar açlığıyla suçlanıyor. Madencilerin kendileri de onu bir melek olarak görmüyorlar ancak işçilerin isteklerini inatçı bir şekilde savunduğunu söylüyorlar. "Hitler aşağı" sloganı bizim için "ücretler aşağı" anlamına gelmemeli diyorlar sözüm ona. Ne yazık ki, Amerikan işçi hareketi diyalektik bir politika yürütmek için çok ilkel. Büyük endüstrideki hasımları oldukça diyalektik bir politika yürütüyorlar. Böylece başkanları açık çelişkiler sergiliyor. Tiyatro yazarlarının dayanma noktasından yola çıkarak, devasa drama New Deal'in beşinci perdesi trajik ya da korkutucu olacaksa, bir Fortinbras Lewis olmalıdır.

1.6.42

Köln şehri RAF tarafından yerle bir edildi. 1000 bombardıman uçağı bir buçuk saat boyunca şehrin üzerindeydiler. Biri şöyle dedi: "Eğer bu ikinci bir cephenin açılışıysa iyi, çünkü bu cephe Hitler'i yok edebilir. Ancak daha sonra ikinci bir cephe açılmayacaksa, bu hiç de iyi olmayacaktır. Bu Almanya'yı yok edebilir çünkü."

1.6.42

"Fırsatlar"[152]. 1) Metro-Goldwyn-Mayer ciddi olarak "Üç Kuruşluk Opera"nın filmleştirilmesini düşünebilir. 2) Jean Renoir benimle bir senaryo yazmak isteyebilir. 3) May Wong "Sezuan'ın İyi İnsanı"nı Brodway'de sahnelemek isteyebilir. 4) Reinhardt "Korku ve Sefalet"i.

4.6.42

Grete'nin ölüm günü.

5.6.42

Eisler ve Odets ile birlikte Lang'da öğle yemeği. "Korku ve Sefalet"in sahneleri için bir film dosyası hazırlıyoruz. Odets insanın içini kabartacak bir şeyler arıyor. Ben "donan tank"tan söz ediyorum. O şöyle diyor: "Psikoloji olarak bir Nazi ekibi olmuş olmalı." Ben şunu öneriyorum: "Bir tank yoldan çıkar (tank savaşında). Kenara sürülür, tamir edilmesi gerekmektedir. Soğuk bir yandan, gerillalar, disiplin iyice artırılmış. Bu çalışma temposunda psikolojik durum kendini gösterir. Tank tamir edildiğinde Ruslar'ın üzerine yürür ve kusar." Öğleden sonra Granach'ın isteği üzerine Çinli bir oyuncu olan Anna May Wong'un evindeyiz. Ona "İyi İnsanları" anlatmış. Klabund'un "Tebeşir Dairesi"ni Londra'da oynadı –Akşam Thören, Kortner, Eisler, Hans Viertel, Winge. Thören, bir Macar'ın buralı bir yapımcıya nasıl "Wilhelm Tell"i satmak istediğini anlatıyor: "Biliyorsunuz ben 'Zola'yı

Bir Rus ailesi evine geri dönüyor. Buradan –ateş açarak– Almanlar gelip geçti.

yazdım. Özgürlük ve insanlık için bir filmdi. Şimdi de 'Wilhelm Tell' adında başka bir film yazdım. Bu filmde çok daha fazla özgürlük ve çok daha fazla insanlık var."

5.6.42

Lang ile bir öykü "Silent City"[153] (Sessiz Şehir) oluşturmayı deniyorum. Prag, Gestapo ve tutsaklar üzerine. Hepsi kuşkusuz, basitçe Monte Carlo.

7.6.42

Gazetelerde gittikçe artan bir şekilde, savaştan sonraki zamana dair büyük umutlar üzerine yayımlanan makaleler ortaya çıkıyor. Üretim ihtiyacı tamamen savaş amaçlı tüketilmiş ve nispeten planlanmış olarak görülüyor ve teknik sadece bunun sayesinde bir amaçla, en azından bu amaca göre, güçlü bir şekilde gelişiyor. Savaşlar endüstrimizi canlandırmak için gerekliler ve uluslar şaşkınlıkla neler yapabileceklerini görüyorlar.

8.6.42[154]

"Aufbau" ABD'de çıkan iki Alman gazetesinden biri (diğeri sosyal demokrat "Halk Gazetesi"). *Kesten*[155], Josef Roth-Okulu'dan[156] bir roman yazarı, "Üç Kuruşluk Opera" için olan plana bakışındaki düşmanca tutumu dolayısıyla benim kaçındığım Lange Yayınevi'nin eski müdürü. Benden tasarladığı edebi karakteristik, Thomas-Mann çevresinin görüşünü çok iyi yansıtıyor.

Anlam aşağı yukarı Alman "New Yorker Staats-Zeitung"dakinin (New York Resmi Gazetesi) aynısı. Belirli sanat eserleri-

Friday, June 5, 1942 AUFBAU

Furcht und Elend des Dritten Reiches

Berl Brecht-Aufführung der "Tribüne"

Es liegen hundert Millionen Flüche auf dem Dritten Reich. Einer dieser Flüche ist seine künstlerische Unfruchtbarkeit.

Das unfähige Gesindel hat Bücher verbrannt, Gelehrten vergiftet, die Opfer gefoltert, die neutralen Völker dezimiert. Die Künste wurden ausgerissen, als wären sie Juden. Von den Dichtern, die im Dritten Reich blieben, blieben einige ihr Leben, und alle ihr Talent aus.

Sogar manche ausländische Schriftsteller in der freien Welt verlor über der Darstellung des Dritten Reiches sein früheres Talent oder gar seinen Charakter.

Hitler ist in seiner blutigen und absurden Realität eine Figur von einer kolossalen Schreckhaftigkeit. Als literarische Figur wird er vielmehr die komische Person beherrschen, als die tragische.

Es ist ein Verzicht dieser Szenen Brechts aus dem Dritten Reich, denn sie atmen volkstümlichen Humor haben.

Bertold Brecht, der Verfasser einer Dreigroschenoper im Exil, der Autor populärer Songs und Balladen im Stil von Wedekind, Villon und Kipling, der beliebte Textdichter einiger Operetten von Kurt Weill, hat vor mehreren Jahren diese lustigen Szenen aus dem deutschen Volksleben unter dem Bärenführer und Affentheater Hitler geschrieben: "Rassenfrage" — "Das Kreidekreuz" — "Die jüdische Frau" — "Der Spitzel". (Die versprochene "Liste" ist unter den Tisch.)

Ein Richter ist an jeder der "Partei" gelungenen "Rassenfrage" beteiligt, nur findet er sich im Interessenkonflikt der nationalen Brunnenvergifter nicht zurecht.

Ein Dienstmädchen glaubt das [illegible] "Kreidekreuz" des Gestapoprigionen arbeit am Rücken zu tragen, nachdem ihm nur S.A.-Mann nicht nur sein Sportabzeichen, sondern auch seinen blinden Glauben unterschlagen hat.

Ein christlicher Arzt entlässt seine "jüdische Frau" nach Amsterdam, um nicht von seinem Krankenhaus entlassen zu werden. Ein Gymnasiallehrer und seine Frau kommen schier um, vor Angst, ihr Sprosskind, "der Spitzel", werde ihre unbedachten Aeusserungen im Faschistenkreis bei der Hitlerjugend denunzieren.

"Die Tribüne für Freie Deutsche Literatur und Kunst in Amerika" hat unter der ausgezeichneten Regie von *Berthold Viertel* und mit seinem Ideenreichtum die "amerikanische Uraufführung" dieser vier Szenen im Fraternal Clubhouse unternommen. Der treffliche *Ludwig Rosh*, *Lotte Stein*, *Elisabeth Neumann*, *Eleonore von Mendelssohn*, *Mary*, *Preuss* und die andern Darsteller haben ihren Part mit Humor und Schärfe gesprochen. Rev. *Vor Lynn Sprague* hat seine Rolle — im mittleren Teil der Aussprachen und der Geldsammlung — mit Herz und Witz gespielt.

"Der Reinertrag wird für die Rettung [illegible] antifaschistischer Flüchtlinge verwendet durch Verteilung der Austro-German Division des Joint Anti-Fascist Refugee Comitee."

Karin Michaelis, die vor mir sass, war begeistert — wie sie mir sagte. Das Publikum, das sehr zahlreich erschienen war, schien ihre Begeisterung nach der Grösse seiner Beifalls und seiner Beiträge zu teilen, vollkommen zu teilen.

Hermann Kesten.

Bu eleştiri yazısı, *Aufbau* adlı dergiden (New York, 5 Haziran 1942) alınmıştır. *Furcht und Elend des III. Reiches*'in (Cilt 4) 28 Mayıs 1942 tarihindeki sahnelenişi, Brecht'in Amerika'ya göç edişinden bu yana ilk temsili. 'Tribüne für Freie Deutsche Literatur und Kunst in Amerika'dan dört sahne oynanmıştır. Reji Berthold Viertel'e ait. Açılış konuşmasını Jakop Ausländer, diğer konuşmaları ise Maria Deutsch ve Ver Lynn Sprague yapmıştır. Seyircileri ağırlıklı olarak Alman ve Avusturyalı göçmenler oluşturmaktadır. Sahneleme başarılı olduğundan 14 Haziran 1942'de tekrarlanır. (*Die Kiste* adlı sahne de eklenir.) Haziran 1942 başında, Berthold Viertel'e yazılan mektupla karşılaştırınız. Hermann Kesten'in sözünü ettiği Danimarkalı şair Karin Michaelis, Brecht ailesine 1933 yılında Thurö'de bir ev tahsis etmiştir. Brecht'in 20 Mart 1942 tarihinde *Aufbau* dergisinde yayımladığı *23 Mart Doğum Günü Mektubu* ile karşılaştırınız.

nin öylece edebiyattan çıkarılmalarının denenmesi ve özel toplama kamplarında bulundurulması ilginç. Bayağıların edebiyatı yüksek bir edebiyat olamaz.

9.6.42

Öyküleri Almanca ve İngilizce yayınlamak isteyen UCLA'nın genç öğretmeni[157] burada. Şu anda George'un "sava-

şı"[158] üzerine çalışıyor. Bu yüksek papaz sesi ne kadar da küstah tınlıyor! Ve Fransız ve İtalyan edebiyatındaki bu zorunlu ödünç. Ve bununla birlikte büyük çaptaki dil temizliği –bataklıkta. Titizlikle korunan klişeler (Hindenburg portresi!). Ve dipnotlardan oluşan nasıl bir erdem!

12.6.42

Eliot ve Auden'in şiir kitaplarının sayfalarını karıştırdım. Gerçek bir falcı manzumesi. Katolizm (ya da Marksizm) ve mahrem şeyler. Alacakaranlıkta kuşların uçuşunu gözlüyorlar ve kurbanın iç organlarından egemenler için kötü alametleri araştırıyorlar. Ayrıca, sadece birbirleriyle karşılaştıklarında gülümsemeyen benzerlerinin arasında gidip geliyorlar.

16.6.42

Frankfurt Enstitüsü Adorno'da bir seminere başlıyor. Adorno, Horkheimer, Nürnberg, Eisler, Ludwig und Herbert Marcuse, Pollock. Horkheimer, bir çeşit korkuyla, savaştan sonra dünyadaki her çocuğun günlük yarım litre süt alması gerektiğine dair bir sözü alıntı yaptı. Sloganı için neredeyse hiç destek bulamadı; savaş, halkların devrimi ve basit insanın yüzyılı olacaktır. Ama enstitü çoktan şu soruyu kendine sormaktadır; eğer kapitalizm bu kadar çok sütü (sadece dındar düşünüşten değil) sağarsa (kapitalizmin, Pollock'un ve ekonomistlerin uzman görüşüne göre yapabildiği şey) kültür için dev bir tehlike oluşmaz mı? Tek bir görüş enstitüye gösterir ki, refah tek başına kültür oluşturamaz, yani burada refah yaratmaz mı ve burada kültür var mı?

Kaliforniya radyosunun günlük radyo programı.
Saatlerine göre sohbet programları
Brecl aşağıdaki programların altını çizmiştir:
08:00 KECA-News (Haberler)
11:30 KFI-Şikago Roundtable (Şikagoluların Yuvarlak Masa Sohbetleri)
14:00 KHJ, KECA, KFI-Başkan Roosevelt
KNX-Wm. L. Shirer
15:00 KNX-Edw. R. Murrow.
16:15 KFPW, KNX-Başkan Roosevelt
16:45 KFPW, KNX-Başkan Roosevelt
17:00 KNX-World News (Dünyadan Haberler)
17:45 KECA-Pearson, Allen
19:00 KHJ-Ray G. Swing.
19:30 KFI-Walter Winchell.

18.6.42

Küçük bahçenin bir yeri asil bir manzara sağlıyor, çünkü sadece yeşille çevrili, çimenlerle büyük yapraklı incir ağaçlarıyla (ağaçların altında atletlerle). Eğer sandalye doğru yere yerleştirilirse, küçük burjuva yalılarından ve onların depresif güzelliklerinden hiçbir şey görünmüyor. Sadece bir buçuk

metrelik kareler halinde minicik bahçe evleri gözüküyor ama parçalanmış ve bu parçalanma onu değerli hale getiriyor.

18.6.42

Buradan birkaç yüz adım ileride kiralık, küçük bir tiyatro var. Burada sinemada başarı gösteren Avusturyalı oyuncu Henreid'in[159] karısı, Kortner'in neden şeyi kiralamadığını ve öylece "bir şeyler" oynamasını anlamıyor, çünkü burada *iyi* tiyatroya açlık var. "Siz burada sadece zencilerin tiyatro yapmasına izin veriyorsunuz," dedi Kortner, "beyaz adam yüzünü saklıyor." İnsanın tiyatro yapmak için bu kadar çok şeye ihtiyaç duyduğunu görmek bizim için şaşırtıcı. Politik tavır sadece bir tanesi (I. Dünya Savaşı'ndan sonra sadece dört ülkede tiyatro vardı. İlkinde bütünü, ikincisinde yarımı, üçüncüsünde çeyreği ve en sonuncusunda yaklaşık sekizde biri başarıldı –üçüncü ülke Çekoslovakya, sonuncusu büyük krizden sonra Amerika.) Ama sonra, yine de önemli gibi duran bir gelenek de var. Sanatın malzemesinde de tamamen değiştirilebilecek bir şeyler olmalı. Neher tarzı sahne tasarımının[160] güzelliğini saymazsak, orada onun yapmadığı şeye dair hâlâ bir anı vardı; bir yeniliği insan böyle görür.

20.6.42

Birisi anlatıyor: "Bu kadın egosantrikliği sayesinde beni çalışma gücü konusunda tehdit etmeye başladığında, onun etkisinden uzaklaşmaya karar verdim. Kararı mümkün olduğunca tali ve benim için adeta fark edilmez hale getirdim ve düşüncelerimi ondaki, doğaları gereği çözülemeyecek sorulara yönelttim. Ama kendimi onu düşünmekten korumakta

başarısızdım, tam aksine kendimi onun hakkında iyi düşünmeye zorladım, insanın yakınında olanın üzerine düşünemeyeceği gibi, objektif yani yabancı bir şekilde. Onun süreksizliğine öfkeleneceğime, onun ani arkadaş canlılığından hoşlandım, onun sevgisinden mutlu olacağıma onun bağımsızlığını alkışladım vs. Hiçbir şey birini onu değersizleştirmeden bırakmaktan daha zor değildir ama doğru olan da budur."

21.6.42

Geçenlerde, akşam evin kapısının önünde karanlıkta Orion'dan bir şeyler görmek için dururken ve Wriggles beni okşarken ya da daha çok tırmalarken demek istedim, düşündüm ki, insan ölenler[161] için duyduğu sevgiyi yaşayanlara aktarmalı, belirli insanlar ya da hayvanlar olabilir. Bununla insan –belirli bir zaman için– onlara, gidenlere hâlâ iyi işler için müteşekkir olabilir.

27.6.42

Anlaşılan, Lang ile yazdığım öykünün (Prag esirleri) bir gerçekleşme olasılığı var. Lang öyküden etkilenen bir yapımcıya öyküyü sundu. Paranın, yakınındaki herkesi kavrayan bu küçük sıcaklık dalgasından nasıl nefret ediyorum (garantiye alınmış çalışma saati, daha iyi apartman dairesi, Steff için müzik saati, başka iyilikseverliğe ihtiyaç yok).

28.6.42

Rommel, Mısır'da çok ileri gidecek gibi görünüyor. RAF'ın, sadece Amerikalılara göstermek için onları teslim etmesi anlamlı, Köln ve Essen'i bombalamasından sonra, Kahi-

Almanya

Göring'in Açık Ağzı

Hermann Göring, Hitler'in geçen sene mart ayında yaptığı konuşmalardan daha fazlasını geçen hafta yapmak zorunda kaldı: Almanya'nın dünya egemenliğini eline geçmek için haçlı seferi gibi bir sefer sürdürmekten çok, şu an hayatta kalma mücadelesi verdiğini söyledi.

Avrupa'nın son yılların en kötü hasat dönemini yaşadığını, yalnızca boyundurluk altındaki halkların değil 'üstün halk'ın da gerçek bir açlık tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı haberlerini direkt söylemese de büyük ölçüde kabul etti.

Hermann Göring
Almanya'yı uyardı.

Almanya vatan cephesi, 1918 yılında gıda ve düşüncel yetersizlikler nedeniyle çökmüştü. Göring'in geçen hafta 80 dakikalık konuşmasını yönelttiği kitle yine bu vatan cephesiydi. Yetersiz mahsuller için hava koşullarını suçladı (Doğa bize gerçekten kötü davranmıştı) ve gıda karnelerinde geçiçi bir süre için kesintiye gidilmesini istedi. Göring'in bu konuşmasının ikinci kez yayımlanmasına ise izin verilmedi. Konuşma metni kamuya açıldı; ancak konuşmanın tarafsız ülkelerde yayımlanması durduruldu.

Kayda değer faktörler: Arjantin doğumlu gıdadan sorumlu bakan Richard Walther Darre'nin 'uzun bir tatile çıktığı' bildirildi. Hitler'in gıda politikası ya da yüzyılın en kötü hava koşullarının bir günah keçisine ihtiyacı vardı belki de.

Kötü hava koşulları mı yoksa daha da kötüsü mü? Göring Rusya'daki Nazi savaş mekanizmasının aldığı yenilgiden yalnızca kötü hava koşullarının sorumlu tutulamayacağını kabullenmek zorunda kaldı. Rusya'ya girme kararı Rusya'nın tank üretimini artırması ve yine Rusya'nın Polonya'da yeni işgal edilmiş bölgelere son bir yıl içinde yaklaşık 1000 havaalanının inşaa etmesinin bir sonucu olduğunu açıkladı.

'Kışın bastırması Ruslara, geceleri donmuş nehirler, göller üzerinden atağa geçebilme imkanı verdi.. Kötü haberler birbirini izledi... Güneyde Ruslar peşimizdeydi; kuzeyde Ruslar peşimizdeydi. Gerillalar demiryollarımızı havaya uçurdular ve geceleyin pusu kurup ikmal mühimmatımıza saldırdılar. Birliklerimiz şiddetli soğukta neredeyse dondular...'

re'deki Shepperd Hotel'in kapısını çalmak istemesi anlaşılır –savaşın ortasında. Ama eğer Rommel Süveyş'e giderse, gerçekten ikinci cephe Hitler'in boğazına dayanacak.

28.6.42

Belgesel film yönetmeni Herbert Kline, giderek daha fazla insanın (liberaller, zeki insanlar) Nazilerle Almanlar arasında bir fark olduğunu görmeyi reddettiğini söylüyor. "Hep-

si bu işin içinde, en azından müsama gösteriyorlar," diyorlar. Ona, bu tür düşüncelerin işlerine geldiği başka insanlar olup olmadığını soruyorum; belki de kendileri faşist oldukları için, faşizm ve halklar arasında bir fark olmadığını keyifle görmek isteyen insanlar. Kendi nefret propagandalarıyla insanları faşizm probleminden uzaklaştırıyorlar. Askerler elbette kimseden nefret etmiyor, belki bu insanların dışında kimseden nefret etmiyorlar. Modern bir savaş için nefret, özellikle gereken bir şey değil. Nefret, savaşa zarar da vermiyor, işine de yaramıyor. Bir fabrikanın işçileri de işi sevmek zorunda değil, bunun bir önemi yok. Ona şu formülü sunuyorum: "Faşizm, sayesinde bir halkın boyunduruk altına alınabildiği, başka halkları boyunduruk altına almak için ayrıca kötüye kullanılabilen bir yönetim şeklidir."

29.6.42

Alman birliklerinin "yüksek ahlakı" pek çok cesur antifaşistin başını ağrıtıyor. Onlar parlamenter yönetim biçimlerinde şiddetin unsurlarını asla ortaya çıkarmadılar: Parlamentolar halkın konsensüsünü sergilerdi. Şimdi parlamenter aparat paramparça oluyor ve "çıplak" (örtülü her şeyi soyan) şiddet öne çıkıyor. Bu çıplaklığı tekrar tanıyamıyorlar... Naziler tarafından köleleştirilme, halkın alt sınıfları tarafından sadece göreceli bir şey olarak görülüyor, yani, *çoğunluğun* bu sınıfların davranışı üzerinde pek bir etkisi olmuyor, en azından bu *çoğunluk* köleliğin bütün sistemini görünür kılmadığı sürece.

29.6.42

Alışıldığı üzere, sabah dokuzdan akşam yediye kadar Lang ile birlikte esir öyküsü üzerine çalışıyorum. Bir sürecin ya da ilerlemenin mantığı tartışılacaksa, ortaya çıkan terim daima dikkate değer: "Bunu seyirci kabul eder." Gestapo evi ararken bir perdenin arkasına saklanan yeraltı hareketinin liderini[161] seyirci kabul eder. Giysi dolaplarından devrilen komiser cesetlerini de. Nazi terörünün şu anki "gizli" halk toplantılarını da. Bunun benzerini Lang "satın alır" Gerilimlerden çok sürprizleri daha ilgi çekici buluyor olması da ilginç.

29.6.42

Eisler çoğu Fince şiiri bir "Hollywooder Liederbüchlein" başlığı altında (Hollywood şarkı kitapçığı) besteledi. Odets'e bu şarkıyı söyledi ve ona şöyle dedi: "Böyle bir şeyi insan ancak fakirken yapabilir."[162]

29.6.42

Jean Renoir'ı ziyaret ediyorum. Tamamen bir Fransız görünümü var. Bunu, gerçek bir Amerikan evi (tarihi filmlerde görüldüğü gibi bir ahşap kutu tarzında) ve açıkça eski Amerikan mobilyaları alarak başarmış. Bu parçaları çok idareli yerleştirmiş ve bazı parçaları baltayla şöminenin önüne çakmış ve şimdi uygar bir ortamda yaşıyor. Ayrıca, stüdyolarda antisemitizmin çok hızlı geliştiğini söylüyor (Yahudilerin bundan anladığı askerlikten kaçmak). Carl Koch Fransız-İtalyan ilişkilerine olan ilgiyle bir "Tosca" filmi yapmak için onunla İtalya'daydı. Renoir, Paris'e geri döndü, Koch orada kaldı, rahatsız edilmemek için en azından bir Amerikan –Alman savaşı çıkana kadar kalacak görünüyor– Dünya savaşında Alman top-

(Kraliçe) Viktoria Valetta'da

Almanlar'ın bombaladığı Malta'dan (Başkent Valetta) İngiliz Hava ve Deniz Silahlı Kuvvetleri Afrika'ya gönderilen Alman-İtalyan ikmal mühimmatına ağır kayıplar verdirdi.

çu subayı olmasına rağmen. "İtalya'da severek çalıştım," diyor Renoir, "İtalyanlar öyle ateşli antifaşistler ki."

30.6.42

Grete'nin kaybını "hazmetmek" için hiçbir şey yapmadım ve yapmayacağım. Kendini varolanla avutmak neden iyi bir şey olsun? Burada, bu ipe eklenmesi gereken pek çok son var. Onu Hitler ve açlık öldürdü. Hitler hâlâ yaşıyor ve açlık dünyayı yönetiyor. Onu kurtarma denememde ben yenildim ve onun için hayatı kolaylaştırmayı beceremedim. Başarılı olan eserleri unutmalı insan, başarısız olanları değil.

30.6.42

Tory'ler, Amerikan tanklarını örgü çoraplara sarmış[163] saklıyorlar. Ve halklar kan içinde. İkinci cephe politikasının, diplomatik Münih politikasının[164] askeri devamı olduğu muğlak bilgisi her yerde.

1.7.42

Hong Kong ve Singapur bir savaş verilmeksizin yitirildi, Burma kaybedildi, Çin bu sayede kuşatıldı ve parçalara ayrıldı. Kauçuk ve petrol Japonların eline geçiyor. Alman savaş gemileri, kuzey sevkiyat hattını tehdit etmek için kanaldan gidiyorlar. Hindistan'ın silahlanması reddediliyor ve Hindistan'ın Japonlara ve Hintlilere karşı savunulması için birlikler Libya'dan çekiliyorlar. İngiltere'nin savaş sürdürmediği onca yıl, Hitler'in orduları (300 tümen) doğuda savaştıkları halde (bazılarının dediği gibi, bu yüzden), üç Alman tümeni Afrika'da bulunuyordu, sonunda hücum edip Mısır'a giriyorlar, Tobruk savaşsız düşüyor, aynı şekilde sınırdaki savunma bölgeleri de savaşılmadan kaybediliyor. Ve işçi sınıfı patronları tarafından güçlendirilmiş Tory parlamentosu, kendi savaş idaresine "tantanalı bir tezahürat" hazırlıyor.

2.7.42

"Information Bulletin, Embassy of USSR"da (Enformasyon Bülteni, SSCB elçiliği) şunu okuyorum: "Yakın gelecekte, ünlü Alman antifaşist yazar Bertolt Brecht'in kısa öykülerine dayanan faşizmin yüzünü de göreceğiz."

İngiliz Ortadoğu Birlikleri'nin Başkomutanı General Sir Claude Auchinleck, (solda) 8. Ordu'nun komutanı olan Tümgeneral Sir Neil M. Ritchie ile konuşmakta. Rommel'in Süveyş'e ulaşmasını engellemeye çalışmaktalar.

3.7.42

İnsan, bir köpeğin kaşınma isteğini reddetmekte tereddüt edebilir, çünkü köpek reddedilirse böyle bir isteği bir daha dışa vurmaktan vazgeçebilir ve insanla köpek arasındaki bu iyi ilişki, bu kendini anlaşılır kılmalar ve kendini kabul ettirmeler muhtemelen sonsuza dek sarsılmış olacaktır.

5.7.42

Ben öyküyü dikte ederken, yukarıdaki stüdyoda Lang parası olan insanlarla pazarlık yapıyor. Bir propaganda filmindeymişcesine, ölüm yaraları almış çığlıklarla birlikte rakamlar aşağı çekiliyor, 30.000 dolar, %8, I can't do it (yapamam). Sekreterle birlikte bahçeye çıkıyorum. Denizden bu tarafa doğru top gürültüsü duyuluyor...

6.7.42

Kortner "they overdo it" ya da "they overact" (abartıyorlar ya da oynamayı abartıyorlar) ifadesini Almanlara uyarladı "they overfight" (savaşmayı abartıyorlar).

8.7.42

Bugünlerde basında, Sırp İhtilal Ordusu'ndaki Londra çevrelerinin, sürgünde bulunan 15 yaşındaki Kral Peter'in tarafından "tanınmasından" beri herkes tarafından talep edilen ikinci cepheyi gördüğü haberi dolaşıyor.

9.7.42

Emil Ludwig

Alman halkını tamamen sorumlu tutuyor ve New York Times'ta şöyle açıklıyor: "Kendimizi Alman halkının savaş tutkusuna sadece karşı ellerinden şu üç şeyi, silahı, eğitimi ve yönetimi alarak koruyabiliriz. Eğitim, Almancayı konuşabilen ancak Alman olmayanlar tarafından uygulanmalıdır." Bu öneri Ludwig'in ifadesine göre, cezalandırma anlamına gelmiyor, aksine Alman halkının olgunlaşmamış olması üzerine kısa süreli bir açıklama sadece.

11.7.42

Kortner rol alamaz. Eisler, RKO'da[165] prova çekimlerinin gösteriminde insanların yüksek sesle güldüklerini anlatıyor: Gözleriyle oynamış. Yani gerçek oyun burada yasak, bunun için sadece zencilere izin veriliyor. Yıldızlar rolleri oynamıyorlar, tersine "durumlara" giriyorlar. Filmler, bir tipi pek çok sıkıntılı durumda gösteren çizgi romanın bir tarzını (dizi halinde macera romanları) oluşturuyor (Hattâ hikâyenin basındaki tercümesi aşağı yukarı şunu söylüyor: Gable, Garbo'dan nefret ediyor, ama muhabir olarak... vs.) Ama işsizlik

Kortner'in şimdiye kadar sahnede oynamadığı kadar çok, özel yaşantısında oynamasına neden oluyor. Onun, heyecan ve korkunun karışımıyla anlamı olmayan olayların basit anlatımını bile aşırı jest ve "ifadelerle" aktardığını görüyorum.

12.7.42

Sözü edilen Gallup oylama (koordinasyon) testleri[166] belirli bir rol oynuyor. Farklı sınıfların temsilcilerinin bir araya getirildiği hassas bir sisteme göre halkın düşünceleri alınıyor (Temel politik problemler üzerine, ayrıca tanınmış romanların filmlerinin işgali üzerine olan düşünceleri de). Bu demokratik bir kurum olarak görülüyor. Gerçekte reklam ve propagandanın etkisi üzerine bir test.

Elinde bir bardak suyla adamın biri, çölde susuzluktan ölen birine rastlar: "Ne tarz bir içecek tercih edersin?"

13.7.42

Bütün Tory'lerin Hitler ve Alman halkı arasında fark görmek istemediği doğru değil. Doğru olan sadece, Alman halkı denince endüstriyelleri ve generalleri anlıyor olmaları.

15.7.42

Candel (?) ile birlikte Gorelik, ayrıca Homolka da burada. Gorelik, 1935'te Tiyatro Union ile yaşadıkları zorlukları, "Ana"da bir zirveyi nasıl özlediklerini ve tiyatronun önünde bizimle karşılaşmasını anlatıyor: Ondan alçakgönüllülükle şapkalarımızı tiyatrodan almasını rica etmiştik. Onlara Piscator'da yaptığımız "Petrol"[167] temsilini anlattım. Burada böyle bir şeye ihtiyaçları vardı ve "İnsanlığın Son Günleri"nin[168]

aradan kesilmiş sahneleriyle birlikte, tekrar "Schweyk"ı sahnelemek istiyorum, böylece yukarıda egemen güçler ve aşağıda büyük planlarını kurtaran askerler görülebilecek.

16.7.42

Nihayet, bu küçük bahçeli, korkunç küçük burjuva villadan kurtulmak için bir imkân var. Odam on bir adıma on iki adım, bunaltıcı ve pembe kapıları var. Üç duvarında masalar, dördüncüsünde yatak olduğu için çalışırken üç küçük adım atabiliyorum. Tarif edilmez şekilde sevimli ve asil olmayan bir şeyler, küçük olduğundan bir şey yapılamayan odaya sinıyor. Siyah asker bavulum, bir epik oyun, Lidingöer orman evinde[169] hakim olanlar ve Helsingfors liman kışlası burayla rezilce ilişkili ve kesinlikle "not a nice thing" (hoş bir şey değil).

18.7.42

Konuşmamızda söz *d'Annunzio*'ya[170] geliyor. Benim için onu Werfel, Hecht, Odets'in bulunduğu bir ortamda, ondan küçültücü bir şekilde söz edilmesini duymak rahatsızlık verici. Sonuç olarak hayattaki tek amacı L.B. Mayer'in haftalık çeki değildi. Fiume'yi, Duse'yi ve Gardasee'deki mal varlığını ele geçirdi, çeki değil. O bir şarlatandı, ancak bu şarlatan çok zor unutulacak çoban şiirleri yazdı ve Denizciler Sendikası Anayasası ise çok uzun süreler ilginç bir belge olarak kalacaktır. Provokasyonları da, opus numaralarıyla sağlanırsa, yayınlanabilir. Kendini beğenmişliği, Hollywood'un burnu havadalığımdan kule boyu kadar daha fazladır, eğer biraz fazla uyumsuz ise de onun beğenisi böyledir ve yine de kendi

hayat tarzı sadece çalışmaya değil, aksine sefahate de üretici bir şeyler bahşeder. Ve onları en çok etkilemesi gereken şeyi, geliri sayesinde sağlar. Ayrıca onlarla karşılaştırılmaya, avantajları olsa da, göz yummak zorundadır.

20.7.42

Tüm gün ekmek parası için Lang ile birlikte rehine hikâyesi üzerinde çalıştık. Bu çalışma için 5000 dolar, ayrıca devamındaki çalışma için 3000 dolar alınmalı.

26.7.42

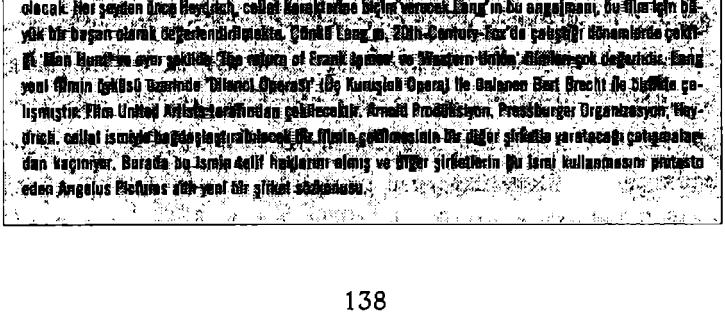
Eisler, şimdi bütün *Fince şiirlerini* bestelediğini söylüyor. Nihayet, "Kirschdieb" (Kiraz hırsızı) ve "Heute, Ostersonntag früh" (Bugün, paskalya pazar sabahı) dışında geriye hiçbir şey kalmamış. Şiirlerin, onlarla uzun süre uğraşılarak nasıl kazanıldığını anlatıyor. Benim için onun bestesi oyunlar için bir temsil olan şey: Test. Muazzam bir hassasiyetle okuyor. En son değinilen şiirde "eser"[171] kelimesine karşı polemik yaptı ve ancak ben kelimeyi "şiir" ya da "dize" ile değiştirince memnun oldu. "In den Weiden am Sund" şiirinde, şiir ona çok duru geldiği için "über die Herrschenden"in (egemenler üzerine) altını çizdi. Bozulabilecek bir duruluğun oluşup oluşmayacağından ben şahsen emin değilim. Bu koşullar altında şiir tarihsel otarşisini (bağımsızlığını) kaybedebilir. "Nebel in Flandern" (Flander'lerde Sis) başlıklı, "1940" dizin III, şiirinin anlaşılmazlığı yüzünden ben ona "Flandrische Landschaft 1940" (Flander Manzarası 1940) başlığını verene kadar peşimi bırakmadı.

27.7.42

Bu jurnal tek başına, pek çok yazılan sayesinde benim de içinde bulunduğum sıkışmış durumu gösteriyor; Tuilerin sonuncuları arasındaki endüstri dünyasının çılgın zehir ticaretinin merkezine atılmış durumumu. Şu anda fazlasıyla uğraşmış olduğum bu rehine filmi nasıl da sonsuz kederli bir yapımdır. Nasıl bir utanç, dalavere, yanlışlık! Birazcık görgü de, ben katı bir şekilde burjuva milliyetçisi bir ayaklanma çerçevesinde kaldığımda yitip gidiyor. Ve şimdi buna ek olarak rol dağılımı geliyor. Bütün oyuncuların fotoğraflarının bulunduğu bir kitap gördüm ya da daha çok onların bulunduğu –Ulmer şehir tiyatrolarının program dergisindeki gibi yüzler.

28.7.42

Burada, işçiye büyük edebi eserleri okuması gerektiğini söylemenin ne kadar gülünç ve utanmaz bir şey olduğunu görüyorum. Burada, bu ortamda ben kendim bile artık bu eserleri okuyamam.

"Never Surrender" Yapımcılığını ve Yönetmenliğini Üstlenecek

Bugünlerde her şey Rus usulü olmak zorunda değil. "Never Surrender" başlıklı Arnold Pressburger'in yeni aldığı yeni bir film projesinde mekan Çekoslovakya. Arnold Pressburger, "Shangai Gesture"a benzer olarak imza atmıştı. Filmin yapımcısı ve yönetmeni, bir süre önce 20th-Century-Fox'dan ayrılan Fritz Lang olacak. Her şeyden önce Lang Heydrich, casusluk konusunda seçim yapacak. Lang'in bu angajmanı, bu film için büyük bir başarı olarak değerlendirilmekte. Çünkü Lang'in, 20th-Century-Fox'da çalıştığı dönemlerde çektiği "Man Hunt" ve ayrı şekilde "The return of Frank James" ve "Western Union" filmleri çok değerdir. Lang yeni filmin konusu üzerinde "Dreigroschen Operası" (Üç Kuruşluk Operası) ile anılan Bert Brecht ile birlikte çalışmıştır. Film United Artists'lerinden çekilecektir. Arnold Productions, Pressburger Organizasyon, Heydrich, casusluk ismiyle bağdaştırılabilecek bir filmin çekilmesinin ile diğer şirketle yaratacağı çatışmalardan kaçınıyor. Burada bu isimle ilgili haklarını elmış ve diğer şirketlerin bu ismi kullanmasını protesto eden Angelus Pictures adlı yeni bir şirket sözkonusu.

28.7.42

Burada şimdilerde Rus stili, büyük moda. Bu bir Love-Story'i (aşk hikâyesini) bir tank hikâyesiyle birleştirme fırsatı. Gerillalar vahşi batı filmlerine alternatif oluşturuyor.

28.7.42

Basının ikinci cephe üzerine yazdıkları ilginç. Taraf tutma, bir fikrin yandaşı olanlar ve o fikre karşı olanların savaşı; bu sanki, böyle bir problem temelden tartışılıp kimi argümanlar nedeniyle çözülürmüş gibi bir görüntü uyandırıyor. Gerçekte sadece muhalefettekiler argümanlara ihtiyaç duyuyor ve en iyi argümanlar bile yeterince güçlü değillerse işe yaramıyorlar.

29.7.42

Eisler ile birlikte Arnold Schönberg'in UCLA'da modern besteleme üzerine bir dersindeyiz. O çok hareketli biri ve tavrı tartışmalı. Ses uyumsuzluğunun özgür kılınmasından söz ediyor. Kendi okulunun bestelerinin kısalığı ve aşırı duygusallığını, çabayla ve başlangıç için tekniğin geri kalmışlığıyla açıklıyor. Müzikal tekniği ben anlayamam, ancak o tamamen açıklığın görüntüsünü yarattı. Bizim müziğimiz hakkında en azından ne anlamadığımızı anlayacak kadar bile eğitilmemiş olmamız ne yazık. Daha sonra Schönberg'in evinde, Sunset'te bir villadayız; 70 yaşında, çekiciliği olan kuş gibi bir adam, etrafında küçük çocuklarla birlikte, tatlı bir kuruluk ve sertlikte biri. Eisler, biri opera olan iki büyük eserini, bitirmesi konusunda onu uyarınca şöyle diyor: "Bu el işletmesi müziği yönettiği sürece nasılsa sahnelenmeyecek."

Ve çok komik bir şekilde bir nefesli çalgıcı ve onun çellistlerini eziyet çekerken taklit ediyor. Radyoda en son Toscanini tarafından çalınan Schostakowitsch'in 'Leningrad Senfonisi'ni çok iyi bulmuyor, her şey çok uzun, 12 dakika olması gereken şey malzemeyle birlikte 35 dakika. Sonra, askerde kendine nasıl iyi ekipman aldığını anlatıyor: üniforma, ayakkabılar, özellikle de deri eldivenler. Astsubay kötü biriymiş ve insanı çamurda süründürürmüş. Biri Schönberg'in bu egzersize başlamadan önce her seferinde eldivenlerini çıkardığını görmüş ve ona sebebini sormuş. O ise "Derim, kayzere ait olabilir ama eldivenler bana ait," dediğini anlatıyor kuru bir şekilde. –Eisler sonra güzel bir öykü anlatıyor. Schönberg'in küçük oğlunun ameliyat edilmesi gerektiğinde, Eisler Schönberg'e ameliyat için 300 dolar veriyor. Schönberg bu parayı kabul etmek istemiyor ve geri ödemeyi küçük taksitlerle yapmayı öneriyor. Eisler şaka yapıyor ve kendisinden bu para karşılığı birkaç saat daha ders alabileceğini söylüyor. Ama Schönberg sert bir şekilde şöyle diyor: "Eğer siz hâlâ bir şeyler öğrenmediyseniz, size daha fazla bir şey öğretemem." Yaşlı adam hoşuma gitti. Görüp geçirmiş birine benziyor. Birisi onun Schubert'in "tamamlanmamış" olan eserini tamamlayabileceğine değindiğinde, derhal şöyle diyor: "Daha iyi yapabilirdim ama bunu göze alamazdım."

4.8.42

Steff bana klarnet solosu olan eski bir St. Louis Blues'u dinletti. Önce klarnet tek başına çalıyor, sonra diğer sesler ortaya çıkıyor. "İşte cevap burada" diyor.

5.8.42

Şu anda Hollywood'da United Artists'in, Laspalmas sokağındaki bir ofisinde çalışıyorum. Sekreterli sıcak bürolar. *John Wexley*[172] haftada 1.500 dolar kazanan bir Amerikalı yazar. Oldukça solcu ve dürüst olarak biliniyor. Önce onunla bir bölümü gözden geçiriyorum, o bölümü sekretere İngilizce dikte ediyor. Sekreter dört kopya yapıyor ve ben bir tanesi almak istediğimde yazar, olabilecek en çocukça bahaneleri ileri sürüyor. Baş tarafta "John Wexley" ve tarih yazılı, "öneriler" adlandırılmamış. Sahnenin birinde Almanca çeviriye ihtiyacı oluyor; bu yüzden kopyanın birine el yazısıyla eklemeler yapıyor ve bana veriyor. Ben kâğıdı birlikte götürüyorum, daha sonra telefonlaşılıyor, ben onun ihtiyacı olan bir kâğıdı almışım, çalışmaya devam edemiyormuş. Anlaşılan bu numaralar için yüksek ödeme yapılıyor.

12.8.42

Santa Monica'da 26. caddeye[173] taşmıyoruz. Ev en eski evlerden biri, yaklaşık 30 yıllık, Kaliforniya tarzı ahşap bir ev, badanalı, üst katında dört yatak odası var. Uzun (neredeyse yedi metre), hemen beyaza boyadığımız ve dört masayla donattığımız bir çalışma odam var. Bahçede yaşlı ağaçlar (biber ve incir ağacı). Kirası aylık 60 dolar, 25. caddedekinden 12 dolar 50 sent daha fazla. Öğleden sonra Homolka'da parti. Sabahtan beri hiçbir şey yememiş olan Eisler şeftali punçundan sarhoş oldu ve bir iş almak için aylardır söylemediği, doğru bulduğu ne varsa söyleme cüretinde bulundu. Akşam Döblinler geldi. Birisi, müzisyen *Toch*'un[174] "Mrs. Miniver" filminde ağladığını anlattı (Film büyük bir başarıyla yeni İngil-

tere'yi gösteriyor: Bir düşes yıllardır gülleri için ödül alıyor, ama bu yıl ödülü Dünkirchen'e, bu ödülü gerçekten hakeden küçük bir adama veriyor!) Eisler, Toch'un bir savunması için ağız arıyor, detaylı bir şekilde dünyadan haberi olmamasından dolayı özür diliyor vs. ve şöyle sonuçlandırıyor: "O sadece bir çocuk –daha doğrusu kirli bir çocuk." Döblin, Frankfurt Allee'de fakirlerin doktoru olmasını övüyor ama küçük burjuva tarzı daireyi, özellikle tuğralı ve yakışıksız ayaklı yazı masasını ve ona sunulan kanyağı anlatıyor. Karnımız ağrıyana kadar gülüyoruz.

13.8.42

Adorno'da Horkheimer, Pollock, Adorno, Marcuse, Eisler, Stern, Reichenbach, Steuermann *Huxley'nin* "Brave New World"ünü[175] tartışıyorlar. Yeni zamanın bazı fenomenleri Huxley'i huzursuz ediyor. Kültürel ihtiyaçların düşüşünü tespit ediyor. Ne kadar çok buzdolabı, o kadar az Huxley. Eğer bedensel ihtiyaçlar fazlasıyla gideriliyorsa (Asbaşkan Wallace bütün insanlar için halihazırda bir bardak süt vaat etti), zihinsel ihtiyaçlar muzdarip oluyorlar. Acı çekmek, kültürü yarattı; eğer acı çekmek ortadan kaldırılırsa, acaba barbarlık oluşur mu? Dr. Pollock, Sosyal Araştırmalar Enstitüsü'nün ekonomisti, kapitalizmin kendisini kamusal çalışmayla tamamen krizsiz hale getirebileceği kanaatinde. Marx, hükümetin günün birinde caddeler inşa edebileceğini önceden göremedi! Eisler ve ben, çizgiden biraz bitkin halde, kolayca sabırsızlanıyoruz ve "bir başkasının oturma fırsatının yokluğunda haksızlık ediyoruz."

14.8.42

Aslında bugün ilk defa kendimi yarım yamalak da olsa, burada iyi hissediyorum. Tek başıma aşağı kattayım, gecenin on iki buçuğu. Boydan boya geçmek zorunda olmadan bahçeye de çıkabilirim. Masadan caddeden aşağı doğru giden arabaları görüyorum. "Messingkauf" üzerine çalışıyorum.

16.8.42

Reyher, Japonların film tekniğini anlatıyor. Biz aksiyona göre büyük kaydı yapıp, onun içinden salt karşı etkiyi okurken, anlaşılan Japonlar önce büyük kaydı oturtuyor, onu hareketlendiriyor (arka arkaya bir sıra) ve sonra aksiyona gidiyorlar. ("Biz harekete geçiyoruz," diyor Reyher "ve sonra ne yaptığımız üzerine düşünüyoruz –onlarsa önce düşünüyorlar ve sonra harekete geçiyorlar.") Ona göre Japon filmleri bizimkilerden daha heyecan verici.

17.8.42

Ev çok güzel. Bu bahçede yine *Lukrez*[176] okunabilir.

Yukandaki resim. Gazete kupürü. Resimde 'Cliveden Clique'e dahil olan dört İngiliz politikacısı görülmekte: 1937'de Hitler'le pazarlık yapan Edward Frederick Lindley Wood, 1941'den bu yana USA'da büyükelçi. Samuel John Gurney Hoare, Dışişleri Bakanı olarak 1935 yılında Almanya ile donanma anlaşması yapmış; İspanya'daki büyükelçiliği döneminde ise Nazilerle gizli bir diyolog içine girmiştir. Chamberlain'ın dışişleri politikasında danışmanlığını yapan Horace Wilson ise 26 Eylül 1938'den bu yana Berlin'de ve Çekoslavakya ile Almanya arasında, İngilizlerin aracı olduğu görüşmeler yapılmasını önermekte. Sir Walter Runciman Temmuz 1938'de Prag'da Çekoslavakya hükümeti ve 'Sudetendeutschen'in temsilcileri arasında Nazi Almanyası'nın talep ettiği bölgeler hakkındaki görüşmeleri sürdürmekte ve kendi hükümetine 'Sudeten Bölgesi'nin Almanya'ya verilmesini tavsiye etmekte.

19.8.42

Her gün Hollywood'daki ofisteyim. Sabahları sekiz buçukta on iki mil yol gidiyorum, saat bire doğru ofiste yanımda getirdiğim yiyecekler ve bir yudum Kaliforniya şarabıyla kahvaltı ediyorum. Hava sıcak ama vantilatörlerimiz var.

İşgal edilmiş Ukrayna'da zorla çalıştırılanlar

20.8.42

Her daim film yapımının ilkelliğine şaşırıyorum. Bu "teknik" buluş, zekâ, nükte ve ilgide şaşırtıcı bir minimumla yetiniyor. Filmde bir durumdan diğerine savrulup duruyor insan ve figürler keyfi kullanılmış. Oyuncuların oynayamayacağı ve seyircilerin düşünemeyeceğinden yola çıkılıyor.

21.8.42

Eisler, *Morgenstern*[177] ve *Gina Kaus*[178] akşam buradalar. I. Dünya Savaşı'nın "Tachinierer" lerini[179] konuşuyoruz. Yeni başlangıç grubunun lideri *Karl Frank*[180], imparator Karl'a bir mektup yazar, "Sevgili imparator Karl, lütfen itaatkar şekilde derhal tahttan çekil, sadık askerin Karl Frank" ve bunun üzerine derhal akıl hastanesine yatırılır. George Grosz'un da başına aynı şey gelir. Parmaklarıyla sürekli pornografik figürler

çizer, subayların sorgusunda da buna devam eder ve bu dürtüsünü yenmek için ruhsal bir mücadele verdiğini göstermek için de özellikle çaba gösterir. Zafer, bir mektupta katıldığı bütün çatışmaları sıraladıktan sonra, yararlılıklarının takdiri olarak sedef düğmeleri üniformasına dikmiş olan askere layıktır. Bu şaşırtıcı ama ölçülü istek onu katliamdan akıl hastanesine getirdi.

22.8.42

Frankfurtist'lerde. Reichenbach, diğer bütün sosyal demokratlar gibi "mirasın" zarar görmeden sınıfsız topluma nasıl aktarılacağından endişe ediyor. Kültürel değerler benim uykumu getirirken, onu uykusuz bırakıyor. Ona, kültürel değerlerin diğer bütün değerlerle aynı işlevi elde ettiğinin, yani gerçek bir mal karakterine büründüğünün açıklanması boşuna. Beethoven senfonisi, proleterleri kendisi için barbarlık olan öteki "kültür"ün boyundurluğuna sokar. Elbette, sadece insanlığın kurtarılmasına katılan sanatlar kurtulur. Kültür, kültür olmak için mal olma karakterini bırakmalıdır. Ama sanat için anlayış nasıl korunmuş kalabilir? Sanatlar bu anlayışı koruyor ve üretiyor. Schönberg'in müziği Beethoven'inkini anlaşılır kılıyor. Proleterler, bütün bir üretimle birlikte aynen sanatsal olanı da zincirlerinden kurtarmalılar.

22.8.42

Feuchtwanger Curfew'den beri telefonda şunun bunun üzerine konuşuyor. Bugün bana Zürih'den bir mektup okuyor. "Cesaret Ana"nın başarısından sonra (yaklaşık 800 (donmuş) İsviçre frankı kazandıran), Zürich Tiyatrosu "Sezuan'ın

İyi İnsanları"nı sahnelemek istiyor. "Cesaret"i *Thornton Wilder*[181] Zürih'te gördü; Feuchtwanger'in dediğine göre oyundan çok etkilenmiş. Yeryüzünün bu köşesinde hâlâ...

22.8.42
"Barış içinde çiçeklerine bakan,
Kuzey denizindeki o neşeli halk,
Ne zaman tiranı zincire vurur,
Yumruklarıyla başından atar onu,
O zaman bir tını bir söz bulurum.

Aşağılık bakışlı arsız haydutun
Zekice düşünülmüş hilesiyle

Milyonlar çelik elleriyle parçalamışsa,
Özgür insanların güzel vatanını,
Kafiyelerim aşacak köprüleri.

Eğer Alman halkı sözkonusu durumu kavrar,
Onuru adına kandırılmaya bir son verirse,
Ve silahlar yönünü çevirirse,
Ben de savaşacağım birlikte,
O zaman dizelerim meyvelerini taşıyacak."
(Klara Blum, "Der Dichter und Der Krieg", "Şair ve Savaş")

Bu ve benzerleri "Uluslararası Edebiyat" 1941, 9. ciltte. "Alman şairlere bir konuşmasında" Becher şöyle yazıyor: "En derin içeriğini, halkının yazgısını birlikte yaşamasının belirlemediği büyük şiir yoktur. Yaratmak için giriştiğim her şeyde, lanetlediğim yok ettiğim yaratılan her şeyde, kutsadığım

ve yücelttiğim yaratılan her şeyde –her karanlık, aynı zamanda ışıltılı sesle canlılık: Almanya!"

3.9.42

Arada sırada ofiste, eğer oyuncular değerlendirilecekse yine filmler izliyorum. Sıklıkla bizim Kortner ve Homolka'nın handikapları üzerine düşünüyorum. Bu salt aşırı oynamaya dair bir soru değil. Amerikalılar çok daha aşırı oynuyorlar ve neredeyse hepsi teatral. Sadece onların teatraliteleri başka, bu yüzden buralı doğal görünürken, bizimki burada teatral olarak göze çarpıyor. Sonuç olarak Amerikalı oyuncular başka bir temel jesti tiyatrolaştırıyorlar, yani Amerikalı olanı. Bizim oyuncularımız "abartılı" olarak göze çarpıyorlar çünkü daima kaşları yukarı kaldıran kas oynuyor. Oysa Amerikalılar da hareketsizler. Almanların hareketleri beyaz perde için genellikle çok ani, çok "keskin" Amerikalılar güzel fotoğraf veren akıcı, plastik olana sahipler. Önemli olan belden yukarı kısım olduğu için jest ve mimiklerin 1'den 10'a kadar küçültülmesi gerekiyor –dev sinemalarda seyirciler tüm çekimi cüce gibi küçük görüyorlar.

7.9.42

Hoş bir film olan "The Remarkable Andrew"i (Dikkate Değer Andrew) izliyorum. Bir özel kalem müdürü, şehrin evraklarındaki sahtekarlıkları keşfeder. Onunla, Jefferson ve Franklin'in alıntıları kullanılarak dalga geçilmiş. Günün birinde belediye idaresine karşı ona bilgi vermek üzere General Jackson ziyaretine gelir. Hakkında şikayet vardır, zimmete geçirme suçu işlemiştir. Mahkeme salonunda avukat olarak Franklin, Washington vs. belirir. –Film dikkate değer ha-

yal gücü yoksunluğuyla fotoğraflanıyor. Dikkate değer Andrew'in (dürüstlüğü sayesinde), ahali için artık orada olmayan tarihi kimliklerle sürekli konuşmaları, bu yüzden zihinsel özürlüymüş gibi görülmesi, inanılmaz derecede ruhsuz ve acemice çekilmiş, aynı şekilde ünlü avukatların mahkeme salonunda bulunması da öyle. Ayrıca film başarısız.

14.9.42

Film üzerine çalışmam (ben "Trust the People" [İnsanlara Güven] olarak adlandırmak isterdim) taslakların senaryoya aktarılmasını Lang yerine Wexley ile yaptığımdan beri (ve ayrıca sonra onun çalışmasını da düzeltiyorum) daha iyi ilerliyor. Ama her şeyden önemlisi Wexley'i, benimle ve akşamları benim evimde, Lang'a sunulması gereken tamamen yeni bir ideal senaryo yazmak için kazanmış olmam. Elbette ağırlığı halk sahnelerine veriyorum.

20.9.42

Winge haftada en az bir kere bir çamaşır fabrikasında çalıştığı şehir merkezinden ziyarete geliyor, Eisler için yazdığım bazı "Hollywood şarkıları"nı okuyor ve şöyle diyor: "Sanki Mars'tan yazılmış gibiler." Bu "uzaklık duygusunun" yazara mahsus olmadığı, aksine bu şehirden kaynakladığı düşüncesine varıyoruz: Şehrin sakinlerinin neredeyse hepsi bu duyguya sahip. Bu evler ikamet edildiği için değil, sadece çekler sayesinde mülk olma sıfatı kazanıyor, mülk sahipleri bu mülke sanki yalnızca sahiplermiş de, kullanamazlarmış gibi, pek de o evlerde oturmuyor. Garajları genişleterek eve dönüştürmüşler.

3.10.42

Eisler, Winge ve Marcuse ile "şarkıları" ve "Fince epigramları (nükteli şiirleri)" çalıyor. Ya kendi tamamen –bu kompozisyonları bestelerken değil ama kompozisyonlardan konuşurken– geleneksel görüşten uzaklaşamıyor, bunlar küçük, günlük alınan notlar tarzında çok anlamlı olmayan geçici çalışmalar ya da "bu önemli şeyler, bizim için değil ama besteciler için önemsiz şeyler" (alçakgönüllü Bruckner jesti) gibi alçakgönüllü konuştuğunda, sadece itirazla karşılaşmayı umuyor. Ama gerçekte bestelerin, tahminen müzik olarak da gerçek anlamları var, ama kesinlikle bir öğrenme okuması sırasında, sonradan hak edilen öğrenime teşvik eden epigramlar için de anlamları var. Bunlar eksiksiz şiirler, kısalıkları yüzünden elbette uzun bir şiirden daha az değiller.

5.10.42

Tipik bir gelişme: Wexley'in akşam ve pazar günü çalışmaları için ikramiye istediğini duyuyorum. Onaylı olarak ikramiyeyi aldı ve Lang bana benim de ikramiye istememi söyledi. Ben de istedim ve benim talebim doğrultusunda birtakım gel gitlerden sonra teminatlı olarak aldım; bu aldığım aynı miktarda bir ikramiye olsa gerek. Ama bir sonraki gün Lang geldi ve şimdi akşamları ana senaryoyu yazmayı ve sonuç için "cilalamayı" iptal etmemizi istedi. Gerçekten de Wexley'i artık "ideal senaryo" üzerinde çalışmaya devam etmek için harekete geçiremiyorum. Henüz 70 sayfa.

10.10.42

"Messingkauf" için kaleme alınan konu *uygulamalı tiyatro*

olabilir, yani "birbirine bir şeyleri göstermenin" bazı temel örnekleri günlük yaşamda, aynı şekilde teatral gösterimin bazı unsurları da özel ve kamusal yaşamda tanımlanmalıdır. Şık ya da avantajlı buldukları için insanların diğer insanlara öfke göstermesi ya da şefkat ya da kıskançlık vs. vs. Önemli olan, farklı durumlarda özel yaşamda da uygulanan sınıflandırmalar. Bir evli çiftin tartışmasında mesafeler nasıl değiştirilir –hangi cümlede adam kadından uzaklaşır, adam ne zaman oturur vs.? Sosyal ilişkilerin günlük dramatizasyonunda sınıflandırmanın rolü– müdür nereye ve nasıl oturur? Tarihsel olayların fotoğrafik çekimlerinin analizleri. Sosyal dereceleri edinirken ya da kabul ederken ya da kendi ifade ve davranışında az ya da çok şartlı gelenekleri hesaba katarken vs. insanların ne yaptığının (kısmen bilinçsiz ama yine de) tiyatro için görülmesi çok önemlidir. Eğer doğal olan oradaysa, değiştirilebilen doğadır.

16.10.42

Geçen, kötü bir hafta değildi: Stalingrad dayandı, Willkie, Tschungking'de ikinci bir cephe talep etti. ABD uçakları Almanya üzerindeki savaşta saldırıya geçtiler –ve Wexley ve ben "vicdanen" "Trust the People"ın (bizim başlığımız) senaryosu üzerinde çalıştık. Çekimden önce, Lang zavallı Wexley'i ofisine sürükledi ve kapalı kapılar ardında onunla bağrışıyor, o bir Hollywood filmi yapmak istermiş, halk sahnelerinin canı cehennemeymiş vs. Onunla birlikte 700.000 dolar civarlarındaki değişiklik dikkate değer. Bir diktatörün yapmacıklığıyla ve eski film tavşanlarıyla, patron masasının arkasında oturuyor ve her iyi önerinin üzeri hınç ve uyuşturucularla dolu, "sürprizler", küçük heyecanlar, kirli duygusallaşmalar ve uydurma-

lardan toplayarak, tiyatro kasası için ayrıcalıklar alıyor. Bir ya da iki saatliğine –elbette ben bunu kısaltıyorum– güzel, hain bahçemde otururak ve kendimi polisiye roman okumaya zorlayarak, üretimleri ele geçirilen ve tahrif edilen zihinsel işçilerin hayal kırıklığını ve korkusunu hissediyorum.

17.10.42

Fransa'nın düşüşü üzerine *Bloch, Ehenburg, van Paassen* okuyorum. Yegâne gezici muhafız kıtası savaşa hazır. İçerideki düşman dışarıdakiyle anlaşıyor. Halktan her kim savaşa karşıysa, savaşa karşı olan bankerler de dahil olmak üzere generallerin emri üzerine tutuklanacak. Langnam Vakfı ve Beyler Kulübü polisleri nispeten ucuz görevlendirdi, Fransız beyler kulüp için daha fazla ödemek zorundalar. Halk Maginot Kalesi'ne[182] kapatıldı, ezelden beri politik karşıtlar kaleye geliyorlar, sokak parlamentoya açık! Almanlar gaza ihtiyaç duymuyorlar, çekler yetiyor. Basın o kadar özgür ki...

17.10.42

Ruth Bertaux'un tanık etilmiş mektubundan bir kesit. İçeriği çözümlenemedi. İki parmakla oluşturulmuş V. zaferi anlamına gelen 'victory' işareti.

İngilizce basılan bir gazeteden alınmış ve metinde mektubun altına yapıştırılmış.

17.10.42

Homolka'ya Czaka rolünü almak için bir sürü şey yaparken, yani ona bu rolü ayarlamayı denerken, Kortner ona bir rol ayarlayamadığım için bozuldu. Lang bir keresinde topluluk içinde, demokrasilerde düşünce özgürlüğünü övdüğünde ona kötü şeyler söyleyen, örneğin haftalık çek ağzıyla onunla konuşan Kortner'e kişisel olarak karşı. Anlaşılan Homolka'ya daha az karşı, en fazla onun iyi bir oyuncu olması sorun. Son haftalarda eğer Homolka şanssız geçen testten sonra, sadece Washington'da nüfuzlu adamlardan biri olan kayınpederi müdahale ettiği için o rolü almasaydı, Kortner "Mission to Moscow"da Litwinow rolünü neredeyse almıştı. Aslında Kortner Homolka'yı, Homolka Curfew'i kullanarak sürekli buraya geldiği için ara sıra burada görüyor. Şimdi Kortner, katlanamadığı "milyonların atmosferinden, entrikalardan vs." söz ediyor. Ondan rolü sakınan Lang, onu bir ka-

til olarak adlandırıyor ve elbette ben onunla çalışıyorum... Zor. Küçük yelkenlinin kurtarılışı...[184] Bunun üzerine eğer istenirse orada problemli bir şeyler var. Benim için bir oyuncu genelde tamamen ahlakdışı bir şeydir; bana göre ahlakını biricik ve yalnız olarak davranışından oyunculuk üretimine taşır. Egosantrizm, plastik ifade edilirse bana keyif verir; korkaklık, aldatma, estetik bir hale getirilmiş şiddet gibi asosyal özellikler beni zenginleştirirler. Homolka, figüründen "erkek kardeş" olarak bahsederken ve bütün zayıflıklarını, yanılsamalarını, utanmazlıklarını ve kurnazlıklarını bulaşıcı bir memnuniyetle kurcalarken beni eğlendiriyor. Beni seyirciye dönüştürüyor, yani darbelerinden korkacak hiçbir şeyi olmayan birine.

18.10.42

Eğer "denemeleri" yürütmeye devam edebilirsem, "savaş alfabesi"nin mısra tarzındaki epigramları ve lirik kısa şiirlerin dışında yine de "Trust the People"ın senaryosundan bazı sahneleri yayımlayabilirim. Mesela, Heydrich'in suikasttan önce Çek endüstriyellere bir kaplumba yavaşlığı ile[185] cephanelikte bulunan el ilanlarını gösterdiği ilk sahne. Orada modern bir tiran zekice anlatılıyor: Çek işçiler doğudaki Hitler savaşı için yapılan üretimi sabote ettiklerinden terör uygulanıyor. Böylece Alman terörü de Çek suikastı gibi insanlıkdışı bir hal alıyor. Sonra sınıf farklılıklarının gösterildiği kamplarda bazı rehine sahneleri var. Naziler gelmeden daha beş dakika önce rehinelerin idama götürülmesi, bu antisemitist sahnelerde mevcut vs. Film epik olarak, birbirini takip eden üç öyküden oluşturulmuş. Bir suikastçının, bir şeyler bilen, babası rehin alınan bir kızın ve bütün bir şehrin yola getirmeye çalıştığı bir

işbirlikçinin öyküsü. Bu durum, örneğin kötü değil; halkı düzelten yeraltı hareketinin hata yapması da değil vs. vs.

19.10.42

İlginç, kişinin işlevlerinin kısıtlanması kişiyi nasıl da meydana çıkarıyor. "Ben", artık kendisinden bahsedilmez, kendisine başvurulmaz, seslendirilmezse şekilsiz olacak. Kendine yabancılaşma oluşacak.

Çalışma sırasında, küçük kirli problemlerin çözümüne katılmamak için, bu kaygan, moda akımları bulmamak için, bu hiçbir şeyden hiçbir şeye geçişleri ve kesinlikle gelişigüzel olan duygu patlamalarını yazmamak için çaba harcıyorum, bütün bunları yazmayı diğerlerine bıraktım. Bu gibi şeyler gerçekten el yazısına zarar verebilir, en azından böyle hissediyorum.

20.10.42

Bahçeyi sulamak severek yaptığım bir iş. Garip, politik bilinç bütün bu günlük işleri nasıl da etkiliyor. Yoksa bu kay-

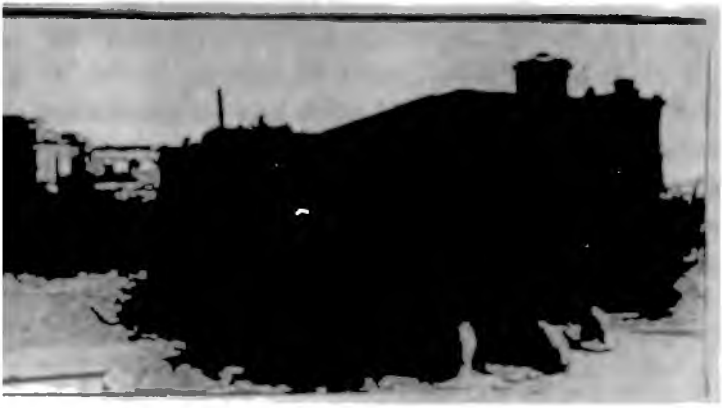

19 Ekim 1942 tarihi atılmış. İngilizce basılan bir gazete kupürü.

gı nereden geliyor, çimenlerin bir bölümü görmemezlikten gelinebilir, şuradaki küçük bitki belki de hiç büyümeyebilir ya da az büyüyecektir, şuradaki yaşlı ağaç çok güçlü göründüğü için ihmal edilebilir. Yabani ot ya da değil, yeşil olan her şeyin suya ihtiyacı var ve eğer bir kere sulamaya başlarsa, insan toprakta ne kadar çok yeşil olduğunu keşfediyor.

22.10.42

Şimdi fark ediyorum ki, bu film çalışması beni neredeyse hasta etti. İçinde imkânsızın gerçekleştiği bu "sürprizler", içinde seyirciden bir şeylerin saklandığı "heyecanlar", Gestapo evi ararken yaralı olarak perdenin arkasında saklanan yeraltı hareketinin başı, bu kızgın bağırmalar: "Sözü neden, yanında 1500 dolar ödediğim bir profesör varken, 150 dolar ödediğim işçiye vereyim!", Rose Tiyatrosu'ndan bu etkiler yıl 1880[199], bu kirletilmiş hayal gücünün patlamaları, para kokan duygusallık, derinlere kök salmış galip gelen reaksiyon, uygunsuz istekler üzerine, inatçı önseziler ve paylaşım üzeri-

ne sahneye konan bir film yapmak... Ve sonra şekillendirmesi çok zor olan resimler tekrar uçuşuyorlar, karakterler tekrar eski tiplere dönüştürülüyorlar, yapıya hiçbir şey taşımayan kalın kolonlar inşa ediliyor; akıllı olan aptal, ilerici olanlar gerici, ender olan genel, basit olan çekici oluyor. En iyi satan fırçayı alıyor ve boyuyor ve kimse bir daha resmin nasıl göründüğünü hatırlamayacak. Her daim görünüşünü (karaktere eşittir) daha da fazla üretimden kazanmış olan birey, burada kötü bir dönemden geçiyor çünkü üretim burada kısıtlanmış ve çarpıtılmış durumda. Ben onurumu işin onurundan almaya, anlamımı genel için sahip olduğum anlamdan, enerjimi dokunabildiğim güçlerden almaya alışkınım, eğer iş onursuzsa, kamu giderek kötüleşiyorsa ve eğer çevrede enerji toplanamıyorsa, ben neredeyim?

24.10.42

Tory'ler bu savaşta, yavaşlatma, daha doğrusu "stay in strike" (çalışma yerinin terk edilmediği grev) olarak adlandırılan yeni grev tarzı konusunda dünyaya dev bir ders veriyorlar. Burada bir şahit olmadan suç planlanmaz, parçalama için malzeme hazır edilmeden söz verilmez. Yüklerle gemiler gidiyorlar ve gelmiyorlar ve insan kendi yapamadığını düşmanına bırakıyor. Belirli başarılar, yenilgiler sayesinde kazanılır –örneğin Alman savaş gemileri sevkiyatın Murmansk'a gittiği Atlantik'i yararsa. Daima sadece bazı kollar zincirde zayıf tutulurlar. Zararsız bir yerdeki iyi zamanlanmış küçük bir hata, devasa bir planı etkisiz hale getirir. Savaş anonim ya da takma adla sürdürülür. Tekil inisiyatifler karar verici rol oynarlar. Sınıf, bilinmeyen sabotajcılara çok şey borçludur.

25.10.42

On yıldır fabrikasyon tarzı senaryo yazan rutin Hollywood yazarları, her senaryonun belirli bir döneminde umutlanıyorlar; bu sefer, bu ya da şu hileye başvurarak ya da şans eseri o kadar da ucuz olmayan, daha iyi bir şeyler ortaya çıkarabilirler. Bu umut her zaman hayal kırıklığına uğrayacak ama umut olmadan işlerini yapamazlar –ucuz ve kirli filmler olmazdı.

30.10.42

Feuchtwanger ile senaryo planım "Vitry'nin aziz Johanna"sı (Sesler) üzerine konuştuk. Pek çok plan üzerine konuştuk ("Şans Tanrısının Seyahatleri" ve "A Woman killed with Kindness") ve sonra Johanna'da kaldık. Şaşkın bir insanın rüyalarında vatansever bir söylencenin biçimleri, soyluların birlikleri halini alıyor ve bu kişi soyluların nasıl, neden ve ne kadar süre savaşlarını sürdüreceğini öğreniyor.

2.11.42

İki hafta boyunca Lang'dan hiçbir şey duymamamdan sonra –bir seferinde Eisler, onda akşam yemeyi yemiş olan Wexley'i getirdi ve o canlı bir vicdan azabıydı– sekreter aradı, çekimler başlayacakmış ve ben "davetliymiş, davetliden de fazla" Lang'ın çektiği ilk sahne Wexley ve benim sildiğimiz sahnelerden biriydi: Kadın kahraman teyzesiyle gelinlik üzerine tartışır, gelinliğin daha derin kesilmiş olmasını istemektedir. Kahramanı, beşinci sınıf bir İngiliz oyuncu oynuyor, düz ve özellikleri olmayan bir kukla. Kameranın efendisi erişilmez şekilde kendi aparatında oturuyor, benim yanımda ona vitamin iğnesini yapmakla yükümlü göçmen bir Alman doktor bekli-

yor. Lang yavaş ve elbette yapmacık bir şekilde bana işaret ediyor: "Merhaba Brecht! Yarın bir senaryo alıyorsunuz!"

4.11.42

Wexley iki haftalık çek için (3000 dolar), on hafta içinde yaptığı her şeyi mahvetti. Neredeyse temel aptallıkları senaryodan uzaklaştırmayı başarmıştım, şimdi yine senaryoya dahiller.

Suikastçının saatler süren şaşkınlığından sonra, saklanacak bir yer bulmak için tarihçinin dairesine gelmesi sahnesini izliyorum. O girmeden önce kuaförler ve terziler üzerine çullanıyorlar, buklelerini jöleliyorlar, ceketindeki tozcukları silkeliyorlar. Genç kız, anne, teyze ve baba, kuaförler tarafından sadece çekimi başlatan çan vuruşu sahnesinde yalnız bırakıldılar. Odalar, salon, mobilyalar taklit edilmiş (ayrıca da sahte olan) müze parçaları gibi. Kısaca, "ideal" bir dünya. Bir anlığına, fakir balıkçı kızın yamalarını ipekten dikilmiş olarak aldığı, Çin sahnesinin estetizmini düşünmeyi denemiş olabilir. Ama elbette orada görünüş hedeflemiyor, sözkonusu olan doğalcılık. Hollywood'daki, sadece kötü şöhretli sanatın süslenmesi.

4.11.42

Alman ve İngiliz hükümetleri arasındakilere, tutukluların sözüm ona kelepçelenmesi yüzünden ciddi bir anlaşmazlık daha eklenmiş durumda. Böyle bir şey öfkeye yol açar. Savaşın ortasında densizlik!

Doçent Lewis Brown burada. Los Angeles'li küçük faşistlerden inanılmaz sarsıcı olaylar anlatıyor. Ağır yoksullukla savaşıyorlar. Bir keresinde, halkı bir önderin boyunduruğu

altına girmesine davet eden son derece önemli bir broşür için 14 dolar 50 sente ihtiyaçları varmış ve onlar sadece 12 dolar ayarlayabilmişler. Bu yüzden kanlı idealleri için üzülmeliler ve en utanç verici eylemler, desteklenmedikleri için gerçekleşmemiş olarak kalıyorlar.

5.11.42

Winge, savunma sanayiindeki olanaklar hakkında bilgi almak için ABD İşçi Bulma Örgütü'ne gitti. Endüstri bölümündeki sakin, cılız, gözlüklü adam biraz yıpranmış yakasıyla şöyle demiş: "Sen bir mültecisin. Bak, bizim savunma sanayimiz büyük kapitale aittir, çaktın mı? Ve büyük kapital, Hitler'i sevmeyenleri sevmez, çaktın mı? Ve büyük kapital belirli ırkların azınlıklarını da sevmez, çaktın mı? Yani senin gibi insanları almazlar." Winge çakmıştı.

15.11.42

Afrika'daki "ikinci cephe"den büyük beklenti. Politik düzenlemeler belki biraz şaşırtıyorlar.

Öğleden önceleri Feuchtwanger ile "Vitry'nin Jeanne d'Arc"ını çalışıyorum, ara sıra da stüdyoyu ziyaret ediyorum. Eğer Lang gestapo komiseri ve kahramanın damadı arasında bir kavga sahneye koyarsa, ortaya neredeyse sanata benzer bir şeyler çıkar ve işin onuru olur, sanatın saygıdeğerliği. Yatan bir adamın önce göğüs kafesine, sonra kaburgalara inen tekme, kesin ve seçkin bir hareket olduğu gibi artistik açıdan sıkıcı değil. Elbette bu dövüş burada olacak, önerilen değerli fırsatta değil. Bir restoranın mutfak personelinin, gestaponun bir yeraltı hücresi baskınına engel olmasından önce...

16.11.42

Konstantin Finn'in, Sovyet oyununu "Ruza Forest"ı (Ruza Ormanı) okuyorum. "Doğalcılık akımında" olduğu gibi insan çok ender olarak böyle bir süslemeye rastlıyor. Ormanın derinliklerindeki partizan kampı az da olsa "Fra Diavolo"yu ya da "Carmen"in çingenesini hatırlatıyor. Alman ordusunun düzeninin, Rus ordusunu örnek alması dokunaklı. Baş çavuş gibi konuşan bir binbaşı ve onun, Nazi ve aslında politik komiser olan teğmeni. Bütün Rusların sürekli olan resmi dili ve "bireysel ayırıcı özellikler" arasındaki çelişkiden (Yoldaş komiser, kanaryamın hesabını gördüğümü rapor ederim.) kaynaklanıyor temel etkiler. Borchardt'ın "Doğal Olmayan Konuşma Yüzünden Dünyanın Çöküşü" umarım sadece edebiyatın çöküşüdür. Bu tarz edebiyatın, proletaryaya ayna tutmak için parmak uçlarında duruyor olması ne yazık!

20.11.42

Düzenli olmayan ritimle uyaksız dizeler burada bir işe yararmış gibi görünüyor.

Resimde Ruht Berlau görülmekte.
Nazilerin işgaline uğrayan ulusların kadınları, haberleri OWI için biriktiriyor ve gönderiyorlar.
Daha önce Kopenhag Kraliyet Tiyatrosu'nda oynamış olan Danimarkalı oyuncu, (haber kanalı) OWI'den yapılan bir yayında, Überseestudio, New York.

Bu Yıl

GÖNDERECEĞİNİZ NOEL KARTLARININ ÜZERİNE
SAVAŞTA HAYATINI KAYBEDENLER İÇİN BİR PUL YAPIŞTIRIN

Bu yıl Amerikalılar ailelerine ve arkadaşlarına bir milyardan daha fazla Noel kartı göndereceklerdir.

Bu posta kartlarından her birine yapıştırılacak 10 sentlik bir pul
20 milyon pul defterini dolduracak ve milyonlarca pulu barındaracaktır.
Yeterlidir, Birleşik Devletler Hazine Bakanlığı'na 100 milyon dolardan fazlası.
Yeterlidir, uzun menzilli 500 bomba almak için!
Yeterlidir, 2500 süratli savaş uçağı almak için!
Yeterlidir, 1000 tane altmış ton ağırlığında tank satın almak için!
Yeterlidir, 3 ağır savaş gemisi almak için!

Savaşın bu yılında da tek düşüncemiz,
Yüreğimizdeki tek umudumuz
Delikanlılarımızı evlerine getirecek
Ve yeniden dünya üzerinde barışı, insanların iyiliğini sağlayacak,
Zafere ulaşmamız...

Savaşın bu yılında
Bir barış müjdesi ekleyelim
Noel kartı selamlarımıza
Gönderdiğimiz her posta kartına
Yitirdiklerimizin anısına pul yapıştıralım.
Ailemize ve arkadaşlarımıza yazdığımız her Noel kartına,
Müşterilerimize gönderdiğimiz Noel tebrik kartlarına,
Her askere, her denizciye, her piyadeye
Yazılan Noel kartlarına ve mektuba!

Bu yıl *özgürlük için Noel kartı seferine* girişelim
Çünkü yitirdiklerimizin anısına satın aldığımız ve gönderdiğimiz her pul
Zafere yaklaşmamıza yardımcı olacak...
Satın alma gücümüzü artıracak bir rezerv oluşturmaya
Barışı sağlamaya
Evlerine dönen delikanlılarımıza refah ve iş sunmaya
Yardımcı olacak.

CALVERT'TEN BİR ÖNERİ

[Amerika]
[17.11.42 – 15.6.44]

17.11.42

Wriggles aylar önce iki melek oğul doğurdu. Emzirirken sürekli birini tercih etti; o da yuvarlak ve şişman oldu ve biz onun bu ayrımcılığma kızdık. Ama sonra Johnson'ın, şişman olanın hasta olduğu ortaya çıktı, arka bacağı topal kaldı, sadece sürünebiliyordu. Ancak o bir savaşçıydı. Topallığıyla engelli olsa da yaşam dolu kardeşinin arkasından yüzüp ona küçük bir dalaş öneriyordu, evde benimle de keyifle dalaşıyordu, elbette asla ısırmadan sadece yakalayarak. Sonra annesi onunla ilgilenmeye başladı. Zayıf arka patilerini yalıyordu ve anlaşılan onları ileri doğru uzatıyordu. Onu, yürümesi için arkadan ağzıyla sürekli itiyordu, yavru biraz kayıyor, biraz da yürüyordu; mücadelesi giderek azaldı. Şimdi sağlıklı arka bacakları var ve biz onu azminden dolayı vermek istemiyoruz.

19.11.42

Viyanalı oyuncu Henreid burada kısa sürede sinema kariyeri yaptı ve onun yeni, geniş, sayfiye evi tarzındaki evinde yemek yiyoruz. Karısı, bütün dünyayı birlikte dolaştığım Breughel'in tablosunun sahibi sanat tarihçi Glück'ün kızı. O ve iyi olanı sezme yeteneğine sahip Helli eski Kaliforniya işi mobilyaları birlikte aldılar. Ahşabı hayret verici şekilde işlenmiş muazzam eski bir masa ve lambaların etrafına farklı biçimde monte edilmiş bakır tükürük hokkaları. Anlaşılan Amerika büsbütün bir kültür ulusuymuş...

24.11.42

Özellikle kaba bir tavır, Lang'ın, hikâyemizdeki sebzeci

kadın rolünü Weigel'e vermesi üzerine olan kesin anlaşma bozuldu –aksansızlıkta ısrar etti, benim neredeyse sağır yürüttüğüm figüre Wexley'in kakaladığı gereksiz cümlelerin önemli olduğunu söyledi, havadan bir ses testi yaptı ve toplam bir teste söz verdi, onu bekletti ve çalıştırttı ve ilk sahneyi öylece, söyleme gereği duymadan başka biriyle çekti– böyle bir şeyin nasıl bir kez daha çekileceği sorusunu ortaya attı. Kişisel ahlaksızlığın karşısında çok şiddetli tepki göstermeye olan eski zorunluluk, genel durumların ışığında geçerliliğini yitirmiş olarak görülmeli, umutsuz hale geldiği için bu karşılıklı ders durduruldu. Hattâ arkadaş, artık öfke üzerine hak iddia edemeyeceği her iki taraftaki sınıra çok hızlı bir şekilde ulaştı. Sanatçıları ilgilendiren, yetenekteki her türlü yetersizliğin derhal ahlaksızlıktaki ağırlığı talep etmesi ve sağlaması şeklindeki koşullardır. Diğer taraftan hiddeti, bu sosyal olarak çok üretici duygulanımı, insan sadece koşullara yöneltemez, çünkü artık insanların sahip olmadığı davranışlar tamamen kişiselleştirilmez, yani artık yarar sağlayabilir ve değiştirilebilir olarak görülmez.

KIZIL ORDUNUN KAYAK BİRLİKLERİ
Olanaklar muazzam

25.11.42

Jeanne d'Arc oyunu üzerinde düzenli çalışma, "Simone Machard'ın Sanrıları", sekizden ikiye kadar Feuchtwanger'in Sunset'teki evindeyiz. Feuchtwanger'ın doğalcı olasılığının katı savunmasının gerçekten önemli olmasının yanı sıra, bu sadece proje çalışması. Onun eskimiş "biyolojik" psikolojisi bizi biraz engelliyor. Marksist sınıf mücadelesinin kurallarına gelince... Bu kural hâlâ geçerlidir, ancak sadece sınıflar sözkonusu olduğunda geçerlidir, yani bireyleri kapsamaz. En çok benzinin saklanmasına karşı koyuyor (Simone, onun mülkiyet karakterini yadsıyarak benzini Alman tanklarından önce kurtarıyor), Simone'un yardımıyla öncelikle mal sahibinin istifade edeceği şekilde benzinin derhal yakılmasını savunuyor, çünkü çevredekiler (vatanseverliği sebebiyle) onun barınağını tercih ediyor, daha sonra ise vatanseverlik para etmeyince Simone'dan ayrılıyor. Bu mal sahibinin kazançlarının, vatanseverliğe teşvik olarak patronun işine yaramadığını Feuchtwanger'e anlatmak imkânsız olduğu için, sonuçta iktidar sözüne boyun eğiyor. Bu arada bilimsel tartışma pek çok şeyi açıklığa kavuşturuyor ve yarar sağlıyor. Feuchtwanger, ikinci hafta –aslında Simone'un vatanseverliğini sebeplendiremediğim için– Simone'dan bir çocuk oyun kişisi yapma önerim üzerine benimle epeyce uzlaştı.

2.12.42

Bütün oyun söylencede aydınlatılıyor, üçte ikisi tasarlanmış ama ben henüz Simone'un sadece bir cümlesini bile tasarlayabilecek durumda değilim. Feuchtwanger'in önerdiği yaklaşım, psikolojiden yola çıkarak, benim işime yaramıyor, be-

Savaş Dönemi Sanatçıları Sergisi, Leningrad'ın Kahramanca Savunuluşunu Göstériyor

Yar-Kravchenko insanları ve olayları savaşın içinde sahnelerken büyük bir sanatçı olduğunu kanıtlıyor.

Moskova Haber Merkezinden

Sverdlowsk, RSFSR (Posta yolu ile) – Şüphesiz bu savaşın yıllıklarındaki muhteşem sayfalardan birinde, kısa bir süre önce Kızıl Ordu'nun özel sergisinde yer almış subay Anatoli-Yar-Kravchenko'nun resimleri yer almakta. Burada Leningrad'ın havadan kahramanca savunuluşuna ve Kızıl Ordu'nun bu bölgede çarpışan hava silahlı kuvvetleri mensuplarına ilişkin 100 adet çizim mevcut.

Çizimler çok sayıda temayı içermekte. Düşman uçaklarıyla yapılan korkunç bir çarpışmadan sonra sığınakta domino oynayarak eğlenen pilotlar; Rusya'ya özgü bir kar fırtınasının ortasındaki bir havaalanındaki erkekler; cephedeki bir sığınakta gruplan bir toplantıdaki alaylı tartışmalar; düşman tanklarının arasına çakılmak üzere yere doğru hızla pike uçuşu yaparken yanan uçaklar; saldıran bir Nazi uçağını imha eden bir Sovyet pilotu; çok sayıda genç pilotun ve mücadele eden yıldaşların portreleri.

Stildeki Değişim

Sergi aynı zamanda savaşın Yar-Kravchenko'nun stilinde ve tekniğinde önemli değişikliklere yol açtığını göstermektedir. Genelde yavaş, acele etmeden ve bir detayı kağıda aktarmadan önce yüzlerce kez görünün önünde canlandırarak çalışırdı. Ancak şimdi saldırılar ve karşı saldırılardan dolayı zamanı oldukça kısıtlı. Karşısında ona poz veren pilot bir saldırı olduğunda kalkıp gitmek zorunda olduğundan işi yarım kalıyor.

Yar-Kravchenko'nun savaş öncesinde ortalama bir sanatçı olduğu söylenemez. Henüz Leningrad Akademisi'nden mezun genç bir iken bile öğrencilik yıllarında portre ressamı olarak ün salmıştı. Onun ilk büyük eseri Stalin'i kara gözlü küçük bir kız çocuğuna gülümseyen gösteren bir litografyadır ve bu çalışma çok sayıda basılmıştır. Maxim Gorki'yi evinde Stalin'e, Molotow'a ve Woroshilow'a öykü okurken gösteren yağlı resim tablosundan oluşan tez çalışmasının kopyası 60 müze ve sanat galerisi tarafından çoğaltılmıştır.

Eski dönem çalışmaları ile şimdiki çalışmaları karşılaştırıldığında, çizgilerinin bir netlik kazandığı görülür. Portrelerindeki yüzler bireysel hatlar ve bir kişilik kazanırken grupları çalıştığı resimler de daha başarılı oldu.

Savaş çıktığında Yar-Kravchenko, kalemi ve fırçayı bir kenara bırakmak zorunda kaldı. Haftalarca yoğun bir askeri eğitim aldı. Yine de eylül ayında teğmen Yar-Kravchenko'nun çizdiği, pilotların Leningrad'ı savunurkenki portreleri, silahlı hava kuvvetleri tarafından çıkarılan bir cephe gazetesinde yayınlandı.

Sovyetlerin kahramanı A. Sevastyanow
Anatoly Yar-Kravchenko'nun portresi

'Pike Uçuşu'. Çizen Anatoly
Yar-Kravchenko'nun portresi

Bekle Beni!

Konstantin Simonov

Bekle beni geleceğim
Ama bekle yılma.
Bekle, yağmur yağacak
Gri, bulanık ve ağır
Bekle kar fırtınalarının kopacağı anı
Güneş ortalığı yaktığında
Bekle, diğerleri çoktan
Çoktan yorgun düşmüşse de
beklemekten
Bekle, uzaklarcan beklediğin mektup
Eline geçmese de
Bekle, yeryüzündeki hiçbir şey
Beklemene eş değer değilse bile
Bekle beni, geleceğim
Gururlu ve soğukkanlı dinle beni,
Olur da çok bilmiş biri
Sana boş yere beklediğini'
öğretmeye kalkarsa.
Beklemekten bezmiş arkadaşlar
Yasını tutmaya başlamışlarsa
Anne, kardeş, oğul
Yas içinde pencereye dayanmışlarsa
Benim anıma
keskin şarabı içiyorlarsa
Bir sen içme – beklemeye devam et
Cesur, güçlü, yalnız

Bekle beni, geleceğim
Gece gündüz beni
Yüzlerce binlerce kez tehdit eden
Ölüme rağmen geleceğim
Etrafı yangın yeri yurdumun
özgürlüğü için savaşırken
Beni seni beklemenin koruduğunu
Hissedeceğim
Ve beni hayatla tutanın ne olduğunu
Yalnızca sen ve ben bileceğiz,
Beni senden başka kimsenin
bekleyemeyeceğini.

nim ihtiyacım olan bu değil; tarza ilişkin unsurlara, edebi tonlamalara ihtiyacım var. Romansal tınılar olmalılar, tadına varılacak bölümlemeyle çok gelişmiş bir dil; bu, tiyatroda isteğin olduğu yerde, etnografik olarak sadık olmayı, sergileyenin güdüsünün ortaya çıkmasını talep eder. Simone figürünü ilgilendiren, bunun üzerine belirsiz olarak böyle düşünüyorum, çocuksu olanın yabancılaştırma efektiyle görmezlikten gelinmesi gerektiği, bu sayede de belki çok erken çalışmaya başlatılan ve yetişkin birinin görevlerini yerine getirmeye zorlanan, yani bir yetişkin gibi konuşmaya, düşünmeye ve davranmaya zorlanan on üç yaşındaki birinin gösterilmesi; sonra çocuksuluk sancılı bir yetersizlik olarak, aslında daha uzun süreler yardıma ihtiyacı olan birinin çaresizliği olarak görünür. Tamamen işinin ehli bir hizmetçinin ona çok uzun gelen eteklerini giyer.

2.12.42

Büyük bir keşif: Hap şeklinde vitaminler almak burada bir zorunluluk. Çoktandır, beynimin ne kadar kötü çalıştığını, ne kadar çabuk yorulduğumu, yaşama ruhumun ne kadar düşük olduğunu vs. kesinlikle fark edebiliyordum. Beş gün vitamin takviyesi ve her şey yolundaydı. Proleteryanın "düşünmedeki yetersizliği!"nin sosyal kökenine dair nasıl da çarpıcı bir kanıt!

7.12.42

Homolka'larda, ufukta petrol kuyularının göründüğü sonbahar manzaralı bahçeye bakarak şöminenin önünde yemek yiyoruz ve Meksika'da dinin uygulanmasının aslında yasadışı olduğu notundan yola çıkarak bir oyun kuruyoruz, dinin devasa bir karaborsaya düşüşünü kurguluyoruz. Karan-

ALMAN SUBAYI VE ONU TUTUKLAYAN KİŞİ

Rommel beklenildiğinden çabuk sıvıştı

İngilizlerin Almanya'daki subay kampı oldukça organize olmuş bir yapıya sahip. Sıradan bir kampı bile 16 000 kitaptan oluşan bir kütüphaneye sahip: 70 farklı alanda kurlar veriliyor, savaş esirlerinin öğrettiği toplam 23 yabancı dil; düzenli olarak kendilerinin sahnelediği tiyatro ve müzik gösterileri, çiçek ve sebze bahçesi işleri, resim, ağaç işçiliği, spor programı, briç turneleri, yazım hataları yarışmalar, tartışmalar. Y-man Strong'un bildirdiği bir tartışma şöyleydi: 'Buradakilerin verdiği karara göre, Ginger Rogers ile evli olmak Mrs. Beaton ile evli olmaya tercih edilecek bir şeydir.

Tutukluların ruhanilerin düzenlediği ayinlere büyük ilgi göstermesi üzerine, Anglikanlar, Katolikler, altı ay içerisinde 7000 kez kudasa katıldılar. Piskopos tarafından kutsanarak göreve başlamak üzere on aday, Anglikan bir din adamı tarafından eğitilmekte.

Kampın ihtiyaçlarına birkaç örnek: 50.000 gramofon iğnesi, nergiz çiçeği soğanları, su boyaları, sakarin, 1000 sayfa sınav kağıdı (İngiliz üniversiteleri bu kursları tanıyordu), kriket malzemeleri, sigara ağızlığı, 100.000 adet tıraş bıçağı, kudas şarabı ve ekmeği, 50 adet zar.

lık küçük sokaklarda kaçakçılar yayaların kulaklarına fısıldarlar: "Günah çıkarıyor musun?" İsalı çarmıhlar makineli tüfek olarak giydirilerek gümrükten geçirilecektir. Aralarında vahşi savaşlar yapan kaçakçılar arasında semtler paylaşılır. En başarılısı sadece gelir vergisi sahtekarlığıyla yakalanabilir. Evinde kanıtlanacak hiçbir dinsel şey bulunmaz. Daha iyi olan halk korkunç şekilde acı çeker. Alıştıkları din şırıngaları olmadan borsaya gidemezler vs...

8.12.42

Tasarım hazır ve ben öncelikle en zor olacak gibi görünen ikinci asıl sahneyi yazmaya başlıyorum.

Zorluk, sahneyi başrol için, yani Simone için, herhangi bir düşünceye sahip olmadan yazmamda. İlk olarak biraz geç anlayan, zihinsel olarak geri kalmış ve tutuk birini öngörmüştüm; sonra bir çocuk olması daha pratik geldi ve böylece şu anda elimde sadece çıplak işlevler var; karşı ağırlık oluşturabilecek bireysel özellikler yok. Belki de *öfkelileri* yaratmak daha iyi olurdu?

10.12.42

Büyük bir keyifle Troçki'nin *Lenin* üzerine 24'te yayımlanan kitabını okuyorum. Lenin'in genç adama "onların" başbakanını göstermesi güzel.[186] Alman topçu sınıfından, Fransız havacılığından, "Times"tn bilgi bolluğundan, daima anladıklarına ulaştıklarında gerçekleştirmelerinden söz eder. "'Bir uzlaşmaya mı varacak?' diye sordu Lenin ve delip geçer bakışlarla bana baktı. Ona, basının rahatlatıcı bilgilerini önceden vermiş olduğumuzu ve bunun, general saldırısına başladığımız an için bir liste olduğunu anlattım. 'O halde, bu iyi' dedi Lenin, tamamen sözcüklerin tınısının tadını çıkararak, hayranlıkla. Heyecanla ellerini birbirine sürdü ve odada bir o yana bir bu yana yürümeye başladı. 'Bu çok iyi!' Iljitsch listeyi özellikle sevmişti. Düşmanı faka bastırmak, onun gözünü boyamak –bundan daha iyi bir şey var mıydı?" Sonra trajik bölüm: "Bir keresinde Wladimir Iljitsch, 1918'in özellikle zor bir saatinde bana şöyle dedi: 'Bugün beni bir işçi delegasyonundan çağırdılar. Ve onlarla konuşurken içlerinden biri

şöyle dedi: 'Görülüyor ki, siz de yoldaş Lenin, kapitalistlerin tarafındasınız.' Biliyor musunuz, ilk kez böyle sözler duyuyordum. İtiraf edeyim, şaşkındım ve ne cevap vereceğimi bilmiyordum. Eğer bu kötü niyetli biri, Menşevik[187] değildiyse, o zaman sakinleştirici bir bulgu.'"

11.12.42

Gazetede, Jhering'in Hofburg Tiyatrosu'nun yönetmeni olduğu yazıyor. Göçmenler için bu elbette Nazi yönetmeni anlamına geliyor. Diğer taraftan on yıl oldu, iktidarda bulunan beş para etmez kişiler tarafından devasa bir savaşa sürüklenen bu halk, bu dönemi başka bir dönem gibi yaşıyor ve Nazi fırıncılarla Nazi yönetmenler arasındaki fark bizim tahmin ettiğimizden daha az. Ekmekler, Johst'un[188] oyunlarından daha zararsız, yani tiyatrocuların mesleği daha tehlikeli. En azından, şok benzeri herhangi şey hissetmiyorum. Toptan yargılara katlanamam, bu tarz insanlar –toptan yargıyla konuşmuş olanlar– tahmin ederim ki asıl düşmanlar değiller. Karara içsel olarak hüküm verilmelidir.

12.12.42

Feuchtwanger, Emil Ludwig'e, sürgündekilerden sürgündekiler hakkında bir kitap için *Ovid* üzerine bir yazı sözü vermiş ve Alman halkının, Amerikalı öğretmenler tarafından on yıl boyunca eğitilmesini isteyen Emil Ludwig için yazmasına itiraz etmeme rağmen, Feuchtwanger sözünü karakterli bir şekilde tutmamaya karar veremedi. Ayrıca fark etti ki, Ovid yanlışlıkla sürgüne gelmiş.

13.12.42

"Trust the People" filmi için şarkı:

Zaman geldi kardeşim
Kardeşim, hazır ol,
Görünmeyen bayrağı şimdi ileri taşı!
Ölüm önceki yaşamından farklı değil
Yoldaş, kendini buna adamayacak mısın?
Bugün sen yeniksin ve bu yüzden kölesin
Savaş ancak en son çarpışmayla biter
Savaş bitmez en son çarpışmadan önce.

Zaman geldi kardeşim
Kardeşim, hazır ol.
Görünmeyen bayrağı şimdi ileri taşı!
Şiddet ya da hak ve sarsar teraziyi
Gün gelir kölelik devrilir, başka günler gelir.
Bugün sen yeniksin ve bu yüzden kölesin
Savaş ancak en son çarpışmayla biter
Savaş bitmez en son çarpışmadan önce.

Komüntern şarkısının (Eisler) melodisine göre yazıldı ve ben şarkıyı not ediyorum, yoksa yazıya dökülmesi güç olacak.

17.12.42

Film etkilerinin oluşumu: Lang yukarıda sözü edilen şarkının tercümesi için, en çok dinlenenler listesinden "yüksek

ücretli" bir şarkıcıya danışıyor. 500 dolara rezil bir şeyi derhal teslim edebilen birine. Lang, satırları Wexley'inkilerle kombine ediyor; bir diğerine verilmesi gereken "görünmez bir meşale" sözkonusu. Görünmez ampullerin özellikle somut olmadıklarına dair kanıtlar elde edilmiş değil. Böylece saçmalığın yoğunlaşması sayesinde (küçük) gerçek bir etki oluşuyor. Şarkı, tutsakların kampında bir işçi tarafından yazılır ve işçi bu şarkıyı ünlü bir şaire okur. Bir saniyeliğine, "görünmez bayrak" gibi bir şeyi düzeltmesi gerekir mi diye düşünür, koşullara uygun olduğu ve kanıt değeri taşıdığı için aynen bırakır. Ancak Lang şairi şişman bir alkolik yerine (Diktonius[189] tipinden) bir Ganghofer tipine[190] dönüştürdü ve deyim yerindeyse, artık "görünmez meşale"yi harika buluyor. Böylece sahne adeta gerçekçi: Bir işçi kendini burjuvazi tarafından düzenlenen klişe resimlerle ifade eder, burjuvazi ise müteessir, ondan resimleri alır! Lang hiçbir şey fark etmiyor.

20.12.42

Feuchtwanger ile "Simone Machard" oyunu üzerinde güzel bir çalışma.

24.12.42

Akşam Eisler'ler, Reyher, Feuchtwanger'ler burada, daha sonra Homolka.

31.12.42

Kortner'lerde. Eisler'ler, Viertel, Henreid'ler, Thören'ler, Donath'lar burada.

3.1.43

Her öğleden önce Lion Feuchtwanger ile "Simone Machard'ın Sanrıları" üzerinde çalışıyorum. Birlikte çalışma, Feuchtwanger'in bütün teknik ve sosyal olanları (epik sunum, yabancılaştırma efekti, figürlerin "biyolojik" materyal yerine sosyolojik materyale göre oluşturulması, yazıdaki sınıf mücadelesinin biçimi vs.) tamamen dikkate almamasına ve sadece benim kişisel stilim olarak kabul etmesine rağmen iyi gidiyor, film çalışmasından sonra bir dinlenme. Oyunu tasarladıktan sonra, ki o doğalcı yapıya özgü olasılıklar görüyor oyunda (bir konaklama yeri olmalı, benzinin para değeri birinin uğruna savaşması için çok azdı vs.), sahneleri evde yazdım ve sonra onunla birlikte düzelttim. Tasarım için duygusu var, dilin inceliklerini tahmin etmekten anlıyor, drama turgsal olarak şiirsel buluşları var, edebiyatla ilgili çok şey biliyor, argümanlara saygı duyuyor ve insan olarak hoş, iyi bir arkadaş.

5.1.43

Gerçek olanı oynanamaz halde olduğu için, son gerçek sahne için iki metin yazılması gerekiyor. Gerçekte elbette Wendell'ler ve Pétain'ler, sosyal hasımlarını yenmek için yenilgiyi ve yabancı işgalini kullanıyorlar. Simone'un, Almanlar tarafından kovulması ve sonra Mme. Mère ve kaptan Letain tarafından, ayaklanma sebebiyle ıslahevine teslim edilmesi gerekmektedir. Oynanabilir metin bunu kapsamalı; Simone'un patrona nefreti yüzünden kundakçılıktan cezalandırılması, aynı zamanda Almanlar sayesinde idamdan önce kurtulması anlamına geliyor. Bu metinde sadece, ruhani kıyafet-

ler içinde otorite sorusunu yönelten (tanrının sesi insanın sesidir ve kilise sesiyle bastırılır) sanrı sahnesinin etkisini hesaba katabilirim.

20.1.43

Ruhsal sakatlanmaya şöyle bir bakmak bile beni fiziksel anlamda hasta ediyor. Aynı odada olduğum bu zihinsel kötürümlere ve ahlaksal yaralanmışlara katlanabilmek zor. Pressburger ve Lang bana senaryo çalışması için kredi vermediğinden –Wexley buna karşıydı– aramak zorunda olduğum senaryo yazarları örgütünün toplantısı. Wexley yüz kilo senaryonun önünde oturmuş, benimle neredeyse hiç konuşmadığını iddia ediyordu. –Kredi, boğazıma kadar battığımda ancak yeni bir film işi almamı mümkün kılabilirdi.

12.2.43

New York'a varıyorum.[191] Tren, genelde erlerden oluşan –şüphesiz görgülü "hoş gençler"– iskambil oynayan, limonata ve bira içen, radyodan müzik dinleyen askerlerle doluydu. Haberler başlayınca derhal düğmeyi çeviren askerler. Aralarında, onlara hizmet eden, gülen, onlarla konuşan gençlerin iki ya da üçünün sürekli etraflarında olduğu rozetli yaşlı kadınlar. Anne harpialar. Onlardan tek kaçış yeri klozetler. İnsan onları (yaşlı kadınların) ahlakının sürdürülmesi için sanıyor. –Arizona ve Teksas, trenden bakılınca çok fazla Sibirya'yı hatırlatıyorlar. Gri, iki katlı ahşap çiftlikler ve insanlar çok fakir görünüyor.

14.2.43

Bir sonraki gün gitmesi gereken Korsch'u yakalıyorum. Daha şişman, biraz daha fazla dipnotlarla konuşan biri olmuş, aslında tipi tamamen değişmiş. Her zaman dinçti, ayrıca daha çok zayıf görünürdü ve koyu renk kaşların altında bu koyu mavi gözlere sahipti. Şimdi etli, tıknaz, gözleri daha küçük, neredeyse hilebaz. Enstitünün 100 doları ile geçiniyor ve kendi yazıları üzerine çalışıyor. Bu değişmez, diyor tekrar, ben benim şiirlerimi yaparken, onun bilimini yazması, ayakkabıcının ayakkabı yapması gibi. Bu aralar jeopolitik ile ilgileniyor.

16.2.43

Akşam karısıyla birlikte *Karl August Wittfogel*[192] ve *Langerhans*[193] geliyor.

Wittfogel de, daima utangaç sesiyle biraz bastırılmış bir liseli gibi, şimdi "sağlam", zengin bir evlilik yaptı, sinolog olarak isim yaptı, bir çeşit salonu var. Ayrıca kendi adamını zapt eden bir antistalinist. Stalin, Hitler'i bilinçli ve planlı bir şekilde başa geçirdi, komünist partinin bütün örgütleri dağıtıldı, kurban edildi ve ortadan kaldırıldı. Radek,[194] 32'de Wittfogel'e şöyle demiş: "Öyleyse Alman işçiler bu iki yılı üstlenmek zorundalar." Bu en başından beri Almanya ve batılı güçler arasındaki büyük savaş üzerine olan spekülasyondu. Wittfogel hayal kırıklığına uğramış ozanın sıcaklığına ve travmasına sahip (ve kendini Reitknecht'e becertiyor). Langerhans hiç olmadığı kadar sempatik, bir keresinde bütün tiyatro sezonunu mahveden KZ'den bahsediyor. "Akşam ikinci barakaya, Hauptmann von Köpenick'i (Köpenick'in Yüz-

başısı) izlemeye gidilirdi ya da bir başkasına, Soundsorevue'yi." Brandenburg hapishanesinde, bir tutuklunun boyacı üzerine şiirlerimi okuduğunu duymuş. Benim balatlarım ve skeç tarzım her yerde örnek olarak hizmet etmiştir. Kültür ulusu. "Moorsoldatenlied" (Bataklık Askerlerinin Şarkısı), onun dediği gibi bütün kamplarda yaygındı ve izinliydi. Oradayken sevmemişti, ona çok fazla köle şarkısı gibi geliyordu. Son nakarattaki olumsuzluk "artık küreklerle bataklığa gitmeye son", herkes hayır'ı daima heyecanla bekliyordu ve hayır'da barakayı sallayarak tepiniyorlardı.

TUNUS'TAKİ ALMAN SAVAŞ ESİRLERİ

İngiliz ve Amerikan birliklerinin inişinden sonra Kasım 1942'de Alman-İtalyan birlikleri geri çekildiler ve Mayıs 1943'te teslim oldular.

Mart, Nisan, Mayıs 43[195]

Birçok insanla buluşuyorum. Hauptmann önceki sosyal demokrat emniyet müdürü Baerensprung ile birlikte yaşıyor ve geriye fazla zamanı kalmıyor, hal böyle iken yine de severek çalışabilirdi. Amerika'da biraz hayal kırıklığına uğrayan *yaşlı Grosz*;[196] Grosz'un sergisini görüyorum ve sakin hayatlar beni etkiliyor, çünkü orada Alman resmine büyük mater-

yalist bedensel (şehvet uyandıran) faktör giriyor. Ama neredeyse hiçbir eserini satamıyor. *Wieland*,[197] marka sahibi minicik bir dükkan işletiyor, şikayetçi değil, yeni bir yayınevi tasarlıyor ve antet hazırlıyor; oğlu artistik patinajcı olarak geçime katkıda bulunuyor. Tek kelime İngilizce öğrenmemiş olan *Graf*[198] biraz dernek düşkünü, şişman, hileci ve on yıllık reaksiyon periyoduna inanıyor. *Sternberg*[199] makale yazmadan önce kitap yazmaya geçmiyor ancak *Pustau*[200] hâlâ kendi ilginç otobiyografisi üzerine çalışıyor. Yeni tanışıklık: Iowa'da izciler ve işçiler arasında "liderlik davranışı" eğitimi veren ve beni davet eden *Kurt Lewin*[201] "Bösen, Baal dem asozialen" ile ilgileniyor. Weill'in büyük bir Broadway başarısı var ama artık buradaki geleceğinden o kadar emin değil. *Aufricht*[202] bizi bir araya getiriyor. Weill, Sezuan oyununu sahnelemek istiyor ve biz bir "Schweyk" planlıyoruz. *Lenya*[203], savaş enformasyonu bürosu için "Liedes einer deutschen Mutter" (Alman bir annenin şarkısının) adlı şarkının bir kaydında bana yardım ediyor, *Dessau*'nun[204] bestesi. Alman idaresi sabote ediyor. Lenya, Weill tarafından bestelenen "Was bekam des Soldaten Weib" (Askerin karısı ne aldı?) şarkısını ve "Üç Kuruşluk Opera"dan şarkılar da söylüyor; Aufricht'in inisiyatifiyle plak yapılacak. "Çocuk Haçlı Seferi"ni de bestelemek istiyor. Lorre ve Bergner şiirler okuyorlar. İkisi de hiçbir şey kaybetmemişler, tekniği tamamen taze tutmuşlar. Bergner için (Hoffman Hays ile birlikte) Webster'in "Duchess of Malfi"sini (Malfi Düşesini) çalışıyorum. Bir hafta, burası için bir Sezuan metni yarattığım New York City'de, Weill'dayım.

27.5.43

Dün gece New York'tan döndüm. Steffe "Schweyk" planından bazı şeyler anlatıyorum. Hemen şöyle diyor: Orijinal Schweyk'in Baloun'un zorluklarıyla baş etmesi zor, ona Alman ordusuna girmek için tavsiyede bulunmak daha iyi ve öyle çok tehlikeli bir lokalde, şimdiki Kelch gibi bir meyhanede, iletişim kurmak zor." Gerçekten de 1914 yılı sözkonusu olduğunda tehlikeli bir ortam hakim. Ancak ben anında Schweyk'in bu apolitik tutumunu çelişik şekilde küçük hikâyeye koymaya karar verdim (Rettung des Fressers Baloun). Eski Schweyk'in çizgisinde okurken, içinde tek pozitif şeyin kendisi olduğu ve bu sebeple başka hiçbir şeye "pozitif" duramayan halkın, gerçekten pozitif olmayan duruş noktasından yine derinden etkilendim. Schweyk asla sinsi ve içten pazarlıklı bir sabotajcı olmamalı. Sonuçta o, ona kalan küçücük fırsatların fırsatçısı. O içtenlikle var olan düzeni kabul ediyor, düzene ilişkin herhangi bir prensibi kabul ettiği andan itibaren, bu onun için yıkıcı bir şeye dönüşüyor, öyle ki ulusal olanı bir baskı unsuru olarak yaşamak zorunda kalıyor. Bilgeliği muazzam. Zarar görmezliği onu kötüye kullanmanın yorulmaz nesnesi ve aynı zamanda özgürleşmenin uygun zemini yapıyor.

28.5.43

Eisler, *Simone'un* (meleğin ilk çağrısı için şahane bir müzik yazdı), fazlasıyla "doğal bir vatansever" olmasını eleştiriyor. *Kitabın* rolünün büyütülmüş olmasını istiyor. Simone vatansever yetiştirilişin kurbanı. Ona ne öğretildiyse sadece onu hayata geçirebilir; Almanlara karşı savunduğu Fransa'yı (alacaklıların malı) itaatkar bir şekilde kurtarır, sonra onlara

teslim edeceği şeyi kurtarmayı (alacaklıların malı olarak) ihmal eder. Kapanış sahnesinde Eisler *özgür Fransa'ya* dair bütün değinmeleri çıkarmış olmak istiyor. Simone'un rütbesi indirilir, göğüslüğü ve kitabı geri vermelidir ve onların yanına önemli insanlarla birlikte gelir. Arkadaşlarının artık hiçbir şey söylemeye hakkı yoktur: Onlar yenilmiştir.

29.5.43

"Schweyk"e dair: Klasik olan taklit edilebilenin bir etmenini kendinde barındırır. Klasik bir eser ancak eseri harekete geçiren ve mümkün kılan benzer tipleri aşarsa sıradışı olur. Lorre ile Schweyk üzerine konuştuk. Schweyk'in çalınmış bir köpeği kesmesi ve arkadaşı Baloun'un gerçek bir gulaş yiyebilmesi için lokanta sahibine getirmesine karşı çıkıyor. Elbette Lorre filmlerde korku oyuncusu olarak bir geçmişe sahip, öyle ki, o elinde paketle gelince, herkesin gözlerinin önüne derisi yüzülmüş köpek ölüsü gelir, onun dediği gibi paket kâğıdında iskelet. Ama böyle bir şey pek çok yanılgıya götürür. Ayı zamanda, Schweyk'in köpeksever biri olması gerektiğine de coşkuyla seviniyor.

8.6.43

Geceleri "Don Giovanni"nin son perdesini radyodan dinliyorum. Bu zirveye bir daha asla ulaşılmadı ve perde hemen başlangıçta yükseliyor!

9.6.43

"Schweyk"in ilk perdesini bitiriyorum. Akşam Kortner, Eisler, Viertel buradalar. Viertel, çekim sırasında şikâyet eden

bir yönetmenin, arabayla restorana girmesi için nasıl harekete geçirildiğini anlatıyor. Geri geldiğinde işi için yeni biri varmış ve işini yeniden alabilmek için çok zorlukla karşılaşmış. Yardımsever bir yapımcı Kortner'e, stüdyoda eğer yukarıdan birinin işine yaramak istiyorsa, onu "parlak biri" olarak değil, aksine "harika, birlikte çalışması kolay" biri olarak tanımlamasını, tavsiye etmiş. –Eisler "In Sturmesnacht", "Deutsches Miserere" ve "Der Kälbermarsch" şiirlerini çok güzel besteledi.

24.6.43

Schweyk'i büyük oranda bitirdim. "Cesaret Ana"ya denk bir oyun. 1927 yılı civarında Piscator için yazdığım "Schwejk" ile karşılaştırınca –romandan tam bir montaj sözkonusu– (II. Dünya Savaşı'nın konu edildiği) şimdiki oyun oldukça keskin hatlara sahip ve işgalci Habsburg diktatörlüğünden Nazilerin istilasına olan dönüşüme denk düşen bir oyun. ("Simone Machart'ın Yüzleri", "Malfi Düşesi", "Schweyk")

25.6.43

Eisler, "Hollywood Şarkı Kitabı" için iki çok iyi bölüm yazdı, Anakreon şiiri ve Hölderlin şiirleri. Burada, dramatik koro bölümlerine ulaşmak için bir olasılık gündeme geliyor, çünkü besteler artık tamamen jeste dayalı.

26.6.43

Sabah dokuz buçuk. Radyoda: "Dün sokakta çiğnenmiş ya da polisin tahminine göre bir arabadan atılmış halde bulunan *Anna Seghers*[205] bir Meksika hastanesinde yatıyor, komada."

MADEN İŞÇİLERİ ŞEFİ

Resimdeki Amerikalı sendika başkanı John L. Lewis'dir.

MADEN İŞÇİLERİNİN İŞİ BIRAKIŞI
Önderlerinin kendilerini nereye yönlendirdiklerini fark etmediler.

Grev, 1943 yılında hükümetin müdahalesiyle sona erdirildi ve haziran ayında keskin grev karşıtı bir yasa düzenlendi.

28.6.43

Weill bir revü oluşturmak için burada. Dramaturjik açıdan iyi bir muhakeme gücü var. Örneğin küçük plan hikâyesindeki, "Schweyk"in hayatta kalması noktası onun dikkatini çekiyor. –"Köpekle buluşma" sahnesini bu amaç için tasarlıyorum.

3.-6. VII. 43

Lake Arrowhead'de, Lorre'de, "The Crouching Venus" filmi üzerine konuşmak için yazar ve yapımcı Ernest Pascal ile birlikteyiz. Çamlar arasında suni bir göl, 6000 metre yüksekliğe yerleştirilmiş özel bir mülk, tek tek çamların üzerinde küçük kırmızı levhalarda "satıldı" yazısı var. Lorre ata bini-

10 Mayıs 1943 tarihli haber dergisi Time'dan (The News Magazine, New York) bir gazete kupürü.

yor, yüzüyor, hız motoru kullanıyor, lüle taşından pipo içiyor; patron ve öğrenci kimlikleri arasında kalmış iyi birisi.

7.7.43

Ward'ın "History of English Dramatic Literature"unu okurken. Elisabeth tiyatrosu pek çok yönüyle gerçekten Hollywood işletmesini andırıyor. Kolektif yazmak, sipariş üzerine hızlı yazmak, motiflerin pek çok kere dönüştürülmesi, yazarın ürünü üzerinde etkisizliği, yazarların sadece kendi arasındaki şöhreti; sonra tutkulu pazarlıklar, entrikalar, yeni ortamlar, politik çıkarlar vs. vs. Aristokrasinin desteği bitiyor, gişe belirleyici oluyor; sınıf farklılıkları keskinleşiyor,

seyirci birbiriyle bağdaşmayan sınıflardan oluşuyor, en alt ve en üst (orta sınıf öğleden sonra iki ve beş arası işte). Sonunda Shakespear'in meyhane işine geri dönmesi bile, buradakilerin çiftliğe kaçmayı planlamalarına denk düşüyor.

9.7.43

Piscator'un önerdiği Çinli bir yazar ve oyuncu *Tsiang*, beni özel olarak kiralanan bir yerde, tek perdelik iki uzun gösteriye davet ediyor. Oyun, Asyalı ifade formlarıyla bizimkileri birleştirme denemesi içinde bazı Stanislawski unsurlarıyla birlikte çok ilginç; ancak Tsiang sevinçle beni "epik tiyatronun bulucusu" olarak karşıladı. Sonra burada dışarıda, bana ve Helli'ye bazı şeyler gösteriyor. Çinlilerin sopayı nasıl bir tüfek gibi kullandıklarını, gayet basit bir şekilde sopanın tüfeği simgelediğini gösteriyor; sopaya bir tüfek gibi davranıyor, ağırlığını, dipçiğin yuvarlaklığını vurguluyor vs. Bu Stanislawski illüzyon tekniği, ama yine de sanatın, tüfeğin kendisine, tüfekmiş gibi davranılan bir sopa gibi davranılmasında başladığına katılıyor, yani tüfeğin yabancılaştırıldığı yerde. Böylece tüfeğin, tüfek dışında görünmekten başka (daha az olarak değilse) bir şeyi yoktur, aksine tüfek üzerine bir şeyler söylenmesi (anlatılması, istenirse tartışmaya aktarılması, ortaklıkların saptanması) gerekir. Yaklaşık olarak, eğer bir nöbetçinin tüfekten müteessir olarak, tüfek sayesinde bir sivilden bir askere dönüşmüş olarak gösterilmesi gerekirse. Talim edilerek, kumanda edilerek, neredeyse nesnel bir şekilde gerçekleştirilen adam öldürme, askerler, tüfek taşıyanlar ve tüfeği kullananlar tarafından ifade edilebilir vs. vs.

10.7.43

Farants Tiyatrosu en iyi ihtimalle küçük bir odadır, "25 fitten daha geniş" olmuş olamaz. Blackfriars'daki Burbages (tiyatrosu) 66 kere 46 fit. Fortune (tiyatrosu); dış ölçüsü her tarafında 80 fit. İç mekân 55 fitlik bir kare. Üç galeri 12, 11 ve 9 fit yüksekliğinde, 12 fit 6 inç derinliğinde. Sahne genişliği; 43 fit, seyirci bölümüne doğru 40 fite ulaşıyordu.[206]

11.7.43

Lorre ile akşam yabancılaştırma efekti üzerine konuştuk. Benim sıklıkla sahnelemelerde, ("Ana"nın Berlin'deki sahnelenişine değiniyor) buna hakim olmamaları durumunda oyunculardaki teknik olanı ihmal ettiğimi düşünüyor. Benim bu teknik olgunluğun ön koşuluna en azından değinmem gerektiğini öneriyor. Benim, oyuculann yanında amatörleri de kullanarak, yeni ilkelerin genel uygulanabilirliklerini kanıtlamaktan memnun olduğum doğru. Aslında bu aynı zamanda sahnede varoluştur, metinden ön sahneye getirmektir ve geri kalan düşük ve orta derecede öğrenilebilirdir. Ancak ben, oyuncunun ilginçliğini, sunmakla meşgul olduğu toplumsal fenomene olan ilgisi üzerine kurmak istiyorum.

12.7.43

"Schweyk" için: Oyunun dili, kendini açıkça Alman Hasek kitabının[207] dilinden ayırıyor. Güney Alman öğeler çalışılmış ve jest bazı durumlarda farklı. Bunun üzerine örneğin, bu oyunda Bohemya aksanıyla konuşmak yanlış olur, yani aksanlar Bohemyalı olmamalı.

17.7.43

Feuchtwanger'in evinde, dramaturgi üzerine yazılar yazmış (gerici zırva, "Gustav Freytag'a dönüş") ve New-Masses görüşünü savunan *Lawson*[208] ile buluşuyorum. CIO'dan *Murrow*[209] çok büyümüş ve öncesine göre bugün çok daha diplomatik; Green (AFL)[210], kongrenin antiemek yasa mevzuatına karşı çok sert konuşmuş vs. Avrupa'da liberal hükümetler başa geçirilecek, Amerika'daki kamu hissedişi Kuzey Afrika politikası gibi bir şeyi engeller. Sovyetler Birliği, sosyalist devletler yüzünden demokrasilerle nadiren zıt düşmek isteyecektir.

18.7.43

Sanırım Alman ordusu yurtdışında yine yenilecek. Almanların sinirlerinin bozuk olmasıyla ünlü. Faşizm sayesinde sinirleri iyice bozuldu. Generaller karargahtan, doğru akıl hastanesine gidiyorlar. Askeri operasyonlar için ihtiyaçları olan her şeye sahip değillerse anında teslim oluyorlar. Hagen ve Volker kendilerini katliamın devam etme olasılığının bilirkişilerine dönüştürdüler. Militarizm öyle bir geliştirildi ki, karargah ateşkese başvursa, 30 SS tümeni tahminen yerlerde sürünecekler. İtalyanlar, faşizme iki kat fazla maruz kalarak, yerle bir olabilmek üzere çürümüşler.

18.7.43

Şu anda 60.000'den fazla Alman savaş esiri ABD'de olmalı; "subaylarının komutasında disiplinlerini koruyorlar ve Horst-wessel şarkısını söylüyorlar vs." En azından savaş sonrası dönem için saf Nazizm'de korunacaklar. Çok az rapor var; tutukluların çok azı Hitler'in zaferine inandıklarını bildiriyorlar.

19.7.43

Souvarine'nin Stalin üzerine moral bozucu kitabını okudum. Bürokratlar arasındaki meslek devrimcilerinin değiştirilmesi, tamamen devrimci bir partinin bir memur yapısına dönüşmesi, faşizmin ortaya çıkmasıyla gerçekten yeni bir aydınlanma kazanıyor. Alman küçük burjuvazisi, bir devlet kapitalizmi yaratma denemesi için, bir devlet sosyalizmi yaratmak isteyen Rus proletaryasının belirli yapılanmalarını (ideolojik malzemesiyle birlikte) ödünç alıyor. Sosyalizm, faşizmde aynadaki çarpıtılmış görüntüsünü yakalıyor. Erdemleriyle değil ama bütün kötülükleriyle.

20.7.43

Bazen "Şans tanrısının şarkıları" dizisi üzerine düşünüyorum, "iyi hayat"ı öven (çifte anlamda) her şeyiyle materyalist bir eser. Yemek, içmek, barınmak, uyumak, sevmek, çalışmak, düşünmek, büyük zevkler.

20.7.43

Hearst basını, Moskova'da, Almanya'nın faşizmden kurtuluşu için göçmenlerden ve savaş esirlerinden oluşan bir komitenin kurulmasını övüyor. Program, gazetelerden görülebildiği kadarıyla, *Profesör Tillich*'in[211] (ve elbette Brüning'in[212] de) isteyeceğinden daha fazla bir şey içermiyor.

21.7.43

Bu yıllarda insan ne zaman bir çalışmayı bitirse, insanı bitiren, var olanın değerlendirilemediği doğal olmayan bir ara dönem oluşuyor. Sürgün edilmiş taş ustası bir kez daha ken-

di alışkanlığını kötü bir huy gibi izleyerek, kaya parçalarından birini bir heykele dönüştürdü ve heykelin yanında, dediği gibi dinlenerek, demediği gibi bekleyerek oturuyor. Kimse uğramadığı sürece her şey katlanılırdır, eğer gelirlerse ve başlarını kaldırıp bakarlarsa kötü olur. Ve sanat eserleri zor taşınırlar, sonuçta onlar kaya parçaları, işlenmiş... Son on yılda şu oyunları yazdım:

"Yuvarlak Kafalar ve Sivri Kafalar"
"III. Reich'ın Korku ve Sefaleti"
"Fizikçi Galilei'nin Hayatı"
"Sezuan'm İyi İnsanı"
"Cesaret Ana ve Çocukları"
"Puntila Ağa ve Uşağı Matti"
"Ui'nin Yükselişi"
"Simone Machard'm Yüzleri"
"Malfi Düşesi" (çalışma)
"Schweyk"

Tamamen yenilen bir sınıfın (hiç de) kötü olmayan repertuarı.

25.7.43

Başkan yardımcısı Wallace'ın radyodan, Detroit'teki (başkanlık için kampanyasının başlangıcı), "özgirişim ve tam istihdam!" sloganlı konuşması sırasında bir kesinti: "Başbakan Mussolini istifa etti."

Akşam, Kortner, Tsiang, Winge, Viertel, Steuermann, Eisler, Kaus burada. Radyoda şunu dinliyoruz: "Sosyalist Benito Mussolini, yirmi yıldır..., içinden çıkmaya çalıştığı bataklığa düştü."

Geçen on yıl Hitler'i değiştirdi. Hitler, soldaki fotoğrafta, 30 Ocak 1933 tarihinde, iktidarı ele geçirmeden önce yandaşlarının önünde konuşma yapmakta. Sağdaki fotoğrafta ise (geçen kasım ayında çekilmiş) Rusya'da ordusunun başına gelenleri açıklamaya çalışmakta. Fotoğraflarda beden dilinin kullanımı arasındaki farka dikkat ediniz.

26.7.43

Hamburg batıyor. Üzerinde, en yüksek Alman dağının iki katı yükseklikte, 6000 metre, bir duman kütlesi duruyor. Bombardıman uçaklarının mürettebatı oksijen maskesine ihtiyaç duyuyor. 72 saattir, 12 saatte bir saldırı.

28.7.43

Hitler'in generalleri İtalya'da faşizmi savunmaya ikna edememesi, pozisyonunun zayıflamasındaki artışı kanıtlıyor. Diğer taraftan elbette, şimdi bir kez daha kısa bir süre İtalya'daki huzursuzluktan istifade edecek. Eisler'de, Adorno ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü'nden başka bir Tui'ye, faşist bir yüzyıl bekleyen, Alman burjuvazisinin planlı ekonomisine inanan iktisatçıları Pollock'a ne olduğunu sorma olanağım olduğunu fark ettim. Mussolini'nin çöküşünün hiçbir şeyi kanıtlamadığını söylemişlerdi. Hepsi, İtalyan burjuvazisinin "diktatör"ü başından attığı gülünç hafifliğe, bütün "derinden kavrayan" faşist kurumların çözülmesine vs. şaşkınlar. Bir yıl önce onlara, çok az gerçek koordinasyonla ve devletin ekonomiye çok

telaşlı müdahalesi ile Almanya'da yüzeysel savaş ekonomisinden başka hiçbir şeyin sözkonusu olmadığına dair düşüncemi aktardığımda, sadece kaşlarını kaldırmışlardı.

29.7.43

Elbette "Almanların esaret mutluluğu" diye bir şey de var. Kendi tarihsel sebepleri var (ama açıklanarak bertaraf edilmeyen). Yine de Almanya'nın nasıl dayandığı bulmacasını (Rusya'da ikinci kış, şimdi tekrar Sicilya'da, sonra da daha önemli olarak, antifaşist Alman fabrikalarında) diyalektik olmayana anlatmak zor. Buradaki, sadece düzensiz olarak başka bir tarzın bütünlüğüne geçebilen bir faşist kararlılığın bütünlüğüdür. (Daima üstteki el görünür, alttaki el değil. Evet, üstteki el alttaki eli idare eder.)

1.8.43

Akşam Viertel'lerde bir araya geliniyor: *Thomas Mann, Heinrich Mann, Feuctwanger, Bruno Frank, Ludwig Marcuse, Hans Reichenbach* ve ben. Dört saat içinde şunlar tasarlandı:

"Şu anda, müttefik ulusların zaferi yaklaştığı için, aşağıda imzası bulunan Alman kökenli yazarlar, bilim adamları ve sanatçılar, aşağıdakileri kamuoyuna açıklamayı sorumlulukları olarak kabul etmektedirler:

'Alman halkını, kendine baskı uygulayanları koşulsuz şartsız kapitülasyona zorlamaya ve Almanya'da güçlü bir demokrasi için mücadele etmeye çağıran Sovyetler Birliği'ndeki Alman savaş esirlerinin ve göçmenlerin bildirisini selamlıyoruz.

Bizler, Hitler rejimi ve ona bağlı sınıfların bir tarafta ve Alman halkının diğer tarafta kesin bir şekilde ayrı tutulmamasını önemli buluyoruz. Güçlü bir Alman demokrasisi olmadan dünyada barışın olamayacağına inanıyoruz.

Thomas Mann Heinrich Mann Lion Feuchtwanger
Bruno Frank
Bertolt Brecht Berthold Viertel Hans Reichenbach
Ludwig Marcuse"'

İlk cümleyi *Thomas Mann* eklemişti. Sovyetler Birliği bahsini biraz düşündürücü bulmuştu. Onu en son şubatta gördüğümde, elinde bir sandviç tabağı tutarak şöyle dedi: "Rusların müttefik güçlerden önce Berlin'de olmasını isterdim." Daha sonradan, o öğleden sonra Rus konsolosluğunda bir plağa Kızıl Ordu için bir tebrik konuşması yapmış olduğunu ve ona kötü davranıldığını, öğrendim. Şimdi Bruno Frank onu, Moskova Komitesi'nden söz edilmemesinin komik olacağına ikna etti, böylece tartışma Thomas'ın "suç ortağı" olduğu, Heinrich'in "Trusts"ı önerdiği, "bağlı sınıflar" tanımına dönüştü. Sonunda yukarıdaki yazıyı herkes kabul etti ve Thomas memnun bir şekilde onları bayanların yanında bırakarak oradan ayrıldı.

Kızıl Ordu tarafından esir alınan Alman pilotlar. Genelde Hava Kuvvetleri mensuplarının dış görünüşleri gibi ahlak anlayışları da Alman piyade askerlerinden daha iyi.

Ve bu sabah Thomas Mann, Feuchtwanger'i arıyor: İçkinin etkisinden sıyrılmış, imzasını geri çekeceğini söylüyor. Bu müttefikleri arkadan vuran bir "vatansever açıklamaymış" ve eğer "müttefikler Almanya'yı on ya da yirmi yıl boyunca cezalandırırsa" bunu hakkaniyete aykırı bulamazmış. Bu "kültür hamalının" kararlı sefaleti, beni yine bir saniyeline felç etti, Frankfurt Parlamentosu'nun[213] kokuşmuşluğu bugün hâlâ birisini uyuşturabiliyor. Goebbels'in savıyla, Hitler ve Almanya bir, her yönüyle örtüşüyorlar, eğer Hearst onları üstlenirse. Goebbels, diyorlar, Hearst'in boyun eğdiği gibi boyun eğerse, Alman halkı esaretin sonsuz mutluluğuyla suçlanmaz mı? Ve Almanlar Hitler'den önce zaten militer değiller miydi? Thomas Mann'ın bizzat kendisi, 1914'te imparatorluk ordu-

larının Belçika'ya girmesini diğer 91 entelektüelle birlikte nasıl iyi karşıladıklarını hatırlıyor. Böyle bir halk cezalandırılmalıdır! Söylediğim gibi, bir an için ben bile Alman halkının kendisiyle nasıl hesaplaşacağını, sadece Hitler rejiminin suçlarına karşı değil, ayrıca Sayın Mann'ın yazdığı romanlara karşı da nasıl sessiz kaldıklarını düşündüm. Bu son dediğime 20 ile 30 SS tümeni olmaksızın tahammül ettiler.

7.8.43

Hitler'in durumu aşırı zor olmalı, doğuda savaşı kaybetti, İtalya parçalandı, Mussolini'den destek alınamaz, hava saldırıları korunabilir değil. Her gün düşebilir.

8.8.43

Öğleden sonra Gorelik ve Tsiang burada, ayrıca Winge. Benim korkuma rağmen, heyecanlı ve solcu Gorelik de Vansittart tezini savunuyor. "Alman işçiler neden Rusya'daki canavarlığı protesto etmediler?" (Burada, Amerikalı kitlelerin düşünüşünü zehirleyen, iyi para kazanan yazarların, bununla birlikte şunun veya bunun için protesto yazıları yazmaları alışıldık bir durumdur.) Faşist baskının ve özellikle Nazi baskısının derecesi burada tasavvur edilemiyor. Savaşın başlangıcında toplama kamplarında bulunan 200.000 kişiyi, işçilerin, işlerini amaçlarından ayıran teknikerler olarak atanmasını vs., anlamıyorlar. Böylece, tamamen soyut, inanılmaz katı savaş ruhu, bu düzen sevgisinden doğan itlaf, bu uyuşukluk kuralını takip eden çimenler. Gorelik kötü savaşan İtalyanları kınadı ve Tsiang ona, Almanların (ve Japonların) kendi yönetenleriyle de, eğer o aşamaya gelinirse, daha iyi mücadele

edeceğini anlatıyor. Özgürlük düşüncesi, "doğal" bir düşünce değil. Ve bir rejimin alçaklıkları çok ender olarak gerçekleştirenler ya da onlardan sorumlu olanlar olarak vatandaşlar tarafından değerlendirilir, bunun çok büyük bir bölümü vatandaşların üzerinde uygulanır.

9.8.43

Thomas Mann geçen pazar yan gelip yatarak, geriye yaslanarak şöyle dedi: "Evet, Almanya'da yarım milyon insan öldürülmeli." Kulağa alabildiğine canavarca geliyor. Bay Dik Yaka konuştu. Henüz böyle bir öldürme hareketi içeren bir savaştan söz edilmedi, soğuk bir cezalandırma sözkonusuydu ve zaten temizliğin sebep olarak öne sürüldüğü bir yerde intikam nedir? (Çünkü bu hayvandan iğrenmek demekti.)

9.8.43

"Ah bahçenin sulanması, yeşili cesaretlendirmek için." Ve: "Memleket mi, onu nasıl bulurum?" Ama lirik bir eserin, dışsal öyküyle uyumlu ya da uyumsuz duran bir (içsel) öyküsü olmalı. Böyle bir şeyin üzerinde, bir ressamın "aşamaları" gibi düşünüyorum, zamanımızda Picasso'nunki gibi[214] İzlenimler o kadar düzensiz, müdahaleler o kadar keyfi ki son yıllarda –şiirlerde yazdığım şey her zaman bir deneme karakterine sahip ve denemeler kendilerini belirli bir ilişkiye göre düzenliyorlar. Eğer ilklerinden alındığı gibi, böyle bir şiirden toplam üretimin kendi yeniliği içinde de samimi olarak keyif alınamıyorsa, okuma ender olarak haz sağlayabiliyor.

10.8.43

"Neden savaşıyorlar?" sorusu için: Eğer örgütler ve baskı altındaki sınıfların araçları parçalanmışsa (dönüşmüş), parçalanmış olana sadece, göstergelere göre el altından, yöneten sınıfların örgütlerini yok etmek kalıyor. Öncelikle sıkıştırılmış olduğu yeni birimler çözülmeye başlarsa (yerel çalışma sektörü, cephedeki savaş birimleri vs.), kendisine uygun birimler oluşturmaya başlayabilir, yıkılan birimlerin genel, sınıf mücadeleci olmayan görevini üstlenmeyen fonksiyonla birlikte. Dönemin Hitler ordusunun sosyalist üyelerine doğudaki korkunç vahşet dolayısıyla yöneltilen suçlamalar ve daha çok da bu vahşete sessiz kalmaları, acı verici; tahminen halkın sivil savaşı yüzünden kızdırdıkları arkadaşlarıyla karşı karşıya duruyorlar, bir yenilik. Solcular zaten şöyle demeliler: "Eğer onlar tarafından yıkılan Ukrayna'yı yeniden inşa etmek zorunda olacaklarsa, Alman işçiler hiçbir şeye karşı çıkamayacaklar." Eğer sözkonusu olan savaş tazminatı değilse, bizim, Almanya için beklediğimiz (sendikalar vs.) koşullar altında inşa etmeyeceklerse, zor karşı çıkacaklar.

14.8.43

Helli, 65 yaşına gelen Döblin için bir kutlama düzenledi. Heinrich Mann şahane bir selamlama konuşması yaptı, Kortner, Lorre, Granach Döblin'in kitaplarını okudular, *Blandine Ebinger*[215] Berlin şansonları söyledi, Steuermann piyanoda bir Eisler bestesi çaldı ve en son Döblin, ahlaki rölativizme karşı ve birlikte kutlamaya katılanların genelinin inançlı olmayan duygularını incittiği dini tarzın değişmez ölçüleri yanlısı bir konuşma yaptı. Rasyonel dinleyicileri, utanç veren bir duygu

kapladı, işkencelere maruz kalan ve şimdi bunu söyleyen bir tutuklu üzerine çok anlaşılır dehşetten bir şeyler. Gerçekten özellikle Döblin ağır darbeler aldı: Fransa'da iki oğlunun kaybı, 2400 sayfalık bir söylencenin basılamaması, kalp spazmı (büyük misyoner) ve oldukça aptal, dar kafalı bir kadınla geçen ömür. Ezberden okuyan Hardt'ın başına tipik bir talihsizlik geldi. Kleist'ın "Gebet des Zoroaster"ini (Zerdüşt'ün Duası) okudu ve –rica yerine, kendi cinsinin aptallıklarını ve yanılgılarını gözden kaçırmaya yetenekli olmalı– ricayı, törensel bir şekilde "cinsinin" kelimesi yerine "eşinin" kelimesiyle okudu:

Döblin, tam da eşiyle birlikte hafta sonunu Hardt'ın evinde geçirmişti. Döblin, diğer yazarlarla birlikte Nazilerin yükselişinde onun da suçlu olduğunu ("'O bir kardeş gibi, elbette daha kötü olanı' diyen siz değil miydiniz, Sayın Thomas Mann?" diye sordu ilk sıradan sonra) anlatmaya başladığında ve peki neden, sorusunu kararlı bir şekilde ortaya attığında, bir dakikalığına çocukça şöyle devam edeceğini düşündüm: "Egemenlerin suçunu örtbas ettiğim, baskı altındakilerin cesaretini kırdığım, açlık çekenleri şarkılarla doyurduğum için" vs. Ama o sadece, inatla, tövbe etmeden, pişman olmadan şöyle devam etti: "Tanrıyı aramadığım için."

15.8.43

Akşam Tsiang, genç bir Amerikalı kadın oyuncu ve bir Amerikalı erkek oyuncu ile Granach burada. Onlara neden oyunculuk yaptıkları sorusunu yöneltiyorum. Amerikalılar şöyle diyor: "Kendimi ifade etmek için, yaratıcı yetenekleri harekete geçirmek için vs." (İlk cevap "geçimimi sağlamak için" halihazırda reddedildi.) Tsiang oynuyor, çünkü insanla-

rı seviyor ve insanlardan nefret ediyor, böyle hissediyor ya da onları karalıyor. Granach bir insan yaşamının tamamını üç saat içinde tüketme fırsatını kullanıyor, bununla birlikte 300.000 yaşında olmayı. Eski Roma'daki gibi çok fazla ve çok az tiyatroya sahip olduğumuz Birleşik Devletler'de zorluk, konuşmanın sözkonusu olması değil, aksine sadece çok zayıf, tali ve gereksiz konuşmanın sözkonusu olmasıdır. Gerçeğe kaçış, ama sadece asansöre kadar bir kaçış, afrodizyak ama sadece flörte kadar vs.

20.08.43

Grevler duyuluyor, sadece Milano'da değil, Berlin'de de. Bununla birlikte, bir anlığına, savaş alanları, savaşın yapıldığı yerler, Avrupa'nın coğrafi rölyefi doluyormuş gibi görünüyor. Milano'daki, Hamburg'daki insanlar...

24.8.43

Büyük suçlar ancak onların inanılmazlıklarıyla mümkündür. Alışılagelmiş sahtekarlık, basit yalan, asgari utançla vurgunculuk pek çoğunu hazırlıksız yakalar. Naif ruhlar ilkel sahtekarlıktan şüphe etmeyi reddederler, çoktan güvensiz bir şekilde, rafine edilmiş ve usta işi incelikte suçu talep ederken hâlâ çok narinlerdir. Şiddetle, devlet adamlarını at hırsızlarıyla, generalleri borsa vurguncularıyla "karıştırmayı" reddederler ve böylece at hırsızlıkları ve borsa vurgunları onlar için tamamen anlaşılmaz kalır. Elbette haklı olarak büyük olanlarda kurnazlık ararlar; ama düşük ve yolsuzlukların yürütülmesiyle sınırlı bir kurnazlık. Paylaştıkları darbeler her zaman ölümcül değildir. Halkı, kurbanını iş görmez hale getiren de-

ğil, aksine doğruyu ayıramayan hale getirmesi gereken güzel sözlerle dolandırıyorlar.

25.8.43

Gorelik raporunun epik tiyatro üzerine, sadece Amerikalı olana ve belki dünyaya, bu kadar az şey söylemesi ilginç. Neredeyse sadece tiyatronun entelektüelleşmesini işliyor ve romantik bir makine kültü oluşturuyor. Üstesinden gelinecek yeni malzemeler üzerine ya da tiyatronun yeni sosyal işlevleri üzerine çok az şey var. Dünyayı yorumlamaya değil değiştirmeye gelen ya da gelmesi gereken yeni bir seyirci adresini göz önünde bulundurmuyor. 29'daki ekonomik çöküntünün ardından bir çeşit politik kuruluşa dönüşen Amerikan tiyatrosu, tamirciliği atlatamadı; Gorelik, eğer Avrupa tiyatrosunu örnek alırsa, kesinlikle estetik bakış açılarını geçerli kılabilir.

27.8.43

Tüyler ürpertici ders saatleri: Eğer savaşlar yeterince uzun sürerse, sıradan insanlar hükümetlerinin insanlıkdışılığını, savaşın emperyalist karakterinin farkına varacak ama aynı zamanda düşmanın da aynı şekilde emperyalist hedefleri takip ettiğini görecek! –Sözüm ona dışişleri bakanlığına yakın duran gazeteci Kingsley Smith'in "American Mercury"de yayınlanan, hükümetin Almanya için hedefleri yazısından sonra şimdi bir de İtalya üzerine olan yazısı yayınlanıyor. Kingsley Smith Almanya ve İtalya'ya, yaklaşık Hindistan gibi hükmedildiğini hayal ediyor. Sonuç olacak ilk, Hint kıtlıkları olabilir. Çok az kişi (böyle zor ve yönetme bağımlısı planları yar-

gılamayanlardan), faşizmin sadece mümkün olan polisiye baskının maksimumunu değil, ayrıca gerekli polisiye baskının minimumunu da sağladığını görüyor; bu hakim olan sistemin üretimi sürdürmesi için gerekli. Ve bununla birlikte savaş da bu rejim için gerekliydi!

28.8.43

Almanya'daki savaş ekonomisi üzerine yazı (The Economic Journal): 42'nin sonuna doğru tröstler savaş bakanlığının üzerinde devlet kontrolüne karşı tamamen üstünlük kazandılar. Rasyonelleşme, uzmanlaşma, standartlaşma üretimi tekrar çoğalttı. Tröstler burjuva tarafından artık kaldırılamaz, ama görünen o ki aynı zamanda devlet kontrolü altına alınması da imkânsızlaştı.

29.8.43

Berlin'e hava saldırısını okuyunca insanın kalbi duruyor. Askeri operasyonlarla bağlantılı olmadığı için, insan savaşın sonunu değil, sadece Almanya'nın sonunu görüyor.

30.8.43

Budzislawski[216], Ağustos'un 1'indeki açıklamayı, savaş esirleri açıklamasına ilişkin, kaçınılacak şekilde değiştirdi. Tillich tamamen vazgeçti.

2.9.43

The Economic Journal'dan, 51. cilt, Aralık 41, sayısal veriler, bu verilerin bilgisi olmadan SSCB'deki gelişimi anlamak zor:

	1928	1929	1930	1931	1932
İşçilerin ve Maaş Alanların Sayısı Bunlardan:	11.6	12.2	14.5	19.4	22.9
Büyük endüstri	3.1	3.4	4.3	5.5	6.3
İnşaat Sektörü	0.7	0.9	1.6	2.5	3.1
Trafik	0.3	0.4	0.8	1.6	2.4
Yıllık Ortalama Ücretler (ruble)	703	800	936	1127	1427
Yıllık Ücret Fonları (milyar ruble)	8.2	9.7	13.6	21.4	32.7
Toplam Nüfus (milyonlar)		154.3			165.7
Büyük Endüstrinin Brüt Üretimi (milyar ruble 1926/27)	15.8	19.9	25.8	32.2	36.8
Tüketim Mallarının Üretimi:					
Pamuklu Tekstil (milyon metre)	2742	3068	2351	2272	2417
Yünlü Tekstil	93.2	100.6	114.5	107.9	88.7
Ham Şeker (bin ton)	1.238	823	1.507	1.486	827
Brüt Tarım Üretimi (milyar ruble 1926/27)		14.7	14.0	13.9	13.1
Brüt Mahsul Getirileri (milyon kental)	733.2	717.4	835.4	694.8	698.7
Büyükbaş Hayvan Sayısı (milyon)	70.5	67.1	52.5	47.9	40.7
Domuzlar	26.0	20.7	13.6	14.4	11.6
Koyunlar ve Keçiler	146.7	147.0	108.8	77.7	52.1
Tüketim Mallarının İhracı (milyon ruble)		394.2	455.0	222.5	250.5
Tarım Ürünlerinin İthali		1572.1	1899.0	1499.1	803.4
Milli Gelir (milyar ruble 1926/27)	25.0	28.9	35.0	40.9	45.5
Hali Hazırdaki Fiyatların Temeli Üzerine Milli Gelir (milyar ruble)	30.0	32.6	40.7	43.8	
Devlet geliri	6.6	8.2	12.8	20.3	30.6
Halk Ekonomisi Finansmanı İçin Devlet Gideri	3.8	4.8	7.7	16.5	24.8
Devlet Borçları	1.4	2.0	2.6	2.9	6.2
Yıllık Ortalama Para Dolaşımı	1.7	2.3	3.5	4.8	6.6

4.9.43

Alfred Kreymborg "Schweyk"i tercüme etti. Moldau şarkısı hâlâ eksik. Garip bir şekilde yazamıyorum. İçerik ve dizeler var ama hiçbir şey bütünleşmiyor. Tekrar tekrar yeteneksizlerin ölüm mücadelesinden bir iz elde ediyorum.

5.9.43

Film öykülerinin tasarısı nasıl bir israf, nasıl büyük bir rulet. Ve her şeyden önce, insanın asla uzun zaman dilimleri boyunca önünde güvenceli görmediği, fiziksel koşullar. Sezar romanını bitirememiştim, Tuiromanına bir kez bile başlamadım. "Der Messingkauf" düzensizlik içinde. Ve severek "Şans Tanrısının Seyahatini" yapmak isterim, yarı lirik yarı düzyazı bir eser, en azından yaratıcı şansın keşfi bölümünü. vs.

6.9.43

Lochner, Frischauer, Helsinki'de tutuklanan *Wuolijoki*[217] sebebiyle iki gün İsveç Konsolosluğu'nda. *Georg Branting*[218] bize şahitlik yapmamız için telgraf çekti.

Hamburg

Yıkımın *büyüklüğü* alevlerin kentin işçi semtlerini nasıl da yakıp yıktığını göstermekte. Çatılar havaya uçmuş. Duvarlar çökmüş, güneş harebeye dönmüş binaların arasına yansımakta,

7.9.43

BERLİN SÖNÜYOR
MALİYET TAHMİNİ
AMERİKALI BAŞINA 18,75 DOLAR

DETROIT, 6 EYLÜL. (AP) Maliye bakanı Henry Morgenthau Jr. bugün çalışma günü sebebiyle savaş zorunluluklarından alımın propagandasının yapılması için buradaki toplantıda şöyle dedi: "Berlin şehrini bombalayarak haritadan silmek istiyoruz." Ve vaktiyle Hamburg'u yok etmek için gerekenin altı katına mal olacağını tahmin ediyor.
Hazırlık, donanım ve bombalama için Hamburg'daki toplam maliyeti 346.000.000 dolar olarak belirtti.
"Diyelim ki, Berlin'i bombalamak altı kat fazla tutacak," dedi maliye bakanı. "Bu, bu ülkedeki erkek, kadın ve çocuk başına yaklaşık 18,75 dolar masraf olarak sonuçlanacak –25 dolarlık bir fiyat zorunluluğu.

9.9.43

Thomas Mann, ondan duyanlardan duyuyorum, ona Hitler ve Almanya arasında bir fark yaratılması gerektiğini söylemeyi denediklerinde şöyle açıklamalar yapıyor: "Brecht gibi solcular, Moskova'nın emirlerini yerine getiriyorlar." Sürüngen, emir almadan herhangi bir Almanya için (ve Hitler'e karşı) bir şeyler yapılabileceğini ve insanın tamamen kendisinden, diyelim ki inanarak, Almanya'da para gücü olan bir okur kitlesinden başka bir şeyler görülebileceğini düşünemiyor. Dikkate değer olan, Mann çiftinin –karısı birlikte hayli aktif– bildiğiniz gibi herkese büyük zararlar verebilen, şüpheleri ortalığa yayma hainlikleri.

20.9.43

Isherwood[219] akşam yemeğine geliyor, küçük, uysal, dayanıklı, sabırlı ve sabır isteyen biri. "İyi İnsanlar"ı okudu, bazı kibar iltifatlar etti ve oyundaki Tanrılardan dolayı huzursuzluğunu dile getirdi. Ona, ölümcül hale gelen ahlaki kuralları savunarak, teftiş gezisi sırasında tanrıların nasıl sefalete düştüklerini, dışsal ve içsel, sonunda, her açıdan aç bırakılmış ve hayal kırıklığına uğratılmış, kapanış sahnesinin berbat vurgunculuğundan artık nasıl korkmadıklarına kadar vs. anlatıyorum. Bununla birlikte gülüyor ama sonra meseleyi nispeten geçiştiriyor –bir aktarıma ilgi gösterir diye ummuştum. Sonra Viertel geliyor. Londra'dan eski arkadaşlar. Ama konuşma İngiliz üst sınıfının yazarlarına geliyor; ona, Auden'e, Huxley'e. "Hindistan sizi yendi," diyor Viertel. "Size cüzzam bulaştırdı," diyerek üzerine gidiyorum. Aslında Isherwood bir Budist (küçük bir keşiş sayılır, çıplak ayaklı, gerçekte pansiyon olan bir Hollywood manastırının buhurunda cüppesiyle geziyor), Auden anglokatolik, Huxley ise pek bilinmeyen türden bir deist. Isherwood, sonuncusuyla çok iyi arkadaş, parazitlerin ruhsal acıları üzerine yaptığı akıllı, ince detaylı, ayrıntılı tasviriyle dalga geçmeme izin veriyor, ama ben sonra onu "satın alınmış" olarak adlandırıyorum ve o saate bakıp kalkıyor. Bu şekilde tartışılamaz, garson, ödeme. Operasyon sırasında hastası kalkıp giden bir cerrahın sahip olması gereken duyguya sahibim: Ancak o sadece tek bir yara aldı.

25.9.43

Smolensk'in Ruslar tarafından alınması dünyanın konumunu tamamen değiştiriyor. Alman savaş esirleri ve göçmen-

leri komitesinin oluşturulması (aynı şekilde, Balkanlar için tayin edilmiş gibi görünen, Rus Katolik Kilisesi Kongresi gibi) son saldırının bir parçası olarak ortaya çıkıyor.

26.9.43

Burada yazılmış şiirleri bir araya getiriyorum. ("Aber auch ich auf dem letzten Boot", "Kinderkreuzzug 1939", "An die Deutschen Soldaten im Osten", "Und was bekam des Soldaten Weib?", "In Sturmesnacht", "Das Deutsche Miserere", "An meiner Wand", "O Sprengen des Gartens", "Die Rückkehr", "Aurora")

27.9.43

DUCE VE KURTARMA TİMİ

12 Eylül 1943 yılında istifa eden ve Gran Sasso'da tutuklu bulunan Mussolini Alman, paraşütçü komandası ve birkaç SS subayı tarafından kurtarılır. Almanlar tarafından işgal edilmiş bölgede faşist, yeni bir İtalyan hükümeti ve cumhuriyetçi faşist bir parti kurar. 1 Aralık 1943'te Gardasee'de bir karşı hükümet 'Repùbblica di Salò') kurar.

Söylentiler şeklinde tarih yazmaya devam eden ve çağdaş endüstri devletleri olan Almanya ve İtalya'da her türlü detayda politikanın paçavraya çevrilmesi gerçekten şaşırtıcı. Bu sı-

nıfların sırtları kaşınıyor. Papa, pusu kurmuş kapı görevlisi kardeşi vuruyor.

Kirli Gertie. Sergeant V.M. Gemelli'nin üstü soyulmuş kuklaya verdiği takma isimdi. Biserta'daki bir dükkanda yok olmaktan kurtardı bu kuklayı. Bu kukla, o ünlü şarkıya ilham vermemiştir.

Sözü edilen şarkının metnine Brecht tarafından Ekim 1943 tarihi not düşülmüş. Biserta, Tunus'ta bir liman kenti. Douglas MacArthur, Amerikalı birlikleri Japonlara karşı kumanda etmiştir.

Ekim 43

Life dergisinde yeni asker şiirleri yayınlandı, yani yayınlanabilecek biçimde olan şiirler.

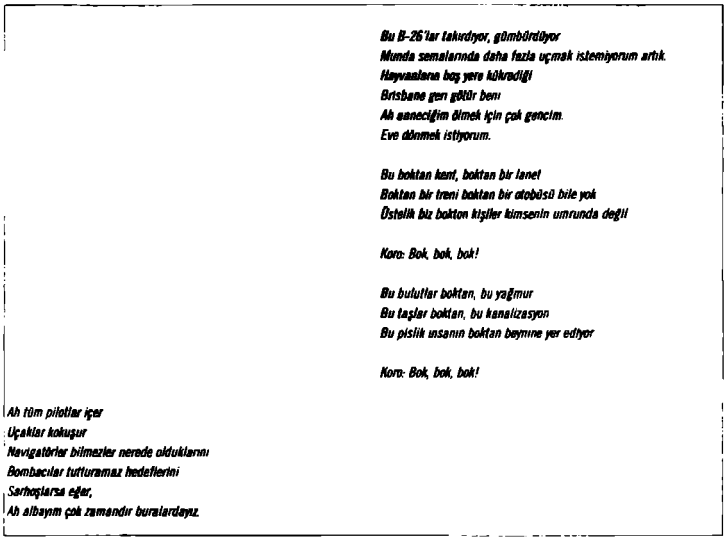
Biserta'lı Kirli Gertie,
Yüzbaşını gördü, onun aklını başından aldı
Yüzbaşı aman ne güzellik diye düşündü
Saatini kaybetti, kaybetti gömleğini,
Ortalığı ayağa kaldırdı.
Casablanca'dan Golf von Syrte'e
Her yerde arıyor jandarmalar Kirli Gertie'yi
Onu görenimiz oldu mu?

İyilerin kötüler gibi olmadığı bir yere
Ewa'nın doğusuna götür beni
Doug MacArthur'un olmadığı bir yere
Ve bir adam susuzluğunu giderebilir.
Orduların madalya aldığı
Filolarınsa kraliçesi olduğu bir yere
Ancak yenilgiye uğrayan delikanlılar
Birleşik Devletler'in deniz piyadeleri

Haydi Japon hıfzıssıhha günlerini geçirdiği
Gizli Bay sokaklarına doğru
Yaşasın sarışınlar kumrallar

Her herif, payına düşen neyse onunla mutlu
Kadınların hepsine göz diktik çünkü
İster çekici olsunlar ister işe yaramaz
Maud, Magizle ya da Susi
Seçici olmaya değmez
Kampta olduğun sürece yaşasın
Yaşasın hepimize
Uzun, kısa, büyük
Yaşasın hepimize

Şu lanet olası şeylere ulaşmak için kanatlarım olsun
hep
Artık istemiyorum bu kanatları
Uçmayı öğrettiler bana, ölüme göndermek için
Savaştan bıktım usandım
Avcı uçakları şu lanet olası kahramanlarınızı salıverin
Uçuş liyakat ödülleriniz karşılamaz kayıplarımızı
Şu lanet olası şeylere ulaşmak için kanatlarım olsun
hep
Artık istemiyorum bu kanatları

Bu B-26'lar tahrdıyor, gümbürdüyor
Munda semalarında daha fazla uçmak istemiyorum artık.
Hayvanlarına boş yere kükrediği
Brisbane gen götür beni
Ah aneciğim ölmek için çok gencim.
Eve dönmek istiyorum.

Bu boktan kent, boktan bir lanet
Boktan bir treni boktan bir otobüsü bile yok
Üstelik biz bokton kişiler kimsenin umrunda değil

Koro: Bok, bok, bok!

Bu bulutlar boktan, bu yağmur
Bu taşlar boktan, bu kanalizasyon
Bu pislik insanın boktan beynine yer ediyor

Koro: Bok, bok, bok!

Ah tüm pilotlar içer
Uçaklar kokuşur
Navigatörler bilmezler nerede olduklarını
Bombacılar tutturamaz hedeflerini
Şarhoşlarsa eğer,
Ah albayım çok zamandır buralardayız.

30.9.43

Borchardt'ın "Die Verschwörung der Zimmerleute"si (Marangozların komplosu) İngilizce yayınlandı. Göçmenlerdeki şiddetli iğrenmeyi keşfediyorum; eser sersem, dindar, gerici, utanç verici olmalı. Sonuçta Borchardt diğer moralistler gibi kötü niyetli, gizli bir provokatör, satir yazan bir mübalağcı vs. vs. Ancak unutmamak gerekir ki, günümüzün sosyal mücadelelerini kesin ve tutkulu bir şekilde ele aldığı için eserleri, Werfel ve arkadaşlarının eserlerinin çok üstünde. Gerçekten insan burjuva alanındaki sosyal mücadelelerin yansımalarını neredeyse sadece dini düzlemde buluyor. Tillich sadece Thomas Mann ile kıyaslanmalı. Ruhani faşizme göğüs geren dindar sosyalizm diye bir şey var. Borchardt'ın kitabını henüz okumadım.

1.10.43

Senatoda babaların askere alınması üzerine bir kıyamet kopuyor. Pearl Harbour'dan önce sıklıkla Hitler dostu tavırlar sergileyen Senatör Wheeler, babaların askere alınamayacağı bir kanun talep ediyor. Eğer başka askerlere ihtiyaç duyuluyorsa, Birleşmiş Devletler idarelerinden asker toplanmalı. Genelde insanlar kayıtsız bir şekilde hükümetin çağrısına uyuyorlar. Avrupa ülkelerinde bir devlet adamının ya da bir demagogun ordu görevini önemsemeyen, heyecan uyandırıcı şikâyetine neden olacak berbat ikiyüzlülüğün yokluğunu sempatik buluyorum.

2.10.43

Eisler'de Renoir ile buluşuyorum. Napoli'nin tahrip edilmesinden şikayetçi: "Kent, artık yeniden inşaa edilemez, tarzı yoktu belki ama, öylece kendiliğinden kültürlü insanlar tarafından kurulmuş bir kentti." Konuşma Fransız yapı tarzına geliyor. "El çağı, beyin çağı tarafından devralınıyor. Var olan en tehlikeli hayvan mimaridir. Savaştan daha çok tahrip etti." Monsenyör Renoir'ı sosis yerken görmek komik, neredeyse heyecan verici. Duyu organları sağlam.

3.10.43

Eğer Hitler Dnjepr'i elinde tutamazsa, Alman generallerin de İtalyan generallerin yaptığı gibi yapması çok mümkün. Ruslar, generalleri müzakere ortağı olarak tanırken, tahminen kendi kitle temellerine zarar vermeleri üzerine hesap yaparak, kendilerine en fazla idam sehpası süresi alabilecekken, bunu sonunda komiteleriyle başlattılar. Bu arada Almanya'daki askeri kastın tamamen imha edilmesini müzake-

re ettikleri için kuşkusuz Roosevelt ve Churchill endişeli görünüyorlar. Ruslar buna karşın İtalyan kampanyasının zorluklarını[220] ve müttefiklerin Batı Avrupa'da kendilerini operasyon yapmaya yeterli görmediklerini işaret edecekler. Gerçekten İtalyan kampanyası şimdiye kadar Avrupa savaşından çok Asya savaşı vaat ediyor gibi görünüyor.

10.10.43

Adorno burada. Bu Frankfurt Sosyoloji Enstitüsü "Tuiroman"ı için altın madeni gibi. "Materyalizm düşüncesinin kişisel çıkarı olmayan hayranları", "silahlı başkaldırının yandaşları"na denktir. "Marx şeylerle ilgilenmez, sadece şeyleştirilmiş insanlar arasındaki ilişkilerle ilgilenir." Şöyle bir şey de komik: "Robert Walser, burjuva toplumunun düşüşünü yansıttığı için anlamlıdır." Burjuvazinin, panzer birlikleri ve SS birliklerinin eline düşmesi ne üzücü!

12.10.43

Film yazmadaki başarının reçetesi: İnsan yazabileceği kadar iyi yazmalı ve yine de bu yeterince kötü olmalı.

15.10.43

İnsan hangi gazeteyi okursa okusan, konuşulan neyi duyarsa duysun, nasıl da gri, kasvetli, bayat bir ortam! İlk aylarda, ülke henüz hafif silahlanmış haldeyken ve batı sahilinin tehdit altında olduğu düşünülürken, bir çeşit canlılık vardı, ama şimdi bu canlılık tamamen yok oldu. Yeni oyun neredeyse her adımda eskisini hatırlatıyor ve eskisinin sonu da aynen böyle sefildi!

15.10.43

Oyuncu Alexander Granach "anılarını" yazdı. Fakir Galiçyalı Yahudi'nin çocuğu, fırıncı çırağı, sonra mayoyla oynayabilmek için çarpık bacaklarını bir operasyonla düzleştiren oyunculuk öğrencisi. 1920 civarında Münih'te Shylock'u nasıl oynadığını hatırlıyorum; küstah, yılışık, avizeyi sallayacak kadar haykırarak, çok renkli. Galiçya öyküleri iyi, kulağa gerçekmiş gibi gelseler de o kadar gerçek değiller ancak bir tasvir sanatı! Sonunda doruk noktası, Reinhardt'ın Deutsches Theater'ının gerçek bir Hollywood gibi tasvir edilmiş olması (tamamen doğru). Nasıl bir sefalet, nasıl bir şaşkınlık! Düzelsinler diye bacaklarını kırdır, sonra da eğilsin diye omurgayı!

Yıkıntılar içinde.

Çocuk vodvili, Londra'da, Aldgate'deki doğal tiyatroda sahneleniyor. Daha önce burada oturan Irene Yasheim, 'Zaman Gelip Geçiyor'u oynuyor.

16.10.43

Sovyet edebiyat tarihçileri arasında geçmişin önemli büyük yazarlarının değerlendirilmesi üzerine bir tartışma okuyorum, burada 1939'da basılmış. Shakespear'ler ya da Tolstoy'lar sınıflarının ya da insanlığın apologetleri olarak mı değerlendirilirler? Lifschitz ve Nusinow fazlasıyla kana susamış yazıyor. Lenin, Tolstoy üzerine konuştu ve Nusinow cesaret eder mi..? Shakespear'in aristokrasi için yazan biri suçlamasına bir son vermesi için davacı çağrılır! Asıl incelemeler yapılmıyor ya da dava karakteri taşıyor. Tonlama korkutucu bir şekilde verimsiz, kinci, kişisel, otoriter ve aynı zamanda bayağı. Açıkça içinde canlı, mücadeleci, zengin bir edebiyatın oluşacağı bir atmosfer değil. Gerçekten önemli romanlar olmadığı gibi, ayrıca iyi kabul edilen Alexej Tolstoy'unki gibi böyle ucuz romanlar var. Ve bir tiyatro eseri yok, bir tiyatro eseri figürü yok, ne komik ne de trajik, bir dil başarısı, herhangi bir oyunda bir felsefi kalite yok ve üstelik bu uzman bir tiyatroda. Böyle bir belirleme alışılmış olarak amaca hizmet eder, derin yarıkları doldurmaya, orada bir şeylerin tembel olması gerektiğini ispatlamaya. Öncelikle Bolşeviklerin bir edebiyat geliştirmenin ne olduğunu anlamadıkları söylenebilir. Peşinen onların metotlarının bu alanda başarısız olduğu iddia edilmemeli, belki de bu alanda uyguladıkları metotların başarısız olduğunu söylemek yetecektir. Durum kesinlikle üzücüydü. Edebiyat, proletaryanın iktidarı devralması karşısında hayrete düştü.

Burjuva yazarların burjuvaziyi mi yoksa insanlığı mı temsil ettikleri konusundaki tartışmada bir diyalektikçi herhangi bir zorluk görmeyecektir. Burjuvazi ve insanlık bir arada oldukları için insanlığı ve burjuvaziyi temsil ediyorlar.

17.10.43

İşçi sınıfının sanat politikası. Hem egemenlik için mücadele etmek hem de onu korumak için işçi sınıfının gerçekçiliğe ihtiyacı var, devinerek ve yansıtarak, ayrıca bu hiç özel bir şey değil, burjuva sınıfının da gerçekçiliğe ihtiyacı vardı, hâlâ da var. Süslenmiş savaş raporları ordu kumandasının kendisi için, denenmiş politik durum raporları da borsacılar için uğursuzdur. Durumlarına göre burjuvazi gizli, işçi sınıfı açık gerçekçi raporlara ihtiyaç duyuyor. Gerçekçi sanat nedir, mesela tiyatroda? İllüzyonizm? Duyumculuk? Teklifsiz dille yazılan her şey, atmosferle birlikte, hayatın kendisi gibi, anlaşılmaz mıdır? Duygulanımın kazanmasının bu kadar inanılır kılınması, sadece böyle olur ve başka türlü mümkün olmaz mı? İnsan her zaman davranışların, ortamın, mülkün, tutkuların, şeylerin hareketlerinin kurbanı mıdır? Gerçek orada, daima içeride, sadece kimse onu alamıyor. Gerçekçi sanat, gerçeği ideolojilere karşı sürdüren ve gerçekçi hissetmeyi, düşünmeyi ve hareket etmeyi mümkün kılan sanattır.

28.10.43

"Helli, bu telaşlı günde saçlarımı yapabilecek fırsat bulabileceğine inanıyor musun?" diyor Barbara kendi doğum günü masasında.

1.11.43

Max Reinhardt New York'ta öldü. Yirmili yılların başında onu Deutschen Theater'deki neredeyse bütün "Traumspiel" provalarında[221] gördüm. Sanat ve hayat arasında esnek bir çelişkiye sahipti, yani hayatta sanatın az olduğu, sanatta da ha-

yatın az olduğu, bizim dönemimizdeki diğerleri gibi ondaki biçim unsurları da çok hızlı şekilde eskimişti. Hayatın yapay olduğu yerde sanat hiç doğal bir şey değildir.

5.11.43

Almanlar için iyi bir oyun, birisinin onların köleliğinde nasıl mahvolduğunu gösteren bir oyundur; yani onu önce itaatkâr şekilde önder olarak kabul edip, sonra bağımsız olamamalarıyla, onlarla birlikte mahvolmasını gösteren bir oyun.

10.11.43

Döblin "Uluslararası Edebiyat", 1943, IV. cildi, Becher'in bir makalesiyle birlikte getiriyor, "Deutsche Lehre" (Alman öğretisi) milliyetçilik kokuyor. Yine Hitler'in milliyetçiliği çok naif kabul edilmiş; Hitler'inki yanlış, Becher'inki doğru. "Yeni bir Alman Milli Edebiyatı" "türü" yaratılmalı (Edebiyat bu anlamda milliyetçi olmalı, yoksa hiçbir şey olmayacaktır). Sözü edilen solcu edebiyatın zayıflıklarının giderilmesini istiyor ve zayıflıklar dediği de zaten sol yönelimli olmak. Dehşet derecede fırsatçı bir saçmalık, milliyetçiliğin reformizmi. Elbette, akla yakın taktiksel pozisyon olarak Hitler'e karşı milli barış ve özgürlük cephesi, çünkü felaket bir milli boyutta, milliyetçilik yüzünden ortaya çıkar ya da öyle organize edilmesi gerekir. Milliyetçiliğin parçalama ve endüstrileşme karşıtı yönelimlerine karşı direniş sağlanmalı. Ama buna ek bu devasa dar kafalı üst yapı. Schiller, Goethe, Hölderlin'deki milliyetçi olan bizim için çoktan katlanılmaz. İdol olarak şu "eski Almanlar" nasıl da dar kafalılar! Almanların yeni resmi

olarak hepimizin aklına sokulan, içinde gerçekleştirilmiş ve eğitilmiş olanın bulunduğu biçimleri göstermeliyiz. Şunu okuyorum: "Bu, Almanya'nın isteği olsun diye şekillenen yeni bir birliktelik ve böyle bir birlikteliğe üstün gelecek olanın en üstünü: Ebedi Almanya'nın dehası." Komşu, leğeniniz![222]

11.11.43

19. yüzyılda ve sonrasında, Polonya'daki Yahudilerin yok edilmesi üzerine bir rapor. Almanlardan artık asla konuşulmamasını ve yazılmamasını, her birimize bu özelliklerin yüklenmemesini gerçekten dilerdim! Kurnaz satış sanatının bütün bu konuşma biçimleri engellenemez bir şekilde 'Alman bilimi'ni 'Alman mizacı'nı, 'Alman kültürü'nü 'Almanların utanılası eylemleri'yle ilişkilendiriyor. Biz tam da, ülkemizi ülke 11[223] olarak adlandırarak başlangıç yapması gereken bir ırkız ve o kadar. Almanya kendisini millet olarak değil, aksine halk olarak, daha doğrusu işçiler olarak özgürleştirmeli. Var olan "asla bir millet yok" meselesi değildi, aksine bir millet vardı, yani oynanan, süper güç olmak üzerine milletlerin oyunuydu ve kokuşmuş bir milliyetçilik geliştirdi.

11.11.43

Steff bir zamanların ünlü caz parçalarının plaklarını topluyor. Bir halk müziği başlamış, zirveye ulaşmış ve düşmüş, her şey çok hızlı. Buralarda hiçbir şeyden ve hiç kimseden bir şey olmuyor. Yazarlar ilk kitapçıklarından sonra Hollywood'a kapatılıyorlar ve hızla mahvediliyorlar. Kimse için bir şey yazmıyorlar. Hepsi içki içiyor. Söblin'i ve Heinrich Mann'ı bu çevrede görmek zor. Burada, başarısız olmaktan öte bir şey

değiller. Heinrich Mann'ın doktor çağıracak parası yok ve kalbi tükenmiş durumda. Kardeşi kendi yaptığı evinde, dört beş arabayla onu kelimenin tam manasıyla açlığa terk ediyor. *Nelly*[224], henüz 45 yaşında, basit ve kaba bir güzelliğe sahip, bir çamaşırhanede çalışıyor ve içiyor. İkisi, Hollywood'da, kötü mobilyalı ve Mann'ın kurtarılan kitaplarıyla birlikte, bahçesiz, küçük, boğucu bir evde oturuyorlar. Ve bir gün geri dönmekten bahsederek şöyle diyor: "Eşyalar da birlikte götürülebilecek mi, çok pahalıya gelir mi? Bu yaşta tekrar, en baştan başlamak istemiyorum. Burada kalmayı tercih ederim. "Ama şimdi elbette açlık çekmek istemiyorsa burada kalamayacağını biliyor. "Eğer bir kez daha Brandenburg kapısının önünde galip gelmiş bir orduyu selamlayan böyle bir Ebert[225] görürsem, revolverle ateş edeceğim, dolu olmasına gerek yok."

7.1.44

Amerikan Komünist Partisi, kahraman Kızıl Ordu'ya harakiri formunda küçük bir iltifat[226] ediyor.

Kasım ortasından Mart ortasına kadar

New York 124 East 57 cadde[227] Hays ve Bergner ile "Malfi Düşesi" üzerine çalışma. Bergner'in az zamanı olduğu için iş tamamen bitmedi. –Council of a Democratic Germany'nin kurulması[228] Ana girişimciler Budzislawski ve Tillich. "Our Town"ı gördüm, Jed Harris tarafından sahneye konuyor, modern bir gösteri, Othello olarak Robeson berbat bir sahnelemeyle kötü, bir müzikal, iyi. Harris ile "Galilei" üzerine görüştüm[229], Weill ile "Sezuan" oyununu yarı opera tarzında

sahnelemek için anlaştım. Luise Rainer aracılığıyla Broadway ile "Tebeşir Dairesi" için bir kontrat ayarlandı[230] Oyun başladı[231] Bu arada Feuchtwanger "Simone" üzerine bir film için anlaşıyor (20.000 dolar alıyorum). Yeni bir pantolon alacağım.

6.4.44

Thornton Wilder'in "Our Town"ını çok iyi sergileyen yönetmen ve yapımcı Jed Harris, "Galilei" ile ilgileniyor. Böylece beni sürekli sessizce huzursuz eden ruh halini tekrar sınadım, çünkü tam da burada, öyküleri takip etmeyi denediğim ve ruhsal çıkarlara sahip olmadığım için, bundan mutlu değilim. Galilei gerçeğin konuşulmasına o kadar az direnebilir ki, iştah açan bir mahkemenin yiyip bitirmesine direnemediği gibi, bu onun için ruhsal bir zevk. Ve kişiliğini öyle tutkulu oluşturuyor ki, kendi dünya görüşü gibi gösteriyor. İlki, hayati tehlike yüzünden gerçeği sakladığı ya da geri aldığında, ikincisi gerçeği hayati tehlikeye rağmen tekrar aradığı ve yaydığı zaman. Üretimi onu mahvediyor. İsteksizce şunu duyuyorum, gizlice kendi çalışmasını sürdürebilmesi için kamu önünde inkâr edişini haklı buluyormuşum. Bu çok yanlış ve çok ucuz. Galilei sonuçta sadece kişi olarak kendisini değil, bilimsel çalışmasının en değerli bölümünü de mahvediyor. Kilise (yani üst düzey yetkililer) sonuçta otoritelerine, imkânlarına sahip çıkmak ve onları işletmek için, savunmak için İncil'in öğretisini savundu. *Halk sonunda* Galilei'nin yıldızlar kuramıyla, kilisenin yöneticileri tarafından eziyet edildiği için ilgilendi. Galilei asıl bedeli tekrar inkâr ettiğinde ödedi, halkı yüzüstü bıraktı, astronomi tekrar bir bilim dalı,

bilim adamlarının etki alanı, apolitik oldu, izole edildi. Kilise göğün bu problemlerini yeryüzününkilerden ayırdı, kendi iktidarını sağlamlaştırdı ve sonra yeni çözümleri gönüllü olarak kabul etti.

10.4.44

Temel iş "Kafkas Tebeşir Dairesi" Bu makasın "görev" ve "sanatı" bu kadar çok tahrip etmesi ilginç. Bu boş ve isteksiz odada gönülsüzce bu drama üzerinde çalışıyorum.

29.4.44

"Schweyk"te bir soytarıyı yemiş olan (oyunu kaba bir çeviriden okudu) *Laughton*[232], acıklı bir şekilde İngilizlerin oyuncuları nasıl küçümsediğini anlatıyor. Büyükbabası bir kâhyaymış, babası otel sahibiymiş, kendisi tiyatroya 28 yaşında başlamış ve bir yıl içinde ünlü olmuş. Bondstreet caddesi terzisi uluslararası yıldıza kimseye söylememesi kaydıyla takım elbiseler yapmış, yoksa Tory müşterilerini kaybedebilirmiş. "Burada," diyor, "harcayacak bir itibarınız yok ama en azından paranız var." Antika mobilyaları ve çimenli bahçeyi, Meksika işi granit yılan başlıklarını göstererek bir oyuncu nerede böyle yaşayabilir, diye soruyor. Burada Shakespear çalışabilirim. Bize, bizdeki "Measure for Measure" oyununu ve kendindeki "The Tempest"i okuyor. Bavyera baroğu tarzında bir duvar saatinin önünde bir beyaz koltuğa ve sadece Buda benzeri göbeğinin görüleceği şekilde bağdaş kurarak oturuyor ve küçük bir kitapçıktan oyunu okuyor; bazen bir öğrenci gibi, bazen de bir oyuncu gibi, esprilere gülerek, aceleyle, bir sahnenin altından kalkamadığında özür dileyerek. Okuyuşunda Prospero'yu

görüyorum, tuhaf Helena'lı Napolyon resmi gibi, Napolyon'un sarı teniyle, hasır şapkalı Hollandalı bir çiftlik sahibi gibi göründüğü resim. Caliban'ı merhametle okuyor.

8.5.44

Azdak[233] kişisini oluşturmadaki güçlükler, onun davranışının sosyal sebebini bulana kadar çalışmamı iki hafta engelledi. İlk önce elimde sadece, fakirlerin iyi başardığı, onun üzücü savunması vardı. Adalet yerini bulsun diye bilinen hakkın eğilmesi gerektiğini göstermemem gerektiğini biliyordum, ancak sorumsuz, bilgisiz, yani kötü hâkimlik yapıldığında, gerçekten hukuka ihtiyacı olanlar için bir şeyler kaybedildiğine dair göstereceklerim vardı. Bunun üzerine, Azdak bütün yargıçların en alçağı, en sefili olmak gibi bencil, ahlaksız, parazit özelliklere sahipti. Ancak yine de toplumsal tarzın temel bir sebebinin eksik olduğunu düşünüyordum. Bu eksikliği, eski yöneticilerin devrilmesiyle, yeni bir dönemin gelmesinde değil, yeni yöneticilerin döneminin gelmesinde buldum. Böylece o burjuva hukukunu uygulamaya devam eder, ancak paçavraya çevrilmiş, sabote edilmiş, tamamen yönetenlerin kendi çıkarlarına hizmet eder hale getirilmiş bir şekilde. Kesinlikle bu açıklama, daha önceki açıklamadaki hiçbir şeyi değiştirmemeli ve Azdak'ı haklı çıkarmamalı.

17.5.44

Eğer kötü biri çok hızlı iyi olursa, genellikle kötülüğü alttan alta yapıyordur. Christopher Isherwood'a "Kafkas Tebeşir Dairesi"ni çevirmesini rica ediyorum. Çok fazla işi olduğu için

Nazilerin bu resmin altına düştükleri not, Alman askerin gerilla savaşçısı olduğundan şüphe ettiği Yugoslav çiftçiyi aradığını doğrulamakta. Çıplak ayaklara bakınız.

İTALYAN PARTİZANLAR BİR FAŞİSTİ YAKALAMIŞLAR

Hukuktan ve düzenden sorumlu olmak AGM'nin önemli bir göreviydi.

Üstteki fotoğraf: (İki gazete kupürü, 29 Nisan ve 8 Mayıs 1944 tarihlerinin arasında yer almakta.)
Alttaki fotoğraf: AMG: American Military Government, (Amerikan Askeri Yönetimi).

reddediyor, Hintçeden çeviriler, Swami'sinin (Sanskritçe: kardeş) bir kitabının, bir film senaryosunun çevirisi vs., Huxley ile çalışma. Eğer oyunun prodüksiyonuna kadar paraya ihtiyacım olacaksa 100 veya 200 dolar teklif ediyor. Fazla, çünkü bildiğim kadarıyla, onun hiçbir şeyi yok. Benim kabahatim, onu tekrar incelemesi için bir arkadaşına para yedirmiş olmam.

22.5.44

Figürlerin korteji daha uzun olacak. *Baal, Garga, Shlink, Maë Garga, Eduard, Gaveston, Kraliça Anna, Galy Gay, Begbick, Joan Dark, Mauler, Wlassowa, Callas, Iberin, Judith Callas, Galilei, Shen Te, Sun, Su Satıcısı, Cesaret Ana, Dilsiz Kattrin, Puntila, Matti, Ui, Malfi, Dük, Simone, Grusche, Azdak.*

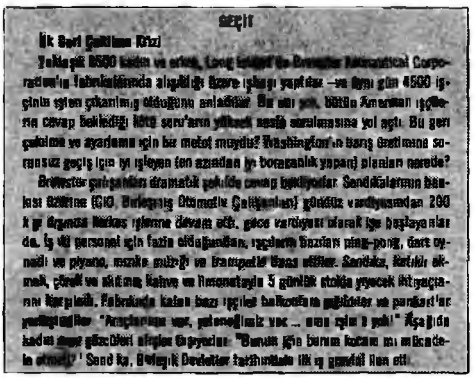
28.5.44

Ama bu sanki, insan Tunguz stepleri için bir oyun yazıyormuş gibi. Gorelik burada, Auerbach adında bir yapımcı yazar olan Gorelik'in güvendiği bir Amerikalı ile birlikte. Winge, "Kafkas Tebeşir Dairesi"nin olaylar dizinini anlatıyor. Gorelik anlamsal olarak soruyor ama onlar yapıyı eleştirmek istiyorlar. Uyuşmazlık nerede, gerilim, et ve kan vs. vs.? "Hamlet"in karmaşık ve yürekli kuruluş tarzını göstermeyi deniyorum. E, ne olmuş, o zaman "Hamlet" kurulmamış (Moss'un (Gorelik) sert yapılmış olarak adlandırdığı). Winge ile birlikte arabaya bindiklerinde şöyle diyorlar: "Oyun başarı sağlayamayacak. Duyguları oluşturamıyor, duygu paylaşımına bile ulaşamıyor, bundan bir teori oluşturuyor, o bir deli ve sürekli kötüye gidiyor." Bu sanatçıların fahişeliği eksiksiz. Fahişe parlak "efekt"i satıyor, yüksek ücret alıyor çünkü

seyirci iktidarsız (Das Interesse, das dieses Publikum am Leben zu nehmen scheint, ist des Wucherers, es sollte heissen "Zins"). Bu seyirciyi yok eder görünen ilgi, vurguncunun, adı "faiz" olması gereken ilgisi.

6.6.44

Homolka ve Karin'le "Memphis Belle"den (bir flying fortress'in[234] Wilhelmshaven'a uçuşu) geldim ve Eisler telefonla konuşurken yine satranca oturdum, Fransa'da çıkartma başlamış. Radyo haberleri veriyor; bir tanık çoktan Normandiya'dan konuştu. Barbara sosyal bilimler öğretmeninin tek kelimeyle bile çıkartmaya değinmediğini söyledi; Steff de üniversitede bu konuda neredeyse hiçbir açıklama duymamış. Winge, bir adamın ona şöyle dediğini bildiriyor: "Buna sadece yabancılar tepki veriyorlar ve orduda akrabası olanlar." Bu davranış Hegelci "kötü" biçimdeyse de doğal ve aslında özgür bir şeylere sahip.

SEÇİŞ

İlk Sert Çatışma Krizi

Yaklaşık 8500 kadın ve erkek, Long Island'da Douglas Aeronautical Corporation'ın fabrikalarında alıştığı üzere işlerini yapıyor —ve öyle gün 4500 işçinin işten çıkarılmış olduğunu anlatıyor. Bir sır yok. Bütün Amerikan işçilerine cevap bekledikleri ikinci soru'nun yıllardır sorulmasına yol açtı. Bu geri çekilme ve ayarlama için bir metot muydu? Washington'un barış zamanına sorunsuz geçiş için iyi işleyen fen aşamadan iyi borsacılık yapanlı planları nerede?

Birçoğu çatışmadan dramatik şekilde cevap bekliyordu. Sendikalarının başkanı sözüne (CIO, Birleşmiş Otomotiv Çalışanları) gündüz vardiyasından 200 kişi ayrılınca fabrika işlerine devam etti, gece vardiyası olarak işe başlayacaktı. İş bitti personel için fazla oldukundan, işçilerin bazıları ping-pong, dart oynadı ve piyano, mızıka eşliği ve karşısında biraz eğlendi. Sandıkta, kahveyi akmak, çörek ve sıkma kahve ve limonatayla 5 günlük stokla yiyecek ihtiyaçlarını karşıladı. Fabrikada kalan bazı işçiler battaniyeye gömüldüler ve pantolonlar yastıklandılar. "Arkadaşımız var, yatacağımız yer... sorun için 3 yok!" Aşağıda kadın sayı gözcüleri sürüye döşeyecekler. "Burada için burum kokusu mu alıyorsun?" Sandıkta, Birleşik Devletler fabrikalarında ilk iş gündüz ilan etti.

Brewster'de Binlercesi. Bu bir çözüm değil yalnızca sorunu ertelemekti. Brewster işçileri de işten çıkar-

BREWSTER FABRİKASI'NI İŞGAL EDENLER
Kim suçluydu?

maların ve işyeri kapamalarının kaçınılmaz olduğunun farkındaydı. Deniz donanması Corsair tipi uçağa daha fazla gereksinimi olmadığı ve Brewster fabrikaları kötü bir şekilde yönetildiği ve sarsıldığı için sözleşmesi feshedildi. Brester fabrikaları sendikaların kıyasıya sözleşmeleriyle de yıpratılmış ve bu fabrikalar verimsiz bir üretici olarak adlandırılmıştır. (Deniz Donanması, Corsair uçaklarının Brwester'de 72.000 dolara, Chance-Vought'da 63.000 dolara, Goodyear'da ise 57.000 dolara mal olduğunu bildirdi.)

HEMINGWAY

ABD SEWELL AVERY'E KARŞI

Başkanın direktiflerinden biri yerine getirildi.

Papa, Irving Berlin'i kabul etti.

Roma, 17 Temmuz (AP) –Papa Pius, bugün müttefiklerin İtalya'daki kumandanı General Sir Harold Alexander'ı ve besteci Irving Berlin'i baş başa görüşmek için kabul etti. Papa, genel bir kabul görüşmesinde de 3000 müttefik askeri kabul etti.

Berlin'in 'Bu bir ordu' adlı programı şu sıralar Roma'da gösterimde.

Zavallı Pat! Savaş sonrasında iş bulmaya ilişkin umutlar kötü.

Çin'in batısında gizli bir Amerikan Hava Üssü, 17 Temmuz, (UP) Devasa 8-29 Baz istasyonunun inşaasını gözeten, 26 Amerikan istihkam askerinden biri olan üsteğmen Pat. A. savaş sonrası geleceği için kaygılanmakta.

"'Savaş bittiğinde ne olacağını çok iyi biliyorum,' diye dert yandı. 'Sivil yaşamda iş bulmak üzere dilekçe doldurmamı isteyecekler.' Sonra bir çizgi çekilecek –'Şimdiye değin iş deneyimi ve yapılan işlerin ayrıntılı bir şekilde tanımlanmasını isteyecekler ve ben şöyle yanıt vermek zorunda kalacağım: 'Bir hava üssünün inşaasında çalıştım.' Başlarını sallayıp birbirlerine şöyle fısıldayacaklar: 'Zavallı yaşlı Pat. Çok uzun süre uzak kaldı buralardan.'"

Komünist Parti'nin Toplantısı Basıldı.

Roma, 17 Temmuz (AP) –Müttefiklerle birlikte operasyonlara katılan Amerikan askeri polisinin 7 Temmuz'da Komunist Parti'nin Roma'daki ana binasına zorla girdiğini ve beyhude evde ve arsada silah aradığını bildirdi parti çalışanları.

Tutuklama olmadı. Komünistler, askerlerin saygısızca hareket ettiğini, ancak daha sonra bir subayın hareketlerinden üzüntü duyduğunu açıkladığını söyledi.

Tito Nazileri Üç Kentten Sürdü

Londra, 17 Temmuz (AP) –Mareşal Tito'nun partizan silahlı kuvvetleri Almanları Batı Bosna'nın Prozor, Bravsko ve Kljuc adlı üç kentinden, onlara ağır kayıplar vererek sürdüler. Yugoslav istihbarat servisi tarafından kaydedilen Almanların saldırıya karşı durabilmek için takviye güçleri harekete geçirdikleri bilgisi bu akşam duyuruldu.

Partizanlar Sırp saldırında bulunduklarında ve pek çok materyali ele geçirdiklerinde 800 Alman, Bulgar ve vatan haini öldürüldü.

6.6.44

Dün akşam "Kafkas Tebeşir Dairesi"ni bitirdim ve oyunu Rainer'e yolladım.

ÖDEME TEŞKİLATLARI ÇIKARTMA BİRLİKLERİNE PARA GETİRİYOR

Londra, 9 Haziran (UP)–Bugün Normandiya kıyılarındaki birlikler için ödeme günü, İngiliz radyosu, Londra "Daily Herald"ın bir raporundan alıntı yaparak bildirdi. Programda söylenen, ordu ödeme teşkilatının adamlarının çıkartma başlangıcının sabahında karadaki diğer gruplarla birlikte savaştıkları ve dünyada tek önemli şeymiş gibi teneke para kasalarını sıkıca tuttukları.

12.6.42

Gorelik kendini değiştirdiğini söyledi ve ona bazı tezler verdim. Tekrar "Bir tiyatro eserinin gerilime, zirve noktasına ve duygu paylaşımına ihtiyaç duyar" laflarıyla bana geldi, empati kurmazsa anlayamıyormuş. Mağdur durumdaki birini, empati yoluyla anlamanın pek mümkün olmadığını anlatırken duvara karşı konuşuyordum sanki. O, "öyküyü satma" merakından, şok ve duyguları satma isteğinden vazgeçirilemez.

15.6.44

Aniden "Kafkas Tebeşir Dairesi"ndeki Grusche'den artık memnun değilim. Saf olmalı ve Breughel'deki Tolle Grete (şahane Grete) gibi görünmeli, bir yük hayvanı. İnatçı olmak yerine rahatsız edici, iyi olmak yerine itaatkar, dürüst olmak yerine sabırlı olmalı vs. vs. Bu özellik asla "bilgelik" anlamı-

na gelmemeli (bu çok bilinen bir şablon), ancak mutlaka pratik yaradılışla, hattâ düzen ve insani özelliklere bakışla uyumludur. Grusche, kendi sınıfının geri kalmışlığının damgasını taşırken, daha az duygusal paylaşımı mümkün kılmalı ve böylece belirli anlamda trajik figür olarak (yeryüzünün tuzu) orada durmalı.

BEFRIENDUS LEASELENDUS, UHELPUS WEFIXEM, PROTECTUS DEFENDUS

Karikatürlerin altında üç hükümet şefinin Latinceleştirilmiş, şu anlama gelebilecek İngilizce isimleri yer almakta:

Dostumuz ol ve bize borç ver (Churchill); bize yardım edin, biz de size istediğinizi tedarik edelim (Tschiang Kai-schek); bizi koru ve savun (Stalin).

(Tschiang Kai-schek, Japonlara karşı olan savaşta Çin ordusunu kumanda etmiştir.)

[Amerika]
[20.6.44 – 5.11.47]

(PAPA) PIUS XII

ROMMEL VE STAFF SAVUNMA PLANI YAPIYORLAR
'...Bir emin olabilseydik.'

RUSYA'DAKİ NAZİ MEZBAHASI*
Kar ve üzerinden geçen zaman kanıtları belirsiz kılmış.

*Pytigorsk önlerinde, geri çekilen Alman askerileri, 200 savaş tutuklusunu ve sivili topluca öldürmüşlerdir. Katyn ormanlarında benzeri çukurlarda 12.000 ceset bulunmaktaydı

20.06.44

Yeni bir fotoepigram serisi üzerine çalışıyorum. Eskiler üzerine, kısmen savaşın ilk zamanlarından kalma, bir bakış neredeyse hiçbir şeyi (politik hiçbir şeyi) elemediğim sonucunu ortaya çıkartıyor, savaşın sürekli değişen manzarasından, bakış tarzının değeri için iyi bir kanıt. Şu anda 60'ın üzerinde dörtlük var, "III. Reich'ın Korku ve Sefaleti" ve şiir kitapları ile birlikte ve belki "Gerçeği Yazmanın Beş Zorluğu" birlikte sürgün zamanına ait tatmin edici edebi bir rapor veriyor.

25.6.44

Horkheimer, Hollywood'un aziz Frunz'unun, yani Gschwerfel'in, Broadway başarısı "X und der Oberst" (X ve Albay) için ödeme yapmadığı fakir bir göçmenin öykülerini değerlendirdiğini anlatıyor. "Size" diyor adama, "sizin için ölümsüz bir anıt yaratmış olmam yetmiyor mu?"

Bir İsveç gazete kupürünün röprodüksiyonu. Dört dize eklenmiş. Arka sayfada röprodüksiyon firmasının damgası: 'Santa Monica, Kaliforniya, 7 Temmuz 1944. (Fotoğraf 1940'ta çekilmiş, Almanların 9 Nisan 1940 tarihli Norveç saldırısını göstermekte. Fotoğraftaki metin:
Ve kuzeyin yüksekler ini alevler sarmış
Sessiz sahil savaşın gürültüsüne teslim
"Balıkçılarınız soruyor, sizi öldürmek üzere bu gelen kim?"
"Gecenin karanlığına sığınmış koruyucular çıkmış ortaya."

3.7.44

"Kafkas Tebeşir Dairesi"nde, şarkıcının bütünü konuşmaya taşıdığı bir kurgulama kullanılıyor, yani tiyatro topluluğu olmadan o geliyor; sahneler sadece onun öykülerindeki ana olayların oynanması. Yine de oyuncu bir tiyatro grubunun yönetmeniymiş gibi davranmalı: Oyun başlamadan küçük bir çekiçle yere vurur, açıkça, olayları belirli noktalarda, bir sonraki görevinin ne zaman geldiğini anlamak için izlediğini belli eder. Sersemletici bir yanılsamadan kaçınmak için bu önemli.

21.7.44

Hitler ve asil generalleri arasına kanlı olaylar[235] sızdığında, bir anlığına Hitler'e şans diledim; o olmazsa kim bizim için suçlular çetesini yok edecek? Önce Erkekler Kulübü'ne kendi SA'sını kurban etti, şimdi de Erkekler Kulübü'nü kurban ediyor. Ve peki "plütokrasi" ne olacak? Alman burjuvazisi asilzade beyinleriyle, beyin sektesine uğruyorlar. (Ruslar Doğu Prusya'ya doğru ilerliyorlar.)

30.7.74

Laughton (Feuchtwanger, Tsiang, Winge, Dessau, Gorelik, Steff) "Lear"ın ilk üç sahnesini okuyor. Lear'ın ilk sahnesini, krallığı sayesinde insanlıkdışı bir hal alan, 1000 metrekare arazi için üç kuruşluk çocuk sevgisinde ısrar eden Lear'ı muazzam sergiliyor. Doğaüstü güçlerin boş, basmakalıp yakanşını, basit gerçekçi ifadeler ya da gerçek duygulardan mükemmel ayırıyor.

Gorelik, "Tebeşir Dairesi"ne yaptığı gibi oyuna karşı da benzer itirazlarda bulunuyor (hareket keyfi, insanların davra-

nışı akılsız, en azından kötü motivasyonlu, bütünü "mantıksız" vs.) Tsiang onu, Amerikalı muhasebecileri sahnede görmek isteyen, katıksız bir Amerikalı muhasebeci olarak tanımlıyor. Aynı zamanda başyapıtların esinlendiği dayanaklar gibi de gerilediği anlaşılıyor: Bavyera'da, taşrada "Austragsstübel"i (çiftinin ömürlük menfaati) izledim (haftada dört yumurta, Johannis'te mezbaha çanağı vs.), Gorelik bu feodal görmemişliği artık fark etmiyor. Diğer taraftan ön eğitimin önemsenmesi, eğitim için gerekli...

30.7.44

Dessau "Deutschen Miserere" (Alman Sefaleti) ile iyi ilerlemeler sağlıyor. Orkestrasyon için ona, "tekdüze ses gövdesini" akıtmasını ve her bir parça için ayrı çalgı grubunu oluşturmasını öneriyorum, koroları da ferdileştirmesini (örneğin, sesler büyük farklar gösterdiği için pek çok üflemeliyi karşılıklı kullanmak). Orkestra kesinlikle sadece metni sunmamalı, yani kendi duygusal içeriğini seyirciye "satmamalı"

31.7.44

Feuchtwanger; Grusche'nin fazla kutsal olduğunu ileri sürüyor. Onun için bir görev talep ediyor. Aslında, iyi bir olayın işlemesinin kaza olarak izole edilmesi bana başarısız olmuş gibi görünüyor. Feuchtwanger için Grusche bir özellikten "ihsandan" akıp gelmiş. Değiştirerek tekrar yazıyorum. (Feuchtwanger ferahlatıcı şekilde zeki ve –bir plan önerdiğinde– felsefi bir sabırla ve arkadaşça söylenmelerime katlanıyor.)

?.7.44

Bugünlerden birinde Klemperer[236] burada (ve Kortnerler). Ona, Berlin'de bir sendika operası inşa etmesini öneriyorum. Richard Wagner için bir bekleme dönemi önermemden biraz ürkmüş ve şaşkın ama, kurtarıcı için güven talepli "Lohengrin"[237] analizleri konusunda tamamen sağır değil.

8.8.44

Grusche figürünün üzerinde yapılan değişiklikler üç haftaya mal oldu, çok çalışmayı gerektiren bir iş, yani burası için (ve şimdi) ilk metnin hoş Katja'sı (Grusche'nin daha önceki ismi) çok daha etkili. Katja'nın kifayetsizliği bence beşinci sahnede Azdak ile karşılaşmada ortaya çıkıyor. Önümde Breughel resminin Tolle Grete'si vardı.

9.8.44

Bu ülke, oyuncularına şöhret sağlamıyor, sadece kredi ve başarı sunuyor. Bununla birlikte yıldızlar için inanılmaz cemaatler oluşturuluyor; hayran postası ve başka hiçbir yerde olmayan imza piyasası, ama bütün bunlar sanatla çok az ilgili olan bir tipler kültü. Daha az tanınmış olmayan "komedilerin" kahramanları gibi, çok çeşitli romantik maceralarda oynayan bu tipler, ortalamaya göre aranıyor ve güzellik uzmanına teslim ediliyor. Bazen bunlardan biri, güzellik uzmanlarının ve gazeteci-yazarların taslaklarına ve uzun tavsiyelerine göre kişiliğini değiştiriyor ve bunu partilerden ibaret bir hayat için yapıyor. Filmleriyle kasalarını doldurabilirler belki ama diğer filmlere zarar veriyorlar.

AEF'NİN PROGRAMINI DİNLERLERKEN
İstilanın ikinci günü yayına başladı

AEF deniz aşırı ülkelerdeki Amerikan Silahlı Kuvvetleri.

10.8.44

Kortner ve Homolka, biraz da Lorre, ülkeyi, vurguncular tarafından geleneksel akşam sohbetlerinin satıldığı bir tiyatro anlayışıyla değerlendiriyorlar. Kortner kendi döneminde "politik düşünen" çok sınırlı bir çevrenin içindeydi, Homolka tamamen apolitikti. İkisi de içlerinde Weimar Cumhuriyeti'ndeki Deutschen Theater'in bir mitini besliyorlar. Üstelik bazıları kötüyken.

14.8.44

Hâlâ daktilo masamın önünde, yıllardır olduğu gibi, üzerinde Nazilerin zapt ettiği yerlerin kırmızıyla gösterildiği, Avrupa haritası. Şimdi bu ordu çürük bir tahta gibi dağılıyor. Generaller, savaşlarını bırakarak, yüksek sesle, onbaşının (Hitler'in) savaşı berbat ettiğini söyleyerek kaçıyorlar. Nasıl bir ayaktakımı! Bütün gerçeklerin en basiti: Savaşı her şeyiyle kaybettiler.

15.8.44

Almanya'nın neden hâlâ savaşmaya devam ettiği soruluyor sürekli. Sonuçta, SS halkın ensesinde, ayrıca, politik irade yönleri yok, birtakım parlamenter kurumlar şüpheli şekilde yağma edilmiş ve her zamanki gibi ekonomik olarak egemenlerin çizmesi altındalar. Askerler, stratejik ve taktiksel operasyonlarla hayatlarını koruyorlar ve yıkım mekanizmasına iş taşıyorlar, yani mal üretimi mekanizmasında köle olarak çalışır gibi, işlerinin sonucuyla çok az uğraşıyorlar. Tek bir cümleyle: Almanlar hâlâ savaşıyorlar çünkü hâlâ egemen sınıflar yönetiyor.

16.8.44

Akşam Edward Steuermann özel olarak Mozart rondosu, Bach'ın bir İngilizce süitini, Schubert varyasyonlarını ve Beethoven'in piyano sonatlarını çalıyor. Gençken, Barfüsserkirche'de Matthäuspassion'u[238] duyduğumda, içine düştüğüm hastalıklı boşluktan nefret ettiğim için, bir daha insanın bunun içine düştüğü bir yere gitmemeye karar verdim, bu vahşi komanın, ayrıca (yüzmekten ve bisiklet kullanmaktan biraz rahatlayan) kalbime zarar verebileceğini düşünüyorum. Bach'ı şimdi cezalandırılmayacağım duygusuyla dinleyebilirim ama Beethoven'i, sıklıkla (benim için) ucuz efektlerle, duygusal kargaşalarla, yeraltındakilere ve doğaüstündekilere sıkıştırılmayı sevmiyorum. Bu, piyasa ekonomisi gibi bütün güruhu havaya uçuruyor, oradaki bu içsel kabalık, bu milyonların çifte anlam bulduğu yerdeki "milyonlar kucaklaşın" ifadesi![239] (devamında "tüm dünyanın bu Coca Cola'sı"na gidiyormuş gibi!).

20.8.44

Gide'in "L'Immoraliste" kitabında, tarz olan bir adama göz atıyorum. Immoralist'in (Ahlaksız) tüberkülozlu bedenini nasıl iyileştirdiği biraz aceleci betimlenmiş, anlatıcının kendisi nefessiz kalıyor, sıradanlık tüberkülozla yok olup gidiyor vs., ahlaksızlık bütün dayanıklılıklardan yoksun, kendini sapıklık olarak tanımlıyor –ve yine de kitap, bozunmuşluk durumunda bile (bozunma sürecindekinden daha fazla), bir gösterge veriyor. Hangi edebiyat, içinde devletin ve ahlakın (ya da daha doğrusu ahlakçılığın) dağıldığı bir dönem elde edebilir. Belki sonra edebiyat da dağılmıştır...

24.8.44

Romanya'nın teslim olması. Paris'in düşüşü.

Nazilerin Paris'ten kovulmasındaki tavır, işgalcilerin korkusunu hafifletiyor. Jandarma sonunda greve gitti ve Seine'deki Fransız adasını sağlamlaştırdı. Faşistlere dair hiçbir şey duyulmuyor, buradan da, işbirlikçi olarak küçük düşürülen birkaç memurun kaçmış olduğu sonucu çıkıyor. Fransa kurtuldu, kurtarıcısını izliyor.

31.8.44

Şaşkınlık anlarında eşyalar, ölümcül yara alan krallıkların parçaları gibi, birbirinden ayrı düşer. Parçalar arasındaki anlaşma sona erer (bütünün parçalardan oluştuğu aniden belirgin olur.) Her biri sadece, kendilerinde var olan anlam ile kalırlar. Bu da az anlam demektir. Benim, yanı başımdakileri yabancı olarak görmem gibi vs. müzikte ya da politikada da olduğu gibi kurumlarda da artık bir anlam göremememem mümkün. Sağlık dengeden ibarettir.

28.8.44

Loughton'ın bahçesi üzerine bir şiir yazmaya başladım. (Garden in Progress) Bu bahçeden gece itibarı ile heyelanda büyük bir parça kaymış. Öğlene doğru, akşama gelip gelemeyeceğini sordu ve geldiğinde ise, on yıldır başlarını sokacak yerleri olmayan insanlara kendi dertlerini getirdiğinden dolayı özür diledi. Derhal David'in hayatı bölümünden, plak için hazırladığı bölümü okumaya başladı (dediğine göre benim izlemem için), David ve Jonathan'dan yaptığı okuma çok iyiydi. Ayrıca Shakespear'den birkaç kitap getirmiş, Hamlet'ten Osric'i, Size Nasıl Geliyorsa'dan Jacques'ı ve Antonius ve Kleopatra'nın beşinci sahnesinden "sepet taşıyan palyaço"yu, homoseksüel olarak oynamış olmayı istediği rolleri okudu (ya da oynadı.) Kabareden gelen karısı onu aldı ve uzun süre bahçelerinin başına gelen şanssızlık üzerine konuşarak oturdular. "Büyük ladin ağacı gittiğinden beri" diyor, evdeki ışık tamamen değişti, başka bir ev artık, insan denizi görebiliyor." Büyük bir ayıplama içeren ses tonuyla ekledi: "Deniz manzarası var!" Loughton'un kendisi, anlaşılan, zarara henüz bakmaya cesaret edememiş. Bize gelmek için evin diğer tarafını kullanmış. "Bu daha başlangıç," diyor "devamı var, bana aşağı bir kayma olduğu söylendi. Açıkçası kimseyi görmek istemiyorum, öyle utanıyorum ki. Gazetelerde yazıyor."

Onu neşelendirmek için tarifimin iki büyük sayfasını gösteriyorum ve şöyle diyorum: "Bahçeniz, şöhretli bir dedikodudan oluşan bir mit olacak. Denir ki, fanilik güzelliğin esasıdır, hazzı artırır." Ancak, mesleğinde de aynı şekilde talihsizliğin ona zarar verdiğini biliyor. Ayrıca mülkün zarar gördüğünü de. Son zamanlarda daha az başarılı olduğu ve ona

(burada oyuncudan daha fazla bir anlamı olmayan ama ölümcül olan) kötü gezici tiyatro oyuncusu diye hakaret edildiği için korkuyor. Bu yüzden bir daha çalışmak için başvuramayabilir. Gençlik burada, onlar üzerinden daha fazla kazanıldığı için önemli. Gerçekten de bugün yaşlı gösteriyor ve bunun nedeni Lanchester'in sözleri: "Kendimi aniden, göğsünde baskı olan yaşlı bir kadın gibi hissediyorum."

1.9.44

"Tebeşir Dairesi" için girişin ve (uygunluğa göre) son sözün yeni metinlerini bitirdim.

Derdin ve huzursuzluğun insanın omuzlarını öne düşürmesi ne tuhaf. Omuzları normal zamanda dik tutan nedir?

3.9.44

Ruth, Cedars of Lebanon'da ameliyat oluyor.[240]

5.9.44

Gün için plan: Saat yedide kalkış. Gazete, radyo. Küçük bakır kapta kahve pişirme. Öğleden önce çalışma. On ikide hafif öğlen yemeği. Polisiye roman okuyarak dinlenme. Öğleden sonra çalışma ya da ziyaretler. Akşam yemeği saat yedide. Sonra misafirler. Gece yarım sayfa Shakespear ya da Waley'in Çince şiirler külliyatı. Radyo. Polisiye roman.

10.9.44

Loughton ile konuşurken, eski bir planım olan "Konfüçyüs'ün Hayatı"nı yazmak aklıma geldi. Bugünlerde bir diğerini daha hatırladım: "Rosa Luxemburg'un Yaşamı ve Ölümü"

Bana öyle geliyor ki, bu iki oyun birlikte iyi bir bütün oluşturabilirler. Konfüçyüs, Luxemburg için formalizmin maskesini düşürmesiyle, kavramların devrimiyle, eski komünizm döneminden olan davranışın yerleşmesiyle satir oyun olabilir.

12.9.44

Almanların Fransa'daki askeri yenilgisi şaşırtıcı değil. Hitler'in, Rus ordusundansa Amerikan-İngiliz ordusuna izin vermesi için hiçbir sebep yok. Kuşkusuz generaller cephesinden çok fazla ihanet var. Eğer hâlâ mutlaka savaşmak istiyorlarsa, Doğu Prusya'daki küçük çiftliklerini Ruslara karşı savunmak istiyorlardır. Ve fetihlerinin görece tarzını. Kederli bir tablo.

(12 Eylül 1944 tarihli not düşülmüş.) Gazete kupürü. FFI (Forces françaises de l'intérieur, İçişlerinin Fransız Silahlı Kuvvetleri.) Fransız askeri direnişçilerinin bir organizasyonu. Alman işgali sırasında müttefikler bu organizasyona hava yoluyla silah tedarik etmiştir.

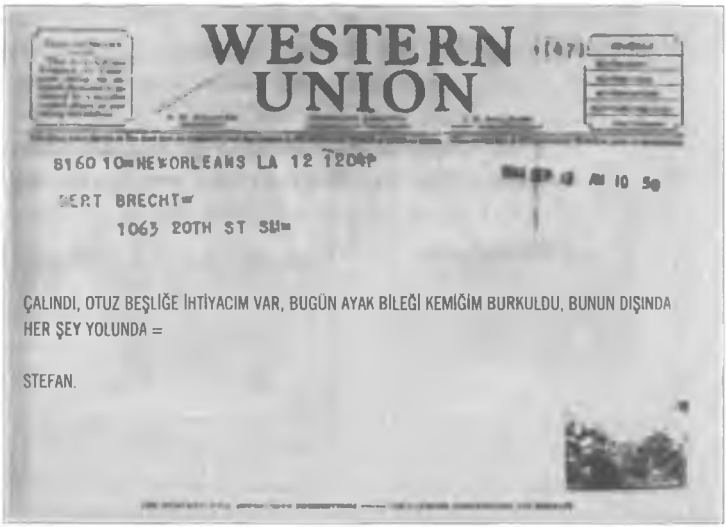
17.9.44

Alman sanatı çok ağır. Tam da, tarihin en korkunç dönemi olan bu dönemde, hafiflemeyi öğrenmeli[241], elbette kaçarak değil, aksine bu dönemi ve korkunçluğunu sergileyerek. Böylece, sıradan olan, asla orada olmamış olanın karakterini, asla orada olmamış olan da sıradan olanınkini almalı. Soğuk ter ve kan dökmeyi gösterecek oyuncu, terlememeli.

Yan tarafta zıplayan Barbara'yı boncuk gibi terlemesiyle ilgili uyarırken ona yapabileceğinden fazlasını yapmaktansa, yapıyor olduğunun daha fazlasını yapabilecek hale gelmesini öneriyorum, yapabildiğince çok yaptığı yere kadar.

18.9.44

Steff ayın 26'sında askere alınıyor. Şimdiden ülkeyi görmeyi planlıyor, San Francisco'yu, Saint Louis'i, New Orleans'ı.

WESTERN UNION

8160 10=NEWORLEANS LA 12 1204P

BERT BRECHT=
1063 20TH ST SW=

ÇALINDI, OTUZ BEŞLİĞE İHTİYACIM VAR, BUGÜN AYAK BİLEĞİ KEMİĞİM BURKULDU, BUNUN DIŞINDA HER ŞEY YOLUNDA =

STEFAN.

12 Eylül 1944 tarihine ait telgraf üzerine Brecht oğlu Stefan'ın bir fotoğrafını (kontak baskı) yapıştırmıştır.

20.9.44

Bruno Bettelheim'ın "Behavior in Extreme Situations" (Ekstrem Durumlarda Davranış), toplama kampı tutuklularının davranışları üzerine bir yazısı. Borchardt'ın, tutukluların işkencecilerinin ifade biçimlerini ve kendilerini takdim edişlerine dair algısı kabul görüyor. Bunun onların başına gelmesinden, kanunun sadece uygunsuz bir şekilde uygulandığını görmelerinden dolayı, onlara uygulanan hareketi sadece reddedebildikleri bu dörtnala kişilik kaybı ilginç. Gestapo tarafından grupça muamele görmeleri de tuhaf (Bir kişi duruma sahip çıktığı için bütün gruba kötü davranılıyor.) Bu tarz açıklamalarla, liberal kişilik tanımından vazgeçmeyenler ve özellikle SSCB'de kişisel özgürlüğün baskı altına alınmasına şiddetle tepki gösterenlerin ilgilenmesi gerekir. Buradaki, kişiliğin ölçüldüğü ölçü birimidir, akıntıya karşı yüzen kişinin becerisidir. Gerçekte de bu ölçü birimi devrimlerden önce ve devrimler sırasında değer taşır. Böylece grubun özgürlüğü yerine grubun kolektif özgürlüğü ortaya çıkar (sınıf diktatörlüğü kişisel diktatörlüğün gerekliliği dolayısıyla zorlaştırılırken).

26.9.44

Orduya alındığı için, sisli sabahta Steff'i okyanustaki istasyona bıraktım –Dün akşam, Eisler, Helli, Steff ile şahane ve gerici Preston-Sturges filmi ve "Tebeşir Dairesi"nin girişi hakkında konuştuk. Steff, keçi kolhozu için gerçek bir dezavantaj olacağı gerekçesiyle, köyler arasındaki anlaşmazlığın daha gerçek ve daha sert olmasını istiyor.

Stefan Brecht

5.10.44

Dessau ve Winge ile opera malzemesi "Yahudi Fahişe Marie Sanders" üzerine konuşuyorum. Özel olarak da korolar üzerine. Koro donuk olmamalı; koro şarkıcılarından, kolektif insandan oluşmalı. Korolar, her bir durum aracılığıyla, temel ve yan kişilerden oluşmalı. Hattâ anlaşılmazlık, anlaşılmazlık sebebiyle ortaya çıkmalı vs.

18.10.44

Büyük diyalektik geliştikçe gelişiyor. Ruslar, Fin nikel ocağını alıyorlar. İran, onların işgal ettiği Kuzey İran'daki petrol kaynaklarını kullanmalarını reddediyor. Batı Fransa'da İspanyol loyalistler[243] fundalıklar altında toplanıyorlar ve bu Amerikan birliklerinin Pireneleri işgal edeceği anlamına geliyor. De Gaulle hatırı sayılır reformlar hazırlıyor, kesinlikle Comité de, Forges'i (Demirciler Komitesi) yok etmek için. 12 Aralık'ta Polonya mallarının dağıtılması gerekiyor. İtalya İn-

giliz kraliyet kolonisi gibi yaşıyor, Yunanistan galeyana gelmiş bir şekilde kralını bekliyor. Vatikan, ruhani faşizm temelli yeni bir Münih'in propagandasını yapıyor.

19.10.44

Eisler, Gide'in "Les Paludes"ünü (bataklıklar) ve Mann'ın "Tonio Kröger"ini okudu. Ve sonuncusunun ne kadar kötü bölümlendirildiği üzerine konuşuyor (Eisler, "Joseph"i[244] okumayı da deniyor, eğitim bağnazının ansiklopedisi.) Aslında bir edebiyatımız yok. Burjuvazi, devrimini edebi anlamda hazırlamıştı ve sonra da onu sattı. Daha sonradan, biçimde ortaya çıkan şey değerli olandır.

21.10.44

Radyoda çalındığı sırada, Schönberg'in "yedi varyasyonlu tema"sını[245] dinliyorum. Solgun genç yaşta bir kadın kapıda beliriyor: "Sizden bir otobüs parası rica edebilir miyim?" Ona derhal 10 sent veriyorum ve erken oturtulmuş armonili romantik eserini dinlemeye devam ediyorum.

21.10.44

Schönberg klasik müziği temsil ediyor. Eisler daima –derin bir saygıyla– müzikte naif hesaplama hatasının oluşturulmasından söz eder. Bence bu müzikte döngüsel bir şeyler var, hareket ileri gitmiyor, mantık sadece kendi kendisine yetiyor.

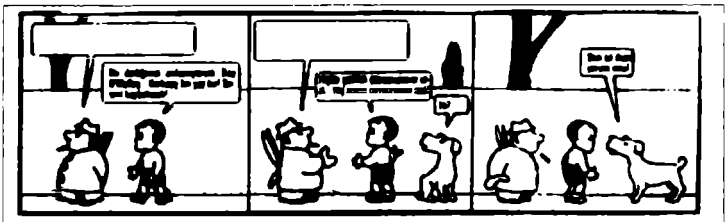
?.10.44

"Yahudi Kadın"ı Leningrad'da, cephe hattı askerlerinin önünde oynayan Kalatosowa'nın veda partisinde Odets ile

sohbet ediyorum. Oyuncu Spencer Tracy'i "Yedinci Haç" filmindeki, burada alışılmamış, neredeyse görkemli bazı ifadelerinden dolayı övüyorum. Odets bu söylediklerimi hiç fark etmemiş ve filmi tekrar izlemesine dair önerimi sinirlenerek kabul ediyor. Sürekli eliyle göğsüne dokunuyor ve hiçbir şey hissetmediğine yemin ediyordu. Ona göre sinema bir çeşit elektriklendirme makinesi ve o çarpmaları kaydediyor. Ona, insanın sinemaya gidebileceğini ve orada, beyazperdede gerçeğin herhangi bir refleksinin, çocuksu renklerle örtülmüş, esas figürlerde saklanmış olarak görünüp görünmeyeceğini merakla gözleyebileceğini açıklamak mümkün değil.

22.10.44

Gorelik'te bazı solcu Yahudilerle konuşma. Görünüşe göre komünistlerin yeni politikası şu: Amerikalı Yahudiler kendilerini bir ulusal azınlık olarak örgütlemeliler. Biri şikâyet ederek şöyle sesleniyor: "Yahudiler kültürleri hakkında hiçbir şey bilmiyorlar!" *Scholem Asch*[246] edebi bir dünya figürü. Heine, Alman İbranicesiyle yazsaydı, Yahudi bakış açısından daha mı iyi olacaktı. İbranicenin ve hattâ Alman İbranicesinin, İngilizce, Rusça, Fransızca, Almanca, İspanyolca ve belirli Asya dilleri gibi tamamen gelişmiş diller olmadığına, Schönberg, Einstein, Freud, Eisenstein, Meyerhold, Döblin, Eisler ve Weigel'in Yahudi değil, diğer kültürleri temsil etmelerine vs. vs. boşuna karşı çıkmaya çalışıyorum. "Yahudi" kültürünün belgeleri benim bildiğim kadarıyla, caz, zenci heykeltıraşlığı ya da İrlanda'ca tiyatro eserleri ile aynı formatta değiller. Marxen zamanı gibi, Yahudiler kendilerini kapitalizmden (ticaretten) kurtarmalılar ve "eski kültürlerine" sığınmamalılar.

BAY O'MALLEY, BARNABY VE GORGON

Mucizeler gerçekleştirilecek diye söz veriliyor; ancak sözler yerine getirilmiyor.

X'in sonu, 44

Dessau ve Eisler ile akşam yemeği için Schönberg'deyiz. Şaşırtıcı, sıcakkanlı, Gandi benzeri Schönberg, Kaliforniya stili mavi ipek ceketiyle, dâhiliğin ve kaçıklığın bir karışımı. Manevi eserlerin telif sürelerinin kısalığından yakınıyor. Bir canavarlıktan söz ediyormuş gibi (Oğlum 45 yaşına geldiğinde artık tek bir sent bile alamayacak" diyor). Sonra tekrar, biraz mızmızlanarak, diğerlerine, ama elbette az kişiye, eserlerini ara sıra berbat bulduğunu anlatıyor. Onları bir yere yazdıktan sonra çok zor anlıyor, gayretle üzerilerinde çalışması gerekiyor. O şikâyet ettiğinde, birlikte bir tel titreşiyor bende, müzik için saf bir müzikal kavram malzemesi olmayabilir. Mesela Schönberg biçimi şöyle tanımlıyor: Birbiri ardından etki eden güçlerin dinlenme konumudur (Anlaşılan uzmanlık içeren bir kavram.)

20.10.44

Dün Steff'i tatil için almak istiyordum. Cuma akşamı her şeyi hazırlamıştım, araba için yeni lastikler, savcının izni[247] vs. Steff yedi ile dokuz arası aranmalıydı ve ordugâh aramalara cevap vermedi. Bu yüzden tatil izni alıp alamadığını öğrenemedik. Camp Roberts'ta bulunan Frischauer'ler, sıkça

yolculuğun eski arabamla mümkün olmadığını söylediler (260 mil gidiş); piston segmanlarım yeni olduğu için ancak 25 mil sürebilirdim, kıyı boyunca yoğun bir sis vardı, cam sileceklerim paslanmıştı, ışık ara sıra sönüyordu, böylece gitmedim ve kendime bunun sadece üşengeçlik olup olmadığını sormak için cumartesi pazarım vardı, özel bir çabanın savsaklanması. Birden tatili özele ve insani olana, zaten olduğu şeye, şüpheli bir kaçış olarak gördüm ve Steff'i yanına almak istemiş olduğu diğer dördüyle geri giderken gördüm (lastikleri neredeyse patlamakta olan minicik arabada).

6.11.44

Eisler (Goliath Operası yüzünden) ve çok daha az gelişmiş ve yerinde saymış olan Dessau ile sıkça müzik üzerine konuşmalar. Modern müzik, dize bile olsalar metinleri düzyazıya dönüştürüyor, sonra bu düzyazıyı lirikleştiriyor. Lirikleştirmek aynı zamanda bir psikolojikleştirmedir. Ritim dağılmıştır (Strawinsky ve Bartok dışında.) Epik tiyatro için, bu işe yaramaz.

7.11.44

Roosevelt tekrar seçildi. Akşam Pascal'da, Loughton ile birlikteyiz. (Barbara da var, siyah gece elbisesiyle). Groucho Marx[248] ve Chaplin orada. Helli, ben ve Chaplin tek radyo dinleyenleriz.

15.11.44

"Sürgün konuşmaları"nı tekrar önüme alıyorum, bazı bölümleri Winge ve Dessau'ya ve aynı zamanda bizimle birlikte "Anni Johnson" gemisiyle buraya gelen ve Southern Paci-

fic'te çalışan Avusturyalı işçi Breiner'e okuyorum. Tepkileri beni biraz cesaretlendiriyor. Amaç felsefi konuşmaları daha "düşük" bir seviyeye aktarmaktı, ancak zarafetteki eksiklik beni yenisine zorluyor. Biz Almanlarda, canlı ve gerçekçi olanla zarif olan arasında böylesine bir uçurum! Buna bir de, benim, çok fazla rastlantıya teslim edilmiş ve her şeyin edebi anlamda düzensiz olduğu yerde, sürekli tiyatro için çalışmış olmam ekleniyor.

17.11.44

Sadece ara sıra bir kelimenin İngilizcesini hatırlayan ben, şimdi ara sıra bir Almanca kelimeyi hatırlamıyorum. Sonra ararken, standart Almancası değil aksine diyalekt kelimeler aklıma geliyor, vaftiz baba sözcüğü için Dohdle (Güney Almanya ağzı) sözcüğünün aklıma gelmesi gibi.

27.11.44

Gece saat on bire geliyor. Oturmuş, viski içiyor (bunu sıkça yapmam) ve Gide'in "Journal 1940"ını okuyorum. Bu şekilde kapanmış olarak oturmak sakin ve huzurlu ama her zamanki gibi yeni bir şey içermeyecek haberler yüzünden radyoyu açmamayı başaramıyorum –saat onda ve on buçukta tekrar radyo dinledim. Aslında bizim çevremiz (en geniş anlamıyla) tarafından bağışlanan huzurdan başka, adam gibi huzur yok. Kendini dünyaya kapatmak, kendini delice bir hiçe bırakmak demektir. Radyo dinledikten sonra şimdi yazıyorum ve sonra Gide'i okumaya devam edeceğim.

28.11.4

Arthur Waley'in "Translations from the Chinese" kitabı bana hediye edilmişti. Amerikalı yayıncılar Çin motiflerinin ucuz taklitlerini şiirlerin aralarına yerleştirdikleri için, üzerilerini kâğıt parçalarıyla yapıştırmıştım. Eğlenerek fark ettim ki, yapılan yapıştırma işinden sonra şiirlerin değeri benim için nasıl da artmış; böylece kendime bu işe yatırım yaptığımı kanıtlamış oldum!

Olağanüstü Sinolog Waley'in nasıl bir eşek olduğu şaşkınlık verici! *Po Chü-i*[249] için didaktik olan ile keyif alınan arasında bir fark olmadığını anlayamıyor. Bilgilerin tekrar satılması amacıyla hızla satın alınması olarak işleyen öğrenmenin bizde hoşnutsuzluk uyandırması hiç de şaşılası değil. Daha mutlu çağlarda öğrenmek, tamamen zevk veren bir benimsemeydi (Bacon tarzı anlayışta). Onların hem didaktik hem de diğer eserlerindeki şiir, hayattan zevk alma yeteneğimizi yükseltmeyi başarıyor. Duyuları keskinleştiriyor ve hattâ acıları keyfe dönüştürüyor.

29.11.44

PO CHÜ-I:
VAZGEÇİŞ

Düşünme baştan şanssız olduğunu
Hâlâ uzun süre yağabilirsin
Göğün aşkına, geçmişi düşünme
En iyisi otur sen koltuğunda
Bir çuval gibi günbegün

Gece, bir taş gibi yat sen en iyisi
Kımıldamadan döşeğinde
Bu yemek mi: doğru ağıza!
Bu uykumu: doğru gözlere!
Arabada otururşun, atı koşarsın;
Bir işe yaramalısın.

Düzensiz ritimde uyaksız çeviri:

Her şeyden önce geride kalmış ve bitmiş olanı düşünmeyi bırak
Çünkü geçmişi düşünmek üzüntüyü çağırır.
Her şeyden önce gelen ve gelecek olanı düşünmeyi bırak
Çünkü geleceği düşünmek kasveti çağırır.
En iyisi bir çuval gibi otururşun gün boyu koltuğunda
En iyisi bir taş gibi yatarsın gece yatağında.
Yemek geldiğinde aç ağzı
Uyku geldiğinde kapat gözleri.

30.11.44

Yapılacak haklı hiçbir şey yok ve eski Rus baş ağrısı için de. İşte böylece biraz çevirdim.

PO CHÜ-I:
LI CHIEN TARAFINDAN ŞAİRE HEDİYE
EDİLEN ŞAPKA

Çok zaman önce, beyaz kafalı bay
Bugün için siyah bir ipek şapka yapmıştın.

İpek şapka hâlâ kafamda,
Ama sen çoktan gittin aşağıdaki kaynaklara
Bu şey eski ama hâlâ düzgün
Adam gitti ve bir daha gelmez.
Dışarıda bu gece, yokuşta ay ışıldıyor
Ve mezarının çevresinde sonbahar rüzgârıyla dallar salınıyor.

10.12.44

Laughton ile sistematik olarak "Fizikçi Galilei'nin Hayatı"nın tercümesi ve sahne versiyonu üzerinde çalışıyoruz –Eğer tekil olarak düşünülürse, en küçük problemleri (yeni bir geçişinkini mesela) bile çözmenin bu kadar zor olması garip. Yazma ilerledikçe insan problematikten çekiniyor; bu düşünmenin becerisini içeriyor, "gerçekleşmeyi istememe" durumu, teslim olma kararı değil tam tersi anlama geliyor. İnsan küreği kesinlikle çok derine saplamıyor, hattâ çok sığ saplıyor, çünkü devam etmek her şeydir. Tamamen dışsal olarak, eğer konsantrasyonun belli bir dereceye ulaştığını hissedersem, düşünüşüme artık güvenmediğim için polisiye romanıma sarılıyorum.

12.12.44

Eisler'ler, Kortner, Henreid'lar, Thören'ler, Kaus. De Gaulle ve Vichy'i tanıyan göçmen Fransız sanatçıların konumu üzerine konuşuldu. René Clair ve Renoir tarafından, bu sanatçıların antisemitist olabilecekleri söyleniyor. Eisler şöyle diyor: "Antisemitist değiller, sadece Yahudilere katlanamıyorlar." Ah bu mutsuz entelektüeller! Tehlikeliler mi? Evet tehlikeliler, çorbaya doğranan purolar gibi.

18.12.44

Steff'e mektup:

(Bana Tuiroman'ı için ilham veren) Frankfurt Sosyoloji Enstitüsü şimdi de kırılgan finansal temelini konsolide etti. New Yorklu Yahudiler antisemitizmin araştırılması projesini[250] enstitü için finanse ediyorlar. Horkheimer ve Adorno, faşist tipolojinin ortaya çıkarılacağı anket üzerinde, metodik ve katı bilimsel temeli baz alarak çalıştılar. Potansiyel antisemitist olan tipoloji budur, buradan yola çıkılarak, bu tipoloji bulaşıcı olmayan aşamada tespit edilebilir (ve gerekirse tedavi edilebilir.) Tek tek sorular: "Dünya savaşının devamında doğal felaketlerin olacağına inanıyor musunuz, salgın hastalıklar, depremler vs.?" – "Frenginin tedavisinin mümkün olmadığını mı düşünüyorsunuz?" İfadeyi Karl Marx'ın Yahudi sorunsalı üzerindeki küçük yazısıyla karşılaştırdım ve bir kez daha tekrarlandığını (ve kesinlikle genç Marx'tan alındığını) gördüm. Marx, yaratan ve biriktiren kapital arasındaki Goebbels tarzı farka aldanmış olmalı. Benim sinsi sorum, eğer Marx haksız olmasaydı ya da eğer enstitü yine de onun haklı olduğunu ispat edebilseydi, New Yorklular Marx'ın düşüncesine göre onun bakış açısını finanse ederler miydi sorusu, duymazlıktan gelindi (Adorno'nun bu soruyu ankete almayacağından neredeyse eminim.) Marx Yahudileri, tarihsel olarak öne sürdüğü gibi, zulüm ve karşı koyma sayesinde, onun iktisadi uzmanlaşmasıyla, akışkan para havaleleriyle (rehin almak ya da alışveriş yapmak için olan zorunlulukla), çok eski batıl inançlarının uygarlaştırılmasıyla vs. vs. biçimlenmiş olarak ele alıyor. Ve Marx özgürleşmelerini önerdi (ve kendisi de bunu yaptı). Bir teorisyen olarak kendisine bir faydası olurdu belki ama Adorno ha-

yal kıvrıklığına uğramamalı. Bu yüzden biraz daha ileri gitmeliydim. Ona, kapitalizme ticareti ortadan kaldırdığı için saldırmasını öneriyorum. Bununla birlikte, bütün fanteziyi, bütün espriyi, bütün keyif veren savaşı yok ettiği, kısaca, ticaretten ruhu bertaraf ettiği için. Adorno'ya, (ticarette Yahudi'den daha yetenekli olan) Çinlinin, sadece parayı ödeyip, herhangi bir insani durum, beyinlerin yarışması olmadan, kesesiyle çekip giden batılı tüccara gösterdiği saygıyı anlatıyorum. Satıcının varlığı bu kadar gereksizse neden öylece hırsızlık yapılmıyor?

Evde Noel kutlaması için devasa hazırlıklar var. Helli sayısız ceket ve gecelik vs. dikiyor ve Noel kekleri pişiriyor. Barbara, kendini 50 yıllığına köleleştirecek borç tahvilleri alıyor. Hepimiz, burada olacağını ve aşağıdan buram buram çam kokularından bir karışımı ve yukarıdan da kimyasalların kokusunu alacağını umuyoruz.

20.12.44

Aristotelesçi tiyatro eserlerinin politik kullanışsızlığını açıklamak çocuk oyuncağı; zorluklar estetik alanda başlıyor. Tiyatroda tamamen yeni bir sanat serüveni ortaya koyulmalı. Ne doğaüstü güçlerin nesnesi olarak insan (bugün Broadway'de hâlâ hareketi kontrol eden kader tanrıçaları), ne de insanın kendi doğası. Yeni tiyatro, insan ilişkilerine şekil verilmesindeki hazzı yaratıyor (ve bu sayede yaşıyor.)

?.12.44

Sistematik olarak Laughton ile Galilei versiyonu üzerine çalışıyorum. Cümle cümle, önce elle, benim zor anlaşılır çevirimi, sonra da onun çevirilerini yazıyor, daha çok onun

cümlelerini. Ayrıca değişiklikler yapıyoruz. En büyük zorluğu Galilei'nin birinci sahnede çağ üzerine söyledikleri çıkarıyor, özellikle de "Bu böyle gelmiş böyle gitmez" sözü. İngilizce ilişkilendirilişi o kadar farklı ki aynı şekilde tartışılması ve mizahı da farklı. "Yani inancın 1000 yıl oturduğu yerde, tam da orada, şimdi kuşku oturuyor" cümlesinin kutsal kitaba ilişkin kalitesini uyaksız dizelerle sağlamayı deniyoruz "Blind placed faith deposed by healthy doubt!" –en azından skolastik bir kalite veriyor. Elbette inançsızlık bırakılıyor.

Yanı sıra, benim çalışmalarımın filmlerinden bir arşiv yapmak için Ruth ile fotoğrafik deneyler. Hattâ bir tanesinde Reichenbach'ın bizi desteklemiş olduğu sayısız denemeler. Kâğıtlarda, filmlerde, ışıklandırmada, merceklerde hata kaynaklarını keşfetmek eğlenceli. İlk sonuç "sürgün şiirleri" Sonra bunun için çalışmaları yeniden gözden geçiriyorum.

Sürgündeki şiirler şunlar:

"Sürgünün süresine dair düşünceler"	"Svendeborg Şiirleri"nden
"Kar Fırtınası"	"Steffin Derlemesi"nden
"Kiraz Hırsızı"	"Steffin Derlemesi"nden
"Ölü Kuş"	"Steffin Derlemesi"nden
"1939. İmparatorluktan çok haber yok"	"Svendeborg Şiirleri"nden
"Okuyan bir işçinin soruları"	"Svendeborg Şiirleri"nden
"Yanıt"	"Steffin Derlemesi"nden
"Kapı"	"Steffin Derlemesi"nden
"Hollywood"	(yeni)
"Masumiyeti olmayan ders"	(yeni)
"Güçlü bir devlet adamının hastalanmasının haberiyle"	
"Çay yaparken gazete okumak"	(yeni)
"Kötülerin Maskesi"	(yeni)

"Alman Sefaleti" (yeni)
"Hayatta kalan ben" (yeni)
"Geri Dönüş" (yeni)

Temelde, bir "Basic German"* tarzında yazılmış şiirler. Bu tamamıyla bir teoriye karşılık gelmiyor, böyle bir derlemeyi okurken ifade ve ritimde eksikliği fark ediyorum ama yazarken (ve düzeltirken) her bir alışılmadık kelime bana direniyor. "Sürgünün manzarası" gibi bir şiiri yeniden düzenlemiyorum, zaten çok zengin.

22.12.44

Polonya sorunsalında popüler bir sürekli tartışma nesnesi buldular. Bütün ıraksamalar popüler olamayacağı için böyle bir nesne olmadan politika yapmak zor. Churchill, Roosevelt onu Yunanistan'da yüzüstü bıraktığında, derhal Polonyalı arkadaşlarını yüzüstü bırakmakla tehdit eder –Solun kafası karışık. Varşova'daki silahlı ayaklanma Ruslar tarafından önce cesaretlendirildi, sonra gerici Bor onlara hakim olduğunda soğuk davranıldı (Rus stratejisi için isyanın gözle görülür şekilde erken geldiği hesaba katılırsa, Londra'daki Polonyalı mülk sahiplerinin hak sahip olmaları için, çok değerli halk desteği ziyan edildi). Solcular şimdi, Rusların Polonya'da, İngilizlerin Yunanistan'da karşılaştığı güçlüklerle karşılaşmaktan korktuğunu söylüyorlar ama balık yerken bıçağın sağ elde mi, yoksa sol elde mi olduğunun hiçbir önemi yok.

* Basit Kelimelerle –çn

'*Gedichte der Exil*' Sürgünde Şiirler (Cilt 12)'in bir nüshası bu sayfaya yerleştirilmiştir. 22 Aralık 1944 ve 15 Ocak 1945 tarihleri okunuyor.

15.1.45

"New Theaters for Old" adlı kitabında epik tiyatro üzerine bilgi veren Max Gorelik, beni her geçen gün daha fazla teorik boşluklara yöneltiyor: Onun yanlış anlamalarını görüyorum. Gorelik tarzı yeniden yapılanmadan, kendine özgü katı kuralcı bir koku yükseliyor, laboratuvar tarzı bir şeyler. Estetik taraf formalizme doğru daralıyor (Bilimsel bir devrin tiyatrosu, bilimsel bir tiyatro olacaktır.)

16.1.45

"Galilei"de, sahnelerin epik tiyatro yapı tarzı, onun içsel durumları ve ruh halleriyle birlikte şaşılacak denli teatral şekilde etkili oluyor.

19.1.45

Dieterle'lerde PAC ve CIO'dan *Sidney Hillman*[251] ile buluşuyorum. Londra'daki sendika toplantısından geliyor, bacağını tuzakta bırakıp kaçmış bir tilki. Londra'daki ruh hali, 1918'de Alman sosyal demokratlar yüzünden hayal kırıklığına uğrandığı için bu sefer çok dikkatli olunması yönündeymiş. Konrad Heiden'in kitabında, bu insanların genelkurmayla birlikte çalıştığı okunmuştur. Bu gerçeği onaylamıştım ve Heiden'den önce uyarmıştım. SPD'nin, müttefikler ve Alman emperyalistler ona ne kadarına izin verdiyse ve ne kadarını sağladıysa ancak o kadar gücü vardı. –Ve neden daha fazla güç elde etmediler, dedi o. –Devrimden önce belirli bir korku vardı, dedim. –Biz artık savaş istemiyoruz, dedi o. –O zaman savaş anlamına gelen sistemi kaldırmalısınız, dedim. –Ah, dedi, en azından hemen tekrar bir savaş çıkarmaması

için Almanya'yı engelleyebiliriz. –Eğer en azından orada sistemi ortadan kaldırırsanız, dedim. –Bir Alman direniş hareketine dair hiçbir şey duyulmadı, dedi o. –Hayır, dedim, ortadan kaldırılmış bir Alman direniş hareketi ben de duymadım. –Diyalektiğin en azından şu iki teoremine dair hiçbir şey duymamış insanlara, Almanların durumları hakkında bir açıklık getirmek mümkün değil, bir arada hareket eden karşıtlıklar teoremi ve nicelikten niteliğe geçiş teoremi.

20.1.45

Ara sıra Dessau arıyor ve bana telefonda yeni bir dörtlüğü çalıyor. O sanki başka bir gezegenden gelmiş biri gibi.

21.1.45

Steff, Camp Roberts'deki temel eğitiminden sonra, Japonca öğrenmek için Şikago Üniversitesi'ne gidiyor. Çok sevinçliyiz.

TARIM ARAZİLERİNİN BÖLÜŞTÜRÜLMESİ ESNASINDA POLONYALI KÖYLÜLER

20 Ocak 1945 tarihli not düşülmüştür.

23.1.45

"Şans Tanrısının Seyahatleri" operasına başlıyorum.

24.1.45

Steff, üç günlük tatilinde parti veriyor. Bir kızı alırken caddede yürüyen yaşlı bir adama çarpıyor. MP, ambulans vs. Akşam her şeyi anlatmıyor, Eisler ve Breiner'i partisine getiriyor. Ertesi sabah Eisler, onun çok neşeli olduğunu söylüyor ama yine de oldukça sarsılmış bir haldeydi. Bu şanssızlık tahminen onun Şikago'da geçireceği zamanına mal olacak.

28.1.45

İşçilerin tutumu üzerine Yukarı Silezya'dan hâlâ hiç ses yok.

11.2.45

Laughton sekiz haftalığına bir korsan filminde çalışmak zorunda olduğu için ben de kendime bir iş bakıyorum ve yoğun emek isteyen bir iş olarak, "Manifesto"yu[252], Lukretius'un öğretici şiiri tarzında şiirleştirmeyi düşünüyorum. Yeni olasılık karara biraz olsun katkıda bulunuyor, sadece kitapçık için resimler değil, ayrıca kritik yazışma vaat eden küçük fotoğrafik baskılar düzenlemek. Manifesto, kitapçık olarak bile bir sanat eseri; ancak bana öyle geliyor ki, yüz yıl sonra bugün, silahı uzmanlıkla donatarak, kitapçık karakterinin kaldırılması sayesinde propagandist etkisini yenilemek mümkün.

20.2.45

Bütün sabahlarımı şiire ayırıyorum. (Öğleden sonra Ruth'a arşivin oluşturulmasında yardımcı oluyorum.) Etrafta yürüye-

bilmek için engeller fazla olduğundan, üzerine daktilomu koyduğum yüksek kürsüde çalışıyorum. Her tarafta eski metnin fotoğrafik kopyaları yayılmış durumda.

25.2.45

Bütün bu zaman boyunca, burada bu kadar hakaret edilerek yorumlanan, Almanya'da Hitler'e karşı ayaklanma olmaması durumu bana tamamen anlaşılır geliyordu. Almanya'da bir kıskaç oluştuğunu duyunca, ilk defa şimdi olasılıkları görüyorum (uzaktan): Hammadde eksikliği, taşımacılık sektörünün yerle bir edilmiş olması ve fabrikaların bombalanmış olması gibi nedenlerle kendini gösteren işsizlik ve aynı anda savaş endüstrisi için işgücü eksikliği. Petersburg'da 1917'de Putilow fabrikası[253] işçileri, burjuvazi onları mühimmat fabrikasının dışında bıraktığında isyan ediyorlardı.

3.3.45

Feuchtwanger bana, altı ayaklı dizelerin kötü olduğunu açıklıyor. Bu çok fazla yapı çalışması anlamına geliyor. Gerçekten de bununla ilgili çok az şey biliyorum.

4.3.45

Eisler'lerde parti. Chaplin ustalıkla Muni'li bir Chopin filmini[254] taklit ediyor. Muni'nin uyguladığı mendilli bir oyunu, Chaplin, diyor Eisler, sekiz yaşındayken uyguluyordu: Vodvilde mutsuz bir ihtiyarı canlandırıyordu –en kolayını. Sonra, planlanan Blaubart filminden[255] söz ediyor. Orta yaşlarda bir adam, biraz dar kafalı bir aile babası, orta yaşlarda bir adamın kendi hayatını kazanması zor olduğu için kadınları

öldürüyor. Chaplin, klasik filmlerin Charlie'sinden vazgeçiyor. Sorun sadece sesli filmlerde Charlie'nin nasıl konuşacağı değil. Charlie her koşulda sessizdi. Lümpen proletaryanın tipi, New Deal'a kurban edildi. "New Deal took care of him.)

5.3.45

Kortner, dün aynı şekilde Chaplin'i izlerken olduğu gibi, Muni taklidi ile hüsrana uğramış halde. Taklit, karakter oyuncusun yaşlandığını gösterdi, hepsi bu. Kortner sanırım haklı olarak bu durumu şöyle formüle ederdi: Karakter oyuncusu burada yaşlanmış şekliyle hayatta kaldı.

10.3.45

"Öğretici şiir" ve Almanya'dan gelen korkunç gazete haberlerinin arasında. Yıkıntılar ve işçilerden hiç yaşam belirtisi yok.

Ordu Şarkısı

Denizciler hâlâ başarılı olarak PM'nin (bir gazetede) günlük ordu şarkıları sütununa katılıyorlar ve ordu ve donanma şarkıları ortaya çıkana kadar da devam edecekler. Güney Pasifik'ten "Boktan Rabaul" başlıklı bir tanesi şöyle:

Bir keresinde Gine'den Sidney'e geldim
Adı boktan Rabaul olan yerden
Orada yaşlı bir çavuşla karşılaştım, dedi ki: Affedersiniz
Paltonuzda kan, dizlerinizde kir var
Dadida, dadida
Paltonuzda kan, dizlerinizde kir var

Şimdi beni dinle, moruk, seni geri zekâlı
Rabaul'a yapılan bir saldırıdan yeni geliyorum
Şarapnel parçalarının uçuştuğu ve aklın sıfır olduğu yerden
Ve iyi adamlar senin gibi domuzlar için ölüyor
Dadida, dadida
İyi adamların senin gibi domuzlar için öldüğü yerde

20.3.45

Kendini yeniden yaratması için endüstrinin gücünün büyük olduğunu duyuyoruz. Ama bu sadece mallar bakımından ve temel mekanizma zarar görmediği sürece böyle. Yüksek fırınlar çalıştığı sürece traktör pullukları, tahta pulluklardan daha hızlı üretilecek, peki çalışmazlarsa ne olacak? Kültürü ilgilendiren şey: İnanılmaz çabuk bozuluyor. (Sulanmadığında Kaliforniya'nın suni, çöle ekilmiş bitki örtüsünün başına geldiği gibi.) Büyük ulusların kendileri bile zor durumlarda, bir düzine hayalete kaymakam maaşı vermeye hazır görünmüyorlar. Elbette yetmişlerdeki savaşta Proudhonizm'i Marksizm'e tabi kılan askeri yenilgi değildi: Daha ileri olan halk yendi ve daha ilerideki teoriyi de birlikte yendi. Fransız proletaryası Almanlarınkinden ilerideydi. Ama komünün görkemli savaşı Fransız işçi sınıfını geride neredeyse harap olmuş şekilde bıraktı.

(10 Mart 1945 tarihi not düşülmüştür.) Feuchtwanger'in Pacific Palisades'teki evinde, Brecht'in ve Feuchtwanger'in fotoğrafının bir sureti.

2.4.45

Gorelik ile bir Amerikan oyunu üzerinde çalışıyoruz "Sirke Köpüğü" Sahnelerden birinde, genç bir insanın iş kapmak için, yaşlı bir işçiyi nasıl işsiz bırakmak zorunda kaldığının gösterilmesi gerekiyor. Genç adamın neden paraya ihtiyacı olduğuna dair açıklaması var. Gorelik ciddiyetle, "Paradan söz etmemeliyiz," diyor, "bu Broadway'de iğrenç bir şeydir." Gerçekten de ticari tiyatrolarda asla paradan söz edilmez, kanser hastalarının önünde kanserden söz edilmediği gibi. İş aramak için motif olarak sigortasız babanın ölümünün, yani bir doğal felaketin, kullanılması mümkün. Olanaksız olan zaten, onun annesini kapağı açık gazlı fırının yanında bulması, çünkü annesinin güzellik salonu için 12 dolarının olmaması ve annesinin patronu annesini işten atmakla tehdit etmiş olması –anne garson olabilir. Tamamen olanaksız olan gerçekse, genç kişinin paraya kendisi için ihtiyacı olması ve eğer sinema biletlerini alamazsa, kız arkadaşını kaybetmesi.

3.4.45

Dieterle ile ABD'deki Alman savaş esirleri için olan filmler üzerine konuştuk. "Askerin karısı ne aldı?"yı etraflıca çalıştık ve yine mümkün olan yanlış anlaşılmaları konuşmaya başladık. Bu, askerlerin yağmalama için rezil edilmesi değil. Onun evine yolladığı en az olanı ve hepsi halkın savaştan çıkardığı şeyler. Konu, yağma savaşının karşılığının verilmemesi; bütün seferler, canavarlıklar kadını giydirmeye yetmiyor ve adamı ondan alıyorlar.

12.4.45

Roosevelt ölüyor. Aydın demokratın ölümüyle demokrasinin yönetimi Churchill'e geçiyor. Winge'nin bir kadın arkadaşı işyerinde pek çok kadın çalışanın ağladığını söylüyor.

Gandhi, Bayan Roosevelt'e bir telgraf çekiyor: "Eşinizin ölümü için başsağlığı dilerim. Barış adamı, barışın ölümünü artık yaşamak zorunda olmadığı için, tebrik ederim."

Nisan sonu 45

Maalesef Auden, (Kafkas Tebeşir Dairesi'nde) çalışması bitmeden, İngiltere'ye gitmek zorunda.

Laughton, "Galilei" üzerine çalışmanın tekrar düzenlenmesini pek onaylamadı.

New York'ta CIO seyircisi için "Master Race"in oynanması isteniyor.

2.5.45

3 Nisan günü Herald Tribune bir Rus radyo programının metnini yayınladı. Metinde Alman şehri Landsberg'e (Warthe) Ruslar tarafından atanan belediye başkanının açıklaması tekrar veriliyor. Alman işçi hareketinin eski üyelerinden olan yeni belediye başkanı, politik görüşleri yüzünden Naziler tarafından iki kere tutuklanmış ve bütün Almanlara bir çağrısı var: "Örneğimizi takip edelim ve kendimizi Hitler'den kurtaralım." Ruslar tarafından yapılan yardımı, zapt edilen şehri yeniden yapılandırmak olarak tarif ediyor. Sovyet yönetiminde, diyor, 25.000 kişilik nüfusun kullanımı için su dağıtım tertibatı onarıldı ve fabrikalar kuruldu. "On beş fırın halk için çalışıyor. Yeni ev harcaması ve ekmek karneleri dağıtıldı. Yeniden yapılanmayı ilerletmek için işçi kurumu, konut bürosu ve sığınmacılar için danışma büroları çalışmaya başladı. Sokaklar temizlendi. Bir hastane, iki doğum servisi, bir çocuk esirgeme kurumu tesis edildi." Şehrin askeri kumandanı, Schulz'un belirttiği, halka her şekilde yardımcı olmaktı.

3.5.45

Laughton'a, bir plak için yaratılışın hikâyesini ezberlemesine yardım ediyorum. Kulağında bilinen, uluslararası rahip tonu var, sesi düşük ve jestini zor takip eder olduğu, yani kesinlikle az hareketli olduğu için, her şey mahvoluyor. Ona bazı alıştırmalar öneriyorum ve şunları kaydetmek için birlikte bir plak stüdyosuna gidiyoruz: a) Yaratılış, Jean Renoir gibi bir Fransız tarafından ezberden okunan, b) Yorkshire'lı (Laughton'ın memleketi) biri tarafından, c) bir Cockney tarafından (Londra'nın en alt tabakasından gelen birinden) (Başlangıçta Bay Smith yeri ve göğü yarattı.) d) dünyayı yarattığına inandırmak isteyen yerli çiftlik sahibi tarafından, e) bir kâhya tarafından (*başlangıçta lordum...*) e) sığınaktaki bir asker tarafından (yaradılış sahnelerinin arasında, "ne yani" ve "bu bizi çok sağlam kullandı" ile.) Sonuçta bütünü ilkel bir doğurganlık ve fallus dansı oldu.

8.5.45

Nazi Almanyası koşulsuz teslim oldu. Sabah saat altıda başbakan bir konuşma yapıyor. Dinlerken tomurcuklanan Kaliforniyalı bahçeye bakıyorum.

12.5.45

Almanya için yapılabilecek iki filmden söz edildi: "Dr. Ley" ve iki gün boyunca kendisiyle ve ailesiyle (ayrıca izinli oğluyla), neredeyse açlıktan ölmek üzere olan tutukluya yarım somun ekmeği çaktırmadan verip vermemek konusunda mücadele eden, çiftçi kadının hikâyesi. Bunu yapar ve oğlunu ve askeri, bir el arabasında telle bağlı olarak müttefiklere getirir (güvenlik içinde).

14.5.45

Laughton ile "Galilei"ye geri dönüş. Gerçekten iyi şeyler ekliyoruz, mesela güneş lekesi sahnesinde Ludovico ile tartışma.

Mayıs ortası 1945

Ve sonunda mayıs ayı geldiğinde
Bin yıllık imparatorluk geride kaldı.

Ve Hindenburg Sokağı aşağı inen
Tank savarlı, kameralı Missouri'li gençler

Ve yön ve küçük ganimetler sordular
Ve bir Almana, II. Dünya Savaşı'ndan pişman.

Yol kenarındaki hendeklerde mareşaller tembellik ediyordu.
Katliamcı katliamcıya cezasını kesmesini rica ediyordu.

Burçaklar açıyordu. Horozlar şaşkın susmuşlardı.
Kapılar kapalıydı. Çatılar açık duruyordu.

Haziran'dan Temmuz ortasına kadar

New York'ta. Sendikalar için "Private Life of the Masterrace"in bir temsili. 6000 dolarlık iş. Önce Piscator sahneye koymalı; Piscator öğrenciler ve göçmenlerle meşgul (Bassermann'ların "Muhbir"i ile) ve yeni bir çerçeve istiyor. Viertel'i alıyorum ve gösterimi birkaç günlük provayla yapıyoruz. Basın prodüksiyona saldırıyor ama oyunu kolluyor. İçerikle ilgili bir tartışmaya hiçbir şekilde varılmıyor. Broadway'de tek-

nik o kadar pahalı ki, sadece müzikaller için sağlanabiliyor.

Broadway, Amerikanın ruhani hayatını yeterli derecede aykırı, sinirli, merkantilize edilmiş, standartlaştırılmış olarak yansıtıyor. Gerizekâlı bir oyunda son derece modern bir oyuncu görüyorum, Taylor: Tamamen epik oynuyor.

Oyunların İngilizce külliyatı için iki yayıneviyle pazarlık ediyorum.

Wieland Herzfelde, Aurora yayınevini başlatıyor. (Ve "Korku ve Sefaleti" yayınlıyor.)

Sonra Bergner ile "Malfi"yi olgunlaşmamış halde sonlandırıyorum.

"Öğretici şiiri" Schreiner, Walcher ve Duncker'e okuyorum[256] Etki şaşırtıcı.

Steff ile Şikago'da buluştuktan sonra 18 Temmuz'da geri dönüş. Steff sürekli baş ağrılarından dolayı hastanede, terhis edilmeyi bekliyor.

20.7.45

Eisler New York'a benimle birlikte gelmişti, "Masterrace" oyununa müzik yazmak ve kontrol etmek için. New York'ta onu, hemen film stüdyosuna dönmesi gerektiğini ileten bir telgraf bekliyordu. Tatile çıktığı göz önüne alınırsa, hoş olmayan bir telaşla geri döndü; müziği de biletini beklerken yazdı. Basit bir film müziğiydi ve ısrarlarımla tekrar yazdı. Böylece harika bir tiyatro müziği oldu. –Şimdi de Dessau, Eisler'in onu Hollywood'dan arayıp, ondan, kendi sinirleri bozuk olduğundan, stüdyo için 12 dakikalık bir film müziği yazmasını rica etmesinden şikâyet ediyor. Anlaştılar, böylece Eisler çekini Dessau ile paylaşacaktı (1000 dolar). Dessau

dört dakikasını yazdı, Eisler dinlendi ve Dessau'nun müziğini değerlendirilebilir bulmadı. Dessau elbette yine de parasını istedi (Eisler'in hayretine karşın). 200 dolar alacaktı (normal fiyat), 100 istemekle yetindi. Dört hafta geçti. Dessau berbat durumdaydı, paraya ihtiyacı vardı. Eisler bunu biliyordu. Benim çalışma odamda otururak, mutfaktan Dessau'ya, Hollywood müziğinin kulağını mahvettiğinden yakındı.

25.7.45

Genelde paylaşmadığım düşünceler:

– Bir devrim partisinin yokluğunda görülebileceği gibi, Amerika burjuvasının uzun süre defteri elinde tutacağı.

– Faşizmin itibardan düşmediği ve burada Alman burjuvazisinin kendi felaketini, faşizme borçlu olduğunun bilinmemesi.

– Alman edebiyatı gibi bir şeyin Hitler zamanından sağ çıkmış olması.

– Rusların aktif bir şekilde Japon savaşına girmesi.

– Hemingway'ın bir beyninin olması.

– Amerikanın, çok genç olduğu için bir sanatının olmaması.

30.7.45

Winge "Malfi Düşesi"ni okuyor ve ensest motifinin kullanılmasına saldırıyor. Neden sadece feodal mülkiyet açlığı felaket motifi olarak alınmıyor? Ben şiirsel fikri savunuyorum: Malfi, sevgisi yüzünden sevdiklerini kaybetmekle, sonra da ölümle cezalandırılıyor, kardeşine duyduğu (ensest, ona yabancı ve

korkunç) sevgiyi kabul ediyor ve doğal hak olarak aklıyor.

Bir kez daha, onun tamamlayıcı bir çalışma olarak gördüğü "Galilei"ye (resmiyette bu oyunu çok güçlü savunmuyorum) geliyoruz; ona, oyunun bir şeyleri ispat etmek için, hiçbir kasıt olmadan, aktarılan hikâyeyi takip ederek ve şimdiki gibi, politik düşüncesi olmayan oyuncu Laughton ile birlikte bir tiyatro metninin detaylı çalışılmayla, nasıl yazıldığını anlatıyorum. Konu dışında, bu toplum biçiminde bilgi açlığının hayati tehlike taşıyan bir özelliğe dönüşeceğini, çünkü onu toplumun yaratacağını ve cezalandıracağını söylüyorum; başka bir görünüşle, "bir bilimin net ilerlemesi" ile sosyal devrimci ilerlemesi arasındaki kesin fark. (Galilei genç burjuvazinin astronomisini, sosyal devrimci anlamından mahrum bırakıyor, onu bir bilim dalı yapıyor, "sterilize" ediyor.) Egemen sınıfın, kendi ideolojisinin toplamının ne kadar bilincinde olduğunu en azından bir olgu olarak gösteriyor: Burjuvazi, baskı altındakileri bağladığı zincirinin, kendi en güçsüz uzvundan daha güçlü olmadığını biliyor. Böylece "Galilei" benim yapımımda hâlâ, ders veren kısa öyküler için bir karşı örnek olarak ilginç. Orada fikirler gerçekleştiriliyor, burada belirli fikirlerin maddesi doğuyor.

2.8.45

Bir eczanenin önünde Schönberg ile karşılaşıyorum. Hastalıklarından ve oğlunun muhtemelen 28 yaşından sonra telif hakkı alamamasına dair yazarlık haklarından yakınıyor. Yaşlı adam bunu bana üçüncü kez anlatıyor. Ona cesaret vermeye çalışıyorum, eğer hâlâ görünüyor olursa, 25 yıl içinde kapitalizmin farklı görüneceğini söylüyorum. Diğer yönetim

BAŞPİSKOPOS CUSHING KOMÜNİSTLERE SALDIRDI

Boston, 2 Eylül (AP) —Richard E. Cushing, Boston'un başpiskoposu, totalitarizm ve materyalizm ya da ikisinin karışımı ateist bir komünizmin barış anlaşmasından daha uzun olması halinde bunun kanlı bir tragedya olacağını açıkladı bugün.

Başpiskopos Holly Cross Katedrali'ndeki ayin töreninde verdiği vaazda şunları söyledi :

"Bir kez daha işin yanlış dostlarının onları ruhani önderlerinden ayırma çabasını görüyoruz; kaderlikleri onların hiyerarşilerinden, yanlış dostların bir tanımlaması olan 'proletaryayı' ise yüksek rütbeli din adamlarından ayırmak istemeleri sözkonusu.

ABD'de işin yanlış dostları, işçiler ve Amerikan hiyerarşisi arasında bir kan bağı olduğu için pek yol katedememişler.

Amerikan hiyerarşisine bakıldığında bir kez olsun bir piskoposun, başpiskoposun ya da kardinalin annesinin ya da babasının kolej mezunu olduğunu göremezsiniz.

Tek tek tüm piskoposlarımız ve başpiskoposlarımız, bir işçi ailenin çocuklarıdır.

Bu, bizi halkımızdan ayırmaya çalışan sabotajcının işinin ne denli zor olduğunu açıklayan etkenlerden biridir."

İNGİLTERE'NİN ELDEKİ ZENGİNLİĞİ AZALIYOR

Ana merkezi Londra'da bulunan Uluslararası Sendikalar Federasyonu'na göre İngiltere'deki özel mülkün %55'i, 25 yıldan fazlacı halkın %1'inin elinde.

1943-44 yılının resmi istatistiklerine göre, 180.000.000 paundluk toplam gelirle 8600 kişi gelir skalasının en üst düzeyindeyken ya da ortalama 21.000 paunda sahipken 1.755.000 kişi toplam 2.355.000.000 paund ile ya da 250 paunddan aşağı bir kazançla en aşağı gelir grubuna dahil 1939 yılında maaş alan kişilerin payı toplam gelirin %27'sini oluştururken, bu oranın 1944 yılında %22'ye düştüğünü; ücretli çalışanların payının ise ikramiyelere ve mesai saatlerinin ödenmesine rağmen %42'de kaldığını saptadı federasyon. Bu saptanan 'savaş dalgalanması' diye adlandırılan ve büyük öneme sahip bir faktördür.

ÇELİK ENDÜSTRİ FİYATLARI TON BAŞINA 7 DOLARA ÇIKARMAK İSTİYOR

Associated Press'in haberi

Cleveland, 2 Eylül "Steel" Dergisi verimli savaş yılları boyunca kâr yaparak çalışmaya alışan çelik fabrikalarının, fiyatlarda bir rahatlamaya giderek stabil kalmaya çalıştığını bildirdi.

Üretimdeki masrafların artması ve savaş dönemi siparişlerinin iptal edilmesi üzerine gelirin azalması gibi nedenlerle çelik endüstrisinin fiyatları ton başına maksimum 7 dolara ve karbon-çelik ürünlerinde ise ton başına 7.50 dolara yükseltmeye çalıştığı haberini verdi bu ticari dergi.

'Steel', henüz ayrıntıların netleşmediğini, ancak ticari çevrelerin ifadelerine göre çelik endüstrisinin danışma komitesinin 24 Ağustos'ta bir karara vardığını, bu karara göre paranın idaresinden sorumlu büronun kimi kolaylıklara gitmesinin rica edildiğini alıntıladı.

Ordunun 5000 plastik göz0 Ordtildi.
Ordunun tıp kurumu 5000'den fazla plastik göz0 ürettiği ve kullanıma sokduğunu belirtti Associated Press.

İSPANYA EYALET BAŞPİSKOPOSU, KİLİSENİN FRANCO'NUN HİZMETİNDE ÇALIŞTIĞINI YALANLADI

Paul P. Kennedy'nin haberi /New York Times'a sunulmuş bir haber.

Madrid, 2 Eylül İspanyol kilisesinin General Francisco Franco'nun yönetimine köle gibi bağlı olduğuna dair bir düzeltme bir piskopos bildirisinde yer aldı. Bu bildiriyi Toledo'nun başpiskoposu ve İspanya Eyalet Başpiskoposu olan Dr. Enrique Pla y Deniel kaleme aldı ve bugün burada yayınladı. Dr. Pla y Deniel, Franco rejimini açık bir şekilde doğru bulduğunu; ancak kilisenin totalitarizm taraftarı olduğu suçlamalarını reddetti ve aynı şekilde kilisenin devletin işlerine karışmak gibi bir sorumluluğu olmadığını dile getirdi.

Bir falanj yayını olan 'Arriba' dışında Madrid'deki tüm sabah gazeteleri bu bildiriyi ilk sayfalarında yayımladı. 'Arriba' redaksiyonu ise şöyle bir yorumda bulundu:

"Bu kez hükümetin bu ya da şu yayın organı değil, kilisenin eyalet başpiskoposu, hakikate sığınarak tüm politik düşünceleri aşan bir konuşma yaptı."

Eyalet başpiskoposu bildirisinin başında, kilisenin ve devletin bir fikir birliği içinde olmasına rağmen, kilisenin işlevinin ve sorumluluğunun, İspanya'da olduğu gibi devletinkilerle karıştırılmaması gerektiğini açıkladı.

"Biz kilisenin İspanya'da tarafsızlığını tamamıyla korunduğunu teyit ederiz," dedi.

İspanya'da tekrar bir iç savaşın çıkmaması için dua ettiğini söyledi ve tüm savaşların korkunç olduğunu ancak 'uluslararası düzenin yeniden sağlanması için' gerekli olabileceğini ekledi.

"Kimse barışı Katolik kilisesi kadar sevemez ancak kilise, savaşı haksızlık olarak lanetleyen kimi kafirlerin yanılgısına düşmez."

Eyalet başpiskoposunun, Sevilla'nın kardinali Pedro Segura y Saenz kadar çok müridi olacağından şüphe edilebilir; ancak yine de başpiskopos İspanya'daki kilise düzeninde önemli bir pozisyona sahip ve bildirisinin buradaki politik ortamda büyük bir etkisinin olacağı çok açık.

YABANCI ELEŞTİRMENLERİ ELEŞTİRDİ

I. sayfadan devam

Katalan zengin bir ailenin mensubu olan Salmanca'nın eski piskoposu Dr. Pla y Deniel, 1941 yılında General Franco tarafından eyalet başpiskoposu olarak atandı ve bu atama aynı yıl Vatikan tarafından onaylandı.

İç savaş patlak verdiğinden ve Salmanca'daki piskoposluk sarayını geçici olarak generalin hizmetine sunduğundan bu yana Dr. Pla y Deniel, General Franco'nun yakın bir arkadaşı. Barselona'nın eski belediye başkanı olan amcası Miguel Matevy Pla, bugün İspanya elçiliğinin Paris'teki şefi.

Piskopos bildirisinde, yabancıların İspanya'yı ve şimdiki hükümeti eleştirirken kiliseyi de buna dahil ettiklerini söyledi. "İspanya'daki dini hiyerarşi hiçbir zaman bir ideolik düzenini ifade etmedi, etmeyecektir ve bu hiyerarşi, hiçbir zaman ekonomik ya da totaliter anlamda bir anlayışı savunmadı, savunmayacaktır."

Eyalet başpiskoposu olarak çalıştığı yıllarda, kilisenin herhangi politik bir rejime bağlı olmasının karşısında durmanın kendisinde neredeyse bir saplantı halini aldığını da ekledi.

Eyalet başpiskoposu, devlet totalitarizmin aksine Hıristiyan düşüncesindeki özgürlüğe yöneldiği için yeni çıkarılan İspanya anayasasını övdü.

Son olarak şu açıklamada bulundu eyalet başpiskoposu: "Başımızdan geçen bu iç savaş, dini konuşturmaya son veren silahlı bir halk oylamasıydı. Kimse İspanya'ya ağır kayıplar verdirecek ve Batı Avrupa ülkelerinin barışını tehlikeye atacak yeni bir revizyona gidilmesini istemez?"

The New York Times

EKONOMİ VE FİNANS

Fiyatların Denetlenmesi Yoluyla Enflasyonla Mücadele

Henry Hazlitt'in yazısı

Hükümet günden güne fakirlaşan ancak en gelecek altı ay ya da iki yıl içerisinde ne kadar işyerinin açılacağı ya da işsiz sayısının ne kadar olacağına ilişkin sayısız tahminlerde bulunmakta. "Milli gelirimizin" ya da geyri safi milli hasılanın ne çok olacağı, ne kadar ev, araba ve televizyonun üretileceği vs. Maalesef sözü edilen bu sayıların herhangi bir değeri yok. Ne tüp bir siyasal ya da ekonomik bir politikanın güdülecegi bilinmeden bizim gelecekteki milli gelirimizin ya da üretimimizin ne olacağını kimse bilemez. Politikanın nasıl olacağına bağlı olarak tam kapasiteyle çalışan bir üretime geçmek için kimi engeller var. Bunlar içinde en ciddi olanları, Murray Yasası olarak bilinen, Başkan Trumanın zorunlu' bir tedbir olarak tanımladığı tam kapasite çalışma yasası ve OPA'nın yaptığı katı ve realist olmayan fiyat kontrolleri politikası.

Gerçekten de hükümet, enflasyona karşı savaşmayı bir hükümet politikası haline getirmiş durumda görünüyor. Ancak enflasyona yol açan temel nedenleri ortadan kaldırmak yerine semptomlarla mücadele eden ya da bu semptomları gizleyen bir politika. Enflasyonun temel nedenleri banka kredilerinin büyümesi ya da kur arzıcılığıyla oluşan yeni alım gücünün yaratığı bütçe açığı. Savaşın sonunda bütçeyi icra edilebilecek bir biçime getirmek mümkünken bunu yapmak yerine hükümet, tam kapasite çalışmaya hükümetin giderlerini dengeleyecek bir yasa talep ediyor. Bu da kronik bir finans açığı anlamına geliyor. Asıl amaç, 263.000.000.000 dolarlık milli borcu azaltmak ya da stabil bırakmak. bütçeyi dengelemek hükümetin tasarruf tedbirleriyle ya da hükümetin giderlerini kısmasıyla olmasa bile de giriş imcilerin vergi yükünü azaltmak umulmuş gibi görünüyor.

Murray'in tam kapasite çalışma yasası gibi bir girişim ülkede ancak enflasyon korkusunu artırabilir. Buna endüstri ücretlerindeki erken kontrolleri de eklemek gerek. Kongrede ulusal asgeri ücretin yükseltilmesi fikri destek lenmekte. Sendikalar, ücretlerin artırılması talepleriyle endüstriyi bombalamaktalar. Alım gücünde artacak olmasına ve ürünlerin maliyeti fiyatlarına rağmen son kullanıcı fiyatlarının şimdiki seviyede tutulması gerekiyor. Hastanın isteğine yükseliyor, ancak tercümemize her şeyin yolunda gittiği görüntüsünü bozmamak özere normal gösteriyor. Politika karabronun gelişmesiyle ne kadar az ilgileniyorsa kâr marjı o denli düşüyor ya da yok oluyor, barış dönemi ürünlerine geçiş artelemiyor, birçok fabrika daha üretime geçmek isteyenlerin cesareti kırılıyor ve hükümetin uyguladığı politika ile işsizlik artıyor. Örneğin fiyatları denetleyen makamların uyguladığı karmakarışık fiyat belirleme ürünleriyle ilintili bürokrasi yüzünden yeni arabalarına üretilmeleri ve satışları haftalar boyunca engellenmektedir. Eğer olaylar böyle gelişmeye devam ederse Murray Yasası taraftarları, bir sonraki adımda özel işletmelerin tam kapasite çalışmasının sağlanması konusunda başarısızlığa uğrayacaklarını ve taleplerini artıracaklarını iddia edecekler. Hükümet, giderlerine ayırdığı bütçeye ve işgücünü direkt destekleyeren arka çıkmalıdır. Diasi sonuçlardan hükümetin giderlerine dikkatli bir şekilde ödeme ayırması ve vergi oranlarının denetlenmesi yoluyla kaçınılabilir. Fiyat denetiminden kaçınmanın ağır savaş koşullarının yarattığı banka kredileri enflasyonu ve kur nedeniyle genel fiyat seviyesini yükseltecegi doğrudur. Fiyatları ve enflasyonun artışını durdurabilecek tek güvenli yöntem, temel sorunu oluşturan büyük bütçe açığının kapatılmasıdır. Temel nedenler üzerine durulurken enflasyonu fiyatların denetim ile durdurmaya çalışmak ile sonuca gidilir. Ücretlere de aynı şekilde denetim altına alınması materyalin ve işgücünün verimsiz bağlanmasına ve paylaştırılmasına kaçış gider.

Ücretler kontrol edilmediğinde, özel işletmelere serbest hareket alanı sağlayan kâr marjı elde edilemeyecek, bunun sonucunda ise bitelerle işsiz kalması sözkonusu olacak. Kısaca söylemek gerekirse kurtuluşumuzu sağlayacak olan serbest piyasa ekonomisine dönülmesidir.

LASKİ İTALYAN SOSYALİSTLERİNİ SUÇLUYOR

Roma, 2 Eylül —İngiliz İşçi Partisi'nin yönetim kurulu başkanı Prof. Harold J. Laski, Roma'nın haftalık politik dergisi 'Nuova Europa'da yayınlanan bir makalesinde, dizisinin ilkinde İtalya'da bir cumhuriyet kurulması gerektiğini dile getirdi.

Laski, "Nenni'ye Tavsiyelerim" başlıklı yazıda, İtalyan Sosyalist Partisi'nin önderi ve vekil başkanı olan Pietro Nenni'ye, monarşiyi sona erdirmeyi amaçlayan bir program uygulamayı ve Vatikan ile yapılan konkordatoyu kurucu meclisle demokratik yöntemleriyle iptal etmeyi hedeflemesini önerdi.

Laski aynı zamanda Simyor Nenni'nin komünistlerle işbirliği içindeki sosyalistlerin olan bağ. gerekli tek partili bir devlet kurmaya doğru gittiği için Nenni'nin demokrasiye olan inancını yitirdiğini söyledi

Laski bir yandan Simyor Nenni'nin cömürtlüğüne saygı gösterdiğini söylerken, öte yandan Mussolini'ye karşı savaşanların da kapsayacak olan bitlelerl tutuklama gibi bir diktatörlüğe gidilmemesi konusunda uyardı.

Laski'nin İtalyanın politikasına karışması Simyor Nenni'den dolayı İtalyan basınını kızdırdı

Simyor Nenni ise demokrasiye olan inancını kaybetmediğini açıkladı: sosyalistlerin ve komünistlerin birleşmesini bekleyen bir hareketin yeni bir diktatörlük örneği olmadığı görüşünde ısrar etti. Aksine moraşi korunduğu sürece karşı devrim tehlikesi sözkonusu olacaktır diye yazdı vekil başkan.

Kristiyan demokratların gazetesi 'Popolo', Simyor Nenni'nin açıklamasını yaptığı günden sonra İngiliz İşçi Partisi'nin zaferinden pek memnuniyet duyamayacağını yazdı. Tarafsız gazete Momento ise, Laski'nin ve başkan Ferruccio Parri'nin İtalyanın politik sorunlarına katı demokratik metotlardan ziyade başka çözümler üretmesi gerektiği konusundaki uyarılarına dikkati çekti.

Simyor Parri, buzey bölgesinin ulusal kurtuluş komitesinin kongresinde Milano'daki gelecek saçımının demokrasi kurallarına göre yapılmasi gerektiği ve kendisinin tarafsızlığın ve şiddetin belirtisi bir saçimi geçersiz sayacağı ilk ilgi olacağını açıkladı.

Laski'nin ve Parri'nin ana temaya ilişkin görüşleri, kışın varolan ortamı stabil kılmak adına Amerikan askeri birliklerinin buraya yerleştirilmesi yolundaki bitmek bilmeyen propaganda müttefik makamları, özellikle de Birleşik Devletler elçisi Alexander C. Kirk tarafından yapılmakta.

Demokrasi yolunda önemli adımları kaydeden Italya, Birleşik Devletler'in, Büyük Britanya'nın ve Fransa'nın üst makamlarının sözcüleri tarafından olumlu karşılandı. İtalya da 10m kazanılmışların kaybedilmesine yol açılabilecek bir iç çalışma sözkonusu.

şekillerinin çok iyi denenmediği, hattâ onun monarşiden yana olduğu çünkü cumhuriyetlerin çok ender olarak birkaç yüzyıl varlık gösterdikleri şeklinde cevap veriyor. Sonra kibarca vedalaşıyoruz ve ben eve bira götürüyorum.

3.8.45

Potsdam Konferansı'nın *Almanya planı*. En önemlisi: Ekonomik (ve bununla politik) birliğin kurulmuş olması. Çaba gerekse de, Almanya'nın tamamen yere serilmiş kapitalist bir ülke olduğunu akılda tutmak gerekir. Eğer Hitler Almanyası'yla tek başına mücadele ederlerse, bir işçi hükümetini ancak Ruslar kurabilirler ama zaten böyle bir şeyden sosyalizmin oluşabilmesi çok zor. Kapitalist bir ülkeyi işçi sınıfı yüzünden korumak çok tehlikeli –Ruslar, kendi fabrikalarını, su dağıtım tertibatlarını, demiryollarını ve kolhozlarını, her şeyi yeniden yapacaklarını düşündükleri için öylece bırakmadılar. Topraklardan çekilmenin neye vardığıyla ilgili, bkz. "Tebeşir Dairesi" Ve Moabit* proleterlerini hâlâ tam olarak, sürüler halinde göremiyorum. Kuşkusuz, bizler, Hitler'le zafer kazanamamış olanlar, onunla birlikte yenildik.

10.9.45

Atom enerjisinin zamana uygun şekilde kendisini tanıtma yöntemi olan atom bombası, kesinlikle korkunç bir şekilde sıradan insanları vurdu. Japonya'daki zafer, sabırsızlanarak kocalarını ve oğullarını dönüşünü bekleyenlerin sevincini kursağında bırakmış görünüyor. Bu dehşetli ses, zafer çanlarını duyulmaz kıldı.

* Berlin endüstri bölgesi –*çn*

(Bir an için Laughton gayet naif olarak, bu yüzden bilimin –"Galilei"de– doğuşunun bütün sempatisini kaybedecek kadar gözden düşebileceğinden korkuyor. "Yanlış reklamın biçimi, yaşlı adam.")

20.9.45

Hâlâ zamanın büyük kısmında, Laughton'un Lazarett'teki dinleyicileri tarafından son derece alışılmamış derecede ilgi gören "Galilei" üzerine çalışıyoruz. Atom bombası gerçekten de, toplum ve bilim arasında bir yaşam-ölüm problemine yol açtı.

Bu arada Lorre ve Reyher ile film için bir "Macbeth" taklidi hazırlıyorum. Büyük Shakespear motifi, içgüdünün yanılabilirliği (iç sesin muğlaklığı) yenilenemez. Sıradan insanların, egemenlerin ahlak kurallarının karşısındaki savunmasızlığını, suç işleme güçlerindeki miktarın sınırlandırılmasını seçerek ayırıyorum.

25.9.45

Berlin'de "Üç Kuruşluk Opera"nın oynandığını duyuyoruz, tamamen dolu salonların önünde; sonra Rusların takibi üzerine durdurulduğunu[257] BBC (Londra) protesto sebebi olarak "Önce tıkınmak, sonra ahlak gelir" baladını alıntı yaptı. Ben şahsen oyunu sahnelemezdim. Devrimci bir hareketin yokluğunda "mesaj" kati bir anarşizm olur.

25.9.45

İngiltere'de işçi sınıfının zaferi, bende çok karışık duygular uyandırdı. Tory'lerin egemenliğine karşı kitlelerin protestosu, tahminen sosyal demokrat parti mekanizması yöneti-

minin şaşkın toleransına yol açacaktır. "Batı bloğu" sahte progresif hale geliyor.

2.10.45

Bir "Prometheus" kurguluyorum. Tanrılar bilgisiz ve kötü niyetliler, kurbanlara şantaj yapmak konusunda kurnazlar, ülkenin kaymağını yiyerek yaşıyorlar. Prometheus ateşi bulur ve suç işler şekilde tanrılara teslim eder. Tanrılar, ateşi insanlara veremesin diye onu yakalayıp bağlarlar. Prometheus uzun süre ateşle ilgili hiçbir şey duymaz, sonra ufukta kırmızı bir ateş dalgası görür. Tanrılar ateşi, insanları yağmalamak için kullanmışlardır. Tanrılar sadece koro olarak sahne alır.

5.10.45

Amerikanın en büyük haber ajanslarından biri olan AP, Feuchtwanger'a Nürnberg Süreci üzerine yazması için ısrar ediyor. Gazeteci olarak değil ama, düzinelerce yıldız gazetecileri var zaten, sadece haftada 4000 kelime. Reddediyor. "Böyle bir şeyi iyi yapamam," diyor. "O zaman siz de yapabileceğiniz kadar iyi yapın," diyorum. "Siz süreci hafife alıyorsunuz," diyor. "Yakın tarihte, ilk defa bir hükümet, suçlarından dolayı mahkeme önüne çıkıyor," diyorum. "Ciddi söylenmiş bir şey değil," diyor. "İşte bu yüzden gitmelisiniz," diyorum. "Bu hükümetin kendi halkına karşı işlediği suçun hatırlatılması için." "Çok sübjektifsiniz," diyor, "benim sebeplerimi de anlamaya çalışın." "Şans eseri, konuşacağınız, Alman antinazileri savunmanızı talep eden bir pozisyona geldiniz, romanınızı yazmaya devam etmeye hakkınız yok," diyorum. "Kötü konuşun, kekeleyin, ağzınız tıkansın ama savaş alanında gö-

rünün." "Bu korkaklık değil biliyorsunuz," diyor. "Biliyorum, daha kötüsü," diyorum. "Bu üşengeçlik." Haber verdiğim, 75 yaşındaki Heinrich Mann, kendisinin yarın yola çıkabileceğini söylüyor ona. Ama elbette kimse onu davet etmiyor.

5.8.45

Bir edebiyat eleştirmenin sınavı, anonim bir şiiri değerlendirmesindedir (Bentley). Bu sözün arkasındaki görüş, eserlerin kendileri için değerlendirilir olmalarıdır. Anonim şiirlerdeki, anonim olmalarından kaynaklanan zevke ne olacak peki? Elbette onları değerlendirmek son derece zor, hattâ keyif alınması kolay olduğunda bile. Bir şiirin "değeri"ne yazarın "sureti" de dahildir.

10.10.45

Teatral içgüdüsü tarafından harekete geçirilmiş haldeki Laughton, "Galilei"deki politik unsurları da durmaksızın belirtmeye çalışıyor. Yeni "Ludovico çizgisini", onun çalışması üzerine kurdum, son "Galilei" sahnelerindeki değişikleri de öyle (kitabın teslim edilmesi önce; kitabın, yazarın sosyal yargısında hiçbir şeyi değiştiremeyeceğinin talimatı sonra.) Laughton, karakterini kurtların önüne atmaya son derece hazır. Kafasında, kendini küçük görmenin boş bir gurura dönüştüğü bir çeşit lusifer var –suçunun büyüklüğünün gururu vs. Galilei'nin olumsuz özelliklerini bir açılıma getiren suçtan sonuca vararak, ahlaksızlığın olabildiğince gösterilmesinde üsteliyor. Geriye sadece boşa çalışan, kendini batırmak isteyen sahibi sayesinde savunulamaz durumda mükemmel bir beyin kalıyor. Bu fikri en açık haliyle, stüdyonun

önünde grev gözcülerinin hattını geçerken, onu derinden yaralayan olayda, "grev kırıcı" diye seslenildiğinde oluşturuyor –burada alkışlanacak bir şey görmemiş.

15.10.45

Fiat mundus, pereat justitia[258]! De Gaulle mahkemesi, suçlu Laval'i sadece adli hata sonucu verilen ölüm cezasıyla alt edebildi. Bu baştanbaşa hain sınıf, açıkça onlarınkini, sınıfa suç taşıyan kaplanı boğazlıyor. Laval, oyunun kurallarını kendisinin koyduğunu hatırlatarak onları incitiyor. "Yaratıcısının önünde" değil, yaratısının önünde duruyor. Sonunda "yaşasın banka cüzdanı!", yani "yaşasın Fransa!" diye bağırıyor.

28.10.45

Einstein, atom bombasının başka güçlere, özellikle de Rusya'ya verilmemesi isteğiyle ortaya çıkıyor. Bir bilgiyi kullanıyor: İşyerlerinin takibi için başka bir adamla ortaklığa girmek isteyen bir adam, hemen başlangıçta kapitalinin yarısını ona teslim etmemeli, çünkü aksi takdirde bir rekabet oluşabilir. Einstein'ın istediği "dünya yönetimi" standart petrol bilgisine göre düşünülmüş gibi görünüyor, girişimciler ve girişilmişlerle birlikte. –Muazzam bilim zekâsı, kötü bir kemancı ve daimi lise öğrencisinin kafasına, politika üzerine genelleştirme zayıflığıyla birlikte yerleştirilmiş.

Eğer yeni bir güç, silahlı kuvvetlerin tekeli olarak kullanılacaksa, araştırmacıların özgürlüğünün bir hayli kısıtlanabileceği, atom bombasının yapımına katılan diğer bilim adamlarının içine doğuyor (onların dış dünyayla ilgili notları belirsiz, dünyaya zarar vermek için bu notları anlamak gerekmi-

yor). Ülkelerinin dünya hâkimiyeti, yanlarında bir polis görmeleriyle başlıyor.

29.10.45

"Uranyum bombasının beklenen askeri avantajları açıkça uranyum santralininkilerden daha spekülatif... Böyle düşünceler, bu bölgede çalışmış pek çoklarının kafasında yer etmiştir..." (H.D. Smyth'in "Resmi raporu")

20.11.45

Ezra Pound[259] İtalya'da yakalandı ve hain olarak buraya getiriliyor. Biraz feodal bir onurla, *George, Kipling, d'Annunzio* ve *Pound* da buna ekleniyor. Yine de tarihsel figürler pazarlarda değil, daha çok pazarların kenarındaki tapınaklarda bulunuyorlar.

1.12.45

"Galileo" (Amerikanca metni) bitti (balatlara kadar.) Laughton metni, Helli, Eisler, Reichenbach, Hans Viertel, Salka Viertel, Steff, onun bir arkadaşı, genç fizikçi *Wirtele*[260], Feuchtwanger ve *Brush*'a[261] okuyor.

ÖNSÖZ[262]

Breiten sokağının değerli seyircileri
Bugün sizi eğrilerin ve ölçülerin dünyasına
Uzman bakışlarınızın örtüsünü kaldırmak için çağırıyoruz
Fiziğin doğum saatini.
Büyük Galileo Galilei'nin hayatını görüyorsunuz

Düşme kanunun*, Gratias dei ile
Bilimin, üst düzey yetkililerle mücadelesini
Yeni bir dönemin eşiğinde.
Görüyorsunuz bilimi, genç, harika ve gürbüz
Ve görüyorsunuz ilk günahını.
Yemek yemesi gerekir ve ona şiddet uygulanır
Ve böylece gelir yanlış yola
Ve dönüşür doğa şampiyonu
Toplum orospusuna
Henüz gerçek olan mal değil
Yine de çoğunun zaten ulaşamadığı
Bu özel olanı
Zorlaştırır hayatlarını kolaylaştırmak yerine.
Bu şekilde bilmek güncel
Yeni dönem özellikle hızlı geçer.
Umarız meraklı kulağınızı bize ödünç verirsiniz
Eğer bize değilse, öyleyse konumuza, ilk önce
Öğrenilmemiş ders yüzünden
Çıkıyor sahneye atom bombası şahsen.

2.12.45

Gece Ruth'u arıyorum ve hiç hoş olmayan şeyler duyuyorum[263]

10.12.45

Laughton ile birlikte yaptığımız, uğraşıda klasik olandı, yazar ve oyuncu. Belirli yerlerde oyunun düşüşünü gördü ve yoldan kürenemeyen et yığını gibi, kendisini yeniden inşa et-

* Tanrının Merhameti –çn

ti, değişiklik bulunana ve yapılana kadar. Bu inatçı ince hissediş (her zaman son derece dikkatli ortaya konulmuş) fiili durumlardan daha verimli olarak beliriyor, mesela Doppone'nin ve ilk sahnedeki öğrencilerin, Ludovico ile ya da ilk sahnedeki büyü gölgesiyle değiştirilmesi gibi. İlk sahnedeki değişiklikler, üçüncüdeki kesinti, küçük keşişle olan sahnede Galilei'nin kararsızlığı ve Galilei tartışması için –güneş lekesi sahnesinde Ludovico, Matti'nin avluda pozitif olarak sahneye çıkışı, son Galilei sahnesindeki büyük değişiklik– zorladı. Sıklıkla estetik sebeplerden yapılan değişiklikler, politik bir yoğunlaşmaya yol açtı ve Laughton her seferinde durumdan memnundu. Sıkça Laughton'un seyirciyi incitme korkusuyla (genellikle dini alanda), seyircinin yanlış düşünüşünü düzeltme isteği çatıştı –olağan bir şekilde sonuncu istek kazandı. Laughton'un oyunla ilk tanışması, bir kenara bıraktığımız çok yetersiz bir çeviriden oldu. Sonuçta ben cümle cümle İngilizceye çevirdim (Laughton tek kelime Almanca bilmiyor) ve o da harfiyen yazdı. Sonra, önerilerde bulundu ve olana kadar yani jest oturana kadar, hepsini oynadı.

Laughton oyunu, rejisine hemen olur diyen Orson Welles'e okudu. Orson Welles'in davranışı hoş ve sözleri zekice. En azından seyirciyi ürkütmeyecek. Ona şöyle dediğimde anlıyor: "Genelde New York'ta insan ne yapamıyorsa, Berlin'de de yapamıyor." (Oysa yapmalı.)

15.12.45[264]

Hayal kınklıklarından ders çıkarmak zor ve tehlikelidir. Başka insanları belirli prensipler ve özelliklerde muhafaza et-

mek isterken, onlara baskı yapıyoruz; bizde sahip oldukları ve onlara gayret sarf ettiren itibar, onlar ve bizim tarafımızdan veriliyor. (Kimi ıslah olmaz bir yalancı olur, çünkü onun yalan söylemesinin mümkün olmadığının düşünüldüğüne inanır, kimi de aynı sebepten dürüst olur.) Dürüstlüklerin karşılığının verildiği olayların sayısıyla birlikte dürüstlüğün arttığı düşünülürse, insanları, dürüstlüğün dürüst kıldığı söylenebilir. Kötü davranış kötüleştirir, iyisi iyileştirir. Hayal kırıklığına uğrayanın cezası, beklentilerinin silinmesidir. Öfke umursamazlığa dönüşür. İlişkiler daha düşük düzeylerde tekrar kurulur. Çöküş süreci kuşkusuz devam eder. Görevden alman general genellikle, onbaşı olarak, hataları olan generalden daha kötüdür. Hayal kırıklığına uğrayanlar da ayrıca doğrudan zararlar yüzünden mağdur olmuşlardır. Zaten hesap açmak için istekli olmaları elverişsiz olacaktır ve gelecekte insanları iyileştirmek için beklentileri azalsın diye kredi biriktireceklerdir.

17.12.45

Ajansının mekanizmasında *Laughton*, ışık veren biri. Oyunu askerlerin, milyonerlerin, ajansların, sanatseverlerin önünde yorulmak bilmeden okudu. Görünen o ki, bir kez bile bir reddediş ya da soğuk bir yargı hissetmedi. Şimdi prodüksiyon sorusu akla geliyor ve ajans şöyle diyor: Sonbahardan önce olmaz; yazın oyunun sekteye uğraması riskini vurgulayarak. (Zaman ayırmak anlamına gelse de finans sağlama aşamasında orada olmak istiyor.) Welles ilkbaharın politik olarak daha iyi olduğu konusunda bana hak veriyor (Bilim adamlarının devletle mücadelesine ilgi, atom bombası vs.),

ama bu durumda kendisi yapımcı olamayacağı için (bu kadar hızlı para ayarlayamaz) bunu, eğer ilkbaharda olursa, paralı insanların karşısında sorumluluk üstlenemeyeceği şeklinde

Ruth Berlau'nun çektiği fotoğrafta Brecht ve Charles Laughton, Laughton'un bahçesindeler.

ifade ediyor. Czinner'in tiyatrosu ve parası var ve ilkbahar riskini almaya hazır. Laughton "bu adamın bakışından nefret ediyor" ama "eğer gerekirse" ona katlanmaya hazır. Yaz kesintisi onun için yaz ayları boyunca para kazanamayacağı anlamına gelir, ama en azından sinemada değil. Benim de orada olmamı istiyor ama belki sonbaharda burada artık olmayacağım ama ajans diyor ki...

5.1.46

Hitler'in açıkça desteklediği İngiliz faşistler ("Lord Haw-

Haw"[265] ve sömürge bakanı Amery'nin oğlu) gururlu bir tavırla darağacına gidiyorlar. Onlar İngiliz burjuvazisinin "batı uygarlığı"na ihanet ettiğine inanıyorlar. Gerçekten de Churchill'in, işgalin üç yıl ertelenmesinden başka gösterecek hiçbir şeyi yok... Fransız burjuvazisinin itibarı aynı şekilde zavallı; Fransız ayaktakımı yerine, Prusya elitiyle ama en ucuz ve aciz bir şekilde yaşamayı tercih ettiğini kanıtladı... Velhasıl Avrupa burjuvazisi tek yeni yaratısını, faşizmi, birkaç 30.000 yıl daha var olmanın umudunda çabucak kaldırmalı. Nürnberg: Karşı devrim kendi çocuklarının başını yiyor. Ruslar, Avrupa burjuvazisinin ihmal ettiği şeyleri yapıyorlar, tarım reformu gerçekleştiriyorlar. Ve büyük mesele: Ruslar yok edilmiş değiller. Ve şimdiye kadar olduğundan daha az yok edilebilir durumdalar. Böylece hayal kırıklığı epeyce büyük.

20.2.47

Bir Berlin haftalık gazetesinde, 5.1.47 tarihli "Sonntag", Becher bir başyazı yazıyor, "Ölüm ve Yeniden Dirilme" Şöyle başlıyor: "Luther 31 Ekim 1517'de." Sonra, "Göreve getirilen bu kişilerin yeni oluşan Almanya'nın, dirilme isteğinin taşıyıcıları olması –bizlerin ve bizim gibilerin sesini çıkarmaması düşünülemez." Ve, "Yirminci yüzyılın ilk yarısı biterken Almanya'nın trajedisi sonsuza dek sona erdirilmeli." Ve, "İki binli yılların aydınlığında, yüz yılın dönüm noktasının izinde, yapıtlarımızı ve elde ettiklerimizi değerlendirecek olan gelecek nesilleri hatırlamalıyız." Ve, "30 yıllık bir acı ve ölüm dönemi, I. Dünya Savaşı'nda Alman gençlerinin ölmesi, II. Dünya Savaşı'ndaki milyonlarca kurban sadece, eğer bu ifade edilemez acıya, bu adsız ölüme biz bir anlam verebilirsek,

bir anlam bulacaktır: Halk ve devlet tarafından yapılması gerekenlerin düzenlenmesinde, özgür Almanya'nın yaratılmasında. Böylece çanlar yeniden dirilişi duyuracaktır. Böylece biz şu şarkıyı söyleyeceğiz: 'Şimdi herkes tanrıya şükretsin...'"

Fareli köyün kavalcısının en azından kaval çalmayı biliyor olması gerekir.

20.3.47

"Tarih Hatalı Olay"ı bitiriyorum. Shelley'nin "The Masque of Anarchy"sinin bir çeşit yorumu.

RUHR BÖLGESİ MADEN İŞÇİLERİ İŞİNDA
Halsiz ve üzüntü

Önderler bu kez de hasat çokluğundan rahatsız

Ulusal Tarım Derneği Başkanı Albert S. Goss, Wilshire Ticaret Odası üyelerine Chapman Park Hotel'de verilen bir akşam yemeğinde, Amerika Birleşik Devletl'nin şu an karşı karşıya bulunduğu en önemli problemlerden birinin üretim fazlası tarım ürünlerinin değerlendirilmesi olduğu açıklamasında bulundu.

1939 yılından bu yana bu ülkede tüketim yalnızca %15 oranında artmışken, gıda maddesi üretimi %35 oranında artmıştır, dedi Goss. Çiftçilerin ve halkın ekonomisine zarar vermeden bu fazlalığı azaltmak zorundayız, diye de ekledi.

Üç plan önerisi

Problemin çözümü için dört plan hazırlanmakta, dedi Goss. Washington'daki temsilcilikler üç plan önerisinde bulunsa da Goss, bu planları çok makul bulmamakta. Üretimin, fiyatların ve dağılımın belirlenmesindeki yöntemlerin ne denli yapay olduğunu görmektesiniz.

Arz ve talep kuralı hâlâ işlemektedir, diye açıkladı Goss. "Bu kuralı uygulamasak 1920 yılında çiftçiler nasıl iflas ettiyse öyle bir çöküş beklemektedir bizi."

Çiftçiler Birliği'nin desteklediği dördüncü plan, geçen mayıs ayında tüm dünyada hangi gıda maddelerinin üretileceğine ilişkin hükümler tayin etmek üzere ilk toplantılarını yapan uluslararası çiftçilerin bir organizasyonu. Bu hükümler doğrultusunda dünya çapında bir organizasyon çizilen sınırlarda kalabilmek için, en yüksek ve en düşük fiyatları sağlayacak, serbest piyasada alım satım yapacaktır.

Postalamak mümkün

Düşük fiyatlara alınan üretim fazlası ürünler, teneke kutularda ya da başka şekillerde konserve edilecek ya da açlık çeken ülkelerin halklarına kredi karşılığı dağıtılacak. Böylece değiş tokuş edilecebilecek mallar hemen ya da daha sonra teslim edilerek ticarik edilebilecektir. Böylece geçen yıl yaşandığı gibi, üretim fazlası mallar imha edilmeyecektir, dedi Goss.

Çiftçilerin dünyadaki alım gücünün %80'ini oluşturduğunu unutmayınız, diye ekledi Goss. Bu sektörün gelişmesini istiyorsak bu alım gücünü ayakta tutmalıyız.

ROMANYA'DA KIZIL HAÇI BEKLİYORLAR
Yoksullar için yiyecek, umutsuzluğa kapılanlar için destek

Los Angeles Times/Sports'tan bir gazete kupürü.

World Report'tan bir gazete kupürü. *A Weekly Newsmagazin of World Affaires*, Washington, 29 Ağustos 1946.

24.3.47

Shdanow'un[266] "Bazı Sovyet edebiyat dergilerinin yanılgıları" yazısını okuyorum. Böyle bir şey entelektüeller tarafından, eğer çalışma için karar vermişlerse, vicdan ısırıkları için pomat olarak kullanılır. Proletarya diktatörlüğü altında, edebiyat yatıştırma işlevini kaybediyor; üretim güçlerinin burjuvazi sayesinde anarşist şekilde genişletilmesinde olduğu gibi artık gerilla tarzı çalışamaz. Eğitim tekelinin şiddet yoluyla dağıtılmasında bir çeşit vakum oluşur; belirli bir dönem için edebiyat (meslek olarak sürdürüldüğü sürece) eğitimsiz kitlelerin eğitim açlığına karşı durur. Bir yandan üretim güçlerinin muhalefeti ve burjuva döneminin üretim tarzının muhalefeti tarafından üstlenilen en ilerlemiş edebiyat metotlarının ahlakı, polis sansürü ve serbest piyasanın keyfi sansürü yüzünden, rüşvetle bozulmuştur, ancak diğer yandan bu metotlar gelişimin tek sonucunu meydana getirirler ve kolayca vazgeçilemezler. Sovyetler Birliği, burjuva devrimini hemen

proletarya devrimine dönüştürerek, var olan ilerici yazarları, bazılarında boyun ya da en azından bacak kırığına yol açan bir sıçramaya zorladı. Bir Kerenski Rusyası'nda[267], bir Ehrenburg, edebi bir dünya figürü olabilirdi. Mayakowski için özgürlük olan, çok sayıda yazar için katı bir zorunluluk haliydi. Acısını Mayakowski'den çıkardılar.

24.3.47

Lorre için film taslağı "Palto"yu (Gogol'ün) bitiriyorum. Hollywood'da bunun için umut yok, İsviçre'yi düşünüyorum. "İki Oğul"u Berlin'de Dudow'a yolladım. –Son haftalarda gördüğüm iki filmden gerçekten etkilendim: "Sturm über Asien" ve Chaplin'in "Monsieur Verdoux"su; sonuncusun adı da "The Provider" olmalı.

26.3.47

Savaş özlemi. Burjuva gençlerin komünizmi genelde, büyük burjuva savaşlarında çok büyük halk ordularında ortaya çıkan sahte komünizmdir. Ulusal ölçekteki büyük görev, devasa kolektif, ekonomik güvence, istifade etmelerin kamusal itirafı, bedensel çalışma, mekanizma ile iletişim, hijyen vs. –Almanların durumunda, nasyonal sosyalizmin saptırılmış halde hareketa sürüklediği sosyalist unsurların ciddi olarak hissedilmesi dikkate değerdir. Başka hiçbir şey kitlelerdeki başarısını açıklayamaz.

27.3.47

Malraux'nun "Umut"unu gördüm, şahane diyalektik unsurların kullanıldığı, hattâ estetik olarak da harika olan ve "Hollywood tekniğinin ilerlemesi" konusuna iyi bir katkı ola-

rak izlenebilecek bir İspanyol filmi. Savaş uçağında uçarken, aşağıda kendi tarlalarını tanımayan çiftçi muazzam! –Eisenstein'ın "Meksika'da Fırtına" filmini gördüm, burada, Eisenstein olmadan, devasa bir malzemeden derlenmiş. Bu adamın nasıl bir gözü var!

29.3.47

İsviçre'ye yolculuk edebilmek için çıkış ve tekrar giriş izni aldım.

30.3.47

Doğalcılık ve gerçekçilik arasındaki fark hâlâ açıklanmış değil.

Doğalcılık	*Gerçekçilik*
Toplum, bir parça doğa olarak görülür.	Toplum, tarihi olarak ele alınır.
Toplumun kesimleri (aile, okul, askeri birlikler vs.), kendi içlerinde küçük dünyalardır.	Küçük dünyalar büyük mücadelelerin bir bölümüdür.
Çevre	Sistem
Bireylerin tepkisi	Toplumsal nedensellik
Ortam	Sosyal gerginlikler
Dert ortaklığı	Eleştiri
Olaylar kendilerine dair konuşmalılar.	Onların anlaşılırlıkları için yardım edilir.
Ayrıntı, sosyal ilerlemenin özelliği olarak önerilir.	Bütünün karşısına yerleştirilerek öğretilir.

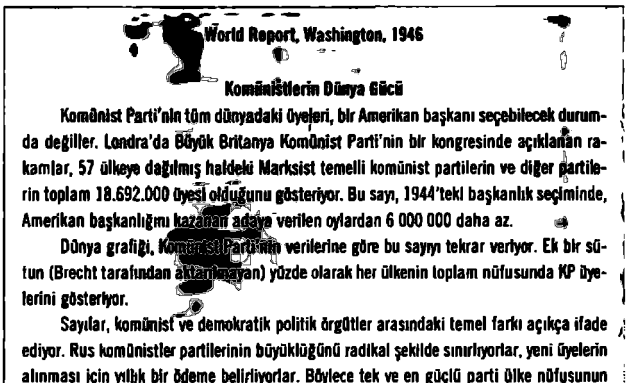
Taklitler	Tarzlaştırmalar
Başkası olarak izleyici	İzleyici olarak başkası
Toplumdan birlik olarak sõz edilir.	Birlik dağıtılır.
Gizlilik	Açığa vurma
İnsan ve dünya, ferdi olanın görüşünden	Pek çoklarının görüşünden

Doğalcılık, gerçekçiliğin bir yedeğidir.

3.4.47

Burjuvazinin kültürel emperyalizminin yol açtığı iyi yaşam standardı ile kandırıldığı için Amerikalı işçinin Marksizm'i kabul etmediği –bu nedenle başka sınıflara yönelinmesi gerektiğine dair eski tezi savunan bir yazarı ziyaret ettik. "Biz onu filmlerimiz, gazetelerimiz, radyo operalarımız vs. aracılığıyla şimdiki haline getirdik." Beni bu tirattaki "biz" ilgilendiriyordu; bunu önce başyazı olarak adlandırdı, sonra bununla kendi suç ortaklığını da belgelemek istediğini söyledi. Benim izlenimim, "ulus" olarak bilinen ortaya çıkışla ilgili olduğuydu. "İşçilerimizin borsada spekülasyon yaptığım, at yarışlarında bahis oynadığını ve alkollü içki stokunun bu ülkede ne kadar yüksek olduğunu biliyor musunuz? New York'ta bir düğmeci tanırdım, 1917'de düğme yapardı ve sonra, 1929'da intihar girişiminde bulundu; çünkü borsada bir milyon kaybetmişti!" Derhal Yahudi olmayanların antisemitizmine karşı, Yahudilerin semitizmiyle mücadele etmek istiyor. Kendi kültürel özelliklerini öğrenmeli ve belirtmeliler vs. "Alman proletaryası Avrupa'nın en iyi örgütlenmiş prole-

taryası ve Marksist olarak politize edilmiş, antisemitizm kurban seçildi ve sonra Hitler takip etti." Anlaşmazlığın rolünü, parlamentarizm sorununun ve işsizlik sorunu içindeki yenik düşmenin vs. dışında konuştuğumuzda, Alman işçisini romantikleştirmiş oluyoruz.

World Report, Washington, 1946

Komünistlerin Dünya Gücü

Komünist Parti'nin tüm dünyadaki üyeleri, bir Amerikan başkanı seçebilecek durumda değiller. Londra'da Büyük Britanya Komünist Parti'nin bir kongresinde açıklanan rakamlar, 57 ülkeye dağılmış haldeki Marksist temelli komünist partilerin ve diğer partilerin toplam 18.692.000 üyesi olduğunu gösteriyor. Bu sayı, 1944'teki başkanlık seçiminde, Amerikan başkanlığını kazanan adaya verilen oylardan 6 000 000 daha az.

Dünya grafiği, komünist partinin verilerine göre bu sayıyı tekrar veriyor. Ek bir sütun (Brecht tarafından aktarılmayan) yüzde olarak her ülkenin toplam nüfusunda KP üyelerini gösteriyor.

Sayılar, komünist ve demokratik politik örgütler arasındaki temel farkı açıkça ifade ediyor. Rus komünistler partilerinin büyüklüğünü radikal şekilde sınırlıyorlar, yeni üyelerin alınması için yılbk bir ödeme belirliyorlar. Böylece tek ve en güçlü parti ülke nüfusunun %3'ünü oluşturuyor.

Benzer bir örgütlenmede %7 ile Çekoslovakya'daki komünistler, ülke yönetimi için gerekli yüzdeden çok daha fazlasını sergiliyorlar. Partinin, Rusya'dakiyle aynı ya da ondan daha fazla orandaki gücü bir düzine başka ülkede ve sonuçta Fransa ve İtalya'da mevcut. Genel olarak, bu güç en fazla Rusya'nın komşularında var; İngiltere'de % 1'e ve ABD'de %1'in yirmide birine düşüyor.

15.9.47

"Almanca Stanislawski Kitabı"nı (Ottofritz Gaillard, Valentin) okuyorum. Şimdi bir Weimarer oyunculuk okulunda uyguluyorlar. Elbette rölatif bir değer hayal edilebilir; burada Birleşik Devletler'de de Stanislawski'cilik ticari tiyatroya karşı bir protesto anlamına geliyor, bir avuç ciddi oyuncu yeni bir tapınak kuruyorlar, üstelik pazar yerinde. Dikkate değer olan, Almanların çar döneminin progresif Rus burjuvazisinin sistemini, nasıl böyle tamamen dokunulmamış koruyabildikleri. Çalışmalar arasında (sahnelenen durumlar) şimdiye ka-

dar sınıf mücadelesine dair herhangi bir örnek bulamadım. (Gelin tuvalet aynasının önünde süslenir, o sırada bir mektup gelir...) Gerçekçilik tuhaftır. Çok detaylı çalışılmış bir kült, "gerçeklikle" işlenmiş. Asıl olarak, Loyola tarzı[268] tiplerin alıştırmaları sayesinde, kendi kendine telkini amaçlayarak şekillendirilmiş ve dış dünyanın etkilerinden korunan öznel duyumsamaların gerçekliği ile ilgileniyor. Hiçbir yerde gözlemler önerilmemiş, yani iç gözlemler. Dış dünya sonuç olarak bir duygulanımın iletilmesine yansır. İçgüdüler, psikolojik zorunlu tepkiler vs. asla sorgulanmıyor. Sürekli yaratılış belgeleriyle ilgileniliyor, oyuncu kendisinden yaratıyor. Her şey fazlasıyla Machizm'i[269] hatırlatır şekilde. Diyalektik yok. (Diyalektik tanımı: Felsefeci Hegel tarafından sistem seviyesine çıkarılan diyalektiğin kavramsal adı (sanat, söz ve karşıt söz sayesinde gerçeği keşfetmek için) "tez"lerin arasında duruyor.)

30.10.47

Öğleden önce Washington'da Un-American Activities Committee'si önünde. İki Hollywood yazarının (Lester Cole ve Ring Lamdner Jr.) komünist parti üyesi olup olmadıkları sorusunu, sadece sorunun meşru olmadığını söyleyerek cevaplandırmasından sonra, 19 kişinin avukatları olan, bir şekilde onlara müdahale edilmesine izin verilmeyen avukatların, Bob Kenny ve Bartley C. Crum, eşliğinde tanık kürsüsüne çağrıldım. Yaklaşık 80 basın mensubu, iki radyo istasyonu, sinemacılar, fotoğrafçılar ve seyirciler arasında bizi dostane bir yaklaşımla izleyen Broadway'in tiyatrocuları. 18 kişi ve avukatların oluruyla, bir yabancı olarak ve gerçeğe bağlı kalarak soruyu "hayır" diyerek cevaplıyorum. Davacı *Stripling*[270] "Önlem" adlı oyunumdan çok fazla alıntı yapıyor ve bana öyküyü açıklatıyor. Japonya modeline atıfta bulunuyorum, içerik olarak bir düşünceye bağlılığı veriyorum, düzeltmeyle birlikte, disipliner şekilde adam öldürmeyle ilgili olduğu yorumunu reddediyorum; metin, kendini yok etmeyle ilgili. Oyunlarımın temelinin Marksist olduğunu kabul ediyorum ve oyunların, özellikle tarihsel içerikli olanların, başka şekilde zekice yazılamayacaklarını beyan ediyorum. Sorgu haddinden fazla nazik ve suçlamasız sona eriyor. Hollywood'la neredeyse hiçbir ilişkim olmaması, Amerikan politikasına hiç müdahale etmemiş olmam ve benden önce tanık kürsüsüne çıkanların, kongredekilerin cevabına engel olmaları işime yaradı. –18'i de benim savunmamdan çok memnun, avukatlar da. Oraya gelmiş olan Losey ve Hambleton ile birlikte Washington'ı derhal terk ediyorum. –Akşam Helli ve Budzislawski ile radyodan sorgumun bölümlerini dinliyorum.

Ruht Berlau'nun çektiği fotoğrafta Brecht ve oğlu Stefan görülmekte.
El yazısıyla şu not düşülmüş: 'N.Y. 124 East 57 Street' (Ruth Berlau'nun adresi, Brecht'in New York'taki evi.)

Komünist Gerhardt Eisler'in bir tanıdığı olan Almanya doğumlu yazar Bertolt Brecht'in purosundan çıkan duman etrafı sarmış. Komiteyi aksanıyla şaşırtan Brecht, partiye üye olmadığını ifade ettikten sonra serbest bırakıldı.

Fotoğrafta Brecth'in ve ailesinin beş yıl boyunca oturduğu Santa Monica'daki ev görülmekte. El yazısıyla şu not düşülmüş: 'Ekim 1947. Bavulları topladık. F.: R.B. (Fotoğraf: Ruth Berlau)

31.10.47

Sabah Laughton ile buluşuyorum, çoktan Galilei sakalı bırakmaya başlamış ve Galilei'yi oynamak için özel bir cesarete ihtiyacı olmadığı için sevinçli, onun dediği gibi: Benimle ilgili gazete manşetleri yok. –Öğleden sonra Paris'e uçuyorum.

1.11.47

Uçuş sakin. Le Bourget havaalanında Ella Winter ve Donald Ogden Stewart[271] ile karşılaşıyorum. Komşu otellere yerleşiyoruz. Pazartesi gecesi beklenen Anna Seghers'i beklemeye karar veriyorum.

Paris berbat, fakirleşmiş, sadece bir karaborsa pazarı var. Stewart'lar tarafından müthiş bir yemeye davet edildim. Picasso ile konuşmak isteyen "New Masses"in redaktörü Joe Forster ile karşılaşıyorum.

3.11.47

Pazartesi. Akşam Barraults Tiyatrosu'nda André Gide'den Kafka'nın "Dava"sı. Parlak bir gösteri, pek çok trik, şaşkınlığın gösterilmesindense sadece şaşkın gösterim; korkuyu seyirciye taşıma denemesi. De Gaulle ante portas.[272]

4.11.47

Anna Seghers, beyaz saçlı ama güzel yüzü zinde. Berlin'de süpürge saplarının eksik olduğu bir cadı bayramı. Paris'te okuyan çocuklarını ziyaret ediyor ve dinlenmek de istiyor. Meksika pasaportunu kaybetmemek için Rus kesiminde kalmıyor, bu yüzden iş olmadan elde edilmesi imkânsız olan ayrıcalıklara da sahip değil. Kitaplarının Ruslara ait olmayan

bölgelerde de okunmuş olmasını istiyor. Entrikalardan, şüphelenmelerden, casusluklardan endişeli görünüyor.

Bana on iki yıl önce söz verdiği 100 öyküyü tamamlaması için onu cesaretlendiriyorum.

5.11.47

Çarşamba. Sabah Zürih'e doğru yola çıkıyorum. Akşam Cas ile buluşuyorum.

İsviçre[273]

16.12.47 – [20.10.48]

16.12.47

Weigel ve Cas ile Berlin için, "Cesaret"in ön çalışmasını yapmak istiyorum ve bunu Curjel'in bulunduğu Chur'da[274] yapabilmek için 30.11 ve 12.12 tarihleri arasında "Antigone" çalışmasını bitirdim, ancak Weigel için ikinci bir role ihtiyacım var. Cas'ın tavsiyesi üzerine, çok karanlık sayıldığı için az ya da hiç oynanmamış Hölderlin çevirisini kullanıyorum. Yazıda Suabiya şivesini ve lisedeki Latin konstrüksiyonlarını buluyorum ve kendimi evde hissediyorum. Ayrıca Hegelci olan da etrafta. Beni iş yapmaya iten tahminen Alman dili alanına geri dönüş. Dramaturgsal olanı ilgilendiren, akarak kendisini yazgıdan ayırıyor. Tanrılardan geriye bölgesel halk azizi, sevinç tanrısı (bakûs) kalıyor. Sahnelerin çalışmaları gittikçe ilerlerken, ideolojik sistemden son derece gerçekçi bir halk söylencesi ortaya çıkıyor.

19.12.47

Akşam Sinolog Treichlinger, Kung'un şiir kitabından kendi çevirilerini gösteriyor[275] Ben ilk defa asıl metni görüyorum. Şarkılar, şans eseri kurtuldukları bir kitap yakma olayına maruz kalmışlar ve ülkedeki havayı anlayabilmek için şarkıları tekrar halkın ağzından toplamak üzere yeni yönetimin bir memur gönderme geleneği onları korumuş. Kitabın başlığı yaklaşık "rüzgâr ülkede nasıl eser" gibi bir şey. Anlaşılan bazı edebiyatçılar polis arşivinde bir hazine bulmuşlar ve onu değerlendirmişler.

20.12.47

Kötü bir tiyatro izleyicisi: Onu etkileyen şey üzerinde çok

fazla ya da çok kesin düşüncesi olan izleyici. Evet, diyerek tepki vermek istediği şey üzerine çok az ve belirsiz şeyler bilen izleyici. Seyirci kitlesinin onu olumlu ya da olumsuz etkilemesine izin vermeyen izleyici. Hem malzeme hem de yapıyla ilgilenmeyen izleyici.

Barbara, Galileo'nun bazı açılardan önemli olan ilk tiyatro temsilini izledi; böylece bu onun için bir standart oluşturuyor. Çok iyi bir Gorki oyunundan hayal kırıklığına uğramış halde dönüyor; oyun ona abartılı, gerçekdışı, her şeyiyle çok hantal, yavaş ve lezzetsiz geliyor. Aslında bir yapımın gerçek etkisi, bugün benimkinin gerçek etkisinin de olduğu gibi, mümkün olduğunca tiyatronun altını üstüne getirmek ve yıkmak gibi görünüyor.

Brecht, Caspar Neher ile Feldmeilen'de. (Fotoğraf: Ruth Berlau)

22.12.47

New York basını, basına asla uygun olmadığı için Galilei'nin üzerine düşündüğü uygunsuz istekten ters bir şekilde yakınıyor. Burjuvazi, onunla uğraşan oyunların talep ettiği

bu genel, uzmanlaşmamış düşünüşe kesinlikle hazır değil. Düşünüş hiçbir yere varmıyor; daha kötü şekilde yaratılan ulusların varoluşçularının, verilmesi gereken kararlar üzerine bu saçma konuşmaları ne işe yarar –bu, inkar edilemez şekilde, fiyasko olan faşizmden başka ne olabilir. Kısaca düşünmek zor ve bu sebeple de eğlenceli değil.

1933 yılında Hitler tehditlerini açık açık savurmaya başladığında New York'ta yaşamayı seçen Orlo Berlinli ressam George Grosz, Fifth Avenue'ye giden kaldırımda bir sandalyenin üzerine oturmuş. New York'ta ilham ve huzur bulan sanatçıların dünyasını sembolize etmekte. Ne olup bittiğinin farkında olmayan yayalar ise cendek insanların bu kentin bugün dünyanın sanat merkezi olduğunun farkında olmadığını göstermekte

Gazete kupürünün tamamı Life dergisinden alınmış ve 20 ve 22 Aralık 1947 tarihleri not düşülmüş.

23.12.47

Galilei'de ahlak elbette hiçbir şekilde kati değil. Onunkine hizmet eden toplumsal burjuva hareketi yükselir şekilde gösterilirse, o da rahatlıkla sözünden dönebilir ve bununla gerçekten akıllıca bir şeyler sağlayabilir. (Bkz. "Jasager" ve "Neinsager"!)

Antigone çalışmasında törensel bir yıkım, devletin yeterince güçlü olmadığı bir meseleden türetiliyor. Bu, kötü silahlanma ya da çok küçük bir araç filosu yüzünden beslemenin tıkanması ya da stratejik bir hata olabilir; savaşın çıkar yol olması için, ayrıca kötü ekonomi yönetimi olduğu söylenebilir; ama bu da zayıflık anlamına gelir.

24.12.47

Almanya'dan duyulan bunca şeyden sonra, nasyonal sosyalizm, kötü olduğundan yola çıkılarak ele alınırken, gerçek eleştirisi göz ardı ediliyor. Başarısızlığın yok edici etkisine güveniliyor; bu başarısızlık ne kadar eskiye dayanırsa, gittikçe artan, sonunda bu artış sayesinde kötü duruma yol açmak için yeterli görülebilen yeni önlemler, denemeler, açıklamalar üreten şu anki kötü durum da o kadar çok bağımsız hale gelir. Mussolini'nin öldürülmesinden bir yıl sonra İtalya'da "O rezili bize geri verin!" şeklinde ortaya çıkan ilanlar böyle ruh halleri için karakteristiktir. Nasyonal sosyalizm, küçük burjuva sosyalizmi olarak, derinden destekleyenler için egemen sınıflardan birinin telafi edilmesini sağlayan ya da sağlamaya söz veren, sakat bırakılmış, nörastenik, saptırılmış bir halk hareketi olarak değerlendirilmeli. Sahte sosyalizm yöntemleri, gerçek tanımla karşılaştırılmalı, demokrasiyle değil. Savaşın ulusallaştırılmasına karşı eleştiri, ulusallaştırmaya karşı değil, aksine onun amacına, onu saptıran savaşa yönelmeli. Gençlik, genel hedefle, ekonomik serbestliğin çöküşüyle vs. savaşta olduğu gibi, fanteziye varan sosyalist özellikler sayesinde proletaryanın içine kadar, firmalarda esir alınmış görünüyor.

25.12.47

Hölderlin'in Antigone dili, bu sefer ona verebildiğim kadar derin bir inceleme kazandı. Şaşırtıcı bir radikalliği var.

"Gübrelerin üzerinde kuşların keyifli ziyafetini görmek hoş" ya da,

"Böyle sana yakışıyor ve şimdi iyi biri olarak doğup doğmadığını ispat edeceksin..." vs.

Sonra Suabiya toplumsal jesti:

"Ve durum / yok olmalı hiç gibi"
"Yani ben haince yakalanmam."
"Cinsel ilişkiye atlarla girer"
"Gelir yüksek kentli, güzel olanın onunla
ve yüzsüzlükle olduğu yerde hiç olur kentsiz."

Köprü olacak dizeleri, altı ayaklı dizeler olarak yazdım, özellikle de ek olarak Manifesto'da kullanabileceğim bir şeyler öğrenip öğrenmediğimi kontrol etmek için. Gerçekten de daha kolay geliyor, her şeyden önce daha çabuk ilerliyor.

25.12.47

Noel akşamı Cas, *Erika*[176] ile birlikte buradayız. "Antigone" üzerine çalışıyoruz. Önce radyoyu açtık ama bulduğumuz tek Alman radyosu kayıp askerlerin bitmeyen listelerini veriyordu ve genç *Neher*[177] SSCB'de kayıp.

26.12.47

Lukács'ın "Schiller ve Goethe arasındaki yazışmalar"ını

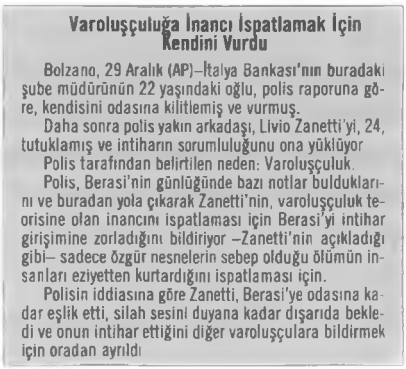
okuyorum. Alman klasiklerinin Fransız devrimini nasıl işlediklerini analiz ediyor.

Bir kez daha kendimizinkine sahip olarak değil, sonuçta işlemek için Rusçalarını alacağız diye düşünüyorum ürpererek.

1.1.48

Alman burjuvazisini Nazilerden arındırmak, vatandaşlıktan mahrum edilmek anlamına geliyor. Başka yolu yok, sadece bu yol ya da öbür çıkış. Bir kere güvercin kanı tatmış porsuk zağar bile sopayla köpek bisküvisine dönebiliyorsa, ne temel var olma koşulları ne de özel koşullar bu sınıfın, bu barbar yoldan kurtulmasına izin vermiyor demektir. Sadece kötü alışkanlıklar değil, sınıfın bütün erdemi Nazi biçimini aldı; düşünmediği yerde ve düşündüğü yerde, namuslu olduğu yerde ve namussuz olduğu yerde, idealist olduğu yerde ve vurguncu olduğu yerde, vatandaş her zaman bir Nazi. Nazi olmayı bırakırsa artık bir vatandaş olamaz; ancak vatandaş olmazsa, artık bir Nazi değildir.

1.1.48

Varoluşçuluğa İnancı İspatlamak İçin Kendini Vurdu

Bolzano, 29 Aralık (AP)–İtalya Bankası'nın buradaki şube müdürünün 22 yaşındaki oğlu, polis raporuna göre, kendisini odasına kilitlemiş ve vurmuş.

Daha sonra polis yakın arkadaşı, Livio Zanetti'yi, 24, tutuklamış ve intiharın sorumluluğunu ona yüklüyor.

Polis tarafından belirtilen neden: Varoluşçuluk.

Polis, Berasi'nin günlüğünde bazı notlar bulduklarını ve buradan yola çıkarak Zanetti'nin, varoluşçuluk teorisine olan inancını ispatlaması için Berasi'yi intihar girişimine zorladığını bildiriyor –Zanetti'nin açıkladığı gibi– sadece özgür nesnelerin sebep olduğu ölümün insanları eziyetten kurtardığını ispatlaması için.

Polisin iddiasına göre Zanetti, Berasi'ye odasına kadar eşlik etti, silah sesini duyana kadar dışarıda bekledi ve onun intihar ettiğini diğer varoluşçulara bildirmek için oradan ayrıldı

Bu tam olarak, varoluşçuluğun gösterdiği çıkış yolu. İnsan ancak, "sadece özgür nesnelerin sebep olduğu ölüm, insanları eziyetten kurtarır" cümlesini biraz daha farklı bitirebilir, "sadece özgür nesnelerin sebep olduğu, ölüm insanları eziyet eden olmaktan kurtarır"

2.1.48

Goethe ve Schiller arasındaki yazışmaları okuyorum. Topluma karşı nasıl "yüce gönüllü" bir komplo; burjuvazi kendi edebiyatına, vatandaşlık kitabına olduğu gibi, zorla sahip oluyor. Klikler arasında bir klik ve komplo kamusal. Ayrıca nasıl bir uyum denemesi! Her ikisi yeteneklerini nasıl toplumsal olarak da gösteriyorlar!

3.1.48

Schiller, diyalektiği (çelişkili bağlantı) şaşırtıcı bir açıklıkla, söylence ile tiyatro arasındaki ilişkide görüyor. Benim epik tiyatroya dair kanıtlarım, genellikle yanlış anlaşılıyor, çünkü eleştirel şekilde muhalif karakterdeler ve benim dönemimin, yapay ve diyalektik olmayan şekilde kullanılan tiyatroyla ilgili öğelerine tamamen karşı yönelimdeler. Aslında epik unsur, dramatik şiir tarzına tekrar getirilmeli. Hesaplamanın özgürlüğü, olayları taşıyan akıntıda kurulmalı.

4.1.48

Cas ve ben, sahne dekoru kurulurken birinci sıranın ideolojik etkisi üzerinde hemfikiriz. Barbar tanrısal sütunları, oyuncuların sonradan, oynamak üzere ayrılacakları eski şiirin barbar

mevkisini tarif etmek için (putsuzlaştırılmış metin) arkada at başı iskeletleriyle oyuncuların bankları arasına mı yerleştirmeliyiz? Oyunu sütunların arasında düzenlemeye karar verdik, halihazırda sınıf mücadelesinin putlaştırılmış devletine sahibiz!

4.1.48

Beni, "Almanca Stanislawski Kitabı"nda özellikle iğrendiren şey, sanatsal ahlak açısından bile yapılandırılması mümkün olmayan sıkıcı, ahlaki bir vurguyu içermesi. Şarlatanların gerçek bir sanat ahlakına sahip olması mümkün değildir çünkü. Bununla birlikte oyuncu, sadece insan doğasını sergileyerek, ahlak gereği yalan söylemediği bir ahlaki yönetmeliğe bağlı oluyor. Stanislawski'de oyuncu, mümkün olan her şeyi "söz"e ya da "eser"e borçlu; gerçekte oyuncu her şeyi seyirciye ve aynı şey oyuncunun birebir kendisini de ilgilendirdiğinden kendisine borçlu. Estetik keyif, eğlenceden o kadar fazla ayrılmamalı; bu şekilde de materyalist bir toplumda yeterince iyi bir konum elde eder. Ve eğer oyuncu çok uslu olursa, o zaman antisosyal unsurlarda bulunan birikmiş karanlık şeyleri nasıl canlılığa (henüz sosyalize edilmemiş yaşam gücüne) yükseltir?

5.1.48

"Antigone"de şiddet, yetersizlikten yola çıkılarak tarif ediliyor. Argos'a karşı savaş Thebes'deki kötü yönetimden kaynaklanıyor. Yoksun bırakılanlar yağmaya gönderiliyor. Ortaklık gücü artırıyor. Şiddet eylemi, gücü bir arada tutmak yerine, ortaklığı bölüyor; aşırı bastırılmış insanî temel patlıyor. Ve bütün her şeyi birbirinden farklı yerlere savuruyor ve yok ediyor.

5.1.48

Nürnberg sürecinin bir davasını İngilizce okuyorum. Yine, akıllıca ve ahlaki değerlendirmede inat eden çerçeve sayesinde, böyle bir gerçek öbeğine ne kadar çok takılı kalıyorum. Saçmalık o kadar fazla kişiyi meşgul ediyor ki; ahlaksız olanla bir araya getirilen kişisel sorumluluklardaki ahlak, zorunluluktan bu kadar fazladır. Direniş ümitsizdi (ve böyle bir şey için büyüktü.) Sıradaki mesele buydu. Hareketin içindeki belirli bir insan kitleydi ama güçle ilgili olan herkes için bir fark yaratıyordu.

6.1.48

Diğer taraftaki[278] gazeteleri karıştırırken, buradaki entelektüeller arasında etrafıma baktığımda, materyalist diyalektikle ilgilenen kimseyi bulamıyorum ve diyalektik kesinlikle gerekli. Tehlikeler gerçi ortadalar. Bu ulus tekrar eşitlenme sayesinde hileyle bir devrim elde ediyor. Sakinleştirmek için her şeyi harekete geçiren, şeylerin akışını katı bir şeye dönüştüren, maddeyi bir fikre yükselten diyalektik, çok doğru bir şekilde sihir ve hokkabazlık torbasını böyle berbat bir zaman için bırakıyor. Ayrıca bu Almanya, artık kesinlikle diyalektiksiz kavranamaz, yani Almanya'nın birliği, diğer parçalanmalara karşı da mücadele etmeli. Özgürlük dikte edilmiş şekilde elde eder vs. vs.

6.1.48

Her şeyden önce Almanya'nın henüz bunalımını kavramadığı açık. Gündelik şikâyet, her şeyin kıtlığı, bütün süreçlerin döngüsel hareketi, bunalımı semptomatik kılıyor. Paro-

la, devam etmek. Erteleniyor ve bastırılıyor. Yeniden yapılanma, herkesin korktuğu yıkım olmadan mümkün değil.

7.1.48

Savaş boyunca İsviçre'de bulunan Armin Kesser[279] (daha önce Berlin'de, Börsen-Courier'de Jhering'in emrinde), benim oyunlarımın yanlış anlaşılırlığının, oyunların içinde ne kadar derinde yer aldığı sorusunu ortaya attı. Aslında "Galilei" oportünizmin onurunun kurtarılışı olarak algılandı, "Sezuan" oyunu (ateistin tanrının sadık muhalifi olması anlamında) ikili ruh yapısının dini mahkûmiyeti olarak; "Cesaret", yavrusu olan dişinin bitmez tükenmez canlılığına övgü olarak. Burjuva tarzı sergileme biçiminin, ilk çağdan, Asya'dan, ortaçağdan ve yeni dönemden burjuvazi karşıtı her şeyi, kendininki olarak burjuvaziye satabileceğini söyleyerek cevap veriyorum. Oyun yazarı kendini ancak özden vazgeçerek ve (veya) başyazı ekleyerek kurtarabilir. Elisabethçilerin, feodalizm ve burjuvazi arasındaki konumuna değiniyorum. Yeni aşk (Romeo, Antonius), yeni düşünüş (Hamlet, Timon), yeni akrabalık ilişkileri (Lear), yeni özgürlük arzusu (Brütüs), yeni ilerleme hırsı (Macbeth), yeni öz saygı (III. Richard), feodal bakış açısından ölümcül olarak görünüyor. Burjuva bakış açısına göre de, feodal tarzın sınırları ölümcüller ve yeni davranış biçimi, sağladığı memnuniyet göz önüne alınarak ölüme karşı kayıtsızlığı sayesinde zafer kazanıyor.

8.1.48

Açıkçası, hoşa gitmek, anlatılanı hoş veya heyecan verici yapmak, seyircinin ilgisini sağlamak çabası bana ilk defa Go-

ethe-Schiller yazışmalarında kendini gösteriyor. Seyircinin karşısında, oyun yazarı olarak içinde bulunduğum karşıt durum, biçimsel olan üzerine uzanıyor; aslında onunla başlıyor. İyi kurgulanmış bir oyun, kuşkulu bir sosyal fonksiyonu uygulamada tiyatroya yardım eden bir estetiği takip ederek, malzemenin yanıltıcı düzensizliğini kullanmıştır; buradan asla gerçekçiliğe varılmaz (biçimsel gerçekçiliğin, yani doğalcılığın, gösterdiği gibi). Gerçekliğin görüntüsü sadece belirli (tembelleşmiş) duygulanımların çözülmesine hizmet etmiştir ve bu amaç için kesinlikle onaylanmaya ihtiyaç duymamıştır vs.

9.1.48

"Dramatik eylem benden önce hareket ediyor, ben epiğin etrafında hareket ediyorum ve o adeta öylece duruyormuş gibi görünüyor. Benim görüşüme göre, bu farkta pek çok şey mevcut. Mesele benim önümde ilerliyor, böylece ben duyumsal şimdiye sıkıca bağlıyım, fantezim bütün özgürlüğünü kaybediyor, içimde geçmeyen bir huzursuzluk oluşuyor ve orada kalıyor, daima nesnel olanda kalmalıyım, yabancı bir gücü takip ettiğim için, geriye bakmaktan, her şeyi düşünüp taşınmaktan yoksunum. Benden kaçamayan mesele etrafında dönüyorum, böylece onu eşit olmayan bir mesafede tutabiliyorum; öznel ihtiyacıma göre üzerinde daha uzun ya da daha kısa durabiliyorum, geri adım atabiliyorum ya da öngörüde bulunabiliyorum vs. Bu, hareketsiz olarak düşünülen geçmişte kalma kavramıyla çok iyi uyuşur ve anlatma kavramıyla da, yani öykücü başında ve ortasında çoktan sonunu bilir ve onun için eylemin her anı aynı geçerliktedir ve böylece sakin bir özgürlük sağlar..." (Schiller'den Goethe'ye, 26.12.1797.)

12.1.48

Sophokles, Antigone-Kreon olayını galip gelinmiş bir savaşın epilogu olarak kuruyor: Tiran (tam anlamıyla hükümdar olan) zaferi onun için güçleştiren kişisel düşmanlarını hesaba katar, ancak insani bir gelenekle karşılaşır ve ailesinin parçalanışını görür. Yeni metinde olay, savaşta zafer için sadece küçük bir eksikliğin olduğu ve en çaresiz gücün uygulanması gereken yerdeki anla başlar, yani aşırı olanın kendisini kesinlikle önemli olan olarak zorla kabul ettirdiği yerde. Sonuncusu, ahlaksal birikimin kullanımını başarısızlığa uğratıyor ve ana olayların toplam gidişatı tarafından çoktan başarılması gereken çöküşü çabuklaştırıyor. Çöküş sadece daha genel olacaktır. Oğul düşünce, hanedanlık da dağılır. (Megareus-Haimon olayı, Eteokles-Polineikes olayını tekrarlar, yani Kreon'un çocuklarının ortadan kaldırılması, rekabet eden Oidipus'un çocuklarının ortadan kaldırılmasını takip eder.) Sonra kahin, ideolojik uşak, çöküşü gördüğü için ayrılır. Antigone'nin yaptığı, daha çok onun ahlaki borcunu kapatan şeye, düşmana yardım etmekten ibarettir; Antigone fazlasıyla uzun süre esmer ekmek yemiştir.

18.1.48

Helen kültürünü en yüksek ölçüymüş gibi göstermek artık sözkonusu olamaz; burjuvazinin klasiklerinin ne yaptığı sadece estetik olanla ilgilidir. (Hattâ demokrasiyle de estetik olarak ilgilidir.) Bütün "Antigone" barbar at kafatası sahnesinden oluşuyor. Oyunun tamamı hiçbir şekilde rasyonalize edilmemiş; sadece...[280]

1.3.48[281]

Ona iştirak edenlerin, kanuna karşı gelme sorusuna dair: Savaş sırasında Alman halkına savaşı, Hitler'in savaşı olarak ifade etmek doğruydu. Şimdi savaş, Hitler adına yürütülmüş Alman burjuvasının savaşı olarak gösterilmeli. Nazi devlet ve savaş yönetiminin zalimliği tam burjuvazinin ihtiyacı olduğu şeydi ve burjuvazi Hitler'i önerdi. Glaeser[282] gibi tipler halk düşmanı olarak ele alınmalıdırlar; Marksist öğretiyi, burjuvaziyi ilgilendircek şekilde ele aldı; onun iddia ettiği gibi Almanya'nın yenilgisine değil, zaferine katılmak için geri döndü. İçine girdiği savaş Alman halkına yönelik değil, aksine diğer halklara yönelik bir cinayet olarak başladı.

3.3.48

Geçmiş toplum yapılarında oluşan sanat eserlerinin neden hâlâ üzerimizde etkisi olduğu sorusuna dair: Sınıfsız toplum muhtemelen, başlıca tarihsel yapıların temel özelliklerini çifte anlamda ortadan kaldırmış olacaktır. (İnsan fetusu daha düşük safhaları nasıl kat ediyor ve geride bırakıyorsa öyle. Modern burjuva savaşının, köle efendilerini "geri getirmesi" ilginç!) Temel dönüşümlerin, kararların, köklü değişikliklerin, felaketlerin meydana geldiği yerde, ana etkiler kendini muhafaza ediyor gibi görünüyor.

15.3.48

New York basını, "Galileo"da, Laughton'un Katolik arkadaşının[283] aradığı şeyi aramış gibi görünüyor: Baskıya maruz kalan bilim adamının ortak hissedilebilir can çekişmesini. Sonuçta Galileo'nun vicdan azabı oyunda gerektiği oranda

gösteriliyor, bu ama burjuvaziye yetmiyor: iktidara gelmiş olmak için, vicdanına karşı koyması için onu zorlayan daha yüksek ruhsal kımıldanmalar diliyor, kendi dünyasının genel görünümünün güzelleştirilmesinin gerçek boyutundan daha büyük olarak sergilendiğini görmek için.

16.3.48

Burjuvazi şimdi de bir "batı uygarlığı" Haçlı Seferi için dünya çapında genel bir entelektüeller bildirisi organize ediyor. Kamuoyuna ait bilim adamları, teknisyenler, sanatçılar ve devasa mühendisler konglomerası, demokrasinin ekonomik baskısını, faşizmin politikasıyla tamamlayacak tek bir sistem altında toplanacaklar. Burjuva demokrasisinin diktatör karakteri, faşizmi, burjuva diktatörlüğünün açıkça görüldüğü bir başka safha olarak değil, demokrasinin mutlak karşıtı olarak göstererek de entelektüellerin üzerini örter. Kapitalizmde bireysel özgürlüklerin yitimi, entelektüelleri sıklıkla özgürlük varsayımının gözü dönmüş savunucuları haline getirir. Proleter diktatörlük, kapitalist anarşist üretim tarzıyla buna dayanan burjuva özgürlüğü kavramını ortadan kaldırır. Proletarya, en büyük üretim gücü olarak kendini özgür kılar. Devasa bir kitle üretiminde, kitle özgürce yaratıcılığını gösterir.

2.4.48

Albers'i, Liliom olarak[284] misafirlik ederken gördüm, uzun boylu, bayağı bir çekiciliğe sahip, taşkınlıkları olan biri. Onunla bir halk oyunu yapmaktan söz ediyoruz, *Ulenspiegel*[285] gibi mesela. Arka plan: Çiftçi savaşı. Almanların kendi büyük provokatörü, esaretin sonsuz mutluluğu, tek başına-

lık, aklımda evirip çevirme, düzen sevgisi. Albers'e, birlikte insanın bütün Almanya'yı dolaşabileceği büyük bir gezici tiyatro önerisi yapılmış. Sinema sayesinde tanınmış ve elbette tek halk sanatçısı. Kuşkusuz genç değil.

10.4.48

Tartışmalarda "Antigone"nin yeni metnini, geleneksel bir oyun olarak anlaşılır bulunca, içimdeki her şey itiraz ediyor. Thebes'in (ve Kreon'un) cezalandırılmasıyla, "suçun bedelini ödemeye değmez" özdeyişinin tehlikeli şekilde yakınına düşülüyor, ama umarım oyun artık bu cezalandırılmayı, çok fazla güç ihtiyacı olan girişimlerin çok kolay başarısız olması olarak göstermiyor (ya da daha az gösteriyor). Bu durum artık, beceriksiz girişimlerin işe yaramadığı anlamına gelmiyor, şiddetin çok ayrı bir biçimi, yani yetersizlikten kaynaklanan şiddet görülürse, bu gerçekten alıkça olurdu, yani zulmün aptallığa dayandırılması. Bununla, sayesinde mutlak, katı, aşırı hassasiyetteki hâkimiyetin kaybedildiği beceriksiz olanla, geleneksel olan ilişkilendiriliyor.

Sanata geleneksel bir görev yüklemeyi istemek tehlikelidir, bu, insanın belirli bir zaman dilimi için pratik gelenekleri, kendi gerçekliğinde görebilme durumunda olduğu anlamına gelir –ve bunu kim yapabilir? "Ahlaksız sanatla" baş etmek, devlet için yeterli olmalıdır. Şartlar ne kadar iyiyse, "ahlaksız sanatı" kötüye kullanmak da o kadar kolay olur. Sanatta her şeyden önce gericilik, ahlaksızlıktır.

12.4.48

Sekiz yıl sonra ilk Avrupa ilkbaharı. Bitkiler dünyasının

renkleri, Kaliforniya'dakilerden çok daha taze ve çok daha az yabani. Zürih'e giden demiryolu üzerinde meyve ağaçları. Kaliforniya'nın süs bahçeleri ve plantasyonları gibi planlanarak matematize edilmiş değil. Ve villalar, en azından daha eski günahlar anlamına geliyorlar.

13.4.48

Friedrich Meinecke, "Alman Felaketi"[286] Liberal burjuva görüş.

"Sadece düşünsel ve fikir tarihi açısından bakılınca, Naumann'ın nasyonal sosyalist hareketi[287], Alman halkının en ruhsal, aynı zamanda en bedensel ve en gerçek unsurlarını içerik açısından son derece zengin bir senteze getirmek için şahane bir denemeydi. Hıristiyanlık ve Alman idealizmi, klasik hümanist ideal ve modern sosyal deneyselcilik, demokrasi ve imparatorluk, modern sanat ihtiyacı, savunmacılık ve ekonomik genişleme, bütün bu fikirler yeni periler gibi yeni Almanya'nın beşiğine adım atmalı ve Almanya'ya bir hediye getirmeli. Hattâ Marksizm'in ürkütülmüş perisinin savunduğu belirli geçekler kabul edilmelidir."

Duruma bağlı olarak sonuçta, ekonomi ve dinamit ölçülü bir şekilde genişledi.

13.4.48

Nasyonal sosyalizmi, belirli abartmalar, aşırılıklar olarak, fikren izole etme denemeleri; ama abartılan neydi, ne aşırı oldu? IG boya trôstleri[288], bu on yılın burjuva kültürünün anıtlarıdırlar. SS lideri Heydrich (yoksa Kaltenbrunner miydi) inanılmaz bir Bach uzmanıydı; Einstein kuartet çalıyor, bir

hümanist ve bir yerlerde gece gündüz çalışan atom bombası fabrikaları var. Bizler vahşi batı hikâyeleri okuduk; torunlarımızın çocukları vahşi doğu hikâyeleri okumak zorundalar; kavgadaki öncüler belirli soydan geliyorlar.

15.8.48

Tiyatro binalarının yıkıntılarından önce, oyunculuk sanatının yıkıntıları gözüme ilişiyor. Yeni Berlinli oyuncuların en tanınmışı olan Walter Richter'in Steckel tarafından terbiye edildiği bir Wozzek provası ziyaret ediyorum. Güçlü, ancak biraz yumuşak görünümlü, güçlü sesli toy bir delikanlı. Yaptığı şey kasıntı ve şişirilmiş; ne gözlem ne de teatral bir düşünce fark ediliyor. Ama böyle bir insan nasıl gidip bir bıçak alır parasını öder, bir şarkı söyler, nasıl kendiliğinden bir felsefi söz ifade eder vs. Steckel de bilmiyor. Böyle insanların aklında, daha sonra bir şekilde gerçekleştirdikleri bir eylem olur; ayrıca oyun malzeme olarak da ırza geçici. Mümkün olduğunca doğrudan, insanlığın, hareketin, tekniğin vs. bir illüzyonu satılabilir.

20.4.48

Kogon'un "SS Devleti"ni ve Goebbels'in "Günlükleri"ni okuyorum. Her şey hesaba katıldığında Naziler, iktidarda kalmak için Alman burjuvazisinin ihtiyacı olanından başka bir şey yapmadılar, hattâ daha azını yaptılar (gerçekten de yetmedi). Ve bu dünya tarihinin şimdiye kadar gördüğü en büyük vahşetti, kolektif ve kişisel, bilimsel ve her türlü temelde yıkıcı güçlerin en büyük çığırından çıkışıydı. Reformist sosyalistler burada, demokrasinin evrimsel gelişiminin

bir örneğini inceleyebilirler: Şimdiye kadar hiçbir devrim böyle bir şiddet eylemine sebep olmadı! Gerçekten iğrenç düşünceler sonuna kadar düşünüldü. O zaman burjuvazinin onları nasıl önerdiğinin büyük planına sahibiz. SS'in erkek arılar (avantacılar) ordusu, celladın seçkinleri olmadan, üretim artık zincire vurulamaz. Diğer halkların kökü kurutulmadan (sadece yenmek değil) bir halk artık var olamaz. Ve Bay Goebbels rahatça burjuva köşe yazarlığının kelime ve fikir hazinesiyle geçinir.

I. Dünya Savaşı'nda emperyalist Almanya, İngiltere ve Fransa gibi, emperyalist değil imparatorluk olan iki ülke tarafından alt edildiğinde, çarlık Rusyası, öyle darbeler aldı ki, oradaki feodal sınıf, artı burjuva sınıfı çöktü. Batılı demokrasiler, Rus proletaryasını askeri açıdan meşgul edip, böylece Almanya'ya yardıma gelmekten alıkoyarlarken, Almanya'yı sadece müdahaleleriyle benzer bir yazgıdan kurtarabildiler. Avrupa'nın büyük bir kısmı Bolşevikler tarafından kurtarılmıştı. Demokrasi, Alman burjuvazisini Almanya'nın içinde de kurtardı. Kendi ekonomik pozisyonlarıyla iyi işler halde, politik pozisyonlarını yeniden hızla ürettiler. Burjuvazi önce demokratik olarak söz hakkına sahipti, ama elbette kapitalizmin yarattığı zorluklar üzerine değil, aksine kapitalizmin karşılaştığı zorluklar üzerine konuşuldu ve savaşla birlikte bu zorluklar halledilmediler, tam tersine savaşın kaybedilmesiyle daha da büyüdüler. İkinci bir savaş, birincisinden daha kaçınılmaz görünüyordu. İşçi sınıfı "kapitalizmin sürdürülmesi mi, yoksa ortadan kaldırılması mı" sorusunda bölünmüştü, ancak savaş karşıtı duruşlarında oldukça hemfikirlerdi. Savaşa karşı argümantasyona ilişkin, SPD de ekonomik olarak

güçsüz ayakların üzerinde duruyordu (kapitalist temelde, savaşsız ortadan kaldırılması mümkün olmayan dünya krizindeki işsizlik), ancak şiddet yoluyla susturulmalıydı ve böylece demokrasi –biçimsel karakterinin kötüye kullanılması neredeyse legal olan[289]– nasyonal sosyalist halk birliğine dönüştü. II. Dünya Savaşı, batı demokrasisi sayesinde Münih anlaşmasının geri çekilmesi işaretiyle başladı (Doğu Avrupa bölgesinin Alman burjuvasına devredilmesi). Alman burjuvazisi, savaşı, doğuya karşı sürdürebilmek için, önce batıya karşı yürüttü, ancak savaşı batıda sürdürebilmek için acilen doğuda yürütmek zorunda kaldı. Savaş başladığında, batılı burjuvalar (İngiltere'de Churchill'in ve Fransa'da Laval'ın yönetiminde) Münih planına geri döndüler ve ikinci bir cepheyi reddettiler. Sonra ikinci cepheyi açtılar, çünkü SSCB zaferi, Almanya'nın Ruslar tarafından işgal edilme tehlikesini doğurmuştu. Batı ordularının ilerlemesi en azından Batı Almanya burjuvazisini kurtardı. Demokratik söz hakkı talebi, derhal kabul edildi.

İkinci cephenin reddi Alman burjuvazisinin Batı Rusya'yı tamamen yıkmasına ve Alman proletaryasını, 1871'de Thiers'in Parislisi gibi, derinden sömürmesine izin verdi. Ekonomik olarak ağır sanayi ona Avrupa'nın kilit konumunu sağladı, politik olarak da değerli bir müttefik oldu. Ama şahsi zorlukları II. Dünya Savaşı sayesinde ortadan kalkmadı, ikinci bir yenilgiyle çok daha büyüdü.

10.6.48

"Puntila ve Uşağı Matti" oyun evinde sahnelendi, Hirschfeld asistanlık etti. Steckel'in aşırı hareketliliği başlangıçta

korkuttu; bir tankın kuvveti ve bir mimozanın hassasiyetiyle oyuna yüklendi. Eski kredilerin kullanımı ve oyuncuyu kurtaran, hızla tasarlanmış bir temel düzenleme aracılığıyla tartışma süresi, dört haftada yaklaşık üç dakikaya indirildi. Bu önemli; çünkü belirli yenilikler (ilk aşamanınkiler: doğallık, sosyal karakterizasyon, epik "kutular", öykünün açıkça anlatılması vs.) sadece pratik olarak, denemelerle elde ediliyor. Daha zoru, oyuncular için, sahnenin eşit şekilde aydınlatılamadığı eskimiş bir ışıklandırma kullanılması, bu yüzden oyuncuların yüzünü projektörlerle aydınlatmak gerekiyor; gösteri sırasında Ruth tarafından çekilen fotoğraflar, projektör ışığının izlemeyi güçleştirerek, yüzleri nasıl maskelediğini gösteriyor. Sahne tasarımcısı Teo Otto, Neher'in yetenekli bir öğrencisi. Neher'in "Gecede Davul Sesleri"nin Münih temsiline tekrar başladım; fon olarak kullanılmış huş ağacı kabuğundan büyük duvar, tabela formunda yapıldı, duvara güneş ve ay sembolleri ve çeşitli küçük bulutçuklar asıldı (pirinç ya da cilalanmış ahşaptan yapılma) ve duvar gündüz için, kuvvetli gece için zayıf aydınlatıldı (elbette asla renkli ışık değil). Bu da, manzara için bir çözüm oldu.

11.6.48

Frisch[290] beni, üç ya da dört odalı daireleri ile dev bina bloklarından oluşan şehir yerleşim alanlarından geçiriyor. Evlerin önü güneş görüyor, içerisi "konforlu" (kuvet, elektrikli yemek fırını) ama her şey minicik, hapishane hücreleri gibi, gerçek işgücünü yeniden üretmek için odacıklar, iyileştirilmiş kenar mahalleler. Frisch bize şehir için inşa ettiği, büyük bir yüzme parkının inşaatını gösteriyor. Yapının kendi-

sinin sonradan bozacağı planı, insan henüz keyifle görüyor. Bu devasa havuzlar, "nehirlerde ve göllerde yüzmek" şiirini, çoktan tarihi bir anı haline getiriyor.

12.6.48

Yabani yetişen çiçeklerin eski, modernleşmiş kıtadaki bolluğu bizi şaşırtıyor.

8.8.48

"Tiyatro için Küçük Organon" aşağı yukarı bitti; "Messingkauf"un kısa bir özeti. Ana sav: Öğrenmenin belirli bir şeklinin çağımızın en önemli eğlencesi olduğu ve bu sebeple, bunun tiyatromuzda önemli yer tutması gerektiği. Bu şekilde tiyatroyu estetik bir oluşum olarak ele alabilirim, çeşitli yenilikleri tasvir etmek de bunu benim için kolaylaştırır. Egemen estetiğin ifade ettiği saçma, negatif, sanatsal olmayanın kusuru, toplumsal hayatın karşısındaki eleştirel davranış tarafından giderilir.

19.8.48[291]

Burjuva propagandasının etkisi burada ezici. Pek çoğu bunun bir yalan olduğunu biliyor ama sonuç olarak yalanlar çarpıtılmış gerçeklerdir ve insan gerçeğe ihtiyaç duyduğu ve onu hiçbir yerde elde edemediği için yalanlara döner, ama ne ölçüde yalana başvurmalıdır? Hattâ SSCB'yi sosyalist bir ülke olarak görüp, sosyalizmden yana olanlar, bazı Amerikan sendikalarının şirketlere karşı mücadelesinde hizmet eden yönetici konumundaki adamlarını suçlularla karşılaştırıyor görünüyorlar –bizzat onlar tarafından para sızdırılması ve onların

baskısının olmaması. Bir gazeteci bana şöyle dedi: "Özel düşmanlıklarınız devlet olanaklarıymış gibi ve politik düşmanlıklarınız özel olanaklarmış gibi, sonuna kadar mücadele etmekten başka bir şey yapamazsınız. Güç orada ve nasıl yok olacağını bilmiyor; biri düşürüyor, diğeri kaldırıyor." Burjuvazi, Sovyetler Birliği'ndeki aşağılananların ve hakaret edilenlerin konumuna köpürüyor. Orada özgürlüğün yönettiğini yazmak kesinlikle yasak vs. Nesnelliğe çağrı, insanın bir Stalin ajanı olabileceği şüphesini doğurabilir. Rusların, Almanya'yı antiemperyalistleştirip, sonra da işgal birliklerini harekete geçirmesi fikri burada popüler değil. İnsanın ticaret yapabileceği nerede garantileniyor, diye soruluyor?

1.9.48

Şimdi tadını çıkararak Schiller'in "trajik maddelerdeki zevk"ini okuyorum. Benim "Organon"da başladığım gibi baş-

lıyor, benim tiyatroyu ahlak için işe koşmak (ve bu sayede soylu sınıfına sokmak) isteyen teorilere karşı olmam gibi, o da tiyatronun işyeri olmasına karşı koyarken, zevki, ahlak olmadan hayal edemeyerek, sonradan her şeyi bir düzene sokuyor, yani tiyatro eğlendirirken ahlaklılığa elvermez diye bir şey yok, aksine eğer ahlaklı değilse eğlendirmez. Ahlaki olanın tiyatroda yer alması için eğlendirici olması gerekmiyor. Çağımızın bir eğlencesi haline getirmek için, ben de öğrenmeyle ilgili kesinlikle çok benzer şeyler yapıyorum.

3.9.48

Nürnberg doktor mahkemeleri süreci[292], direnci elinden alınarak, bir devletin nasıl ortadan kaldırıldığını gösteriyor. Bunun yanı sıra burjuva devleti sadece tıptaki çalışmanın bırakılmasını sağlıyor.

25.9.48

"Gustav Geffroy"un Cézanne'ından yola çıkarak: "Eski ustalar, dolaysız ve doğal tahmini tamamen gerçekliğe taşıyorlar ve insanın yüzünü, manzaradan ve natürmorttan açıkça ayırıyorlar. Cézanne'ın resminin kendine özgü ortaklaştırması, kendi içinde son derece farklılaşmış şekilde, yüzleri, manzaraları, natürmortları ayrılmadan tek bir pitoresk formalitede iç içe geçiriyor... Model ve resim arasında inanılmaz bir yabancılaşma oluşuyor... Ruhsal olarak canlı bir bakış açısı, renkli bir mimariye, bir modülasyon karmaşığına dönüşüyor..." (Hausenstein ve Jedlicka). Cézanne, alçakgönüllü ve devasa bir şekilde şöyle demiş olmalı: "Je ne me suis pas réalizé" (Kendimi gerçekleştirmedim), ama: çok mu fazla ya da

çok mu az yabancılaştırmaya ihtiyaç duymuştur? (Natürmort olarak yüz için, bkz. "Organon" s. 67)

12.10.48

Tek perdeli oyun üzerine Strindberg'in yazısını okuyorum. Durum betimlemeleri için de (aşağı yukarı doğalcı tarz) bir yabancılaştırma efektini büyütmek bana olası görünüyor; yine de her şeyden önce oyunlar için gerçek fabl ile bir şeyler otaya çıkarmak istiyor. Doğalcılar temel ve olağanüstü olanla burjuva "entrika"sı arasından seçim yapabiliyorlardı ve onlar her ikisini de reddettiler. Ve şiirsel ve fantastik olanı, müziği de. Aslında ilerlemeleri (özellikle psikolojik karmaşaların gözleminde) masal tarzı tiyatro oyunlarını aktarmak içindi –ama daha söylendiği gibi, durum betimlemeleriyle başka oyun tipleri olası.

17.10.48 (Pazar)

Berlin'e yola çıkış. İstasyonda Hirschfeld, Barbara, *Lerski*[293], yazlık dairelerini bir yıl boyunca bize tahsis eden, ayrıca çalışmada bize yardım eden genç Merten'ler. –Akşam Salzburg. Erika Neher (Cas Viyana'da), besteci *von Einem*[294]

18.10.48

Salzburg. Von Einem ile, bütün müzisyenlerin anlaşılan zorunlu olarak reddettiği, ama istenmeyene ya da istenilemeyecek olana zorunluluk olarak değil, Rus antiformalizm kampanyası üzerine konuşma.

Burada her şey var, yani karaborsada. İnsan daha fazla ödüyor ama yiyecek kartlarına ihtiyaç duymuyor. Yoksullar

için katı demokrasi, yani çalışanlar için, herkes aynı derecede az kazanıyor.

Şehir güçten düşmüş, bitkin görünüyor.

19.10.48

Prag'a varış.

Burada yorgunluk yok ama şehir fakirleşmiş görünüyor, köklü değişiklerden sonra alışıldık bir durum. Toplum ilk defa bütün üretimin herkes için masaya konulmasına zorlanıyor ve anlaşılıyor ki, elde olan çok az. Üretim eksikliğinden dolayı kendini suçüstü yakalanmış olarak aynada görüyor ve kendini artık yıkamamaya başlıyor, her şey pejmürdeleşiyor. Burada karaborsa pazarı yok, en azından söz etmeye değmez, eskiden yiyecek kartı çalındığında ölüm cezası vardı. Hukuk demokratik değil: Varlıklı olanlar yakalandığında fakirlerden daha ağır cezaya çarptırılıyorlar. Fiyatlar düşük tutulmuş. Geçen senenin kötü hasatına rağmen anlaşılan yeterince patates ve ekmek var. Yağ az, süt sadece çocuklar için. Toplam tüketim Benes Cumhuriyeti'nden[295] daha fazla. Özel araziler 50 hektara kadar kamulaştırılıyorlar. Akşam Burian'ın D 46'sındayım[296]

20.10.48

37.000 Yahudi'den 800'ü Hitler işgalinden sonra geri dönüyor. Yahudi mezarlığını ziyaret ediyoruz. 1903'te küçültülmüş, bir teknik okul için yer açılmış, düzensiz bir alana taşlar yerleştirilmiş. Ama eski bölümde de taşlar kocaman ve uygunsuz bir şekilde sıkıştırılmış –Avrupa'nın en eski sinagogu için de 9 metre genişliğe ve 15 metre uzunluğa izin ve-

rilmiş. Taşlar biçim olarak çirkin, ancak yazılarla bezeli, ve pek çok kişi kovuşturmalardan konuşuyor. Bilim adamlarının nişan olarak güvercinleri var.

[Berlin]
[22.10.48 – 20.2.49]

22.10.48 (Cuma)

Erkenden Prag'dan yola çıkıyoruz, öğlen sınırdayız. Schrecker bizi arabayla alıyor. Bizim bavullarımızla önden giden arabayı yolda solluyor: "Yanınızda bir şeyler var mı, benim karnım aç." Sucuk ve ekmek çiğneyerek, insanın gücünün olduğu, ancak zorlukların da olduğu üzerine konuşmaya devam ediyor. Bir banliyöde konuşarak yemek. Orada bulunanlar –Renn[297], tiyatrodan ve partiden insanlar– çok hoş ve çok açlar. Fotoğraflama ve radyo ABD'deki gibi. Parti başkanı şimdi şöyle dendiğine değiniyor: Önce ahlak gelir, sonra tıkınmak. Araba devam ederek bizi Berlin'e getiriyor. İnce ceketli, ciğerinde şarapnel parçası olan genç, hayatın zorluğundan söz ediyor, gencin ayakkabısı yok, sabahları iki dilim ekmek yiyorlar, kahve yerine geçecek bir şeyler içiyorlar, öğlenleri patates var ve akşamları da, Ruslar soya fasulyesi yağı ithal ediyorlar, o bir işe yarıyor. Sonbahar ormanları, orada burada patlatılmış köprüler, siperlerde paslanmış panzerler. Sınırda arabanın evraklarında eksik çıkıyor, Alman polis karakoluna gidiyorum, Berlin'deki Deutschen Theater ile telefonlaşıyorum. Birkaç araba gelip bizi alıyor, kültür birliğinden* *Abusch*[298] Kültür Birliği Kulübü'nde Becher, Jherling, Dudow. Basın ana istasyondaydı, ilk önce onları atlattık. Adlon'da kalıyoruz.

23.10.48

Dün akşam arabayla geçerken karanlıkta belli belirsiz Friedrich caddesinin kalıntılarını gördük. Sabah saat altı buçukta, yıkılmış Wilhelm caddesinden aşağı başbakanlık binasına

* Demokratik Almanya'nın kültür politikası kitle örgütü. –çn

yürüyorum. Açıkçası puromu orada içmek için. Birkaç işçi ve yıkıntılardaki kadınlar. Yıkıntılar beni, şehrin yıkılışını gören insanların yapmak zorunda kaldıkları şeylerin düşüncesinden daha az etkiliyor. "Tekrar bir şeye benzemesi ne kadar sürecek?" – "O zamana kadar birkaç saç telimiz daha ağaracak. Eğer zenginlerimiz olsaydı daha kolay olurdu ama artık hiç zenginimiz yok. Eh, günaydın!" Yıkıntılar bana, zenginlerin en azından önceki varlığını kanıtlıyor gibi geldi." –Öğleden önce *Kuckhahn*[299], yayımcı Weiss ve diğerleri. Akşam Hay'ın "Sahip Olmak" oyunun Deutschen Theater'daki prömiyeri. Felaket bir gösteri, histerik şekilde tutuk, tamamen gerçekdışı.

Gerçek: Öğleden sonra bizim için Kültür Birliği Evi'nde karşılama. Jhering ve *Langhoff*[300] konuşma yapıyorlar. Ben Becher'le hiçbir şey söylemek zorunda kalmayacağıma dair anlaştım. Sovyet kültür memuru, Dymschitz'den kısa zeki bir konuşma.

24.10.48 (Pazar)

Kültür Birliği'nin özgürlük bildirisi. *Zweig*[301] orada ve konuşma yapıyor.

Kültür Birliği'nin pazar günü Berlin'deki barış mitingine bir dizi ünlü ve iltica edip ülkesine geri dönmüş olan yazar ve sanatçı katıldı. Soldan sağa, Julius Hay, Bert Brecht, Arnold Ywelg, Hanns Eisler, Lois Fürnberg.

(24.10.48 devam)

Ben kendim konuşmuyorum, bilgilenmeye ve ortaya çıkmamaya karar verdim. Öğleden sonra bu zor durum üzerine alışıldığı üzere soğukkanlı ve olumlu konuşan *Jakob Walcher*'deyiz.[302] Akşam kıyamet yılları tarafından hırpalanmış görünen *Otto*'dayız.[303]

25.10.48

Hâlâ, üç yıl sonra, işçiler arasındaki korkuyu, genel olarak Berlin'in zapt edilmesinden sonraki yağmalama ve tecavüzlerin yol açtığı paniği duyuyorum. İşçi mahallelerinde kurtarıcılar şüpheli bir sevinçle beklenmiş, kollarını uzatmışlar; ancak bu karşılaşma ne yetmiş yaşındakilerin ne de on iki yaşındakileri korunduğu, aleni bir istilaya dönüşmüş. Rus askerleri daha çatışmalar sırasında, kan kaybederek, bitkin şekilde, kadınlar bodrumdan su alabilsinler diye evden eve amansızca ateş etmeyi kesmişler, bodrumlardan fırınlara açlara refakat etmişler, yıkıntılar altında kalanlara çıkmaları için yardım etmişler; ancak çatışmalar bittikten sonra sarhoş sürüleri evlere saldırmış, kadınları almışlar, direniş gösteren erkekleri ve kadınları vurmuşlar, çocukların gözleri önünde kadınlara tecavüz etmişler, evlerin önünde sıraya dizilmişler vs. Kuckhahn, tecavüz edildikten sonra yetmiş yaşında bir kadının vurulduğunu ve bir komiserin, yağmaya katılmış olan ve onları sorguya çekmek isteyince kendisine saldıran iki askeri nasıl vurduğunu görmüş. Nazi ordularının kendi ülkelerinde yarattığı bütün maddi çölleşmelerden sonra, şimdi de Rus komünistler, çarlık tarafından insanlıktan çıkarılan Muschiklerin (Rus çiftçilerin) sebep olduğu, Hitler'in talan

savaşının, modernleşme sürecinin boyunduruğu altına soktuğu psikolojik çölleşmeyle karşılaşmak zorundalar.

Dymschitz, buradaki özel bir trajediyi hatırlatıyor: Ordularını hücuma yollamanın Sovyetler Birliği için zor olmuş olduğunu. Sosyalist düşünürler ve yeni ekonominin rekabet olmadan kurulması, kitleleri huzurlu kıldı. Ancak acilen öldürmek öğretilmeliydi; eski içgüdüler geri çağrıldı, özellikle de geri kalmış Sovyet halkları arasında –zorbalık eden yönetimler genelde Urallar'ın her iki tarafındaki çiftçi yönetimleriydi.

26.10.48

Frisch, formalizm üzerine de konuşulan Breslau'daki barış görüşmesinden döndüğünde, Picasso'nun, kendisinin de formalizmin karşısında olduğunu açıkladığını anlatıyor, kesinlikle diğerlerininkine.

Bu arada şimdi tencereler yapması gerekiyormuş. Ve resim yapan sanatçılarla bir akademi kurmak bana iyi bir plan gibi görünmüştür, böylece güzel kullanım eşyaları tasarlamak için para alacaklar; çatal bıçak takımları, iskambil kâğıtları, satranç figürleri ve tahtaları, sandalyeler, kaplar, kitaplar için sayfa boyutları, kahve makineleri, tütün kesesi, lambalar vs. Ve bütün bunlar seri üretim için.

27.10.48

Berlin, Hitler'in bir fikrine göre Churchill'in gravürü.

Berlin, Potsdam civarında bir moloz yığını.

Tamamen suskun sokak yıkıntılarında geceleri hava uçuşlarının (Luftbrücke) yük uçakları gürlüyorlar.

Işık o kadar cılız ki, ışıklı gökyüzü caddeden yine görülebilir oluyor.

31.10.48

"13 ALMAN SUBAYI SALDIRI SAVAŞINI PLANLAMA SUÇUNDAN BERAAT ETTİ... Nürnberg savaş mahkemesi, savcılığın, egemen Alman endüstrisi ve generaller, Hitler'in 1939'dan 1945'e kadar Avrupa kıtasının neredeyse tamamını istila etmesini aktif olarak birlikte planladıkları ve destekledikleri iddiasını üçüncü kez çürüttü. Sadece dört büyük gücün uluslararası askeri mahkemesi, aralarında Hitler'in en yakın arkadaşlarının da olduğu, örneğin; Goering, Hess, Ribbentrop, Keitel vs.", bu savaş suçunun sanıklarını suçlu buldu. (New York Herald Tribune, Paris, 29 Ekim)

31.10.48

İşçilerin, patatesler büyük oranda el altından ve her yerde karaborsada satılırken, on libre patatesi tarladan hasıraltı eden küçük istifçilerin bakısından şikâyetçi olduğunu duyuyorum. Böyle zamanlarda keyfi davranış ve taraf tutmanın olmaması için belki de her zaman çifte düzenlemeler olmalı. Böylece işçi kadınlar organize olmuş birlikler halinde sıradan insanları sakinleştiren, yük kamyonlarının denetlenmesini güçlendiren polis kontrollerini denetleyebilirler. Güvenilir biri kontrolde yer almalı ve kitleler mücadelelerinin vurgunculara karşı olduğunu görmeli. Mutfak diyalektiği.

3.11. (Çarşamba)

"Cesaret" için çoktan Deutschen Theater'in genç oyuncularını denemeye başladım. Neher'e ulaşmak için, Amerikan bölgesinden Zürih'i aramalıyım ki, Salzburg'a telgraf çekilsin!

5.11.

Bazı gençlerle tanıştım, işçi gençliğini üniversiteye hazırlayan iki yıllık eğitimden geçmiş proleterler. Genç erkeklerden çok genç kızlar var. Küçük burjuva kökenli ve konuşkan biri şöyle diyor: "Bizler tutarsız ve şaşkınız, bu da şaşırılacak bir durum değil." (Çiftçi, turiste şöyle der: "Ben basit yaradılıştayım ve toprağımı seviyorum.") Ama bunun dışında, dinç ve akıllılar, Alman dili ve edebiyatı gibi Marksizm'in de öğrenilmesi gerektiği ve birinin diğeri için olduğu üzerine konuşuyoruz. Küçük burjuva olanı şöyle diyor: "Ben zaten Marksizm'e inanıyorum." "İnanıyorum" yerine "ilgileniyorum" demeyi öneriyorum. Ama beni alt ediyor: "Bugün metroda, komünistlerden yana olduğunu söylemek önemsiz bir şey değil."

6.11.

Berlin Mitte'nin sendika çalışanlarının bir toplantısındayım. Konu: "1918 Kasım Devrimi" İyi kafalar, yine pek çoğu kadın, hepsi ince paltolar ya da baştan geçmeli örgü ceketler giymişler, yüzleri gri renkte. Berlin'in abluka altına alınması meselesinde insan açıkça savunmaya geçiyor.

8.11. (Pazartesi)

Engel[304] Münih'ten "Cesaret"in rejisine katılmak için geliyor. Çok yaşlanmış ama gözleri hâlâ belirgin. Kurdeleli şık şapka, kafasını kuru kafa gibi gösteriyor.

11.11.48

Bütün provalarda tuhaf bir şekilde sahneden zararsızlık havası yükseliyor, sanki Hitler Almanların kötülüğünü de tü-

ketmiş gibi. Kuşkusuz Hitler'in Almanlar için pek çok ve faydalı idari büroları vardı ki, sahne onları pek cezp edemesin! Ve belki de Almanları hiçbir şekilde sahnede temsil edilirken görmek istemedi. Çifte döşeme ziyan edilmiş ve arka planda görülmesi zor olan kısım rehin bürosuna dönüştürülmüş. İyi bir oyuncu olan Hinz, ateist savaş rahibini, sanki inancını kaybetmiş gibi kurguluyor, başka bir zavallının bacağını kaybetmesi gibi.

12.11.48

Friedrich caddesindeki istasyonda eski kitaplar satan bir kitapevindeyim. Sahibi bir komünist. Bir Goethe baskısı seçiyorum ve benim para ödememi reddediyor.

25.11.48

Protezlere yer açmak için on iki dişimi çektirdim, çünkü son dönemde konuşmamı oldukça fazla engelliyorlardı.

Bazı Hegel ciltleri geldi, aralarında Estetik de var. Eisler ayrıca, Shakespare üzerine Hegel'e başvurmak için, kendi "Organon" derslerini de önerdi. Aslında alışıldığı üzere dersler çok iyi, benim "Organon"da üzerine örnek vererek açıkladığım Hamlet'e, "olay" ona da çok asil gelmediğinden anlaşılan Goethe'den etkilenerek bakıyor. Nasıl bir eser bu "Hamlet!" Yüzyıllar boyunca ona olan bu ilginin sebebi, olabildiğince düzgün, neredeyse kasvetli bir ortaçağ ortamında, tamamen yabancılaştırılmış görünen yeni bir tip olmasıdır. Yunan tragedyacılarının asilleştirdiği, sonra Hıristiyanlık tarafından diskalifiye edilen intikam çığlığı, "Hamlet" oyununda yeterince yüksek, şüphe etmenin, sınamanın, plan yapma-

nın yeni biçimini rahatsız edici hale getirmek için yeterince bulaşıcı şekilde tekrar üretilmiş.

25.11.48

"Cesaret"in ilk sahnesini değiştiriyoruz, çünkü Zürih'deki gösterimde seyirciye izin verilen şey burada zaten düzenlenmiş; eziyet edilmiş yaratığın (çocuğu olan annenin) dayanıklılığı ve taşıyabilirliği tarafından sarsılmak –yani buradan çok uzak olmayan bir yerde. Şimdi, Cesaret Ana küçük bir olaya karıştırıldığı için ilk çocuğunu kaybeder ve ayrıca işle ilgili olan ve Cesaret Ana'nın maddi olarak karşılayamayacağı bir kibarlık gösteren başçavuşa merhamet eder. Bu kesin bir iyileşme. Genç Kuckhahn tarafında önerildi.

26.11.48

Gerçekçilikten, bir davranış değil bir tarz anladığı sürece insan formalistten başka bir şey değildir. Gerçekçi bir sanatçı, sanatsal eserlerde gerçeğin karşısında verimli bir tutum sergileyen kişidir. (Sanatçının gerçekliğine seyircisi de dahildir.)

9.12.48

Her şeyin sürekli hareket ettiği, bütün bunların az ve geçici olduğu, zaten her şey yerle bir olmuşken, hiçbir şeyin halledilmediği bu büyük şehrin her yerinde yeni Alman sefaleti kendini gösteriyor. En güçlü itki Ruslar tarafından veriliyor ama Almanlar daha çok, diğer işgal güçlerinin harekete direnmeleri sayesinde oluşan girdapta dönüp duruyorlar. Almanlar, Nazizme karşı isyan etmek için emre isyan ediyorlar; çok az kişi, emredilmiş bir sosyalizmin hiç olmamasından

daha iyi olduğu görüşünde. Üretimin aktarımı, proletarya tarafından ürünlerin zafer kazanana aktarıldığı bir dönemde yapıldı (ve pek çoğuna amaca yönelik yapılmış gibi geliyor). Makine enkazlarından üretim tesislerini tekrar oluşturan kamuya ait işletmelerden, pek çok kereler makineler savaş tazminatı için alındı. Ve işçiler, Sovyetler Birliği'ne karşı olan yıkım savaşının onların onayı olmadan ama onların yardımıyla yapıldığını ve savaş hazırlığının, onların çok büyük bir bölümünün onayıyla olduğunu hesaba katmıyorlar. *Huchel*[305], yüksek fırın ateşlenemediğinde işçinin birinin başka bir arkadaşıyla karaborsadan bir kenara ayırdıkları üç fıçı yağı nasıl teslim ettiğini anlattı; bununla can alıcı açlıkla baş etmeye yetecek kadar yiyecekten vazgeçmişti, ayrıca polis ihbarı riskini de göze alarak. Hareketi politik değildi, trajedi de burada. Sonra, Rusların ve Almanların gelişme evrelerinin çok farklı olmasından kaynaklanan hatalar oluşuyor. Bu Rusların uyguladığı başarı prensibi, çünkü onlar en son bulunanı en iyi olarak kabul ediyorlar. *Felsenstein*[306] bir keresinde imtiyazlıların bakımı için olan ekstraları tiyatrosunda topluyor ve hepsini oldukça eşit dağıtıyor; Ruslar onun üstüne geliyorlar ve iki aylık ekstraya tamamen el koyuyorlar. Ruslar ödemenin eşitsizliğini, Felsenstein da katılımın, üretimi artıracağını düşünmüş. Bununla birlikte Alman işçiler, kendi diktatörlüklerinin içlerinde oluğunu fark etmiyor değiller, ancak onu üstlenmek için gerçekten hazır değil gibi görünüyor. Diktatörlük formundaki halk egemenliği (dışarıda ve içeride) onların aklı almıyor. (Kendi ekonomik egemenliğini sağlamlaştırmak için diktatörlüğe teslim olurken, burjuvazinin neye karşı hiç düşünmeden hazır olduğu ferdi olarak ele alınmıştır.) Tuhaf

bir şekilde bir "Alman yaşanmışlığı" kendini tekrarlıyor: Burjuvazinin, kendi iktidarını Napoleon tarafından zorla kabul ettirmesi gibi, iktidarı sadece soylularla paylaşmak için proletarya şimdi burjuvazinin karşısında duruyor –bu ama elbette bütün gerçek değil.

10.12.48

İlk önce on birinci sahnede, on dakikalığına epik denemeyi başlatıyorum. *Gerda Müller*[307] ve *Dunskus*'un[308], Hıristiyanlık karşısında hiçbir şey yapamayan çiftçiler olmalarına karar verdim. Her birine "kadın dedi ki", "adam dedi ki" ekletiyorum. Aniden sahne berraklaştı ve Müller gerçekçi bir tavır keşfetti. Günler sonra ben çiftçilerin sadece feryadını duymak istediğimde, Müller protesto etti, sıradan insanın bu "merdanesi", korkunun (içinde değil) arkasında bulunan neredeyse teatral bir tavır. Müller feryadı hissetmek istiyor –patlamaları sönmüş bir yanardağın taşmasından ibaret olmak, kuşkusuz onun çok uzun zamandır başaramadığı şey.

11.12.48

Eğer catalaunum'un[309] ruhlar savaşının tekrarı olursa, savaş, kültürel iklim için bahane olur, böylece bu da fazladan bir şey yapmaksızın gerçekleştirilebilir. En azından bu savaşla bütün Almanya'da mücadele edilmeli. Edebiyat, Elbe'nin arkasına gerileyemez ve sonuçta Ruslar tarafından askeri olarak (ve polisiye olarak) savunulan örnek bir taşra yaratmaya yardım edemez. Geri kalan Almanya bir örnek fuarı sayesinde devrim aşamasına getirilemez. Edebiyat sorumluluk almalı, kendisini Almanya çapında bir mücadeleye sokmalı ve

Bu altı fotoğrafa 10-11 Aralık 1948 tarihleri düşülmüş. Fotoğraflarda Deutschen Theater'de Aralık 1948 tarihindeki *Mutter Courage und Ihre Kinder* (Cesaret Ana ve Çocukları) adlı oyunun provası görülmekte.

devrimsel bir karaktere sahip olmalı ve bu karakteri onu dışsal olarak da –formlarda– ifade etmeli. Edebiyat için formalizm, devrimsel içeriğini kaybeden şeydir.

12.12.48

Langhoff ile Deutsches Theater'e bağlı bir tiyatro stüdyosu projesi[310] üzerine çalışıyorum. İlk yıl: İlk oyuncuların, kısa misafir oyunlar aracılığıyla yurtdışında göçmen olanlardan yetiştirilmesi (*Giehse*[311], *Steckel*[312], *Lorre*, *Homolka*, *Bois*[313], *Gold*[314]). Bununla bağlantılı olarak özel bir topluluğun oluşturulması.

Üç ya da dört oyun, mesela "Galilei" (Kortner ile) ya da "Schweyk" (Lorre ile); "Schelesnowa" (Gorki) Giehse ve Steckel ile; bir Lorca ya da O'Casey. Derhal sahnelenen bir çocuk oyunuyla epik oyunun gelişimi. Konular: "Der Stier Ferdinand" (Boğa Ferdinand) (barışa barışseverlikle ulaşılmaz); "Die Bekämpfung des gelben Fiebers" (Sarı ateşin mücadelesi) (Bilim adamlarının çalışmaları ve mücadeleleri) ve Steffin'in dilerim kaybolmamış olan çocuk oyunları.

Şahsi planlar: "Rosa Lüxemburg" ve "Der Wagen des Ares" (Ares'in Arabası)

12.12.48

Provalarda dikkatli bir şekilde epikleştirmeye başlandı. Kilit noktaları görünür olurken, sahneler derhal bölümleniyor. *Bildt*[315], geri kalan uygulamayı engellemenin duruma bağlı olduğunu derhal kavrıyor. Kuckhahn, duruma göre ilave edilen "Cesaret dedi ki," sözünü "Cesaret demiş olmalı," şeklinde değiştirerek daha iyi hale getirdi.

13.12.48

Sanki çıplak ses daha güçlü olacakmış gibi, sesini yükseltmek oyuncunun sürekli hedefidir ve sonra mümkün olan her türlü hareket, jestin haykırışı olarak kalır. Normale geri döndürülürler ve jeste derhal biraz hareketli bir şeyler katarlar ve böylece gerilimi korurlar.

14.12.48

Evinde Ruth'la (şu anda Kopenhag'da) telefonlaştığım, Danimarkalı muhteşem kabare sanatçısı Aase Ziegler, bana hemen İngiliz kulübünü gösteriyor. Eski moda yaylı çalgılar triosunun vals çaldığı dans salonu boş. Birkaç subay ve bayan barda gruplaşıyorlar. Mesafeli, çok sarhoş ve konuşkan davranıyorlar. Her bir konuk kendi başına bir imparatorluk.

14.12.48

Jakob Walcher ve karısıyla, 18, 20 ve 23'te Alman işçilerin ihmalleri üzerine yaptığımız ayrıntılı konuşmadan sonra "Möwe"den[316] sokağa çıkarken, Walcher'in arabasıyla çıkış arasında çok genç sarhoş bir Rus teğmen, Walcher'e revolver doğrultarak, Helli'yi alıkoyarak ve revolveri ileri geri savurarak yalpalıyordu. Sarhoşların solgun ve şüpheli ifadesine sahip ve kendisini ifade edemeyen jestlerin bulanık mecrasında boğulmuş, bu şekilde ve iki revolveriyle kendini anlatmaktan aciz. Sonunda, gitmek ister gibi yolu açarak, her iki ayağının hareketiyle geri çekiliyor. Ama "Möwe" derhal binasını kararttı ve ne kapıdaki görevli ne de herhangi biri olayla ilgilendi.

15.12

Teğmen dün de "Möwe"ye zorla girmek istemiş, kumandanlık aranmış ve teğmen tutuklanmış. –Otto, pek çok hastanın kendisine, Rus bir kumandanın, varoşlardan birinde hiçbir şey yapmadığı halde bir asker tarafından süngülenen bir adamdan, klinikte özür dilediğini anlattığını söylüyor, genel olarak çok beğenilecek bir davranış; örneğin Ruslar sivil hedefleri de bombalamamış olsalardı ibaresiyle. Hattâ şimdi, halkın düşmanca davranışı sebebiyle askerin, tehdit edildiğini sanmış olabileceği düşünülüyor...

17.12.48

Hölderlin şiirlerinin ilk basımını ve "Herrmann ve Dorothea"nın ikinci basımını satın almak için baştan çıkarılmama izin veriyorum. İnsan bunu matbaacılara gösterebilir! Ne tür bir zevk! Şiirlerle nasıl bir hassasiyetle uğraşılmış! Tek tek olduğu gibi bütünde de. Şiir matbaacıya durmaksızın problemler çıkarır ve o cesaretle problemleri çözer. Ve orada ne alım gücü olanlar için çizgili kâğıt ne de herkes için ucuz olanı var.

18.12.48

Sabahları saat 5.30'da kalkmaya özen gösteriyorum. Sonra kendime ispirto ocağında kahve ya da çay yapıyorum, Lukác'dan ya da Goethe'den (Sammler) okuyorum. Kafamı kaldırınca, Breughels'in çiftçi dansı tablosunun baskısını görüyorum. Kırmızı halının üzerinde biraz dolaşıyorum ve sonra çalışmak için masaya geçiyorum. Hava ancak sekize doğru ağarıyor, yıkıntılar görünmeye başlıyorlar (SS, Hitler'in ölü-

münden bir gün sonra Adlon otelinin sığınağını ateşe vermiş, sadece avludaki bir kanat yenilendi.)

Sekizden sonra Kuckhahn geliyor. Benim kahvaltımı ısmarlıyor ve "Cesaret"in provalarına hazırlanıyoruz. Saat dokuzda tiyatroda büromdayım, *Kasprowiak*[317] mektup diktesi için bekliyor. Prova saat onda başlıyor.

20.12.48

Sekiz sahne, ilk defa arka arkaya baştan sona oynandığında Jhering, Weigel'in Cesaret karakterinin, sahnelere tek tek bakarken aramış olduğu çeşitliliğinin ortaya çıktığını tespit ediyor. Yani çeşitlilik doğru biçimiyle, ancak büyük bir akışta ortaya çıkıyor. Bugün Almanya'nın şüphesiz en büyük oyuncusu olan Bildt, yeni zorluklar fark ediyor; yeterince tümevarımcı çalışmadı, yani önce durumların yeterliliğini sağlamak yerine, çok erkenden karaktere varmaya çalıştı ve şimdi sonuçta gelişme göstermeyen bir karaktere sahip.

21.12.

Aslında gerekli olan prova süresi dört ay. Gerçek epikleştirme böyle mümkün değil. Hafifleşmenin suçu bu kadar kısa sürede oyunculara yüklenemez.

21.12.48

Özgür Alman Gençliği (Freie Deutsche Jugend) için şarkı yazdım (Aufbaulied). "Yeni devlet"in girişinden memnun değilim ama maddi yapılanmanın, politik olana eklenmesi için bu gerekli. Ancak kesinlikle idare tarafından kaldırılan son dörtlüğe olan karşı gelmeleri görmezlikten geliyorum. (Ve

hiçbir führer salatadan çıkıp yönetmez.) Dessau ile besteleme üzerine çalışıyoruz, hızlı tempoda ve nakaratın melodisizleştirilmesinde ısrar ediyorum. Fransızların daha hızlı olan marş temposunu elde etmek istiyorum.

22.12.48

Bütün eğitim fazlasıyla bölgesel yürütüldüğü için "Zukunftslied"i (Geleceğin Şarkısı) yazıyorum. (ve kırmızı bayrak insanın onunla meşgul olduğu yerde adeta itibarsızdır.)

Asya'da Amerikalılar tarafından göz ardı edilen devasa gelişmeler olurken, Berlin'in dünyanın baktığı nokta olması ilginç.

Mahkeme Soğuk Yüzünden Ertelendi

Perşembe günü Berlin'in Moabit Ceza Mahkemesi'nin ikinci büyük ceza dairesi, haklarında yiyecek kartelerinin zimmete geçirilmesi suçu bulunan Neukölln bölge idaresi çalışanlarına karşı yürütülen bir davada, soğuk nedeniyle mahkemeyi davayı sonuna kadar yürütecek yeterlikte bulmadı. Dava, öğlen saat 12'ye doğru ertelenmek zorunda kalındı.

29.12.48

Eisler dört haftalığına burada. "Einheitsfrontlied"i (Birlik Cephesi şarkısı) senfonik olarak çözümlerken, yani halk şarkısı olarak sağlam müzikal parçalarına dönüştürürken, marşların bayağılığına ve ilkelliğine karşı duyduğu iğrenmeyi şimdilik bir kenara bıraktı. Elbette hemen, "Zukunftslied"i onun üzerine yıkarak, onu yeni bayağı taşkınlıklara sürüklemeyi deniyorum. Ama o bana Mao Tse-tung'un bir methiyesini veriyor, onun Çin Seddi üzerinden ilk uçuşu sırasında yazılmış, hemen çalışmaya başladığım muazzam bir şiir. Uzakdoğunun ayaklanmasıyla oluşan sanatlar rönesansıyla ilgili hesabım, düşünüldüğünden daha erken zahmetime değecek gibi görünüyor.

The Times, Cumartesi, 18 Aralık 1948

ÇİN'İN KADERİ

Gelen haberlere göre Pekin, tecrit edilmiş durumda ve hükümetin kuzeydeki askeri birlikleri güneşteki bir avuç kar gibi erimekte. İnsan dışarıdan tüm bunların ne anlama geleceğini bilemiyor.

İnsan Japonya ile olan düşmanlığın sona erdirilmesinin ardından Amerikalıların Çin hükümet ordusunun teçhizatının tamamını sağladığını ve bu teçhizatı öylesine geniş çaplı yaptığını düşündüğünde bunu müsrif bir tavır olarak algılıyor. Bu teçhizat ne işe yaradı? Bu teçhizat düşmanın eline geçmişse ne olacak, ki büyük oranda böyle bir şey sözkonusu. Yoksa komünistler düşmanlarının tanklarını ve topçularını hafif silahlarla ve toplarla nasıl durdurabilirlerdi?

Yanıt belki de, savaş nihayetinde politikanın bir devamıdır, diyen von Clausewitz'in bu sözünde aranmalıdır. Bu tüm savaşlar için, ama özellikle de Çin savaşı geçerlidir. Umutsuzluğa kapılan savaş komutanlarının davranışlarını, fiziksel anlamdaki olanakları değil, hissetikleri ve beklentileri belirler. Savaşmak artık yalnızca savaşanın duygularının göstergesidir. İngiliz askerleri 'atacakları adımı önceden düşünmeyi' öğrenirler. Savaş komutanlarının Çinli kumandanları da pek çok adımı önceden düşünmeye özen gösterirler; anlaşılan bu alışkanlığın modası geçmiş değil. Savaş sözkonusu olduğunda Çinlilerin ince bir zekası vardır. Eğer bir şeyin imkansızlığı ve yıldırıcılığı altı adım öncesinden görülüyorsa akli bir insan ona göre hareket eder. Hükümetin ordusunu yenilgiye uğratan silah yetersizliği değil, ordunun savaş ruhuna yeterince sahip olmamasıydı. Rüşvet ve enflasyonla baş etmeyen çalışan Nanking'in yenilgisi, kitlelerde hayal kırıklığı yarattı, dokuz yıldır savaşan ve çarpışmaların sona ereceğine dair bir umut göremeyen, mutsuz bir ordunun askerlerine de yayıldı bu duygu. Aynı duygu askeriyenin sivil halkın üst makamlarındaki insanlara da yayılmış durumda. Onların inandıkları bir gelecekten hareketle yeni bir yol çiziyorlar. Bu, şimdiki hükümetin çöküşünü ve Çin'in kaderini belirleyecek olan güçlerin yeniden düzenlenmesini sağlayacak bir gelecek.

1.1.49

Sevgili Dessau,

Bunu size, diğerleriyle birlikte, belirli bir nokta hakkında aydınlanmak için yazıyorum. "Horenlied"imizin (Tanrıça Şarkısı) enkaz tiyatrosunun bugünkü koşulları altında yazılması mümkün görülmüyor. Ben kuşku duymadan önce siz kuşku duymuştunuz. Güfte güzel ve besteniz bana çok anlamlı geliyor, aslında en iyi parçalardan biri, ama eğer oyuncu sertlik ve incelikten yoksunsa, oyunun sahnelenmesinin genel artistik standardı daha yüksek, yabancılaştırmanın yeni tekniği uygulanabilir olacaksa, seyircinin alabilme gücünden de şüphelenilmeli, Jhering ve Engel'in düşünüşünün işaret ettiği gibi –Kuckhahn, daha genç olanı onaylasa bile. Parçaların bazılarını, var olan malzemeyle hızlı bir uyumla kurtarmakla kalmadınız hattâ yeni güzellikler yarattınız –buna fark edilenden çok daha fazla hayranlık duydum– ama burada bu da yardımcı olmayacaktır. Tahminen şarkıyı geri çekmek zorunda kalacağız ama parçanın her ele alınışında, "Horenlied"in çalınıp çalınamayacağı tartışması, tiyatronun o anki standardının ne kadar yüksek ve ne kadar alçak olduğunu açıkça gösterecektir.

2.1.49

Özgür Alman Gençliğinin (FDJ) "Aufbaulied"i ile ilgili, Berlin grup yöneticisi, "Ve hiçbir Führer salatadan çıkıp yönetmez" dizelerini tekrar gözden geçirmemi rica etti, yani sıkıcı olduğu için Hitler artık kimseyi ilgilendirmiyormuş (ama eğer papatyalarla ilgilenilmezse kolayca eski defnelere dönüşürler) ve sonra parti aracılığıyla bir müdahale olabilirmiş. Ama ben dörtlüğün, buna ek olarak da bütün şarkının, ken-

3 ve 6 Ocak 1949 tarihlerinin not düşüldüğü resimler, Helene Weigel'in de yer aldığı, *Cesaret Ana ve Çocukları* adlı oyunun prömiyerinden.

di kendini yönetme motifi üzerine kurulması arzusunu yerine getiremem. Berlin radyosunda, Rosa için yazdığım, Dassau'nun bestelediği "Grabschrift"teki (Mezar Kitabesi) "Polonyalı bir Yahudi kadın" dizesi eleştirilmiş. (Tahminen bu konu çerçevesindeki hassasiyeti korumak için.)

3.1.49

Sorum üzerine Walcher, (Rus bölgesinde) bir kenar mahallede Karl ve Rosa için yapılan anıtın Naziler tarafından tahrip edildiğini ve sonradan da onarılmadığını söylüyor; Pieck ona bununla ilgili bir şey yapmayacaklarını söylemiş. –Almanlar için tarihin hiçbir anlamı yok, tahminen kendilerinin bir tarihi olmadığından.

3.1.49

Şiir kitaplarını alışılmışın dışında basılmış olarak yayımlamak istiyorum, en azından doğu bölümünde. Daha küçük, cebe girebilecek şekilde, 1820'lerin basım tarzında. Sadece antiqua tipinde[318] ve elbette biedermeier stili değil.

6.1.49

Provadan, Theater am Schiffbauerdamm'ın şimdiye kadarki yönetmenleri Langhoff ve Wisten'in eşliğinde, benim tiyatro projem üzerine (göç etmiş büyük oyuncuların danışmanlığı ile ilişkili) konuşulan, Berlin'in yeni belediye başkanının, ilk Alman parlamentosu başkanı Ebert'in oğlunun olduğu yere götürüldüm. Belediye başkanı bey bana ne iyi günler dedi ne de adieu, benimle tek bir kere konuşmadı ve sadece sayelerinde var olanın zarar görebileceği belirsiz projeler üzerine

kuşkucu bir cümle dile getirdi. SED'in[319] sözcüleri (*Ackermann, Jendretzky, Bork*[320]) proje için oda oyunları önerdiler, aynı şekilde Deutschen Theater'de ya da Wisten ile misafir oyunlar. Tasarruf önlemlerinden de bahsedildi ve halk sahnesine eski bina onarılana kadar yeni bir yer bulunmasından da. (Bu sosyal demokrat küçük burjuva işi "herkese bir tiyatro locası" meselesi yeni düzenlendi ve şişirme gösteriler sağlıyor.) İlk defa taşranın kötü kokan nefesini hissediyorum burada.

11.1.49

Helli'nin Cesaret figürü, gözüpekliliğiyle şimdi olağanüstü.

17.1.49

"Cesaret"in, ayın 9'unda sendikalar tarafından gerçekleşen kapalı asıl gösteriminde, bir memur okulunun öğrencileri vardı. Oyuncuları ilk olarak böyle bir seyircinin karşına çıkarmak bir riskti ama Hennigsdorf çelik fabrikasının işçileri harika seyircilerdi. Ne katılım ne de itiraz beklenen parasız seyirciler gibi kesinlikle uzun süre oturdular, "Kapitülasyonun Şarkısı"nın bulunduğu sahneden sonra alkışladılar, dilsiz Kattrin'in öldüğü sahneyi, Kattrin'in subayın verdiği şeref sözünü reddettiği yeri büyük bir alkışla kestiler. Ve oyunun uzun olmasına ve tramvayların geç vakit çalışmamasına rağmen, sonunda ayağa kalkmayı ve gardıroba yığılmayı unuttular. Ayrıca Engel ve ben okulda bir tartışmaya gittik ve orada da şaşkınlığımızın devam etmesi fırsatını bulduk. Nasıl bir kesinlik, nasıl bir incelik! Müziğin sözleri örtmesi gibi birtakım teknik hatalar dışında, bazıları Yvette'in albayının çok fazla karikatürize edildiği konusunda uyardı. Daha sonra fa-

hişenin savaşta para kazanan ender kişilerden biri olarak gösterilmesine ve onun ödediği fiyatın çok aşağılık görülmemesinin oyun yazarıyla ilgili olmasına cevabım, anlayış ve güzellikle kabul edildi. Özellikle davullu sahneyi vurguladılar ve birisi, tam da en çaresiz insanın, birkaç sahne önce kendi kardeşi tarafından "seni zavallı hayvan" diye adlandırılan aynı kişinin, yardıma en hazır kişi olmasını övdü. Nasıl bir seyirci! Üçüncü sahnede bu cümleyi kaydetmiş olmalı (ve sinir bozucu!) –sonra on birinci sahnede cevabı bulmuş! Cesaret'in, inanılmaz sefaletin içinde hiçbir şey öğrenmemesi bu seyircilerde sadece acıma duygusu uyandırmış!

18.1.49

Bütün bu haftalar boyunca, Çinli komünistlerin dünyanın çehresini tamamen değiştiren zaferi sürekli aklımda. Benim sürekli güncelimde ve birkaç saatte bir beni meşgul ediyor.

20.1.49

Mao Tse-tung'un "Çin Seddine Bakarken Düşünceler" kitabını tercüme ediyorum.

26.1.49

Leipzig'e gidiyorum ve *Hans Mayer*'in[321] dersinde işçi öğrencilerle tiyatro üzerine tartışıyoruz. Bir üniversitenin kendiliğinden fiziksel olarak değişmiş resmi! Burada sadece yeni bir sınıf açmakla kalınmadı, aksine eskisi neredeyse ortadan kaldırıldı, böylece yeni öğrenciler sadece kendi gibileri buluyorlar ve sınıf arkadaşları tarafından küçük düşürülebilecekleri bir örnekleri yok. Gençler "Sefalet ve Korku"nun sadece kitap

baskısını biliyorlar. Betimlemenin gerçekliğini onaylıyorlar ama Nazilerin düşman olarak işlenmesinden rahatsızlık duyuyorlar. Oyun yazarı, yaşadıkları sayesinde anlaşılır olan bir Nazi tarif edemez miydi? Seyirci ya da okuyucu böylece dönüşümü birlikte görebilirdi! Nasyonal sosyalizmin halkı içine sürüklediği devasa sefaletin kendisinin zaten çok az dönüşüm geçirdiğini söylediğimde elbette gülüyorlar. Tartışmayı, oyunun bir yaşanmışlık olarak tasarlanmadığı, aksine sınıf düşmanına daha başarılı şekilde karşı koymayı mümkün kılarak yeni bir sınıf için bir rehber olarak tasarlandığı notuyla kapatıyorum. "Sınıf, burjuvazinin insanlıkdışı (başarısızlığa mahkûm edilmiş) diktatörlüğünün tasvirinden, kendi diktatörlüğünü yürütmeyi öğrenebilir," diyecek kadar ileri gitmiyorum.

28.1.49

Wolf'un[322] ve *Erpenbeck*'in[323] "çizgiyi"[324] takip etmek isteyen yazılı ifadelerinden, kendini başkasının yerine koymaya karşı olan ifade biçiminin, işçi seyircisi arasındaki başarısının paniğe sebep olduğu anlaşılıyor. Eğer "Cesaret" sahnede sonunda kavrayabilseydi, "etki" nasıl da yükseltilirdi! Ama memur okulunun öğrencileri daha ilerideler. Küçük burjuva nesnesini görebiliyorlar (ve yine de acıyabiliyorlar) ve dilsiz Kattrin'de kendilerini yeniden tanıyorlar.

3.2.49

Su, metro girişlerinden ıhlamurların altına pompalanıyor. Pejmürde işçiler, bir kolu arkadan dairesel şekilde çeviriyorlar, Gaza'daki değirmen taşını çeviren Samson gibi. Başka bir sefer bir grup genç ve yaşlı kadın görüyorum, ıhlamurları

ağır bir el arabasına doğru aşağı çekip, arabayı itiyorlar, bazıları üzerinde oturuyor ve çavuş onlarla şakalaşıyor. Genç bir kız öğrenci (baba hasta bir montajcı) bana ne yediğini söylüyor; sabahları üç dilim kuru ekmek, gün içinde beş dilim ve akşam çorba (sebze ve patates).

Her yerde Çin'deki açlık var.

10.2.49

"Yeni Şiirler" kitabı için slogan: Arkamızda dağların, önümüzde ovaların heyecanı uzanıyor.

12.2.49

Wendt[325] ile şiir kitaplarının basımı sebebiyle Postdam'daki Stichnote'deyiz.[326] Ona, "Hermann ve Dorothea"nın 1799 basımını gösteriyorum ama o, kısmen bazı şiirlerin dizelerini bölmek zorunda kalmamak için kısmen de benim şiirlerimin nesnel yapısına dair onun izlenimi dolayısıyla, küçük ve çok geniş optik araçlar için bir katalog etkisi yaratan bir format öneriyor. Yeni gravürümü göstererek, şiirlerin geleneksel yapılışının yeşil pasını geçici olarak ödünç almak zorunda olduğumu anlatmaya çalıştım.

20.2.

Sabahları pencereden dışarı uzanma alışkanlığımı tekrar kazandım; hava burada öyle etkili ki. Ve başka bir alışkanlığımı da neredeyse bıraktım; yatmadan önce polisiye roman okumayı. Bütün bu zaman boyunca sanırım iki veya üç tanesini zor bitirdim.

Helli tiyatro projesinin çalışmalarına başlıyor.

[Berlin]
[Fingsten 49 – 22. 8. 51]

Fingsten 49[327]

"Wilhelm Meister"in[328] sayfalarını karıştırıyorum. En sıkıcı insanlar tarafından en sıkıcı şekilde övülen bu kitaplardan okulda usandırıldık. Almanca öğretmenleri tarafından, bütün varlıkların en cinsiyetsiz olanları, bize musallat edilen bir romanın, mesela *Philine*'nin[329], onun yatağında olduğuna inansın diye "kahramanın" yatağının önüne kendi terliklerini koyduğu, bunun onu şok edebilecek olan ama kahramanı gerçek ziyarete hazırlayan sahnesindeki gibi bir şeyler içerebileceğini kim tahmin edebilirdi? Almanca öğretmenleri uzun sakallarıyla, Alman edebiyatının maneviyatının tek huzur verdiği yerin önünde durdular!

Fingsten Pazartesisi

Çocuk sesleri, radyo müziği, yaprak hışırtıları, tramvaylar, kuş cıvıltıları.

Stockholm'den sandıklar geldi, mobilyaların az, kitapların büyük bir kısmı. Moskova'dan, Grete'den kalan metinler. İsviçre'den gelecek olan bavul henüz yolda.

"Cesaret", Deutschen Theater'de hâlâ kapalı gişe oynuyor. Helli'nin Möwe'de çalışma odaları var, bir ensemble bir araya getiriliyor.

6.5.49

7 Mayıs 71'de savaş delegesi Rossel, Fédération Artistique birliğinin silahlanması ve ekipmanın sağlanması için görevlendirilir[330] 20 Mayıs'ta, en ağır çatışmaların ortasında –komünün en son toplantısı bir sonraki gün yapılır– bir kararnameyle özel tiyatrolar sanatçılar kolektifine devredilir.

7.5.49

Goethe yılında[331] ondan bazı şeyler izliyorum. "Tasso"da ve "Faust"ta son sahnelerdeki bu uzlaşmalar ilginç. Bir oyunun ihtiyaç duyduğu yeterli hoşnutsuzluk ve izin verilmesi için daima yeterli sömürü mevcut. Yine de yeterli canlılığın olduğu yerde tiyatro çok şey becerebilir. Mesela Dom sahnesini, kilise aracılığıyla Gretchen'in ruhsal ve bedensel idamı olarak *oynamak zor değil* –Gretchen burada ölüme kışkırtılıyor.

Ortaçağın gizemli oyun tarzından ve modern revüden nasıl da organik hale getirilmiş bir bulamaç! Bu gözden kaçmayacak denli geniş yapıda, sonuç olarak *Alman burjuvazisi* hazırlanıyor, öyle ki onun için yapılmamışsa bile tamamen kirletilmiş. Araştırmak, bir şeyler öğrenmek, kendini geliştirmek isteyen gençlerin arasındaki genç Faust artık yok.

YENİ BİR EV
On beş yıllık sürgünden geri döndüm
Güzel bir eve taşındım,
No-maskelerimi ve kuşkucuyu gösteren rulo resmimi
Buraya astım. Yıkıntılar arasından giderken
Bana bu evi sağlayan önceliklerim
Her gün hatırlatılıyor. Umarım
İçinde binlercesinin oturduğu bu deliklerle
Yaşlanmam. Hâlâ
Senaryolarımla dolu bavulum dolapta
Duruyor.

9.6.49

Puşkin kutlaması[332] Başka dillerin şiirlerini okumak zor çünkü çeviriler genelde o kadar kötü ki. Elbette örneğin şimdi sözkonusu olan, Rus edebiyatını ve Puşkin'in politik eylemini Avrupa'nın kültür bilincine yerleştirmek.

9.6.49

DEFA, doğu tarafının film şirketi, konu bulmak konusunda güçlük çekiyor, özellikle de bulunduğumuz döneme dair. Yönetim önemli konuları, yeraltı hareketini, toprak dağılımını, iki yıllık planı[333], yeni insanı vs. vs kaydediyor; sonra yazarların bunun için konuyu kendi problematiğiyle ele alan öyküler bulmaları gerekiyor. Bu da elbette sürekli bir başarısızlık demek oluyor. Ben insanların öykü toplamak için yollanmalarını öneriyorum.

11.6.49

Eğer insan ahlakı üretimden çıkarırsa ve en yüce olanı bütün insanlığın üretiminin geliştirilmesinin büyüklüğünde görürse, salt varoluşun, direnişin büyüsünün yeniden değerlendirmenin karşısına getirildiğine dikkat edilmelidir. Seviyorum: Sevdiğim insanı üretici kılarım; araba yapıyorum: Sürücünün sürmesini sağlarım; şarkı söylüyorum: Dinleyenlerin duyuşunu geliştiririm vs. vs. Ama sonra toplum bütün her şeyi yeniden değerlendirmek konusunda yetenekli olmalıdır, herkesin tek tek üretiminin farklı olduğu yani beklenmeyen olduğu sunulmuş böyle bir bolluğa, zaten üretilmiş böyle bir "Kapital"e sahip olması gerekir. Eğer üretim en üst noktadaysa, o zaman grev de onurunu korur. (Estetik alanda bu, za-

ten böyledir. Asosyal olan da sevindirilir; "yaratıcılığını göstermesi" yeterli olarak görülür.)

18.6.49

Ulusal ödüller dağıtılacak, maalesef birincilik, ikincilik ve sanırım üçüncülük de. Resmi adaylar belirlendi, hiçbirine aday olmayı isteyip istemedikleri sorulmadı. Edebiyat için iki birincilik ödülü verileceğini, Heinrich Mann'ın ve Johannes R. Becher'in düşünüldüğünü duyuyorum ve maalesef bana da "Cesaret" ile ikincilik verilmesinin düşünüldüğünü. Helli, böyle bir sınıflamayı zarar verici bulduğum ve ödülü geri çevirmek zorunda kalacağım için, beni hesaba katmamalarını ayarlıyor. Böyle şeyleri insan tamamen gayrişahsi değerlen-

Fotoğrafta Helene Weigel, *Cesaret Ana ve Çocukları* adlı oyunun son sahnesinde görülmekte.

dirmeli ve kullanımına ve hasarına çok dikkat etmeli ve daha değersiz olanlar, değersiz olana tercih edilmeli. Daha yüksek bir fiyat ödeyemedikleri için meseleye az bir değer biçerken, neden insanlar sahip olduklarını değersizleştirsinler?

10.9.49

Deutschen Theater'de "Faust"tan bölümler izliyorum. Schiller'e karşıt olarak, Goethe'de modern olanın ekseriyetle yer tutması ilginç. Şiirsel bir kulpla tutulan efektlerin bütünüyle anlamlı olduğu eski söylencenin merak uyandıran genişlemesi. "Düşünsel drama" olarak oyun sevindirici şekilde tek düze değil, düşünceler bir karşılıklı konuşmadaki gibi ortaya çıkıyorlar, yazar zeki. Temel düşünce inanılmaz, pek çok çözümle kurnaz bir bulmaca, şekilleri değiştirerek insanın burada bir adam, sonra orada bir sepet fark ettiği şaşırtmacalı bir resim şeması. Buradakinin tutkunun bir ifadesi olduğu yeterince haykırıldı ama Hinz (muazzam bir savaş rahibi) muhteşem bir şeytandı; onun değil aksine sadece şeytanların olduğunu açıkça gösterdi ve onlardan biri asabi, paçoz ve biraz bunamıştı.

28.8. – 4.9.

Salzburg'a yolculuk.[334]

Ensemble'ın arabasıyla, ayın 28'i pazar günü yola çıkış; akşam Freilassig'e[335] varıyoruz. (Ruslar tarafından verilen iç bölge pasaportu.) Pazartesi günü Bayan von Einem beni sınırdan alıyor. Festival evinde, pasaport işiyle ilgilenmek isteyen ve festival oyunu "Salzburger Totentanz"dan sonra beni sorguya çeken Dr. Hilbert'i görüyorum; oyunun sergilenebileceği çe-

şitli salonlar görüyoruz ve pasaport sebebiyle birkaç memur. Cas Venedik'te. Onun için Leipzig fuarı için bilet ayarlıyorum, her şeyi organize ediyorum çünkü orası için hâlâ Rus izni yok. Sah Viertel geliyor, kış oyun sezonu ve onun seyahat edebilmesi üzerine konuşuyoruz. Avusturyalı olmasını öneriyorum. Konuşma çarşamba devam edecek. Akşam Freilassing'e dönüş. Perşembe sabah Münih'e. Geis, salon tiyatrosu[336] Giehse ile misafir oyunculuk ve pasaportla ilgili konuşuyorum. Gorki oyununda, Wimmer rolüyle. Kortner ile Berlin'de "Galilei" Cuma günü Geis ile Albers'e Starnberger gölüne doğru gidiyoruz ve "Üç Kuruşluk Opera" turnesini konuşuyoruz. Cumartesi salon tiyatrosu, ilkbahar için "Cesaret"i konuşuyorum. Öğleden sonra Augsburg'a gidiş. George ile buluşuyorum, eskisi gibi[337] Pazar Berlin'e dönüş.

12.10.49

Formalizmin savaşçıları, yeni ve etkileyici formlara küfür ediyorlar, bazı cazibesi olmayan kadınların, güzellik ve güzellik uğruna olan çabaları kolaylıkla fahişelik (ve frenginin işareti) olarak ihbar etmeleri gibi.

14.10.49

"Cesaret filmi" üzerine düşündüm. Doğalcı olanın dikkate alınmaması gerekiyor. İlk önce teknik biçim denemeleri: (fazla ışıklandırma ve düşük tabedilmişlik vs. sayesinde) Daguerro tarzı bir fotoğrafiye[338] ulaşılabilir mi? Düzenlemede insan, rastlantısal gruplama prensibinden vazgeçmeli.

9.11.49

Asıl repertuar oyunları, yani konu itibarıyla genel olduklarından ve tiyatrolara her zaman en genel sanatları için imkânlar sağlanabileceğinden, neredeyse her zaman oynanabilinecek oyunlar, Almanlarda daha az. Aslında sadece "Faust" var. Ayrıca operalara ve Shakespeare'e dayanılıyor. Benim oyunlarımdan sadece "Üç Kuruşluk Opera" ve "Tebeşir Dairesi" bu karaktere sahip. Planlananlardan da "Şans Tanrısının Seyahatleri"

Fotoğrafta, *Puntila ve Uşağı Matti* adlı oyunun prömiyerinden sonra (soldan sağa) Leonard Steckel (Puntila), Yönetmen Brecht, Erich Engel ve Erwin Geschonneck (Matti) görülmekte. 12 Kasım 1949 yılındaki bu sahnelemeyle yeni kurulmuş olan Berliner Ensemble ilk kez seyirci karşısına çıkar. Sahne tasarımı Caspar Neher'e ait.

13.11.49

"Puntila" prömiyeri dün akşam kahkahalarla ve defalarca perdenin inip kalkmasıyla gerçekleşti. Orta locaları Ruslar, kahkahalara ve alkışa eşlik eden hükümete bırakmışlar. Berliner Ensemble –iyi bir tiyatronun daimi göstergesi olarak Picasso'nun barış güvercinini Deutschen Theater'in perdesine diktirdik– çareler üreten, bir büro binasını prova sahnesine

dönüştüren, pasaportlar, evler ve (bölgede) oyuncuların evleri için mobilyalar, ayrıca bütün personel için ekstra yiyecek sağlayan Weigel'in –yıkıntılar şehrinde inanılmaz bir çaba– devasa performansını sergiliyor.

Oyun tarzı gazetelerde övüldü. (Eğer bu epik tiyatroysa, güzel). Ama bu elbette sadece bugün kabul edilebileceği (ve sunulabileceği) kadar epik tiyatro. Belirli yabancılaştırmalar komedinin 2000 yıllık malzeme deposundan geliyor. Steckel'in Puntila'sı muazzam, 1000 tane gözlemle ve Amerikan tarzı sinema güldürüsünün büyük jestleriyle yaratılmış. Zıtlıkların (komik olanın, trajik olanın, sempatik olanın, sempatik olmayanın) eşitlenmemesi, sahnelerin düşünülebilirliği vs. belirli bir dereceye kadar mevcuttu ama işte sadece belirli bir dereceye kadar. Tahminen "Küçük Organon"un önerileri belli bir süre düzeltmeler olarak kabul edilecek. Tiyatronun laikleştirilmesi. Düşkünlük mülk ile darbe alır. Ama ne zaman gerçek ve radikal bir epik tiyatro olacak?

14.11.49

"Küçük Organon", ileri seviyedeki ülkelerin tiyatrolarının, devlet tarafından istenen özelliklerin gerçekleştirilmesi için harekete geçirildiği bir döneme geliyor. Duyarlılık hareketi çalışmanın kahramanlarına[339] gösteriliyor vs. İlkelliği sayesinde ayrılıyor; ama aslında bütün eylemi ilkel kılıyor. Böylece türün seçimi şimdi önemli oluyor. Devlet kuran tarzın malzemeleri, genelde komedi oyunu türüne aittir.

22.12.49

Berliner Ensemble için hızlıca Lenz'in "Hofmeister"inden

bir çalışma hazırladım. Oyun çok uzun zamandır aklımdaydı. Benim bildiğim kadarıyla Alman felaketinin en eski –ve en güçlü– göstergesi. Buna denk olarak sadece, insanın insan olarak kalması için hırsızlık yapmak zorunda kaldığı "Räuber" (Hırsız) var. Burada topluma kabul edilir olmak için kişinin insanlıktan çıkmış olması gerekiyor.

Oyun, genç oyuncularımıza olanaklar sağlıyor. Ayrıca Shakespear'i kabul eden Alman klasiğinin başlangıç çizgisine geri gidiyor ve ayrıca Shakespear oynamanın yeni tarzı için bir ön çalışma verebilir.

"Komün Günleri" ertelenmeli, çünkü halk tiyatrosu, yaklaşık 60.000 üye sayısıyla seyircimizin genelini oluşturuyor, sadece %3 oranda işçiye sahip.

5.3.50

"Hofmeister" gerçekçi ve ayrıca büyük stildeki oyuncular için iyi seçilmiş bir oyun gibi görünüyor. Shakespear'e giden bu yol, dönüş yolu; ondan Almancaya çok şey katıldı.

Oyuncu Gaugler[340] burada. Bedensel olarak muazzam ama dil olarak tamamen formalist, sözü sanatsal olarak eski. Ona İsviçreli Almancasını işaret ediyorum ve çevirir çevirmez ifade çok yönlü, gerçek, formalist olmayan bir hale geliyor ve figürün kabalığı kendisini çok naif bir şekilde dışarı vuruyor. Bizim sahne dilimiz, yaşadığı yerde diyalektlerle yaşıyor; kendisi yüksek ve alçak tonları olmayan zayıf bir stenografi. (Gaugler'in İsviçre'de, İsviçreli tonlamaları yapmaması gerekiyordu, çünkü orada İsviçre taşrasını hatırlatıyordu!)

6.3.50

Blackett'in atom bombası üzerine kitabı. İngiliz fizikçi, Truman'ın sahip olduğu atom bombalarını SSCB'nin savaşa girmemesine bir karşı hamle olarak Japonya'ya attırdığını kanıtlıyor. Böylece Dresden'in yıkılması sadece yaklaşan müttefiklere, Ruslara karşı bir harekattı.

8.3.50

Bazı sahnelerin metinlerini, oyuncular kendi metinlerini üçüncü tekil şahısta, tasvir edilen eklemelerle birlikte okuyabilsinler diye, öykü formunda asistanlara yazdırıyorum. Böylece okuyarak hareketleri ve temel jestleri uygulayabilirler. Bu, sahnelerin içerik ve geçişini açıklığa kavuşturuyor ve doğalcı tarzda olağanüstü olan Geschonneck[341] ilk defa epik olana dair bir duygu kazanıyor ve "saydam"laşıyor.

2.4.50

Ruth, tekrar sağlıklı ve "Ana"nın Leipzig modelinin kullanıldığı[342] Schwerin'de, mizah ve zarafeti aktarmanın ne kadar zor olduğunu gördü. Model henüz, seyircinin sözkonusu olduğu reklâmın güçlü şekilde engellendiği bir deli gömleği etkisi yaratıyor.

23.4.50

Akşam yeni akademinin bir üyesiyleyim, ayrıca ressam Hofer de burada. Hiç anlamadığım bir konudan, Fransız halılarından konuşuluyor ama başka pek çok şeyden olacağı gibi, bu konudan da bir şeyler anlamak isterdim. Sonra Hofer "Cesaret"in sahnelenişini övüyor ve bir fotoğrafçının oyun-

dan iyi fotoğraflar çekebilme olasılığına itiraz ediyor. Ben, siyah beyaz film için kimyacı Havemann'a, sayesinde filme Daguerro tipi karakter verilebilecek bir fotoğraf filmi yapması için ricada bulunduğumu açıklıyorum ve Hofer, orta renk tonlarının zayıflatılmasıyla sanatsal resimler elde edilebileceğine hak veriyor. Buna karşın renkli film, sadece yarı geçirgen renkler oluşturulabileceği ama opaklar (koyu sarı, beyaz, toprak rengi) oluşturulamayacağı için, şimdilik umutsuz görünüyor.

28.4.50

Cas ve Wagner-Régeny yıllar önce "1001 Gece"deki bir masaldan yola çıkarak komik bir opera yazmaya başlamışlar ancak bir son bulamamışlar. Adı "Darmwäscher" Senaryoyu analiz ediyoruz ve son kez matematize ediyoruz. Birkaç arya ekliyoruz.

29.4.50

Von Einem ile Zehlendorf'da *Blacher*'de[343] buluşuyoruz. Blacher bir opera tamamladı ve gelecekle ilgili kötümser konuşuyor. 1912'den beri (Rosenkavalier) hiçbir operaya (ayrıca hiçbir büyük müzik parçasına) alışılamadı. Seyirci eski eserlerle yetiniyor. Bunların operanın eski işlevini daha iyi yerine getirdiğini ve yeni bir işlevin de bulunmadığını tartışıyorum. Devrimci burjuvazinin operaları ("Don Juan", "Sihirli Flüt", "Figaro", "Fidelio") kışkırtıcıydı; 1912'den sonra operanın bu yönde bir çabası kalmadı.

30.4.50

Devasa basın başarısından sonra, halk tiyatrosunun seyircisinin oyunu nasıl algılayacağı konusunda biraz kaygılıydık, ama ortada bir fark yok, her akşam perde 30 kere inip kalkıyor –halk havyar seviyor. Ve Kant tasvirli Halesya sahneleri de alkışlanıyor.

1.5.50

Pırıl pırıl bir gün. Lustgarten'deki tribünden gösteriyi izliyorum. Önde mavi gömleklerle ve bayraklarla Freie Deutsche Jugend[344] ve halk polisi bölükler halinde. Devamında saatler süren bir kortej, kamyonlarda, makineler, vagonlar, kıyafet gösterileri vs. resimler ve pankartlar. Göstericiler ağır ağır yürüyorlar ve tribünün önünde bir süre duruyorlar. Çinli katılımcıların konuşması sırasında güvercinler salınıyor. (Yan tarafta Brandenburg kapısının arkasında karşı gösterinin üzerinde bir Amerikan helikopteri uçuyor.) Şaşırtıcı bir şekilde oradaki baskıya karşın Batı Berlin'den pek çok ilçe de gösteriye katılmış. Berliner Ensemble kendi kamyonunun üzerinde ve Barbara "Cesaret" arabasının üstünde oturuyor ve kırmızı bir bayrak sallıyor. Helli bütün caddeler boyunca selamlanıyor, kadınlar gerçekten çocuklarını havaya kaldırıyor: "Cesaret Ana!"

25.5.50

Anna ve Tschesno ile *Ilja Ehrenburg*'dayız. Biz akşam yemeğindeyken, misafirhanenin önünde alkışlar ve çoban kavalıyla çalınan marşlar: FDJ Çin delegasyonunu selamlıyor. Auschwitz'in görüntüsünde edebiyatın şuurunu kaybettiğinden konuşuyoruz. Ehrenburg, Alman işgali sırasında Yahudi

kocasını saklayan bir kadından söz ediyor. Evde asker konaklayacak. Kadın kulübenin çatısına bir sopayla bir delik açıyor ki, evin içi kar dolsun ve Almanlar eve yerleşmesin! Ama kocasının sığınağına da biraz ışık girsin diye bir delik açıyor. Çocuk annesine delikten bir gözün baktığını söylüyor, anne de onun bir farenin gözü olduğunu söylüyor. Ama sonra Ehrenburg, bütün ailesi yok edilmiş Yahudi bir Sovyet subayının bir Alman kasabasına yönetici olarak geldiğini anlatıyor. Ehrenburg, subayın anne babasız, yakalanmış küçük bir Alman kıza nasıl sarıldığını görmüş. Bunu ve adamın çocuğu yatağa götürme sorumluluğunu taşımasını çok özel bulmamış ancak subay bir süre sonra yerinden fırlayarak çocuk için bir lazımlık ayarlanıp ayarlanamayacağını sorduğunda, gözyaşlarına engel olamamış. Dinlerken bunda benim de özel bir şeyler bulmadığımı saklamam zor oldu. Elbette, Almanların böyle bir adamı bile şaşkına çeviren nasıl bir suça neden olduğu şüphe götürmez!

26.5.50

FDJ'nin Fingsten buluşması şehri büsbütün değiştiriyor. Şehir, sarhoş olmuş mütevazı bir satıcı kadın gibi eğlenceli ve anlaşılmaz oluyor. Akşam meydanlarda bir çeşit Napoli ortaya çıkıyor. Her yerde gençlerin orkestraları duyuluyor. Çimenlerin üzerinde yuvarlanıyorlar ve özgür filmler izliyorlar. Yıkıntıların dev deliklerine onlar için sloganlar yerleştirilmiş.

8.6.50

Sanatların planlanmasına[345] gelindiğinde, son derece dikkatli hareket edilmelidir. Teknikler –ki insanın tekniğe ihti-

yacı var– sahip oldukları toplumsal işlevlerden hemen ayrılamazlar. Ve boyun eğmiş insanlardan, bağımsız eserler beklenmez –oysa bağımsız eserlere ihtiyaç duyulmaktadır. Elbette bir parti, içeriden sanatçılar üzerine çalışmaya başlayabilir ama sadece onların var olan yeteneğinin ölçüsünde çalışabilir. En önemlisi ama okuyan yeni kitlelerin harekete geçirilmesidir. Parti onları da yönlendirmeli; sanatçıların önüne problem koyulması gerekir. Sanatçıların önüne problem koymak, aslanın önüne koyun sürmek demektir. Stilistik olanlar bütünde ne kadar az konuşulursa o kadar iyi olur. Ve sanatçıların kazanılması için, onlara saldırılmasındansa, anlaşılmadıklarının (eğer insan öğrenmeye hazırsa) gösterilmesi daha iyi olacaktır. Sanattaki gereksinim cinsel ilişkideki gibi baştan çıkarır ama cinsel ilişkide de olduğu gibi, incitici kelimeler kullanılmamalıdır.

10.6.50

Küçük çalılıklarda Eisler için çocuk şarkılarını tamamlıyorum. Gümüş işleme sanatı.

10.6.50

Gorki ve benim üzerime, Leipzig'li bir işçi öğrencinin yazdığı bir çalışmayı okuyorum. İdeoloji, ideoloji, ideoloji. Hiçbir yerde estetik bir kavram yok; çalışmanın bütünü lezzetle ilgili hiçbir şeyin olmadığı bir yemek tarifini hatırlatıyor. Öncelikle zevk eğitimi için sergiler ve kurslar düzenlemeliydik.

10.6.50

Dünyanın kuzey çatısında vuku bulacak geleceğin hava savaşlarında, bir Mars insanı gibi giyinen bu Amerikalı asker gibi savaşçılar yer alacak. Asker burada kuzey kutup bölgesindeki bir görev için hazırlanmış bir üniforma taşımakta.

Siz Teksas'lı ve Pittsburg'lu kadınlar
Oğullarınızın böyle görünmesini mi istiyorsunuz?
Eğer oğullarınızı bize yollarsanız
Kurtlar üzerimize saldıracak.

Ağustos başı
Ahrenshoop'a gidiyoruz, Helli çocuklarla, ben Ruth ile

Steyr'deyim.[346] Koyu mavi boyalı ya da yıkılmış, hattâ yabancı işletmeler için tamir edilmiş, eskimiş olmak burada belki iyi korunmuş olmak gibi yorumlandığından, iyi görümlü bazı balıkçı evleri var; daha yeni olanları arsız iddialar gibi, temel olarak dengesiz, etraf tarafından küçümsenmiş görünüyorlar.

Tamamen bir Nazi bölgesi ve şimdiye kadar fazla bir şey olmamış, zaten olamazmış; çok az başlangıç noktası var. Küçük yabancı işletmeler karaborsa pazarına karşı alınan önlemler yüzünden kendilerini her yönden engellenmiş olarak görüyorlar, çiftçiler ısmarlanan şeyi göndermeliler vs. Kültür birliğinin devlet arazisi olarak, yeni hükümete neredeyse doğrudan bağlantılı kişiler yazın bölgeyi ziyarete gelmiş.

5.8.50

Yabancılaştırma efektini yaratan gülme: Yabancılara, zenciye, su aygırına, taşradaki şehirliye vs. gülmek. Daha üst seviye: Çocuklara ve eski arabalara vs. gülümsemek.

2.9.50

Ruth ile Steyr marka arabayla Münih'e gidiyoruz. Pegnitz nehri kıyısındaki Pegnitz'de bir gece kalıyoruz. Meydandaki "beyaz kuzu" otelinin manzarası, alacakaranlıkta zarif ve güçlü renkleri olan bir Breughel'i andırıyor ve güzelliği eski Marsilya limanında, tahtakurusu dolmuş otellerinkine eş.

4.90.50

Giehse ile "Cesaret"in yapı ve ayar provasını yapıyoruz. Dekor, Otto'ya ait.

3.10.50

"Cesaret"teki reji asistanları: *Eric Bentley*, **Egon Monk**, **Ruth** *Berlau*, *Benesch* (Viyana *Scala*'dan). Dekor, *Teo Otto*. (**Hasta**landığı için, Znamenacek yardımcı oluyor.)

?.10.50

Akşam, bazı genç yazarları bir araya getiren Desch'deyiz. Beraberimde Ruth ve Schumacher'i[347] götürüyorum. Hiçbir şekilde DDR üzerine bilgileri yok. Toprak dağıtımından, işçi-çiftçi üniversitelerinden, FDJ'nin Fingsten buluşmasından söz ediyorum ve neden sosyalizmin barışçı, kapitalizmin savaşçı olduğunu; varlıklarının SED'in doğudaki zorlu mücadelesine bağlı olduğunu anlatıyorum. Kibarca dinleniyor.

?.10.50

Ruth, Geis ve Burri ile Partenkirchen'e *Lorre*'ye gidiyoruz. Sarılık olmuş. Ona Berliner Ensemble'de Hamlet öneriyorum.

6.10.50

Von Einem Münih'te. Onunla, Salzburg'da "Tebeşir Dairesi"ni yapması konusunda anlaşıyorum. Viertel'in yönetiminde, Gold ve Homolka ile birlikte.

8.10.50

Pazar. Akşam "Cesaret"in prömiyeri. Modellerin düzenlenmesi zaferi kazanıyor. Giehse, Domin, Blech, Wilhelmi, Lühr, Lieffen, Berlin'den çok farklı ve muazzamlar. Provalar sırasında tek bir bilimsel tartışma yok. Giehse, Zürih ve Vi-

yana'da aynı başarıyla kullanmış olduğu bütün düzenlemeyi şaşırtıcı şekilde değiştiriyor.

9.10.50

"Kunduz Kürkü ve Kırmızı Horoz" çalışmasını Hirschfeld ile gözden geçiriyorum. Onaylıyor ve çizgiyi Hauptmann'ın mirasçısı karşısında savunmak istiyor. Burri ve Geis ile Gogol'ün "Der Mantel"inden yola çıkarak bir film yapıyorum (Lorre ile) ve Burri ile DEFA'da "Cesaret" filmi. Londra Group Theater'in bir menajeriyle "Cesaret"in gösterimi ile ilgili görüşüyorum. (Yönetmen *Brook*[348] birkaç hafta içinde oyunu görmek için Berlin'e geliyor.)

10.10.50

Ruth ve Steyr ile Berlin'e geri dönüyoruz. Gera'da kalıyorum.

29.12.50

Lorca'nın şiirlerine göz gezdiriyorum, Beck'in yalın çevirisinden. Keyifle okuyorum ama bizim sanat eserlerimizin böyle bir keyif noktasına nasıl gelebileceği ve bu noktaya gelmek zorunda olup olmadıkları üzerine düşünmek için ara sıra duruyorum. İtiraz edilebilir: Konum, dönem buna izin vermez! Tırmanma turunda heyecan yok! Ama tırmanma turları heyecanları kendileri yaratır. Ve edebiyat, diğer bazı sanatlar gibi,

Öldü. Almanya doğumlu olağanüstü müziklerin bestecisi ("Lady in The Dark", "One Touch of Venus") son anda Broadway'de oynayan başarılı müzikal "Lost in The Stars"da oyun yazarı Maxwell Anderson ile birlikte çalışan Kurt Weill, 50, Manhattan'da kalp rahatsızlığından öldü.

10.1.51

Berliner Ensemble ile Deutschen Theater'de "Ana"nın ilk (kapalı) gösterimi. Neher'in dekorları genel olarak beğenildi, çünkü kurallar kısmen yerleşti –örneğin dekorlar kötü bir şekilde taklit edilerek. Wlassowa karakteri Weigel tarafından benzersiz biçimde sahneleniyor. Ama *Busch*'un[349] işçisi de şahane. Ortalama halk tiyatrosu iyi devam etti. Yaklaşık 40 oyun, bazıları demir gibi. Berlau'nun geçen sene Leipzig'de muazzam (ve sağlam) bir kopyasını çıkardığı eski modele canlılık vermesi başarılı görünüyor.

15.1.51

Öğleden önce Dessau ile konuşma. "Lukulus" için koro provaları çoktan başladı ama milli eğitim bakanlığı partisyonu bir kez daha talep ediyor ve Dessau gösterimi sonbahara ertelemek istiyor. Ben buna karşıyım. Konu, Amerikan tehdidinin bu kadar histerik olduğu şu dönemde önemli. Elbette Dessau biçime yönelik saldırılardan çekiniyor ama içerik bu kadar önemli olduğu sürece saldırılar da, kasıtlı değillerse, o kadar sert olmayacaklardır. Sonuçta Dessau da benim gibi operanın içeriğinin biçim olduğuna ikna oldu. Ayrıca insan eleştiriden çekinmemeli; onunla ya karşılaşılırsın ya da onu değerlendirirsin, hepsi bu. Ve eğer ilkbaharda çaba göstermediysek, neden sonbaharda durumun daha uygun olacağını varsayıyoruz? Müzisyenlerin yeni dinleyici sınıflarıyla temasını engelleyen aksaklık aşılmalı. İnsan sorumluluk üstlenmeli, ancak o zaman görebilecektir.

Öğleden sonra Hedwig Hastanesi'ne, Hüdepohl'e gidiyorum[350]

Burri ile konuşmalar tekrar başladı. Ona, film emülsiyonunun değiştirilmesiyle Daguerro tipini karaktere ulaştırma planından bahsediyorum, böylece daha şiirsel yazabileceğiz. –"Cesaret" filminin esaslarından biri, seyirciyi sürekli, Cesaret'e şaşırabileceği bir mesafede tutacak olması, yani onunla birlikte değil sadece onun üzerinden tecrübe edecek.

10.2.51

Yeni prova evinde huzurlu provalar (Reinhardt caddesinin yıkıntılarında). İnsanın lekelenmiş oyunlar yerine temiz duvarlar arasında diğer oyunları prova etmesi ve prova yapmaktan başka hiçbir şeyin olmaması gibi küçük şeyler çok önem taşıyor. Ve öncelikle gün ışığında prova yapılmasını sağlarsak... (sarhoşluğun duyumsandığı yerde pencere yok, kiliselerde, bira fabrikalarında, tiyatrolarda.) "Kunduz Kürkü ve Kırmızı Horoz" adlı oyun iyi başladı.

23.3.51

"Lukullus"un indirilmesine dair: Bu boyuttaki temelden değişimlerde, öncü bir rol oynadıkları yerde sanatların da zorluklarla karşılaşması önceden kestirilebilir. Sanatların ve yeni seyirci kitlelerinin geri kalmışlıklarının çarpışması. Bazı sanatçılar, protesto olarak burjuva estetiğine (ve burjuva sanat işleyişine) karşı belirli yeni biçimler geliştirdiler; ancak proletarya kesimi, bu biçimlerin yeni içerikleri karşılamadığına dikkat çekti. Bu bazen doğru, bazen de değil. Bazen alışıldık biçimler talep ediliyor çünkü yeni içerik henüz genel olarak hiçbir şekilde egemen olan sınıfta uygulanmıyor ve insanlar, yeni içerik ve yeni formun bir arada kullanılmasının,

bunlardan birinin uygulanmasından daha zor olduğu saçma fikrine sahip.

26.3.51

İki tarla faresini resmeden Çin rulo resminin önünde, yakın zamanda bizim formalizm tartışmamızdan memnun olmayan biri şöyle dedi: Bu tamamen formalizm, bu resim ve benzerlerinden hemen kurtulun! Formalizm olarak adlandırdığımızı, zamanı aşan, mutlak olan her şey olarak yorumlamakla ve zamanımızın belirli eğilimleri üzerine konuşmakla iyi yapıyoruz. Bu iki tarla faresinin ressamı, mekân bölümlendirilmesini sanatsal tasarım ve zevkin nesnesi yapmakla cesur olmayan bir eğilime karşı koymuş olabilir. Mitolojik bir resme ya da bir prensin fahişesinin portresine göre kendi isteğinin itkisine bahane aramış olabilir. Alacakaranlığın korkutucu yaratıklarını resmederken, kuşkusuz pesimizmini ifade etmiş olmalı ve pesimizmin olumsuz değerlendirilip değerlendirilmeyeceği de zamana bağlı. Ve onun tarlakuşlarını gösteren ikinci bir resmi olabilir.

5.5.51

"Coriolan" çalışmasıyla uğraşıyoruz. Aşağı yukarı donatabildiğimiz, aşağı yukarı tek aktüel Shakespear. Elbette değiştirmek için işçi sınıfının davranışına sahibiz. Shakespear'in tahmini kaynağına, Plutarch'a göre, Coriolan, karşı devriminin alt edilmesinden sonra genç cumhuriyet Volsker'i yener ve böylece muzaffer bir şekilde Orta İtalya'nın birleşmesi dönemi başlar. (Ayrıca Shakespear'in "alt sınıf nefreti"yle ilgili olan şey, onun Romalı alt sınıftansa kendi sınıfından olan İn-

gilizleri yarattığıdır; böylece Brandes belki de haklıdır –orada mutlaka bir şeyleri bilmeden karıştırdığı için değil, Londralılarla, Romalılardan daha fazla ilgilendiği için– ama basit adamın teatral yaratılışı, Brandes'in ima ettiği gibi, züppe bir nefrete sıçramaya ihtiyaç duymaz.)

20.5.51

Tek bir kişinin trajedisi, bizi tek bir kişinin sebep olduğu yaşam ortamının trajedisinden daha az ilgilendiriyor. Ama eğer onun bütün özelliklerini bize karşı harekete geçirmek istemiyorsak yine de Shakespear'e yakın durmalıyız. Coriolan'ın yaralı gururundan, bütünüyle Shakespear'e uzak olmayan başka anlam taşıyan bir tutum oluşturmak, yani Coriolan'ın kendi eşsizliği üzerine olan inancını yaratmak, en iyisi gibi görünüyor. Bu, onu temelde yönlendiren ve değerli kişinin yaşam ortamını gasp edendir.

21.5.51

Yeni neslimiz, genç oyuncuların hepsi az ya da çok savaştan zarar görmüşler. Mesela, *Braunboch*'un[351] geçen seneki sinir krizi, 1945'teki bir bomba çukuruna düştüğünde oluşan kafatası çatlağının sonuçları ve *Reichel*'in[352] iyileşmeyen bronşiti. *Hurwicz*'ın[353] kalbi zayıf, *Schaefer*'in[354] sadece bir akciğeri var, *Thalbach*'ın[355] böbrekleri hasar görmüş vs. vs. Hemen hepsinin önce tıbbi olarak iyileştirilmesi gerekiyor.

4.6.51

Busch bana Barlach'ın ölüm fotoğrafını veriyor.

4.6.51

"Cesaret"in yeniden çalışılması (Busch, Geschonneck ve Lutz ile birlikte). Özellikle diyalektik noktalarda daima keskin. 8. sahnede aşçı ve rahip, barış her ikisini de uçurumun kenarında bulduğunda, sığınak için kavga ederler; dönüşümlü olarak yenilgi onları insani olarak daha iyi olana teşvik eder. Düşmanlar savaşın hatırasında arkadaşça buluşurlar.

Ruth'un model çalışması yoğun emek isteyen bir iş; ama yapılması gerekiyor ve bir sahneleme için incelemenin ne kadar gerekli olduğu ancak bu şekilde görülüyor.

26.6.51

"Cesaret"in yeni çalışmasının Weigel, Hurwicz, Lutz, Busch, Geschonneck ile ilk genel provası. Oyun, Weigel'in klasik rollerinden birini içerdiği için repertuarda kalmalıydı.

Deutschen Theater'den batıya giden iki baş oyuncu vardı, sahra aşçısı ve savaş rahibi.[356] Yine de onların yerini doldurmaya gücümüz yetiyor, ayrıca diğer bütün rolleri de.

29.6.51

Burri "Cesaret" filminin senaryosunu tamamladı ve Münih'e geri döndü. İyi bir ortak çalışma. Almanya'da böylesi yeteneklerin atıl kalması ne acı.

30.6.51

Ruth'un hazırladığı "Cesaret"in model kitabıyla uğraşıyorum. Oyunu geliştiren ve temizleyen bu modeller ve yeni alıştırmalar o kadar gerekli ki, çünkü sanatlar, geç kapitalizmin kültürel tasfiyesi sebebiyle ve yeni sınıf sayesinde sanatların yadsınamaz kabulüne rağmen, en azından dönemsel olarak hızlı bir bozulmayla tehdit ediliyor gibi görünüyor. Az sayıdaki bazıları, sanatları yeni sınıf için hazırlamışken, kapitalizm altında, yıkılan burjuvazinin bulaşıcı tembelliğinin mirasını korumak için hâlâ çaba harcıyor ama yeni sınıf, iyi ve yeni itkileri ve aynı zamanda suni yaratılmış zevki olan iktidara doğru adım atıyor. Politik görev acil ve önemli ama merkantalizm tarafından kötüye kullanılmaktan kurtarılmış sanatlara vs. kendini yenilemek için çok fazla zaman bırakılmıyor. İmkânlardan çok gerekliliklere açılmaya alışkınlar.

1.7.51

Geçen hafta bir FDJ evinde işçi ve çiftçi fakültesindeki öğrencilerle bir tartışma. Anlaşma sağlanamıyor. Gerçekten zayıf ve sanki sorun yokmuş gibi dile getirilen günlük problem-

lerin düzenlenmesi temel bir istek. Yanı sıra gençler, taleplerle karşılaştıkları yerde şüphecilik seziyorlar. Hızlı ve yetersiz öğretmenler tarafından yürütülen ders, öncelikle çok az bilimsel tavır geliştiriyor, yeni sosyal bilimlerde de aynı şekilde. Düşünce ürününün ezbere öğrenildiği yerde düşünüş sonuçsuz olarak kalıyor. Özellikle onsuz müdahalenin imkânsız olduğu fenomenlerin tarif edilmesinde eksik kalıyor. Sanatsal eserler de öğrenilmiyor, özellikle eserlerdeki sanatsal olan görmezlikten geliniyor. Ve aslında bunlar çocuk hastalıkları gibidir, daha kötü bir şey değil.

3.7.51

Dünya Gençlik Festivali'ne,[357] Dessau'nun kantatı için metin yazdım: "Herrnburger Bericht" Bu, göreceli basit müziğe[358] katkıda bulunması için ona verilen son imkân değil.

7.7.51

Genel olarak arplar, duyuluşlarının düşündürdüğünden daha az kırılgandırlar ve akortları bozulduğunda yeniden ayarlanabilirler ama tekniğe zarar veren belirli bir beceri gerektirir. Buna sahip olan yazar, zaman, para ve şöhret sıkıntısında kendi meselesinden çok işverenini düşünür ve eğer ikincisi memnun edilmişse, o da memnundur. Ama: İşveren memnun edilebilir mi? Sanatçıları profesyonel yapan ama bununla birlikte uygulamalı sanatla uğraşana dönüştüren geçici çalışma budur. Diğer taraftan, fırsattan istifade etmek yerine kar amacıyla aceleyle satışını yapmak yanlıştır. Her şey, insanın bir konu ve görevden, onların içinde bulunandan daha fazlasını yapmamasına bağlıdır. Sanat anlayışı önemli.

ADDRESSING PRE-ELECTION CROWD IN GERMANY

Dr. Kurt Schumacher of the Socialist Democratic party, campaigning for votes in Frankfort, prior to the balloting next Sunday

GERMAN UNIONISTS 'U. N. GROUP VOTES
END LABOR SURVEY' MINUTE OF SILENCE

The New York Times'tan bir gazete kupürü. *Almanya'da seçmen kitlelerine nasıl sesleniliyor*
Sosyal Demokrat Parti'den Dr. Kurt Schumacher, gelecek pazar yapılacak seçimlerden önce Frankfurt'ta bir seçim kampanyasında.

10.7.51

Ahrenshoop. Garbe konusunu[359] çalışıyorum. Garbe bize üç oturumda hayatını anlattı ve şimdi önümde alınan notlar var. Tarihi oyun tipinde olabilir, yani hiçbir temel fikirden yola çıkmayabilir. Fatzer şiiri dikkate alınabilir; "Versuche", Denemeler'in I. nüshasını yanıma aldım.

11.7.51

Konuya sağlanan bir çizgi: İşçi ürettiği sırada kendine yön veriyor. Eğer öykünün nesnesiyken onun öznesine dönüşürse, onun için ve onda değişen her şeyin incelenmesine dair –işçinin bir sınıfa ait olması yüzünden, bunun saf bir kişisel olay olmaması koşulu altında.

11.7.51

Aklımdaki biçimsel olan: Büyük, kaba blokların içindeki parça.

11.7.51

"Die Linie"[360] kitabında, Anna'nın güzel öykülerindeki değerli unsur: Partinin planladığının ve proleterin yaptığının özdeşliği.

3.8.51

Hâlâ bitkin, ama yine de öğleden öncenin erken saatinde daktilonun başında dinç bir şekilde çalışıyorum. Onlarca yıldır zinde kalmak için yapılan alıştırmalar, böyle zamanlarda karşılığını veriyor: Çalışmak zindelik sağlıyor.

4.8.51

Öğleden sonra Ruth, Rülicke, Palitzsch ve Hubalek ile "tiyatro çalışması" üzerine çalışıyorum, Berliner Ensemble'ın şimdiye kadar olan altı prodüksiyonu üzerine bir rapor.

17.8.51

Dün Berlin'e geri dönüş. Bu sabah Dessau benim için bir

"Herrnburger Bericht" gösterisi düzenlemiş. Bir kez çalındıktan sonra sonra her gün çalınması gerekti ama sonra zorla nihayet karara bağlandı. Wilhelm'i arıyorum, dinlemek isteyip istemediğini sormak için ve o tekrar Ensemble'ı arıyor: Evet, yarın öğleden önce; sadece diğerleri de davet edilmeli. Bir şekilde mahkûm edilmiş bir sanat eserini dinlemek ilginç. Alışıldığı üzere bir kere bile şöhret olmadan etkili olmuyor. Orijinal olan her şey inatçı, zinde olan küstah, hafif olan yüzeysel, ciddi olan şımarık görünüyor; etkiyi tahmin eden üzerinde kesinlikle hiçbir şey etkili olmuyor.

21.8.51

Bana söylendiğine göre, hükümet mensupları "Herrnburger Bericht"den genel olarak memnun kalmışlar ancak Grotewohl ilginç bir karşı çıkışta bulunmuş. "Kürsü benzeri bir şeylere" kusur bulmuş. Daima resmi olan bir şeylerin, şarkıları dolaysız kapsamdan uzaklaştırdığını hissedecektir. Bu tarz yargılarda, sanatsal ifadenin, yeni bir kaliteye, yani sanatınkine aktarım olmaksızın yükselen bir ifadeye sahip olması talep ediliyor. Onlara kalpten şiirler yazılmasını istiyorlar –ya da müzik ya da resim yapılmasını.

22.8.51

Edebiyat, tekrar milli bir yankı yaratmadan devam edebilmeli ve işçi sınıfının yankısını ise diğer berbat seslerin yanı sıra duyuyor.

[Berlin]
[5. 1. 52 – 28. 12. 52]

5.1.52

Cumartesi. Öğleden önce "Der zerbrochene Krug" [361] provası. *Palm*[362] ile ikiden üçe kadar kostüm konuşması. Saat üçte Giehse için Lorca oyunu sebebiyle *Barlog*[363] ile Schillertheater'deyiz. Hızlı bir yemek. Sonra Dessau prova evinde "Appell"ini çalıyor, metin Ensemble'dan Skupin'in.[364] Akşam Bois, Geschonneck, Lutz, Giehse ile "Puntila"nın basın gösterimi. (Evde "Peter I." okuyorum ve telefonla haberler alıyorum.[365]

6.1.52

Bütün gün Skupin'in ve Martin Pohls'un bir çocuk oyunu üzerinde çalıştık, öğlen Therese ile yemek yedik. Öğleden sonra Busch, "Glockenspiel" sahnelemesi sebebiyle burada.

7.1.52

"Krug" provası.

2.2.52

Palm, *Neher*, *Hill* ve *Monk* ile Monk'un yapması gereken "Urfaust" üzerine konuşma. Cas kostüm vs. için Werther dönemini önermişti ama ben, Goethe'nin"modern"i, Gretchen trajedisi ya da Auerbach öğrencileri yabancılaşmış olarak görünürken, şeytan, büyü ve eski kukla oyunlarının bütün yaygarasının naif olarak ortaya çıkması için, Dürer ortaçağını savunuyorum. (Diğer türlü olmaz, çünkü eski olanın teatral olanın yanında çok az değeri var.) Eski ve yeni olanın arasındaki zıtlık, her zamanki gibi örtbas edilmiş olarak değil, güçlü ve güçlü kılar şekilde ele alınmalı. Yani Erdgeist, vakvak-

layan tüneyen Vieh à la Bosch[366] olarak ve şeytan, boynuzları ve yumru ayağıyla halk şeytanı olarak.

1.2.52

Güzel Sanatlar Akademisi'nin, Barlach gösterimine "Täglichen Rundschau" ve "Neuen Deutschland"da aşırı derecede saldırıldı, öyle ki bulunduğu konumunu koruyan az sayıdaki sanatçı ilgisizliğe sürüklendi. Eserin, toplumu eleştiren silahlarla tamamen soyut bir yok etmenin karşısındaki değerini ve örnek niteliğinde oluşunu somut bir şekilde aydınlatmak için notlar aldım. Yanı sıra ne kadar doğru olduğunu, yani etkileyerek toplumu eleştiren argümanların en güçsüz ve en beceriksiz ellere kaldığını anladım, notları da buna göre yazdım.

3.2.52

Heykeltıraş Cremer ve bir peyzaj mimarı burada. Weimar'daki Buchenwald Nazi kampı için bir anıt yapılması gerekiyor.[267] Cremer festival için bir yer inşa edilip edilemeyeceğini soruyor. Taş arenalı bir sahne yapmayı öneriyorum –eski kampın her iki tarafındaki yamaçlara ve yukarıya, hâlâ kurtulmamış bölgelerin olduğu yere, güneye bakan, çok sayıda taş formunda devasa adamlar ve kurtulmuş tutuklular koymayı öneriyorum.

14.2.52

Helli ile Buckow'da Märkischen Schweiz'daki sayfiye evlerine baktık. Güzel bir yerde Schermützelsee kıyısında yaşlı büyük ağaçların altında, eski ama zarif sayılabilecek küçük bir ev buluyoruz, hemen yanında 50 adım ilerisinde ferah

ama yine aynı şekilde basit bir küçük ev daha var. Durumumuz düşünüldüğünde, böyle bir şey alınabilir. Büyük bir eve insanlar da davet edilebilirdi tabii.

15.2.52

"Urfaust" gençler tarafından eğlenceli bulunuyor. Güzel gerçekçi bir şiir! Kuşkusuz o kadar naif yapılmış ki, kızgınlığa sebep olabilir. Öğretmenlerden oluşan seyirciler onlara eğlenmeleri için izin verildiğinde kendilerini küçük düşürülmüş hissediyorlar.

18.2.52

"Urfaust" provasını, sonra "Glockenspiel des Kreml" provasını ziyaret ettim, sonra çabucak yemek yedim ve Cas, Hill, Ruth, Monk ile "Urfaust" tarzı üzerine konuşma. Biz çok naif davrandık, Goethe naif değil, hattâ naif ötesi zevklere sahip. Mesela Erdgeist, ev duvarına vuran ışık gibi ve duygusal dizeler de buna uyuyor. Böylece yağın tekrar kaynak suyuna akıtılması gerekiyor.

18.2.52

Eisler'in, kültür bölümüne yazmış olduğu, Beethoven'i Alman bir vatansever yapma denemesini şiddetle eleştiren mektubunu okuyorum.

24.2.52

Akşam Helli ve Marchwitza ile Varşova'ya yol çıkış. Sabah altıda Schiller[368] ve diğerleri tarafından tren istasyonundan alınacağız.

25.2.52

On birden ikiye kadar Varşova'nın gerçekten efsanevi yeniden kuruluşundan bazı örnekler görüyoruz. Şehrin eski tarihi bölümünden kimi yerler bizzat Almanlar tarafından, kendi kültürlerine dair her türlü anının ortadan kaldırılması için özellikle havaya uçurulmuş. Şans eseri işgalciler çok fazla kalamamışlar; yapı planları ve resimler daha fazla imha edilememiş ve Polonyalılar yapılarını hızlı ve daha önce hiç olmadığı kadar yaşanabilir şekilde yeniden kuruyorlar. Böylece kanlı ahmak burada da yeniliyor.

26.2.52

Yazarlarla görüşme. Schiller, çok güzel olduğu söylenen "Üç Kuruşluk Opera"smdan (29) fotoğraflar getiriyor. Coeline[369] için Weigel'i öneriyor.

28.3.52

"Urfaust" provaları bir zevk. Gençler ciddiyetle ve keyifle çalışıyorlar. Eisler, Faust'un Gretchen'in odasına girdiği sahneyi gördüğünde mutlu bir kahkahayla sarsıldı çünkü keyfe rağmen şiirdeki kişiliğini kaybetme anının ifade edildiğini görmüştü. Bu sahnede davetsiz bir misafir kendine sorumsuz zevkler yaratmış, yani kendi öz sefilliğinin bilincinde olmayı derhal bir zevke dönüştürmüştü.

6.4.52

İkinci bahçe sahnesini, doğrudan Dom sahnesinden önce (Urfaust'ta Gretchen'in annesinin cenaze töreni) gelecek şekilde değiştiriyoruz. En sonuncu metinde hediyelerin ulaştı-

rılması ve bu sahne arasında hamileliğe zaman vermek gerektiği için Goethe, Dom sahnesinden cenaze işlerindeki karakteri çıkarmış. Sadece zindan sahnesinde Gretchen, annesinin ölümündeki suçu itiraf ediyor. Lieschen'in gevezeliği ile kaynaktaki sahne, dini konuşmadan önce geliyor. Dini konuşma bu sayede dramaturjik olarak önemli: Masumiyetini henüz kurban vermiş olan Gretchen sevgilisinin ahlakını sınıyor. Sevgilisinin bahane aramasına rağmen, onunla daha derin bir ilişkiye giriyor. Ancak cinayetten sonra Faust ortadan kayboluyor ve Gretchen'i hamile olarak geride bırakıyor. Faust'un parazit gibi, düşüncesiz bir zevke varan sevgisi güçlü bir şekilde vurgulanıyor ve şeytanla anlaşma bu sevgiyi tamamen deforme ediyor. Trajedinin ilk bölümünün bütününün bu uğursuz özellikler olmadan gerçekleşmesi mümkün değil.

Sahnelerin sırası:

Gretchen Spinnrocken'de

Pazarda ("Nun, heute nacht?" – "Was geht's dich an?" – "Hab ich doch meine Freude dran.")

Kaynakta

Dini konuşma

Dom'da cenaze işleri

Ah, eğil seni acı içindeki

Sefaletin içinde! Umutsuz!

Gece. Açık alan.

Zindan.

15.7.52

Buckow'da ev ve çevresi tekrar Horatius okuyabileceğim kadar düzgün. Çok fazla titizlikle yazılmış, sadece gün ışığını

ifade eden, düz yazılarda açıkça zayıf şairleri övmesi, onun gelecek nesli teşvik edebileceğine nasıl inandığını gösteriyor. Ya da onun övülen dizelerinin övgüyü yok edeceğini düşünüyor.

22.7.52

Strittmatter[370] "Katzgraben"ın ikinci sahnesinin yeni metnini getiriyor. Son birkaç sayfa *jambus* ritminde yazılmış. Anlaşılan, bir ineğin delikten girmesi gibi, bu ritimde içeri girebiliyor. Bu ritmin komedide etkili olacağından pek emin değilim ama onun moralini bozmaya gönlüm el vermiyor. –Daha 14 gün önce Georg Lukács ön taraftaki yazlık evde dönem oyunları için kibar biçimler seçilmesi gerektiği üzerine konuşuyordu.

25.8.52 – 30.8.52

Eisler kendi "Faust"u ile burada. Tamamını elden geçiriyoruz, her şeyi mümkün olduğunca mercek altına alıyoruz, Eisler'in sanat anlayışı olmadan, biçim unsurlarının bir açık büfesine dönüşür diye genellikle eserin kendine özgülüğündeki hiçbir detaya dokunmuyoruz. Mesela üçüncü sahnedeki (dramaturjik olarak şüpheli olan) küçük Orpheusballett değiştirildi. Faust sadece dinleyiciler (öğrenciler) tarafından yuhalanmıyor; daha çok onların kararına uyuyor ve böylece antik olana kendisi geri dönüyor (Was soll uns Orpheus?). Hanns, benim Horatius'umda Orpheus'un yalnızca hayvanları değil, insanları da terbiye ettiğini anlayınca arya da başka şekilde sonlanıyor. –Bizim sanat komisyonumuz[371] için oldukça ilginç. Şarkıların söylenmesiyle, ancak insanlık üzerine şarkıların söylenmesiyle değil, ortaya çıkardığı bir sanat eseri!

"Der Prozeß der Jeanne d'Arc zu Rouen 1431" adlı oyunun provasından bir fotoğraf. (Prömiyer: 23 Kasım 1952; Reji: Brecht ve Benno Besson)

30.8.52

Antik eser yıkanırsa ve Cocteau gibi makyaj yapılmazsa, Orpheus kendi başına bir opera konusu.

30.8.52

"Coriolan" ve "Katzgraben"

Kapımın önünde parçalanmış bir sera ve diğer bir duvardan oluşan bir köşe var. Ot ve kozalaklar mevcut, duvarlarda da yaban gülleri. İnce bir lokanta masası ve bir de bank ayarladım, demir bacaklar ve beyaz bir kaplamanın arta kalanıyla son derece şık. Ama Horatius'un memnuniyeti bende gittikçe hoşnutsuzluk yaratıyor.

2.11.52

Prova evinde "Jeanne d'Arc Süreci"nin provası.

3.11.52

Bir kitapta "47 yaşında bir adam" şeklinde bir şey okudu-

gumda şöyle düşünüyorum: Hâlâ konuşmak istiyor mu ve ne konuşmak istiyor? Ve ben otuz beş yaşındayım.

13.11.52

Steff, Alma'yla Paris'e geri döndü. Yaz boyunca buradaydılar; Harvard için tezini bitirmek istiyordu (Hegel ve Doğa Bilimleri); tez bitmedi ama diğer koşulları belirleyen plana uyarak sanki tezi bitmiş gibi gitti. (Bu şekilde öznel olarak, savaşlara karar verilir ve sonra, bu arada tamamen değişmiş koşullarda, savaşı sürdürmemektense, sürdürmek daha kolay olduğu için devam edilir.)

16.11.

Frankfurt "Sezuan'ın İyi İnsanı" sahneliyor. (Ben Münih'te "Cesaret"i sahneye koyduğumda Kammerspiele'de olan Buckwitz orada yönetici olduğu için.) Dört gün oradaydım ve bu sahnelemeye, açıklık getirme konusunda yardım etmeye ve işlerini kolaylaştırmaya çalıştım.

16.11.

Strittmatter'in oyunu "Katzgraben" çalışmasında, önceden kahraman olarak belirlenen küçük çiftçinin, parti sekreteri tarafından ayağı kaydırılmış görünüyor çünkü sadece o bu tutkulu tavrın yerini alabilir. Bu durum, derine inen tutkulu harekete sadece politik girişimciler sınıfında rastlanacağına işaret ediyormuş gibi görünüyor.

Belki de hâlâ kişinin sadece kendi çevresindeki karşıtlıklardan oluştuğu burjuva düşünüşünün etkisindeyiz.

Brecht, Klein-Kölzig'de. (7 Ekim 1951 yılında aldığı Milli Ödül Madalyası ile)

17.11.

Anna Segher'in "Jeanne d'Arc Süreci" radyo oyunundan iki saatlik bir oyun yaptık ve sahneye koyduk. Temel olarak, Anatole France'ın kitabındaki orijinal protokollere ve alıntılara göre sahneledik. Hafif ince kavislerle, halkın ve kahramanın yumuşak dönüşümlerini içeren ara oyunu ile ilginç bir oyun tipi.

?.11.52

Strittmatter'in bize gösterdiği Lausitz'de bir köyde Berliner Ensemble ile birlikteyiz. (Bir Sovyet taşlaması olan "Yabancı Çocuk"u oynuyoruz.)

15.11.52

Dessau "Erziehung der Hirse" için bir müzik üzerinde çalışıyor.[372] Ona sunulan Meyer tarzı yağ taklitli ve suni ballı oratoryo müziğinin örneklerine riayet etmemesi ve sonuçta çocukları –gerekirse bazı açıklamalara göre– nasıl eğlendireceğini düşünmesi konusunda üstüne gittim.

17.11.52

Hoş bir Tui öyküsü:

Vorbehalte

Brecht 1953 yazında *"Turandot oder Der Kongreß der Weißwäscher"* adlı oyununda yer alan bitiremediği 'Tu-iroman'nın temel motifleri üzerinde çalışır.

Deutsche Post

BERTOLT BRECHT

Harry Buckwitz'in 'Der gute Mensch von Sezuan' (Sezuan'ın İyi İnsanı) adlı oyunun, 16 Kasım 1952 tarihinde, Frankfurt'taki prömiyerinin başarısını kutlamak üzere gönderdiği telgraf.

26.11.52

Halk sanatını araştırıyoruz, elbette Almanya gibi endüstrileşmiş ülkelerde, zamanda epeyce bir geriye gitmek gerekiyor. Halk sanatını sadece yerleşik sanatlar yönüne bakarak arama hatasını yapıyoruz, resim, müzik, dans vs. Tam da her şey bu sanatlar sayesinde yakılıp yıkıldı. Bunun yerine marangozluk, demir işlemeciliği, tiyatro terziliği vs. gibi sanatlara bakmalıyız. Gözlerimizin önünde takdir edilmeme yokluğundan kaybolan sanatlara.

28.11.52 (?)

Henselmann ile Stalin bulvarındaki heykellerin motifleri hakkında konuşuyoruz. *Die drei Trümmerweiber. Der Konditorlehrling. Kohlhaas mit den Gäulen.* Büyük konutların altına, yapıda çalışan bir eylemcinin olduğu rölyefler yapılmasını öneriyorum.

6.12.52

Benim ilk oyunlarım üzerine bir doktora hazırlayan Münih'li Schumacher ile "Orman" üzerine konuştum. Oyun, burada olumlu bir şekilde spor olarak görülen savaşın imkânsızlığını ele alıyor. (Kapitalizmde –ortaya çıkmayan yani gözden kaçırılmış olan.) Buradan yola çıkarak sınırsız araştırmanın imkânsızlığının işlendiği "Galilei" ve anaç davranışın ölümcüllüğünün işlendiği "Tebeşir Dairesi" ile aynı çizgide duruyor. –Oyun bütün zayıflıklarıyla birlikte tiyatro edebiyatında büyük bir ilerleme ifade eder; ilerleyebilmesinden önce, telafi için Hegel'in idealist diyalektiğine sahiptir. Fakat (bütün tiyatro edebiyatında olduğu gibi) Hegel'den tek bir satır bilmiyordum. Sadece "Räuber" gibi dramatik bir şeyler yazmak istemiştim ve keşfettim ki...[373]

15.12.52

Schreiner'i[374] bir daha görüyorum. Baş ağrıları ve ameliyat edilmeyen safra taşlarından muzdarip, aralıksız çalışıyor. DEFA'nın "Thälmann" filmine kafa sallıyor. O, polis tarafından arandığı için, kendisini açık alanda saklayarak bisikletiyle bir işletmeden diğerine giderken, anlaşılan onu Hamburg ayaklanmasında ana karargâhın komutanı yapmışlar. 18 yaşında birisi, yüzlercesinin lideri ölür ve annesi Schreiner'e, geçen gece, kadının sorması üzerine, onu ekmek çalarken yakalarsa ne yapacağını anlatır: O zaman seni ve kendimi vurmak zorundayım. Schreiner, DEFA'nın ilgilenmediği böyle düzinelerce öykü biliyor.

25.12.52

Kendimi bedensel olarak iyi hissetmediğimde anılarımdan yola çıkarak tek satır yazmadım. Tek başına bu iyi hissediş, yazmak için gerekli olan hâkimiyeti sağlıyor. Baştan aşağıya yazmak olmalı, insan yazının üzerine yerleşmeli. Bu arada böyle bir iyi hissediş, tam tersi şekilde daktiloyla masa başına geçtiğimde az ya da çok kendiliğinden de oluşuyor.

25.12.52

Eğer benim epik oyun olarak adlandırdığım ciddi bir şekilde incelenirse, bunun, oyuncu ile tiyatro figürü arasında zaten var olan karşıtlığın, iyi vurgulanmış kendi ifadesini bulduğu bir oyun olduğu anlaşılır. Oyuna, oyuncunun, tamamen canlandırmak için sahip olduğu karaktere dair (toplumsal) eleştirisi aktarılır. Karaktere ait düşünceler, tutkular, tecrübeler, ilgiler elbette oyuncunun kendisine ait değillerdir ve oynama sırasında ifade edilmelidirler. (Bu elbette her zaman gerçekleşir ancak genelde ender olarak bilinçlidir!)

Diyalektiğin tiyatroya girmesi, başka bazı noktalarda olduğu gibi bu nokta da, aynı şekilde diyalektiğin tanındığı diğer alanlarda da açık bir şoka sebep olur.

27.12.52

Coriolan'ın öldürülüşünü aktarıyorum. Bir de daha önce değiştirdiğim sahneleri tekrar düzenlemek istiyorum. Öyküdeki duygunun daha güçlü gelişmesi için –ve kitlelerin özgüvenleri artacaksa– insan her şeyi, nasılsa öyle bırakabilir. Aşağı tabaka, krallığın ortadan kaldırılmasından sonra hâlâ oldukça güçsüzdür ve ulusun (şehirliliğin) varlığı Coriolan'ın

baskısı tarafından durdurulmuştur. Her şeyi kendi içinde düzenlemek zorunda olan ve düzenleyen bu soylular grubu komşu ülkelerin kölesi olmak istemez. Coriolan kendi sınıfının yeni veya eski ayrıcalıkları için daimi savaşlarla şantaj yapmayı dener ve kendi sınıfının çıkarına göre çevirir. (Batı Almanya'da oyun olduğu gibi, bugün, oynanabilirdi.)

28.12.52

Bir şeyin sanat olmadığının ya da birisinin sanattan anlamadığının en şaşmaz göstergesi can sıkıntısıdır. Sanat eğitim için bir araç olmalı ancak amacı eğlence olmalı.

[Berlin]
[12.1.53 – 18.7.55]

12.1.53

Polonya tartışmalarında da "Cesaret Ana ve Çocukları" tekrar tekrar pasifist olarak nitelendirildi. Tarihsel olarak oyun, savaşta iş yapmak isteyen ve kaybeden küçük bir kaçakçının yaşadıklarını anlatıyor. Savaş ona kesinlikle kör talih olarak rastlamıyor, aksine savaşı büyüklerin kârlı gizli işleri olarak görüyor ve onlara katılmak istiyor. Bireyden yola çıkarak onun yazgısı bir sembol ifade ediyor. Hırsızlık savaşı sürdüren, diğerlerini ve kendini yok eden, onca felaketten ders almamış Almanya'nın manzarası ortaya çıkıyor. Bu tarz bir savaşa karşı eylem ihmal edilmemiştir. (Dilsiz Kattrin.) Ama yeni sosyalist toplumumuzun tamamen uğraşı içinde olana yöneltilmiş sabırsızlığı, bununla tatmin edilmiş değil.

20.1.53

Stanislawski'nin oyunculara tavsiye ettiği seçilmiş uygulamaların, sıradışı araçlarla neredeyse yoga tarzı bir konsantrasyonla özel burjuva çevresinden figürlerin yetiştirilmesi sayesinde önemli hale gelmiş olabileceklerini düşünüyorum. Birey ancak kendi içine dalış sayesinde, toplumun geri kalanına karşı, kendini oluşturabildi.

27.1.53

Stanislawski, sanatçı tiyatrosunu "Werther'in Acıları"nın bir dramatizasyonu ile açmıştı. Werther'in ve Lotte'nin suçu ona göre, kendilerini sevgilerine vermek yerine ona ihanet etmelerindedir. Düşünüş güzel; ama direniş, sevgiye karşı doğal bir fenomen olarak ortaya konulduğunda, Stanislawski'nin bu düşünüşü nasıl sahneye çıkardığını bilmek istiyorum.

3.2.53

Eğer insan gerçekçi sayılan Hollandalı ressamları öğreniyorsa, onlardaki stilin çağdaşlarının (ve modellerinin) yaşam stili olduğunu görür. Bir de neyi vurgulayıp, neyi atladıklarının bu yaşam stilinden alındığını. Bizim ressamlarımızın sadece kendileri değil, modelleri de yeni bir stilde yaşamak için acemiler. Bu çiftçiler, işçiler, mühendisler, partililer, o dönemin tüccarları, aristokratları, hizmetkârları gibi henüz o kadar hazır değiller. Her iki anlamıyla da hazır değiller.

4.3.53

Berlin'deki temsillerimizin artık neredeyse hiç yankısı olmuyor. Basındaki eleştiriler ilk gösterimden aylar sonra yayınlanıyor ve içeriğinde birkaç sosyolojik analiz kırıntısından başka bir şey de olmuyor. Seyirci, halk tiyatrosunun küçük burjuva seyircisi; belki ancak yüzde yedisini işçiler oluşturuyor. Oyun tarzı sonradan tekrarlanabilirse yani öğretme değeri bir kez gerçekleştirilirse, bu çaba tamamen anlamsız olmaz. (Bu şu anda, her şeyi yapmamıza rağmen, tiyatro akşamları ve şimdiki seyirci için yapabileceğimizin en iyisini sağlamak için geçerli.)

20.8.53

Buçkow. "Turandot" Yanı sıra "Buckow Seçkinleri" 17 Haziran[375] bütün varoluşu yabancılaştırdı. Bütün bu yönünü bilmezlikler ve üzücü çaresizlikler arasında işçi sınıfının gösterileri, burada yükselen bir sınıfın olduğunu gösteriyor. Küçük burjuvalar değil, işçiler pazarlık ediyorlar. Sloganları bulanık ve güçsüz, sınıf düşmanı tarafından gizlice sokulmuş ve

kesinlikle örgütün gücü görünmüyor, hiçbir meclis yok ve hiçbir plan şekillenmiyor. Ve yine de burada bizden önce bir sınıf vardı, en bozulmuş haliyle ama sınıf. Her şey bu ilk karşılaşmadan tamamen yararlanmaya bağlıydı. İlişki buydu. Kucaklama şeklinde değil aksine yumruk darbesi olarak geldi ama yine de ilişkiliydi. –Partinin korktuğu şeyler vardı ama şüpheye düşmesine gerek yoktu. Bütün bu tarihsel gelişmelerden sonra işçi sınıfının kendiliğinden onayını zaten bekleyemezdi. Verilen koşullar altında yaptıkları, onay olmadan, işçilerin direnişine karşı yürütülmek zorunda olunan işlerdi. Ama sonunda işçileri kazanmak için fırsat büyük bir münasebetsizlik olarak geldi. Bu yüzden korkunç 17 Haziran'ı sadece olumsuz olarak algılamıyorum. Proletaryayı –hiçbir şey beni kurnaz, sakinleştirici indirimler yapmak için harekete geçiremez– yeniden sınıf düşmanına, faşist dönemin yeniden güçlenen kapitalizmine teslim edilmiş olarak gördüğüm anda, o dönemin işini bitirebilmiş tek gücü gördüm.

12.9.53

Soğukalgınlığına yakalanmış bir halde, tek başıma Buckow'a geri döndüm, Weissenseer evi yarı boş ve ısıtılamaz halde. "Turandot" çalışıyorum, Kopenhag'daki "Cesaret" gösterimi için tarih taslağı yapıyorum.

Bir muslukçu ile konuşma. 48 yaşında. Savaştan pek çok yarayla dönmüş. Ailesi 1945'te donmuş ya da açlıktan ölmüşler. Bir çırakla çalışıyor, çinko olmadan. Çinko Silezya'da var. Yedek malzeme sadece bir yıl dayanıyor ve fiyatı on kat fazla tutuyor. Emekliler burada 30 mark alıyor, onlar artık müşteriden sayılmıyor. Onun işyeri son üç ayda 1500 mark ciro

yapmış. Orta seviye ücretliler çok fazla, bürokrasi şişirilmiş, para verimsiz işlere gidiyor. Çiftçilerin işgücü yok, kurumdaki bir kız 400-500 mark arası kazanıyor. Hırsızlık ve aptallık yüzünden kovulan bir çırak şimdi halk polisinde ve subay okuluna başvurmuş. "İnsan hakları" suçu yüzünden on yıla mahkûm edilen Nazilerin halk polisine alındığı şehirde anlatılıyor. Hitler yönetiminde de bürokrasi şişirilmişti ama o zaman daha fazla para vardı. Ruslar, Asyalı kültürlerini Avrupa'ya dayatmak istiyorlar. O Rusya'ya gittiğinde samandan çatıları ve çıplak ayaklıları görür ve bir teğmene şöyle der: Burada hiç işimiz olmaz. Teğmen sonradan ona hak verir. Gerekli olan özgür seçimler. Şöyle dedim: O zaman Naziler seçilir. Ama o buna inanmıyor. İki yaşlı emekli kadını anlatıyor; biri Batı Berlin'den iki paket alıyor, artık yağın nasıl koktuğunu hatırlamamasına rağmen, paketleri elinden alınıyor. Ama FDGB'nin[376] kaplıca misafirleri, evlere hırsızlık yapmaya giriyorlar ve polisin yakalamak için zamanı yok. İnsan ağzını açamıyor, yirmi yıldır böyle. Bir bardak kırmızı şarap içiyor ve giderken beni satranç oynamaya çağırıyor.

13.9.53

"Turandot"a şimdi baktığımda gerçekten de Alman edebiyatının dışında duruyor ve yalnız insanlar gibi, zayıf bir etkisi var. Eğer tümüyle bir komedi yazarı olsaydım, ki neredeyse öyleyim ama sadece neredeyse, o zaman böyle bir eser en azından akrabalığa süre tanıyabilirdi ve klan direnirdi.

Eserin "görevi" ile bu da kolay değil. Bu açıdan biraz Molier'in Cimri'si gibi. Burjuvazinin yeni olarak, parayı verimli şekilde kullanmaktan anladığı bir dönemdeki cimrilikle dal-

ga geçer. Cimrilik beceriksizleşir, para alımına engel olur, yani gülünçtür. (Ve cömert ve baskı altındaki sınıfların ürünleri ile cimrilik etmeyen feodalitenin kahkahasının da semeresini toplar.) Ve yine de uzun süre orada, temelde hiç para harcamamak olarak, üretimin amacı olarak, bütün kariyeri yüzünden kapitalizmin kötü yönü olarak kalır. (Ve, doğru zamanda yakalanan, kesinlikle derine işlemiş kötü bir özelliktir.) –Formüle eden verimsiz düşünce "Turandot" da, (kapitalist) üretim şeklinin üretim güçlerinin kendilerini daha fazla geliştirmesine izin vermediği bir dönemde suçüstü yakalanır; kendisini beceriksiz yani gülünç olarak ortaya koyar. Ve bu, entelektüellerin artık halkın geri kalanıyla karşı karşıya olmadığı, aksine herkesin entelektüelleştirildiği zamana kadar sürecektir.

15 Ekim – 30 Ekim 53

Helli ile, Scala'da "Ana"yı sahneye koymak üzere Viyana'ya gidiyorum. Karlsplatz'da pansiyon. *Wekwerth*[377] sahnelemeyi hazırlamış, muazzam. Scala'daki oyuncular iyi ama psikoloji ve tartışmaya alışkınlar. Sacher'de *cassata* yiyorum, Breughel'leri ve bir Bosch görüyorum. Yemek pişirme sanatı beni yine etkiledi; ama maalesef her sanat gibi o da sürekli övgüler olmadan yaşayamıyor. –Eisler'le fazlasıyla bir aradayım.[378] Üretme krizi hâlâ devam ediyor. Film müziği ve tiyatro müziğiyle geçimini sağlıyor. O, kendi "Faustus"unun bir sahnesine beste yapmaya söz veriyor; ben de sahneye koymaya. Merkez komitesine, onun Batı Berlin serüveninden rahatsızlık duyduğunu söyleyen bir mektup yazıyor –Eisler hayvanat bahçesinde sarhoş olur, bir taksi şoförüyle kavgaya girer

ve tutuklanır– ve ayrıca hileler yüzünden beste yapma içgüdüsünü nasıl yitirdiğini anlatıyor. Tek damla içmiyor, *antabus* tabletleri alıyor ve her kapı çalınışında ne tür bir misafir geldiğini görmeye giderken çok huzursuz. "Ana"nın orkestrası için bir trompetçinin alınması zorlaştırıldığında –komünist Scala'dan diğer tiyatrolardan talep ettiklerinin daha fazlasını talep ediyorlar– çok çabuk sakinleşti, hattâ müziğinin asi caz karakteri biraz yumuşatıldığı için sevindi! Ama bu seferde müzik şikâyet duygusuna sahip olacağı yerde hüzünlü; bu yüzden trompetçi bulunana kadar bir sürü iş çeviriyorum. Mart ya da nisanda "Önlem" ya da "Ana"nın tarzında bir "Garbe" yazmayı kararlaştırıyoruz, 17 Temmuz ile ilgili tam bir sahneyle birlikte.

4.11.53

Bucharin: "Die Ökonomie des Rentners" (Emekli Ekonomisi.)

7.2.54

Azdak ve Grusche gibi roller günümüzde reji çalışmasıyla yaratılamazlar. Berliner Ensemble'da sıradışı Angelika Hurwicz'e ön koşulları iletmek neredeyse beş yıl boyunca gerekliydi. Proleter Hamburg'daki çocukluğundan itibaren Busch'un bütün hayatı, Weimar Cumhuriyeti'ndeki savaşlar, İspanya iç savaşında ve 45 sonrasında yaşanan acı tecrübelerin hepsi Azdak'ı meydana getirmek için önemliydi.

4.6.54

Max-Reinhardt sokağındaki büyük prova evinde akşam

provası. Busch ve Weigel ile birlikte "Tebeşir Dairesi"nin şarap doldurma sahnesini prova ediyoruz. Kapılar açık, aniden bir bülbül duyuyoruz. Ara sıra kulak vererek, Weigel'in, Gürcü yaşlı annenin naif olabileceği konusundaki düşüncesini tartışıyoruz. (Yalnız insan aziz Banditus'un onun kayınbiraderi olduğunu söylememeli.) Bülbüle rağmen yine de, Gürcü yaşlı annenin sadece Azdak'ın gözünde suçsuz olduğunu düşünüyoruz.

6.6.54 Fingsten[379]

7.7.54

Hâlâ, az sayıda oyun yazarının en iyilerinin üzerinde olan Shakespeare ve Molière'in zayıf eserlerinin, bu oyunlardan daha az beğenilmesi garip. Her seviyede başarılı olmak vardır ve bu da duruma göre değişir. Âşıklar da taleplerini geri alamazlar ve bir kere kabul ederek daha az iyi olan eşleriyle yetinirler.

7.7.54

Ülke hâlâ korkutucu. Geçenlerde, gençlerle dramaturgiden çıkıp Buckow'a gittim, akşam onlar çalışırken veya konuşurken bahçe kulübesinde oturdum. Birden şu geldi aklıma, on sene önce, benden ne okumuş olurlarsa olsun üçü de beni vakit kaybetmeden Gestapo'ya teslim ederlerdi...

8.7.54

Steff bana, dolaylı yollardan, Oppenheimer'in uzun ve detaylı savunma yazısını gönderiyor. Bu mutsuz insan, Hitler

savaşında, Amerikalı fizikçiler, Hitler'in bir atom bombası üzerinde çalışma yaptırdığını duyduğunda, ilk atom bombasının yapımına yardım etti. Onun ve çalışma arkadaşlarının korkusu yüzünden bomba Japonya'ya atıldı. Hidrojen bombasına karşı ahlaki bir düşünüşe sahipti ve şimdi çöle gönderilecek.[380] Yazısı, yamyam soyundan gelmekle suçlanan ve kendine et sağlamayı reddetmiş bir adamın yazısıymış gibi. Ve şimdi, özür dileyerek, insan avı sırasında kazan yapmak için ağaç toplamaya gittiğini öne sürüyor! Nasıl bir karanlık!

18.7.55[381]

"Tiyatroda diyalektik" için bazı örnekler hazırlayarak tekrar Coriolan'ın ilk gösterimini analiz ediyorum ve (iki yıl önce yapmış olduğum) eklemeler olmadan ya da sadece çok az eklemeyle mutlu bir rejiyle sahnelenip sahnelenemeyeceğini soruyorum kendime.[382]

[Otobiyografik Notlar]
1942'den 1955'e

[1942]

Neredeyse bir yıl oldu ve ben ancak şimdi çalışma arkadaşım ve yoldaşım Margarete Steffin'in ölümü sebebiyle kendimi kederli hissediyorum. Gerçekten şimdiye kadar bunun üzerine düşünmekten kaçındım. Acının kendisinden, acıdan utandığım kadar çok korkmadım. Ama her şeyden önce bunun üzerine yeterince düşünmedim. Kuşkusuz, bu ağır kaybımın acısını dindiremeyeceğim, yalnızca bu acıyı kendimden gizleyebilirim. Bazen, o gözümün önüne geldiğinde bir yudum viski içtim. Çok ender içtiğim için içki beni hemen, fazlasıyla etkiliyor. Böyle şeylerin de, kabul gören diğerleri gibi işe yaradığını düşünüyorum: Bunun soruna geçici bir çözüm olduğu doğrudur; ancak ben soruna temel bir çözüm göremiyorum. Ölüm hiçbir koşulda iyi bir şey değil.

Bütün her şey en iyi olana hizmet etmek zorunda değildir, araştırılması mümkün olmayan hiçbir bilgelik kendini böyle bir şeyde kabul ettirmez. Kimseye bir teselli veremez.

Berraklığa olan sevgi

Berraklığa olan sevgim, benim fazlasıyla bulanık düşünce tarzımdan kaynaklanmaktadır. Acilen bir açıklamaya ihtiyacım olduğu için biraz tutucu oldum. Kafam çok çabuk karışıyor ve bunu söylemek beni kesinlikle rahatsız etmiyor. Bu karışıklık beni sakinleştiriyor. Eğer bir şeyler bulduysam, hemen itiraz ediyorum ve acıyla her şeyi derhal tekrar sorguluyorum, ayrıca, kendime söylediğim gibi, mütevazı isteklerin en azından bir kısmının belirli ölçüde garantiye alınmış görünmesine, önceden çocuk gibi seviniyordum. Pudingin ka-

nının yemekte olduğu ya da hayatın, yumurta akının varoluş biçimi olduğu gibi cümleler, son dönemde ben münasebetsiz bir duruma düşene değin, beni sakinleştiriyorlar. İnsanlar arasında geçen sahneleri de, aslında sadece, kafamda çok belirgin canlandıramadığım da yazıyorum.

[1943]

Çalışma odası:[383]

senin bakır eşyaların.
Konfüçyüs (duvarda)
yazı dolabı
kürsü
saksı

öylesine burada ve öylesine yoksun ki

Oğlum çok genç, henüz on dokuz yaşında ama şimdiden pek çok ülke gördü ve turist olarak da değil. Berlin'de doğdu ve iddia ettiğine göre şehri iyi hatırlıyor; oraya geri dönmek zorunda kalsa da artık o kentle karşılaşamayacak. Badanacı iktidara geldiğinde,[384] Berlin'den Çekoslovakya'ya uçtu; oradan, hepimizi "gemiyi ilk fareler terk eder" kelimeleriyle selamlayan bilge bir arkadaşın[385] olduğu Avusturya'ya, oradan İsviçre'ye, oradan Danimarka'ya. Beş yıl bir adada, bir balıkçı evinde yaşadık. Samandan yapılma çatıda, samanlar uçmasın diye bir kürek duruyordu. Birer yıl İsveç ve Finlandiya'da yaşadık ve sonunda Sibirya ve Pasifik Okyanusu üzerinden Kaliforniya'ya uçtuk. Savaş bizi kendi gölgemiz gibi izledi.

Bu ülke değiştirme, düşünüldüğü kadar çok rahatsızlık yaratmadı. Kendi ülkemizin insanlarının zapt etmelerinin açık bir sebep vardı ve hafifletilmiş iletişimli bir dünyada başarıldı. Varlıklı değildik ama yoksul da değildik. Ve her yerde arkadaşlar bulduk. Üç dili arka akaya öğrenen genç bir in-

san, dili, kendini ifade etmek, tanımak için bir araç olarak öğreniyor, sadece doğrudan...[386]

1898 Bertolt Brecht Augsburg'da doğar (varlıklı bir ailenin oğlu olarak); baba fabrika müdürü, anne Schwarzwald'den memur kızı.

1917 Münih'te doğa bilimleri ve tıp eğitimi

1918 Hasta bakıcı olarak askere alınır.[387]
"Ölü Asker" ve diğer balatlar
Askeri hastane St. Jakob'da askeri şura.[388]
"Baal", teatral biyografi.

1919 Münih'te eğitimin devamı.
"Gecede Davul Sesleri", drama, para alımına dair yazılmıştır.

1922 "Gecede Davul Sesleri"nin Münchener Kammerspiele'de, üç ay sonra Berlin Reinhardt's Deutsches Theater'de sahnelenmesi.
"Dickicht" ?
Herbert Jhering aracılığıyla Kleist ödülü.

1923 Münchener Kammerspiele'de yönetmen olarak görev alır. Bir reji için Marlowe'un "II. Eduard'ın Yaşamı", Feuchtwanger ile birlikte yazılır.
Hitler darbesinde tutuklananlar listesindedir.

[1945]

(Genç bir adamın portresi)

Kamptaki eğitimi[389] sırasında kimya ve yabancı **diller** alanlarında sınava girdi: Almanca dersleri o dönem için ayarlanmıştı. Ancak Japonca derslerinde henüz açık vardı. Adaylara icat edilmiş bir dilin kuralları verildi ve bu soyutlukta cümleler kurmaları gerekiyordu. S.[390] sınavı geçti ve Şikago Üniversitesi'nde Japon dili öğrenimine başladı.

Taşınmadan önce arkadaşlarına özenle hazırladığı bir eğlence düzenledi. Hatın sayılır miktarda viski ve buz aldı ve annesinin onun için kestiği beş tavuğu. Bir tartışma düzenlenebilir, mesela Elisabeth tiyatrosu üzerine ve S. müzisyen E.[391] ve Avusturya göçmeni politik bilinci olan bir işçiyi[392] davet etmişti. Eğlence gecikmeye uğradı. Uzaktan hafta sonu için gelen bir misafiri alırken, S. karanlık bir dört yolda yaşlı bir adama çarpıyor, adam kaburga ve bacak kırıklarıyla hastaneye kaldırılmak zorunda kalınıyor. Şahitler yaşlı adamın yolda yanlış yürüdüğünü ve arabanın normal bir hızda olduğunu söylüyorlar, bu da polisin dostça davranmasını sağlıyor; ancak S. çok sarsılmış görünüyordu. Evde bekleyen bazı misafirleri aldığında, kazadan şöyle bir bahsetti, ayrıntılı olarak ilk ertesi sabah anlattı.

Eğlence sırasında keyifli ve neşeli görünüyordu. Sabaha doğru misafirlerini arabayla evlerine bıraktı. Ama çok az yedi ve çok az içti, bir sonraki günü, tatilinin son gününü, sigorta firması aramakla ve ifadesini tamamlamakla geçirdi, pek çok kere kustuğu için otobüsten inmek zorunda kalmıştı. Talihsiz adamı ziyaret edebilecek güçte hissetmiyordu

kendini ve adamın pejmürde giyinişi ona acı vermişti. Bununla askeri olarak üniversitede görevlendirilmiş olmasını tehlikeye atmaktan korktuğu için suçu üstlenmek istemedi.

Zaman ve hareket özgürlüğünün yokluğu, tamamen değilse de, kendi davranışlarını düşünmesine ve planlamasına izin vermedi. Dikkatli olmayan bilinci şu soruyla kararmıştı: sokaktaki yaşlı adama mı yoksa kendine, çalışarak bir süre elde etmiş olan askere karşı mı? "Pejmürde giyimli" adama karşı yapılmış bir darbeyi, toplumun ona karşı başlattığı devasa bir darbeyi desteklemeden nasıl telafi etmeliydi?

Babası, kısa ve S.'e gösterilmeyen bir reaksiyondan sonra, askeri görevlendirilmedeki şansını az ya da çok kazanım olarak değerlendirdiği gibi kazayı da kesinlikle bir başarısızlık olarak yazdı, aynı şekilde zaman yokluğu yüzünden –S.'in onun için on beş dakikası yoktu– davranışını büyük oranda doğru buldu.

[1949]

Berlin belediye başkanıyla görüşmeden sonra

Bu harap olmuş ama yine de büyük şehirde ilk defa taşralığım boğucu havasını hissettim. Zihinsel bir körleşme benzersiz bir şekilde duyuruluyor gibi görünüyordu. Bana mevki peşinde koşan biri gibi davranılması tipikti. Yıkıntılar yeniden bölüşülmüş görünüyordu, kendinden memnun olma bomba çukurlarına evcimen bir şekilde uyum sağladı. Her cesur adam[393] terslenmemeliydi, her kanadı kırık organizasyon "bir yer" bulmalıydı. Büyük şehir halkından ya da onun büyük bir tiyatro isteğinden kimse tek bir cümleyle bile söz etmedi. (Benim projemin de sadece, herhangi bir kârlı iş yaratılabileceği isteksizce kabul gördü; belki bana sahnesi olan ve 400 koltuklu salon tiyatrosu verilebilirdi.) Eski imparatorluk başkentinin perişan sanatsal konumu üzerine açıklamalarım az ya da çok kendini beğenmiş, mevki arayan bir sanatçının küçük aşağılayıcı sızlanmaları olarak görüldü, her şey yarı yarıya kötüydü. Pek çok iyi sanatçının dönüşü, göçmen sanatçının dönmekte tereddüt etmesi omuz silkmeyle cevaplandırıldı, onlara ihtiyaç yoktu. Berlin'i tekrar Almanya'nın kültür yaşamının merkezi haline getirmenin politik gerekliliğine değinilmedi ve ben konuya geldiğimde susularak geçildi.

Çayırın bir tarafında mürver ağaçları vardı. Sömürgenin[394] işçi kadınları ilkbaharda yemişli ince dalları keserlerdi, tavalarda hamura bulayıp mürverli kekler yaparlardı. Uzun yeşil fidanları bitip tükenmez savaşlarımızda kamçı olarak kullanırdık.

Ursulinlerin manastırının bahçesinde, manastır kadınlarının yere kadar uzanan etekleriyle çalıştıklarını görürdük; ara sıra yorgun yüzlerini birkaç saniyeliğine kaldırırlardı, düzgün beyaz başlıklarıyla, terden parlayarak. Fasulye çubuklarını çalardık, iyi mızraklardı.

Çimenlikte üç kestane ağacı dururdu. Eve yakın olanı biraz kötü durumdaydı ve en küçüğüydü. "Olmayacak," diyorduk biz, "terzi Bayan Grande, burada kokan nefesiyle uyuyor." Kestane kabukları dikenliydi; okun ucuna yerleştirince yaralanmalara yol açıyorlardı. Yaylarımızı söğüt dallarından yapıyorduk; okların gövdeleri sazdandı ve ön taraflarını ağırlaştırmak için aynı yerden alınmış mürver dallarından küçük parçalar toplardık. Kestane ağaçlarına geri dönersek: Kestaneleri sonbaharda toplar ve torbalarla varoşta satardık. İki kişi çalışırdık: Biri ağaca tırmanır ve sallardı, diğeri toplar ve diğer toplayanlara engel olurdu. Sürekli şiddetli savaşlar olurdu.

Okul tatilinde Schorsch, Otto ve ben çayırdaki savaşlarımızı planlardık. Herkes elinde, 10 ile 15 arası birliği, 40 güçlü eri ve topçu sınıfı olan teneke askerler ordusu bulundurdu. Köyler karton parçalarından yapılmıştı, nehirler dallarla işaretlenmişti. Stratejik olarak önemli noktalarda sigara sandıklarının tahtalarından toprak duvarlı surlarımız ve

burçlarımız vardı. Bütün ordu çimen üzerinde 15 metreden fazla uzunluktaki yolda hareket ederdi. Katı kurallar vardı, teneke askerlerden biri sadece kendi uzunluğunca hareket ettirilebilirdi. Ancak bu şekilde etrafından dolaşmalar avantajlı bir şekilde uygulanabilir ve derin planlar karşılığını bulabilirdi ama kurallar sürekli çiğnenirdi; bu yüzden çavuşlar kendileri ayaklanmak ve kendi ordularının üzerine çıkarak birbirlerini yumruklarla düzene davet etmek zorunda kalırlardı. Toplar, küçük donanma fişeği ateşleyen kurşundan silahlardı. Epeyce pahalılardı ve bu yüzden içimizde en fakir olan Schorsch çığır açan bir buluş gerçekleştirdi. Sigara sandıklarından testereyle dört köşeli tahtalar kesti, fişek için her birinde delikler açtı ve topun dik durabilmesi için diğerine sağ köşesinden yapıştırdı. Schorsch bu buluş için patent alınması konusunda ısrarlıydı; bu ona çok büyük bir askeri üstünlük sağlamıştı; onları çalmaya mecbur kalmıştık. Çeşitli toplar cephenin bir kısmında her iki taraftan vuruldular, öyle ki becerikli bir toplanma, savaşa karar verebildi. Kalan askerlerin sayısı düşman askerlerininkinin yarısına düştü, esir sayıldılar. Nehirleri geçerken çakıllardan oluşan sal malzemesinin taşınması gerekirdi. Vurulunca savaştan çekilirlerdi. Köyler iyi birer sığınak olarak işe yararlardı; ele geçirilince yakılırlardı. Kısa bir yemek molası dışında sabahtan akşama kadar çimenlerde sürünürdük ve bazı savaşlar sekiz gün sürerdi. Kişisel kavgalar genelde hatırı sayılır bir derinlik kazanırdı. İçimizden biri, daha doğrusu ben, bir keresinde yan camdan dalarak eve girdim, esir askerlerin kafasını kopardım ve sahibinin ayaklarının önüne fırlattım.

[1952'de]

Ara sıra, bu her zaman böyleydi, zihinsel olarak huzursuz olurum ve kendimi kapatırım, bir çeşit kovuğuma çekilirim ve orada polisiye romanlar okurum. Bu özel bir şey ifade etmez, çevremle olan ilişkiler bu sebeple, bazı zamanlar dışında, bir değişikliğe uğramaz. Bu elimde olmayan bir şey.

Doğam gereği zor kontrol edilir bir insanım. Benim saygımla oluşmamış otoriteyi kızgınlıkla reddederim ve kuralları sadece, geçici ve sürekli değiştirilebilir öneriler olarak, birlikte yaşamı düzene sokar halde kabul edebilirim.

1933'te Hitler iktidarı ele geçirdiğinde, Brecht Almanya'yı terk etmek zorunda kalır. Beş yıl Danimarka'da, bir yıl Finlandiya'da ve sonra da Kaliforniya'da yaşar. I. Dünya Savaşı karşıtı balatlarından biri nedeniyle, Goebbels tarafından vatandaşlıktan atılma cezasına çarptırılır (Ölü Asker); oyunlarının Berlin'de ve Viyana'da tekrar sahnelenmesi politik gösteri niteliğindedir.[395]

[1954'te]

Şu anki sevgilim[396] ve belki de **son sevgilim olacak**, ilk sevgilime[397] benziyor. Diğerleri gibi şimdiki **de hafif yaradılışta**; onun gibi biri beni derin bir duyguyla **şaşırtıyor. Bu kadınlar**, onlara çıkışıldığında ağlıyorlar, haklı **ya da haksız, sadece** onlara çıkışıldığı için. Kimseyi harekete **geçirmeye ihtiyaç** duymayan ve kimseye fazla yardımı olmayan **bir cinsel** cazibeye sahipler. Herkes onlardan hoşlansın istiyorlar **ama** onlardan hoşlanan herkesten hoşlanmıyorlar. Şu **anki sevgilim**, ilk sevgilim gibi hapşırırken çok sevimli. Ve ikisinin **de** beni sevip sevmediğini bilmiyorum.

Çalışma odama girerken, sevgilimi genç bir adamla birlikte görüyorum. Koltukta onun yanında oturuyor; adam biraz uykulu uzanıyor. "Kuşkusuz çok yanlış anlaşılan durumlar" üzerine yapay bir keyifli ifadeyle ayağa kalktı sevgilim ve çalışmanın devamı sırasında oldukça mahcuptu, aslında korkmuştu. Ancak iki gün sonra, biz az ya da çok konuşmadan ve sıradan arkadaşlık hali bile olmadan yan yana oturarak çalışırken, ona kızgın olup olmadığımı sordu. Onu, çalışma ortamında karşısına çıkan ilk adama yılışmakla suçladım. O da, hiçbir şey düşünmeden birkaç dakikalığına genç adamın yanına oturduğunu, onunla arasında hiçbir şey olmadığını vs. söyledi. Güldüm.

Ona olan ilgilimi kaybettiğimi düşünüyorum; bana ucuz geliyor. Bütün hafifliklerle birlikte sevgimin tamamen yok olduğunu fark ediyorum. Ama o hâlâ şaşkın, kendini savunmuyor, tam da aptalca ve önemsiz bir kaçamakta gafil avlanmış gibi davranıyor ve sadece bir şeyi deniyor: olası görünen

yerde benim tavsiyemi sormayı. Tavsiyeden kaçınamam ya da kendime saklayamam.

Yaşlanmanın ilk şaşmaz işaretini bize gözlerimiz veriyor diye düşünüyorum. Bu gözlerin artık genç olmadığı duygusundan başka bir şey değil.

Elbette ben de yetenekliydim, özellikle 40 yıl önce. Genç insanlar genelde yeteneklidir, bu o yaşlarda cinsel hastalık taşımak gibi bir şey.

Yılda sadece birkaç hafta kendim için çalışabildiğim düşünüldüğünde,

çalışırken sağlığıma dikkat etmem gerektiği düşünüldüğünde,

oyun yazarken ya da polisiye roman okurken evdeki ya da evin önündeki her türlü insan sesinin ara vermek için hoş bir bahane olduğu düşünüldüğünde,

kendime izole edilmiş bir alan yaratmaya karar verdim ve bunun için kendi çalışma odamın bulunduğu katı ve etrafında limonluk ve kameriye olan evin önündeki o küçük yeri kullanıyorum.

Bu kuralın fazlasıyla bağlayıcı algılanmamasını rica ediyorum. Prensipler ihlal edilmeleri sayesinde hayatta kalırlar.

[1955]

Varşova[398]

Taklit etmeye değer bunca yıllık kitap fuarı, eski ve yeni kitapların bir sergisi, okullar tarafından ziyaret ediliyor vs.

Köylüler için tatil. Tatil için büyük şehre geliyorlar ve orada onlarla ilgileniliyor.

Yüksek binalar çimenler arasında etrafında otlardan yapılmış yuvarlak bir oturma köşesi.

Suyu kısa kavislerle fışkırtırken hoş hafif bir ses çıkaran, garip hayvanlı *çocuk çeşmeleri.* Sığ suda oynamak için, kare şekilli çok küçük olmayan havuzlar. Kulisiewicz'in[399] çini kaplamalar üzerinde küçük hayvan çizimleri kreşler için iyi olabilir. Önemli olan küçük olmaları.

Henselmann'a zamanı gelmiş iki açık mektup. 1) Evlere çekidüzen verilmesi, yaşlandıkça güzelleşmemiş tuğlaların yavan ve tamamen aynı şekilde maskelenmesi. Hava koşullarına dayanıklı, güzel ve aynı olmayan tuğlaları görünür kılan şeffaf bir madde bulunamaz mı? Tuğlaları yakmak pahalıya malolur. 2) Yapılarımızın çizgisel temel konsepti iptal edilebilir. Uyum tekrarlara bağlı değildir. Avlular, kıvrılan sokaklar, binaların kesişmesi nerede, kontrast, birden ortaya çıkan manzaranın sürprizi, bir bloğun hafızada şekillenen ve yılların çekici kıldığı özgünlüğü nerede? Çocuklarımızı geometride büyütüyoruz, tek tip ahırlarda. Geçmişin anarşist yapısının rastlantısı (ve şu anda buraya uyum sağlamak için dışarıdan gelen zorlama, memuriyet durumundan en iyisini yaratmak) çirkin ve güzel şeyler meydana getirdi. Güzel olanı planlı olarak nasıl uygularız?

Infeld'e Einstein'ı soruyorum.[100] Onun dönekliğini vurguluyor. "Bugün daha sessiz konuşmalıyız, eşim yan tarafta ölüyor." Infeld: "Einstein tiyatronun işine yaramaz, karşısına koyabileceğiniz kimse yok, onu kiminle konuşturacaksınız?"

Ama beni, Polonya'daki koşullar üzerine, Einstein'ın fizikçi Nathan'a Varşova'ya giderken vermiş olması gereken bir anket ilgilendiriyor.

Moskova[401]

Yeni üniversite, Moskova'nın gerçekliğinin uzaktan bir işareti, büyük yollar ve fotoğrafların gerçek görüntüsünü yansıtamayacağı güzel ayrıntılar içinde keyifli bir yapı. Yapı, (içinde bir kere daha bilimlerin el değiştireceği) güzel sanatlar için yapılmışçasına bilgiçlik taslamayan bir yapı.

Tiyatroda Mayakowski'nin "Banyo" oyununu izledim. Canlı bir salon gizemi, muazzam oyuncular tarafından çok hareketli oynanmış. Gerçekçi oyun, her şeyin üzerinde yabancılaştırma efektleri, komik bir dokunaklılık. Aynı akşam genelde genç oyuncuların, Stanislawski'nin öğrencilerinden birisinin yönetiminde "Kuru Gürültü"yü oynadığı Künstlertheater'dayım. "Geleneksel" (80'lerin kötü geleneğine göre) boş bir dokunaklılıkla, küçük burjuva samimiyetinde, süs figürü güldürüsü ve sahibesinin kendisini sevmesine izin vereceğine inanan kahyanın sıradan, olgunlaşmamış hicvi. Doğalcılık ve gerçeklikte Stanislawski anlayışından eser yok.[402]

Küçük tiyatroda Laxness'in "Verkauftes Wiegenlied"i. Sıradışı bir yazarının hayal kırıklığına uğratan oyunu, içerik ve biçim olarak eski moda. Ortalama oyuncularla aktarım kaba, patetik doğalcılık. Stanislawski tam da buna karşı mücadele vermişti.

Akimov'un[403] Leningrad'da "Simone Machard'ın Yüzleri"ni, Sawadzki'nin[404] Moskova'da "Cesaret"i sahnelemek istediğini duyuyorum. On bir yaşında birini Simone için öneriyorum. Sawadzki'nin Cesaret için rol dağılımını görüyorum, [405] satıcı olarak iyi bir devrim oyunu "Sturm"da. Sıradışı, değişen bir yabancılaştırma efekti, şaşırtıcı öğe insan, sanatsal olarak çok cesur.

Künstlertheater'de Ostrowski'nin "Heisses Herz" oyununu muazzam bir keyifle izledim. Stanislawski'nin bütün büyüklüğü görülebilir olmuştu.

Açıklama

Jurnallere dair:

Oluşması

Brecht, Temmuz 1938'den Haziran 1955'e kadar düzenli olarak (1946'daki ve son üç yıldaki büyük kesintilerle birlikte), döneme, çalışmaya ve kendi yaşamına dair, özetini *Jurnal* olarak tanımladığı yazılar yazar.

Brecht'in yaşadığı sürece yayımlanmayan ve bu baskıda esas metni oluşturan daktilo yazılarında, tarihler kural olarak kırmızı daktilo şeridi ile yazılmıştır.

1941 ortasına kadar günlük niteliğindeki yazılarını önce tek tek sayfalara yazarken, metinleri daha sonra kesip bütün bir sayfaya yapıştırır. O dönemden sonra (büyük ölçüde) bu tekniği değiştirir ve bölük pörçük sayfalara sonuna kadar artarda yazar. Bir taraftan, 1941'den sonra da kronolojik olarak düzenlenmemiş yazılar, Brecht'in jurnaller dışında da notlar aldığını ve bunlardan zaman sırasına dikkat etmeden, sonradan yararlandığını göstermektedir. Ancak tahminen genel olarak bilgilerin özgünlüğünden (istisna olarak bazı yazım hataları ve yanlışlıklarla birlikte) yola çıkar. Sadece bir istisna dışında, bir tarih altında yazılmış tek tek notların hiçbiri bir sayfanın dışına çıkmaz.

1938'de Brecht, yazıları, fotoğraflarla (daha sonra gazete kupürleriyle de) belgeleyerek destekler. Bazı durumlarda yazı ve resimlemenin aynı zamanda yapıldığı kanıtlanabilir. Diğer taraftan bazı resimler jurnallere verilen tarihlerinden sonra ortaya çıkan ve sonradan eklenen yayınlardandır. Pek çok durumda Brecht'in estetik bir biçime değer verdiği orijinal-

lerden oluşmaktadır ve bazen (biçime göre) önce bir resim yapıştırılmış ve devamında (uygun özelliklerle vs.) onun için yazılmış kendi metni.

Ellili yıllarda, tahminen zaman yokluğundan, Brecht, jurnali artık düzenli olarak devam ettiremez yani kendi yazılarını ve topladığı belgeleri düzene sokamaz. 1954 yılına ait sadece dört yazı bulunmaktadır. 1955 yılından da sadece ayrı olarak aktarılmış bir not.

Metin/Biçim

Daktilo yazıları asıl olarak büyük ölçüde, kalınan ülkelere göre yazıların toplamına ataşla tutturulmuş olarak bulunmaktadır ve bunlar kısmen başlık sayfalarıyla donatılmışlardır. Az hasarlıdır ve metin çeşidi bulunmamaktadır. Sadece bazılarında Brecht el yazısıyla düzeltme ve ekleme yapmıştır.

Jurnal başlığı, Brecht'in el yazısı ile üzerine yazmış olduğu bir muhafaza dosyasından alınmıştır; yazılar İsviçre'den bu dosya içinde getirilmiştir. Tahminen daha önceden bu dosya diğer yazılar için zarf olarak kullanılmıştır. Fotoğraf arşivinde de, daktilo yazısı filmleri için Brecht'in kendi el yazısıyla "Jurnal" yazmaktadır.

Helene Weigel'in tavsiyesiyle Brecht, 1938-1955 arası notlarını bu sebeple "çalışma jurnali" olarak adlandırır; böyle bir başlık mirasta belgelenmemiştir. Brecht'in günlüklerinin DDR'de yayımlanması istenmediği için, Helene Weigel taktiksel bir düşünüşle ölümünden sonraki ilk yayın için *Çalışma Jurnali* başlığını seçer (yayıncı Werner Hecht, Frankfurt a.M.: Suhrkamp Yayınevi 1973). O baskıda görülen, esas metnin kü-

çük harflerle kesintisiz yazılması bu baskı için normale çevrilmiştir.

Yazılar arasında daktilo ile yazılmış bazı sayfalar kronolojik sıralama olmaksızın durmaktadır, çok azı başka dosyalarda muhafaza edilmiştir; ancak bu baskıda kronolojik sırayla düzenlenmişlerdir. –Günlük notların düzeni bunun dışında, Brecht tarafından kronolojik sıralamada yazılmamış ya da birlikte yapıştırılmamışlarsa da, esas metne uygundur. Resimler, eğer açıklamada başka şekilde belirtilmediyse, onlardan önceki yazılara yani içlerinde bulundukları yazılara aitlerdir. Okuyucunun, aktarılan sayfalara ve yazıların yapıştırılma yerlerine dair bir fikir elde etmesi için, tek olan yazılara uygun görüntüler verilmiştir; bunun dışında metin biçimine dair özellikler her seferinde belgelenmiştir.

Etki

Brecht'in jurnalleri, yakın çevresinde çok az insanın bilgisi dahilindeydi. Önceki günlüklerden açıkça daha az özel meseleleri işleyen yazıların özellikleri üzerine, 21 Nisan 1941'de yazdığı yazıda düşüncesini söylemiştir. Daha sonra da yazdıkları ona gerçekle doğru bir ilişkide değilmiş gibi görünür:

Bugünlerde bütün jurnallere şöyle bir göz gezdirdim. Elbette istenmeyen okuyucu sebebiyle tamamen çarpıtılmış. Gerçekten bu ipuçlarını bir kez kullanmak için çaba harcayacağım. Belirli sınırlara riayet edilir, çünkü sınırlar tam da aşılmak içindir. (21 Ocak 1942)

Notlar

1) Amerika: Finlandiyalı Jurnal Defteri'ne en son kayıt ilk olarak ABD'de düşülmüştür. Brecht, Amerika'ya seyahat vizesini kendisi, Helena Weigel ve çocuklar için 3 Mayıs 1941'de aldı. Margarete Steffin 12 Mayıs 1941'de ziyaretçi vizesini aldıktan sonra, Brecht ailesi (Steffin ve Ruth Berlau ile birlikte) 16 Mayıs'ta Finlandiya'yı terk etti, 30 Mayıs'a kadar birkaç gün Moskova'da kaldıktan sonra (orada bir hastanede kalan) Margarete Steffin'i bırakarak Transsibirya ekspresiyle 10 Temmuz'da vardıkları Wladiwostok'a yola çıktılar. Los Angeles yolculuğu, Manila'da bir molayla 13 Temmuz'dan 21 Temmuz 1941 tarihine kadar sürdü. Bu zaman aralığında jurnal notları bulunmamaktadır. Brecht, gemi yolculuğu sırasında, 22 Temmuz 1941'de Hitler'in ordusunun Sovyetler Birliği'ne girdiğini öğrenir.

2) Brecht, Helena Weigel, iki çocuğu, Barbara ve Stefan ve çalışma arkadaşı Ruth Berlau.

3) Marta ve eşi Lion Feuchtwanger, yirmili yılların başından beri Brecht'in yakın arkadaşları. Kendilerini Brecht'in garantörü olarak beyan ediyorlar; ancak bu beyanın Amerikan vatandaşı biri tarafından yapılması gerektiğinden imzayı Amerikan vatandaşı olan William Dieterle atıyor.

4) Oyuncu Alexander Granach, tanıdığı gazeteci Dorothy Thompson, Fritz Kortner ve diğerleri gibi yolculuğun masraflarının karşılanmasına katılanlardan biri.

5) Elisabeth Hauptman, Brecht'in Berlin yıllarındaki sekreteri ve çalışma arkadaşı. 1933'te sürgüne, önce Fransa'ya daha sonra da ABD'ye gider. William Dieterle, o zamanki sekreteri Erna Budzislawski'ye Brecht'e bir daire kiralaması görevini verir.

6) Duyu bozukluklarının ve aynı şekilde uzuvlarda felç belirtilerinin görüldüğü, omurilik rahatsızlığı kastediliyor.

7) Margarete Steffin'in ölümü üzerine.

8) Oyuncu ve yönetmen William (Wilhelm) Dieterle 1930'da Kaliforniya'ya gider. Karısı, Charlotte Dieterle, Liesl Frank ile birlikte, Avrupa Film Fonu'nu kurar, bu fonla tehdit altındaki Avrupalı yazar ve oyunculara yardım ederler. Brecht ve ailesi ABD'de yaklaşık bir yıl bu fonun desteğiyle yaşarlar (aylık 120 dolar).

9) Walter Benjamin, arkadaşlarının yardımıyla ABD'ye vize ayarlar, Fransa'dan kaçarken İspanyol köyü Port Bou'da yakalanır. Gestapo'ya teslim edileceğinden korkarak, 1940 yılı Eylül'ünün 26'sını 27'sine bağlayan

gecesi intihar eder. Brecht bu intihar haberini, ilk kez Amerika'da sürgündeyken alır.

10) Günther Stern, Alman filozof ve yazar (sonraları Günther Anders takma adıyla tanındı), 1933'te Fransa'ya sonra 1936'da ABD'ye göçer. Günther Stern fabrika işçisi, ev öğretmeni, vestiyer görevlisi olarak para kazanmaktaydı. Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne dahil değildi.

11) Rolf Nürnberg, ABD'ye göç etmiş Berlinli yazar.

12) Brecht bu kelimeyi entelektüel kelimesinin harflerinden kendince bir kısaltma yaparak oluşturmuş, (tellekt – uell – in). Bu kelimeyle ifade edilen "pazar ve mallar zamanı entelektüeli", "aklın ev sahibi"dir (Tuizm).

13) Brecht, yazar Ferdinand Reyher'le 1927'de Berlin'de tanışır. Elisabeth Hauptmann, onun Don't Be On Fights adlı oyununu, Almancaya Harte Bandagen (Dayanıklı Sargılar) adıyla çevirir. 1930'da Hollywood'a gider. 1938'de Brecht'i Svendborg'da ziyaret eder ve onun Galilei üzerine bir oyun yazma planını öğrenir. Aralarında yakın bir arkadaşlık oluşur. Brecht onu "Amerika için iyi bir Cicerone" olarak tanımlar.

14) (Grosse Unordnung – büyük düzensizlik) Brecht'in Kapitalizm için kullandığı ifadelerden biri (karşılığında sosyalizm için Grosse Ordnung, yani büyük düzeni kullanmıştır).

15) Torys, Büyük Britanya Muhafazakâr Parti üyeleri, başbakan Winston Churchill'in (1940-1945) altında çalışan ve savaş stratejilerini belirleyen üyeler.

16) Döblin'ler: Alfred Döblin 1933'te İsviçre üzerinden Paris'e göç eder, 1940'ta Fransa'dan ABD'ye kaçar. Karısı Erna ile birlikte Santa Monica'da yaşarlar.

17) Mankiewicz: Hermann Mankiewicz Hollywood filmleri için senaryolar yazar.

18) Mitridat, Mitridatizm: Zehirlerin etkisine karşı alışkanlık sayesinde edinilmiş bağışıklık, Pontus Kralı Mitridat'da dayanır, söylenene göre Kral Mitridat'ın, zehre karşı bağışıklığı vardı.

19) Reichenbach, fizikçi ve filozof Hans Reichenbach, Berlin Üniversitesi'nde Profesör, 1930'da Rudolf Carnap'la birlikte, dernek adına deneysel felsefe dersleri verir ve Brecht'in okuduğu Ernst Mach vakfının gazetesini çıkarır. Brecht, Tuiroman'ında ona "Bo-en-reich" olarak yer verir. Kavramların karışıklığını, Tui bir mantıkçı Bo-en-reich, Papa gibi çözmeyi denemektedir: Kavramları düzelterek. (Tuiroman, A 49, cilt 17.) Reichen-

bach 1933'te İstanbul'a göç eder, 1938'de ordinaryüs olarak Kaliforniya Üniversitesi'nde felsefe bölümünde profesörlük aldığı Los Angeles'e gelir.

20) Ben Hecht, Amerikalı hikâyeci, tiyatro yazarı ve senarist.

21) Kortner, Avusturyalı oyuncu Fritz Kortner Berlin'de Brecht'in rejisiyle Im Dickicht oyununda Shlink'i oynar. Berlin Devlet Tiyatrosu'nda başrollerde oynar. 1933'te İngiltere'ye, 1938'de ABD'ye gider. Dieterle ile birlikte Brecht'in Amerika yolculuğunun evraklan için uğraşır. Amerika'da mesleğiyle ilgili az fırsat yakalar.

22) Homolka, Avusturyalı oyuncu Oskar Homolka 1924'te Brecht'in sahneye koyduğu II. Eduard'ın Hayatı oyununda Mortimer'i oynar. Brecht onu pek çok açıdan Alman tiyatrosunun en yetenekli genç oyuncularından biri olarak tanımlar. Brecht'lerin Amerika'ya gelişini finansal olarak desteklemiştir.

23) Bruno Frank, Alman yazar 1933'te Avusturya'ya, İngiltere'ye ve 1939'da ABD'ye göç eder. Film şirketi MGM için öyküler yazar.

24) Lorre, oyuncu Peter Lorre, Brecht'in rejisiyle 1931'de Berlin Devlet Tiyatrosu'nda Mann ist Mann (Adam Adamdır) oyununda Galy Gay rolünde oynadı.

25) Stürmer, haftalık Nazi gazetesi. 1923'te Nürnberg'de Julius Streicher tarafından kurulan Stürmer her şeyden önce Yahudilerin sürgün avıyla uğraşmaktadır.

26) Bergner, oyuncu Elisabeth Bergner, Viyana ve Berlin'de çeşitli tiyatrolarda oynar ve eşi rejisör ve yazar Paul Czinner sayesinde erkenden sinemaya yönelir. 1931'de Londra'da angaje edilir, 1940'ta ABD'ye gider. Brecht onun için *The Duchess of Malfi*'yi (Malfi Düşesi) yazar.

27) Avusturyalı oyuncu Leo Reuss diğerlerinin dışında *II. Eduard'ın Yaşamı*'nın Berlin temsillerinde ve *Adam Adamdır*'da oynar; ABD'ye göç eder. Brecht Reyher'e pek çok kez Reuss üzerine "Berlin için" çevirisini yapmak istediği bir makale yazmasını rica eder. (Ferdinand Reyher'e mektuplar, Mayıs 1946 ve Mart 1947).

28) Massary; Fritzi Massary Berlin'de kutlanan bir oyuncu ve operet şarkıcısı; önce Büyük Britanya'ya sonra da ABD'ye göç eder.

29) "Yahudi Kadın", *III. Reich'ın Korku ve Sefaleti*'nden sahne.

30) Max Reinhardt. Brecht, 1924'te Berlin'deki tiyatro hayatına, Alman Tiyatrosu'nda dramaturg olarak Avusturyalı yönetmen ve tiyatro müdürü olan Max Reinhardt'ın yanında başlar. Reinhardt karısı Helene Thiming ile

birlikte 1933'te Viyana'ya ve 1938'de ABD'ye göç eder.

31) Clarence Muse, 1928'den beri "karakter oyuncusu" olarak rol alan Amerikalı siyah sinema oyuncusu, örneğin 1931'de *Huckelberry Fin'de* (Tom olarak) ve 1936'da *Show Boat'da* (temizlikçi Sam olarak). Dreigroschenoper'in (Üç Kuruşluk Opera) temsiline Kurt Weill karşı çıkıyor; böylece proje gerçekleşmiyor.

32) Heinrich Mann, 1933'te Çekoslovakya'ya, sonra Fransa'ya göç eder. 1940'ta İspanya ve Portekiz üzerinden, kardeşi Thomas Mann gibi, ABD'ye, Los Angeles'e göç eder. Brecht, Heinrich Mann'ın eserine büyük değer verir.

33) Ludwig Marcuse, Berlin'de gazeteci olarak çalışan edebiyat eleştirmeni 1933'te göç eder ve 1938'den itibaren ABD'de yaşar. 1946-1962 yılları arasında Kaliforniya Üniversitesi'nde, felsefe ve kültür tarihi profesörü olarak görev yapar. 1931 yılında Tage-Buch'ta (Berlin) Üç Kuruşluk Film sürecinde Brecht'in davranışı üzerine görüşlerini açıklar ve dava edilir ama barışçıl bir anlaşmanın uygulanması sağlanır.

34) Lilli Laté, Fritz Lang'ın arkadaşı ve sekreteri.

35) Barbara, Brecht ve Helene Weigel'in kızı, 28 Ekim 1928 doğumlu.

36) Oyuncu Valerie von Martens, Curt Goetz'in pek çok oyun ve filminde onunla birlikte rol almıştır.

37) "Die Stimmen" (Sesler), *"Die Gesichte der Simone Machard" – Simone Machard'ın Yüzleri* oyununun önceki isimlerinden biri.

38) "Tanrının sesi halkın sesidir."

39) Söylence, Simone'un Azize Johanna'nın söylencesini okuduğu, oyunun ilk sahnesi.

40) Hitler, başkomutan Mareşal Brauchitsch'i kışın yaşanan krizden sorumlu tutar, 19 Aralık 1941'de "ağır kalp rahatsızlığı sebebiyle" görevden alır ve bütün silahlı kuvvetlerin başkomutanlık görevini üstlenir. Ordunun Genelkurmay komutanına karşın, başkomutanın görevinin ordunun nasyonal sosyalist eğitilmesi olduğunu, bunu da onun demek istediği gibi yapacak hiçbir general tanımadığını, bu yüzden kendisinin yapmasına karar verdiğini açıklar.

41) 22 ve 25 Aralık tarihleri arasında Roosevelt ve Churchill'in stratejik tutumlarına karar verdikleri, ARCADIA konferansı yapılır.

42) Dreyfus süreci, Fransız Yahudi genelkurmay subayı Alfred Dreyfus 1894'te sahte suç delilleri yüzünden Almanya için casusluk yapmakla suç-

lanır, Fransız Guyana'sına sürgüne yollanır. Emile Zola ve Anatole France'ın da aralarında bulunduğu büyük bir protesto hareketiyle, dava yeniden açılır ve sonuçta Dreyfus 1899'da aklanır ve 1906'da hakları iade edilir. Bu iptal Fransız milliyetçi antisemitist subayların, radikal cumhuriyetçilerle olan hesaplaşmalarında bir yenilgisidir.

43) Hitler 20 Aralık 1941'de doğu cephesindeki askerler için kışlık kıyafet toplanması için bir çağrı yapar. Bu eylem, yardıma muhtaç vatandaşlar yararına para ve ayni değerleri toplama kampanyası için 1933'te kurulan devlet organizasyonundan biri olarak kış yardım örgütü adı altında gerçekleşir. 1936'dan itibaren ek olarak silahlanma sağlamak için de kullanılır. *III. Reich'ın Korku ve Sefaleti*'nde *kış yardımı* sahnesinde ve *Führer'in Bilmediği* adlı şiirde değinilmiştir.

44) Sovyetler Birliği'nde Alman savaş esirleriyle ilgili ilk müzakere 8-10 Ekim 1941'de 58 No'lu kampta gerçekleşir. KPD temsilcileriyle yapılan toplantıdan sonra *Alman halkına 158 Alman askeri tarafından imzalanan çağrı* yapılır. Davet, savaşa son vermek, Hitler'i devirmek, özgür ve bağımsız bir Almanya kurmak içindir. Çağrı, Sovyetler Birliği'ndeki Alman savaş esirleri kamplarında antifaşist bir hareketi hazırlar (yayma organı olarak, önce Sovyet ve 1943 Ocak'ından sonra da Alman redaksiyonuyla basılan Almanca gazete Özgür Söz ile birlikte). 1 Aralık'ta toplantı yapılamaz.

45) Hans Viertel, Berthold ve Salka Viertel'in oğlu, artan bir istekle tiyatroya ilgi duyar. Max Reinhardt'ın Workshop'una katılır ve oyuncu olarak sahne alır. Bunu dışında Brecht'in birtakım yazılarını çevirir, örneğin; III. Reich'ın Korku ve Sefaleti'nin sahne sırası için ara özdeyişler.

46) Winge, Avusturya asıllı gazeteci Hans (John) Winge sıkça Brecht'i ziyarete gelir.

47) Remarque, Erich Paul Remark, yazar olarak adı: Erich Maria Remarque, her şeyde önce çıplak gerçekleri sergileyen savaş romanı Im Westen nichts Neues (Batıda yeni bir şey yok) (1929) romanıyla tanınır. 1933'te İsviçre'ye ve 1939'da New York'a göç eder.

48) Hannsheinzewers, romancı ve öykücü Hanns Heinz Ewers kitabıyla Horst Wessel'i tanıtır. Ein deutsches Schiksaal, Stuttgart/Berlin 1932, Nazi parti marşı Horst-Wessel Şarkısı'nın yazarının öldürülmesinin övgüsü için. Ama Goebbels tarafından beğenilmez; kitabı sonradan kaldırılır.

49) Gregor Althalwin Ziemer, *Education of Death (Ölüm için eğitim). The Making of the Nazi (Nazi'nin yaratılması)*, New York 1941.

50) Rölativite teorisine göre uzaydaki farklı madde dağılımları uzay zaman'ın "bükülmesine" denk gelmektedir.

51) Louis Fischer, The Soviet in World Affaires. A history of relations between Soviet Union and rest of the World (Dünya politikasında Sovyetler. Sovyetler Birliği ve dünyanın geri kalanı arasındaki ilişkilerin tarihi.), 1930 Londra.

52) I. Dünya Savaşı'ndan sonra Versailles barış anlaşmasını hazırlayan konferans (18 Ocak-28 Haziran 1919).

53) Wiesengrund Adorno, Filozof, sosyolog, müzik bilimci ve besteci Theodor Wiesengrund Adorno, Eduard Steuermann'ın piyano öğrencisi, Ablan Berg'in bestecilik öğrencisi, yirmili yıllarda müzik üzerine incelemeler yayınlar, bunların arasında Brecht'in Üç Kuruşluk Opera'sı ve Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü üzerine eleştirileri de var. 1931'den itibaren Frankfurt Sosyal Araştırmalar Enstitüsü'nde doçent olarak çalışır. İngiltere'ye oradan 1938'de ABD'ye göç eder, 1941'e kadar Princetown radyo araştırmalarının müzik bölümünü yönetir, 1942-1944 yılları arasında Max Horkheimer ile birlikte Dialektik der Aufklärung'u (Aydınlanmanın Diyalektiği) yayınlar.

54) 12 Temmuz 1941'de, Hitler Almanyası'na karşı savaşta karşılıklı destek verilmesine dair ve savaş sırasında silah bırakılması ya da barış antlaşması imzalanmasının sadece karşılıklı anlaşmayla gerçekleştirilmesi zorunluluğunu içeren bir İngiliz-Sovyet antlaşması yapıldı. Antlaşma 26 Mayıs 1942'de Hitler Almanyası'na karşı İngiliz-Sovyet ittifakı ve savaştan sonra birlikte çalışma maddeleriyle tamamlandı.

55) ABD ve Büyük Britanya arasındaki Amerikan silah aktarımı ve İngiltere'de Amerikan koruma noktalarının oluşturulması üzerine olan anlaşmalar, Ağustos 1941'de Churchill'in Roosevelt ile olan bir toplantısında genişletildi.

56) 27 Eylül 1940'ta Almanya-Japonya-İtalya arasında (üçlü güç paktı) bir askeri ittifak yapıldı. Böylece "Avrupa'nın yeni düzeninde" Japonya Alman ve İtalyan hâkimiyetini, İtalya ve Almanya'da "büyük Asya'nın yeni düzeninde" Japon hâkimiyetini tanıyacaktı ve bütün politik ve askeri meselelerde karşılıklı yardım zorunluydu.

57) Brecht'in eleştirel düşüncesi, örneğin 21 Eylül 1939'daki notlarındaki (cilt 26) aynı şekilde *Moskova Süreci Üzerine* yazısındaki (cilt 22) gibi.

58) Emil Ludwig, yazdığı tarihsel kişiliklerin biyografileriyle bilinen

bir yazardır. Bu biyografilerde onun "kahramanları"nın hareketleri psikolojik olarak temellendirilir. Brecht bu biyografi tipini satirik olarak görür. 1932'de Emil Ludwig İsviçre vatandaşı olur, 1940'ta ABD'ye göç eder ve Roosevelt'in özel görevlisi olarak çalışır. Vansittart tezlerinin en kararlı savunucularından biri olur.

59) Ludwig'in II. Wilhelm (Wilhelm der Zweite) biyografisiyle ilişkili (1925). Ludwig, Wilhelm'in kısaltılmış sol kolundan ve onun fiziksel engeli "ahlaki" olarak alt etmek için gösterdiği çabalardan, sonuçta çok az oranda işe yarayan ve çok büyük oranda aşırılıklara, hattâ "onun dizginlerine hâkim olamayıp, hiç istemediği, pek çok kere engel olduğu ve sadece kendi doğasının on yıllık etkisi yüzünden savaşçı liderleri Avrupa'nın bütün ülkelerinde rahatlatmış olan savaşa yol açmasından" söz etmektedir (Ludwig, II. Wilhelm, s. 461).

60) Brecht, gazeteci Frank Warschauer ile yirmili yılların başlarında Münih'te tanışır. 1920 ve 1921/22'de ilk Berlin ziyaretlerinde Brecht'e, yazarlar ve oyuncularla önemli ilişkiler sağlar. 18 Mayıs 1940'ta Hollanda'da kendi hayatına son verir.

61) Brecht, Danimarkalı oyuncu ve gazeteci Ruth Berlau ile 1933 yılının yaz sonunda, Thurö'de Karin Michaelis'in evinde tanışır. –Brecht ile olan iş ilişkisi kısa süre sonra bir aşk ilişkisine dönüşür. Ruth Berlau, sürgünün bütün istasyonlarında ve Berlin'de Brecht'in yanındadır.

62) Burada: Yazı işaretleri. Ellili yıllarda Elisabeth Hauptmann, Jurnallerin bir kopyasında Brecht'in notlarının yanına, 1941'de, Horst Baerensprung'un planlanan biyografisinden Çince üzerine (bu "karakterlerin" kaynağı olan) bir bölümü, Brecht için Ruth Berlau'ya verdiğini yazar.

63) Herbert Kline ve John Steinbeck 1941'de Unutulan Köy belgesel sinema anlatısını çekerler.

64) Brecht, Leonhard Frank'la birlikte Berlin Yazarlar Birliği'ndedir. Frank 1933'te İsviçre'ye, 1937'de Fransa'ya kaçar; 1940'ta tutuklu olduğu kamptan kaçmayı ve Hollywood'a göç etmeyi başarır.

65) 19. yüzyılda (özellikle sınır bölgelerinde) kendilerini korumak için silahlı komitelerde birleşen ABD vatandaşları. (Bu gelenekten terörist Ku Klux Klan oluşmuştur.)

66) Senarist, yönetmen ve film yapımcısı Herbert Kline, sinema filmlerinin yanı sıra belgeseller de çekmektedir: İspanya filmi *Heart of Spain* (1936, Henry Cartier Bresson ile), Münih Antlaşması üzerine olan film *Cri-*

sis. *"The Nazi-Way"* filmi (1938) ve Polonya filmi *Lights Out in Europa* (1940).

67) 12 Şubat 1942'de üç ağır Alman savaş gemisi, destroyerler ve uçaklarla birlikte, bir engelle karşılaşmadan İngiliz kanalından geçer.

68) Rehber (ikna yeteneğinden dolayı Romalı yazar ve konuşmacı Cicero'dan türemiştir).

69) Tahminen, 1940'ta savaş üretimini koordine eden, Amerikan üretim yönetimi bürosunun müdürü William S. Knudsen'den söz ediliyor.

70) O dönem Ludwig Renn, antifaşist "Özgür Almanya" hareketinin lideri konumunda Meksika'da sürgünde bulunuyor. Mexico City'de aylık dergi *Özgür Almanya* (1941'de Bruno Frei, Şubat 1942'den itibaren Alexander Abusch redaksiyonu altında) yayınlanıyor. Brecht, 15 Şubat 1942 No: 15, s. 5'ten alıntı yapıyor.

71) 1936-1939 arası İspanya iç savaşında oluşan, cumhuriyetçilere karşı yıkıcı faaliyetler sayesinde faşistlerin Madrid'e ilerleyen dört taburunu destekleyen gruplar için kullanılan bir tanım; genel olarak kendi devletlerinin muhalifleriyle birlikte çalışan gruplar için.

72) 1942 yılının ilk aylarında Japon birlikleri Burma ve Malezya'ya girerler, 15 Şubat 1942'de Singapur yenilgiyi kabul eder ve bununla Hindistan'da İngiliz kolonisinin tehdidi artar.

73) Avustralyalı İngiliz karikatürist David Low, kendi yarattığı "Colonel Blimp" figürüyle İngiltere'nin (tam) gerici tipolojisini eleştirmektedir.

74) Öğretici oyun 'Kuraldışı ve Kural' üzerine bir ima.

75) 1953'te Brecht'in görüşü: Büyük politik suçlular mutlaka ifşa edilmelidir ve mükemmel soytarılıkları da. Çünkü onlar her şeyden önce büyük politik suçlular değil, aksine tamamen farklı bir şey olan büyük politik suçların (kötü) uygulayıcılarıdırlar.

76) Südetler'de yaşayan Alman kökenlilerin "kurtuluşu" ve Çekoslovakya'nın ele geçirilmesine hazırlık için Nazi propaganda sloganı.

77) Burada, Fransa'nın Haziran 1940'ta teslim olmasından sonra, Mareşal Pétain tarafından Vichy'de kurulan pro-faşist hükümet kastediliyor.

78) Mart 1942'de ve Nisan 1943'te müttefikler Paris'i bombalıyorlar.

79) Elisabeth Bergner şöyle konuşmalar hatırlıyor: Bazen tiyatro üzerine ve dramaturgi üzerine çok heyecanlı konuşmalar yapıyorduk. Beni kesinlikle ikna edemediği zaman masaya vururdu ve şöyle derdi: "Sonuçta ben bir otoriteyim ve bu da son sözdür." Bunun için bir cevabım yoktu, çünkü as-

lında kalbimin derinliklerinde ben de onu bir otorite olarak **görüyordum.** (Dün akşam Bergner'de. Hans Bunge, Elisabeth Bergner ile Brecht'le **karşı**laşması üzerine konuştu, *Sonntag*, Berlin/DDR, 1 Haziran 1986.)

80) Yazar Arch Oboler, radyo tiyatrosu yazarı olarak tanınır, Hollywood'da senarist ve yönetmen olarak da çalışır.

81) Michael Kolzow, yazarlar birliğinin yurtdışı komisyonunun ve Sovyetler'in en büyük dergi yayınevi, aynı zamanda *Das Wort*'u yayınlayan, Jourgaz'ın müdürüdür. (12 Aralık 1938'de tutuklanır ve 1942'de vurulur.)

82) Ölen çalışma arkadaşı Margarete Steffin'in eşyalarından *Die Trümmer* (Harabe) şiirinde de bahsedilir.

83) Caspar Neher

84) Sadece Brecht'in çalışmaları değil aynı zamanda Margarete Steffin'in çok sayıdaki kendi yazıları da kastediliyor.

85) Britanya birliklerinin Dünnkirchen'deki karaya çıkışı Alman birliklerini batıda birleştirebilir ve böylece doğu cephesine yoğunlaşmalarını ciddi şekilde bozabilirdi. Brecht, 24 Mayıs 1940'ta, Dünnkirchen'de Britanya-Fransa savaş güçlerinin etrafının çevrilmesini hatırlar. (4 Temmuz 1940'ta şehir alınana kadar kapatılmış 338.000 asker İngiltere'ye nakledilmiştir.)

86) Britanya birlikleri 10 Mayıs 1941'de İzlanda'yı işgal eder ve İzlanda'nın başvurusu üzerine ABD'nin adanın korumasını üstlenmesiyle 7 Temmuz'da tekrar geri çekilirler. Brecht'in kehaneti isabetli olmaz.

87) Werner Heisenberg tarafından bulunan (kuantum mekaniğinde) Unschärferelation (muğlaklık ilişkisi), buna göre mekân ve itki artık faz genişlemesinde tek bir nokta üzerinden gösterilemezler. Muğlaklık sebebiyle kuantum mekaniğinde nokta bir yüzey üzerine "sıvanır"

88) Kuantum mekaniğinin sonucu. Reichenbach tematiği, The Rise of Scientific Philosophy'de (Bilimsel Felsefenin Yükselişi) ele alır.

89) Burada sözü edilen, Galy Gay'ın dönüşümünü sağlayan, Grotesk'in (teatral) çevresi (aparatı).

90) Mezbahaların Aziz Johanna'sı.

91) Sezuan'ın İyi İnsanı.

92) Arturo Ui'nin Önlenebilen Yükselişi.

93) Cesaret Ana ve Çocukları.

94) Bay Puntila ve Uşağı Matti.

95) Brecht 1932'de Utting'de (Bavyera) Ammersee'de bir ev satın alır.

96) Brecht'in Svendborg'daki evi kastediliyor.

97) İspanya Komitesi'nin, Lidingö'deki evde sayısız konaklamalarından birine dair, Hans Trombock'un bir çizimi bulunmaktadır. Bu evi komiteye sağlayan heykeltıraş Ninnan Santesson'dur. (Stockholm yakınlarında, Lidingö'de, Brecht'in evinde İspanya iç savaşının yenilgisi üzerine konuşmalar.)

98) Haziran 1939'da Ruth Berlau, Brecht'in başkanlığında, kendiliğinden bir araya gelen amatör tiyatro grubuyla tek perdelik 'Bu demir kaç para eder?' oyununa başlar.

99) Franz von Assisi, Katolik Fransiskan düzeninin kurucusu, erdemli hayatı ve ona verilen karakter özellikleri sebebiyle özellikle popüler bir azizdir. Ölümünden tam iki yıl sonra aziz ilan edilmiştir.

100) Burada Hitler için kullanılmış.

101) Paul Czinner, yazar, yönetmen ve yapımcı, Elisabeth Bergner'in kocası. Bahsedilen film hikâyesi de tahminen Brecht'in 16 Şubat 1942'de not aldığı hikâye.

102) Brecht, "düşman yabancı" olarak (FBI raporuna göre) 2 Şubat 1942'de kaydedilmesine izin verir ve 7624464 numarasını alır. Kayıtlı kişiler 1942 Mart'ından itibaren, resmi izin olmadan beş milden fazla evlerinden uzaklaşamazlar.

103) Edvard Benes, 1935-1938 yılları arasında Çek Cumhuriyeti'nin başbakanı. Hükümetinin Alman faşistler tarafından devrilmesinden sonra Londra'ya kaçar ve orada sürgünde Çekoslovak hükümetini kurar.

104) Daladier, 1940'ta Vichy hükümeti yüzünden tutuklanır.

105) Almanya'daki Çekoslovak Südet bölgesinin ayrılması üzerine olan Münih Antlaşması'ndan (29 Eylül 1938) söz ediliyor.

106) Batılı güçler 1939'da Fin-Sovyet anlaşmazlığından uzak tutarlar. Devam eden kış savaşında 1939-40, Finlandiya Sovyetler'deki Karelia bölgesini geri verir.

107) Chamberlain 9 Kasım 1940'ta ölür.

108) Rudolf Hess, 1933 Hitler'in yardımcısı. 10 Mayıs 1940'ta Augsburg'dan İskoç Dungaval'ine, Hamilton dükünün sayfiye evine, uçar ve İngiliz hükümetine bir barış anlaşması önerir, böylece Sovyetler Birliği istilası için desteği garantileyecektir.

109) Max Planck'ın 1930'da Leipzig'de, aynı başlıktaki sunumundan alıntı.

110) Düşman yabancılar için sokağa çıkma yasağı.

111) Nazi propaganda bakanı Goebbels etkisinde düşünüş tarzı.

112) Franz Wedekind'in şiiri *Ilse*.

113) Almanların Moskova'ya ilerlemesi Smolensk katliamıyla durduruldu (10 Temmuz-8 Eylül 1941).

114) Planlanmış *Horoskop* (Burç) filmine dair notlarda Brecht şöyle yazar:

Bu basında yer alan, haftanın her günü okuyuculara ne yapmaları gerektiğini söyleyen bu burç yorumları, binlerce ve binlercesi tarafından hevesle okunuyor. İnsanlar kesinlikle bunları uyguluyorlar ya da en azından deniyorlar. Elbette böylece farklı hayatlara ve mesleklere sahip insanlara aynı tavsiyeler verilmiş oluyor, bir yığın kısmen komik kısmen de ciddi uyuşmazlıklar içeriyorlar.

115) Meininger Kraliyet Tiyatrosu'ndan, 19. yüzyılın ikinci yarısında, gerçek bir tarihi sanatsal yaratı istenir ve sahnelenir.

116) Shakespear'in Kral Lear'ının soytarılarından neredeyse birebir alıntı.

117) Sir Richard Stafford Cripps, uzun yıllar boyunca İngiliz avam kamarasının üyesidir, 1940-42 arası savaş koalisyonu kabinesinde SSCB'de büyükelçilik yapmıştır. 1942'de, yetersiz önerileri ulusal komisyon tarafından reddedilen bir müzakere komisyonuyla Hindistan'a gönderilir.

118) Billy Wilder, Avusturyalı gazeteci, daha sonra senarist ve yönetmen, 1933'te Amerika'ya göç eder, 1942'den itibaren Hollywood'da yönetmen olarak çalışır. Bu olay ona sorulur ve daha sonra Brecht'le asla görüşmediğini söyler.

119) Tahminen İngiliz teolog Hawlett Johnson, 1931-1963 arası Canterburry Başpiskoposu.

120) Amerika'nın Sovyetler Birliği büyükelçisi (1936-38) Joseph E. Davies, 1941'de Sovyet dostu kitabı *Mission to Moscow'u* yayınlar, 1943'te aynı adlı film için esas alınmıştır.

121) Kurt Weill, Brecht'in 'Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü' adlı operası (1927-29) ve başka oyunları için müzikler besteler. 1933'te Fransa'ya ve 1935'te New York'a göç eder. Weill'in bu reddeder tutumunda karısı Lotte Lenya'nın da katkısı vardır.

122) Weill'in Brodway müzikali.

123) SPD politikacısı Rudolf Kratz 1933'te Çin'e göç eder. 1934'te

Amerika'ya gider ve New York Columbia Üniversitesi'nde okutman olur ve ayrıca 1936'dan itibaren Yeni Halk Gazetesi'nde şef redaktör yardımcılığını yapar.

124) Wladiwostok'tan San Pedro'ya İsveç gemisiyle yapılan yolculuktan söz ediliyor.

125) Gemide Avusturyalı göçmen Egon Breiner ve karısı Leopold ve bir bayan doktor da bulunmaktadır. İşçilerin düşünceleri ve görüşleri Brecht için çok önemlidir.

126) İngiliz polisiye roman yazarı Sir Conan Doyle, Dedektif Sherlock Holmes figürünü, Belçikalı polisiye roman yazarı Georges Simenon polis müfettişi Maigret figürünü yaratır.

127) Hans Eisler, Arnold Schönberg'in yanındaki öğreniminden sonra, piyano için sonatlar, on iki ton çalışmaları, oda müziği ve orkestra eserleri besteler. Komünistlere katılır ve sayısız işçi marşları besteler ve işçi koroları oluşturur. 1926'dan itibaren Brecht'le çalışır. Önlemler, Ana, Yuvarlak Kafalar ve Sivri Kafalar aynı şekilde (ABD'de) III. Reich'ın Korku ve Sefaleti, Hangman Also Die, Galileo için besteler yapar. 1933'te göç eder ve çeşitli ülkelerde kalır, Brecht'i Danimarka'da pek çok kereler ziyaret eder. 1938'den itibaren ABD'de yaşar, New York'ta New School for Social Research'te öğretim görevlisi olarak ve Los Angeles'te Kaliforniya Üniversitesi'nde profesör olarak ders verir.

128) Okuyucu için seçilen; New York'ta 1922'de kurulan, diğer yayınlardan derlemeleri basan bir aylık dergi.

129) Avusturyalı yazar Franz Werfel 1938'de Fransa'ya göç eder ve (Heinrich Mann ile birlikte) İspanya'ya kaçar. Portekiz üzerinden Amerika'ya gelir. Beverly Hills'de Feuchtwanger'e yakın oturur. 'Das Lied von Bernadette' (1941) (Bernadette'in şarkısı) adlı kitabı Amerika'da çok satanlardan biri olur.

130) Solferino'daki katliamdan sonra (1859), Cenevreli tüccar Henri Dunant, 1864'te yaralıların korunmasına ilişkin ilk Cenevre Sözleşmesi'ne karar verilen bir konferans davetine sebep olur; böylece Dunant Kızıl Haç'ın öncüsü olur. Katkılarından dolayı 1901'de Nobel Barış Ödülü'nü alır.

131) Avusturyalı besteci Arnold Schönberg on iki ton tekniğini keşfeder, 1925'ten itibaren Berlin Güzel Sanatlar Akademisi'nde ustalar sınıfını yürütür. 1933'te Fransa üzerinden, 1936'dan itibaren Kaliforniya Üniversitesi'nde profesör olarak ders vereceği Amerika'ya göçer.

132) Brecht ve Helene Weigel'in kızı Barbara, Tbc hastalığı nedeniyle dinlenme kampına gider ve iyileşmiş olarak geri döner.

133) Alman oyuncu Erwin Kalser, Münih oda oyunlarında ve çeşitli Berlin tiyatrolarında oynar. 1933'te İsviçre'ye göçer ve 1939'a kadar Zürih Oyun Evi'ndedir, oyunculuğa 1939'dan itibaren (1946'ya kadar) Hollywod'da devam eder.

134) Carl Gustaf Freiherr von Mannerheim, 1918'de, Alman müdahalecilerle birlikte Finlandiya'daki devrimci güçleri bastırır. 1939/40 daha sonra 1941-44 Finlandiya-Rusya kış savaşında başkomutandır.

135) Richard Revy, Berlin'deki Deutschen Theater'da ve Münchener Schauspiel'de yönetmen olarak çalışmıştır.

136) Shen Te onuncu sahnede tanrılara yalvarır: "Bedenim kutsanmış, yakında küçük oğlum burada olacak ve yemek isteyecek."

137) Politolog Felix J. Weil sosyal araştırma için bir enstitü oluşturma fikrine sahiptir ve Frankfurt am Main'da bu enstitünün kuruluşunu destekler. Hanns Eisler, babasının adına, işi için bir enstitü kuran Alman asıllı buğday tüccarı Hermann Weil'a istinat eder. Eisler tarafından *Tui-roman* için önerilen bu durumu, Weil vakfı, bir motif olarak kullanılır ve "Frankfurt Sosyoloji Enstitüsü"nün hikâyesini yanlış bir şekilde sergiler. Vakıf sayesinde sürgündeki solcu entelektüeller maddi bir temel, hayatta kalma şansı elde ederler.

138) 88. savaş raporuna göre Royal Air Force 4 Mayıs'ta Hamburg'a ve 9 Mayıs'ta Warnemünde ve Rostock'a saldırır.

139) Vansittarizm'e karşı tez.

140) Shakespear'in halkı önemsemeyen Coriolan karakteri ima edilmektedir. Brecht burada Vansittar'ın yandaşlarını kastetmektedir.

141) Bu düşüncenin sebebi, Berthold Viertel tarafından yönetilen *III. Reich'in Korku ve Sefaleti* başlığı altındaki dört sahnenin, 28 Mayıs 1942'de "Amerika'da Özgür Alman Edebiyatı ve Sanatı Tribünü" dolayısıyla New York'ta gerçekleşen "Amerika prömiyeri"dir.

142) Üstün Irkın Özel Yaşamı; III. Reich'ın Korku ve Sefaleti'nin sahne dizinin İngilizce metninin başlığı.

143) Wozzek; Georg Büchner'in oyunu Woyzeck (1835/36).

144) Geiselfilm; Hangman Also Die filmine dair ilk düşünceler.

145) Amerikalı tiyatrocu Clifford Odets New York Group Tiyatrosu'nun kurucularından. Toplum eleştirisi yapan oyunlar yazar, tiyatrodaki

ilk başarısından sonra film senaryoları da yazmaya başlar. Odets'in Kayıp Cennet oyunu, Brecht'in *Oyun Yazarı Odets'e Mektup* adlı şiirini yazmasına sebep olur.

146) Julius Streicher antisemitist tahrik gazetesi yayınlar. Hermann Göring, Prusya başbakanı, Alman hava kuvvetleri komutanı ve Hitler'in en yakın arkadaşlarından biri. Joseph Goebels 1927'de Nazi gazetesi 'Der Angriff'i kurar, 1933'ten itibaren Alman halk aydınlanması ve propaganda bakanıdır. Fritz Thyssen, 1926'dan itibaren Birleşmiş Çelik Sanayi'ni yönetir ve Alman silahlandırmasında yer alır.

147) Alman parlamento binasının 27 Şubat 1933'te yanması nasyonal sosyalistler için pek çok politik karşıtın zor kullanılarak sindirilmesine, sıkıyönetimin ceza hükümlerine ve 24 Mart 1933 yetki kanunlarının yürürlüğe sokulmasına bahane olur. Binlerce antifaşist tutuklanır.

148) Ernst Röhm, önceden Hitler'in yakın arkadaşı, Nazi, paramiliter SA'nın lideri. Hitler, Alman silahlı kuvvetlerini kendi hedeflerini gerçekleştirme amaçlı kazanmak için, 30 Haziran 1934'te kendi SA'sının gücünü yok ettiğinde, Röhm de bu ölüm operasyonunda öldürülür. Bahane olarak, SA'nın bir darbe planladığı iddia edilir; ayrıca Röhm homoseksüel olmakla ve ahlaksızlıkla suçlanır.

149) 8 Kasım 1923'te Hitler Münih birahanesindeki nasyonal birlikler toplantısında "milliyetçi devrimi" ilan eder, Bavyera hükümetini ve Alman hükümetini feseder ve Alman Başbakanı Ebert'in koltuğundan indirildiğini açıklar, kendini Alman politikasının "yöneticisi" kabul eder ve Berlin'e ilerlemek ister. Darbecilerin treni 9 Kasım 1923'te Münih'te silahlı saldırıyla ele geçirilir, ana katılımcılar vatana ihanetle suçlanır ve 1924'te hüküm giyerler.

150) Odets'in oyunu Waiting for Lefty dünya ekonomi krizi döneminde geçer ve deneysel bir biçimde bir sendika toplantısını tasvir eder. Episotlarla, seyircinin seslenişleri ve seyircilerle doğrudan yapılan konuşmalarla kesilen bir sendika toplantısıdır bu.

151) Öncelikle Amerika'nın *çıkarlarını göz önünde bulundurmayı* destekleyen Amerika'daki bir politik hareket; destekçileri Amerika'nın Avrupa savaşına katılmasına karşıdır.

152) Fırsatların hiçbiri gerçekleşmez.

153) Hangman Also Die filminin başlık versiyonu.

154) Bu not Herman Kesten eleştirisine dairdir.

155) Brecht, Hermann Kesten ile 1933'te Paris'te bir araya gelir, o dö-

nem Amsterdam'da Allert de Lange yayınevinde yeni kurulan sürgün bölümünün editörü olarak çalışan Kesten ile Dreigroschenroman'ın (Üç Kuruşluk Roman) kontratından sonra, gerçekleşmeyen, başka bir anlaşmaya ilişkin ("China-Roman", sonraki adı "Tuiroman") görüşür: Bir mektubunda Brecht, Kesten ile birlikte çalışmayı reddeder, çünkü kontratların imzalanmasını bitmiş eserlerin değerlendirme raporuna bağımlı kılmaktadır.

156) Joseph Roth, 1929'da Paris'te sürgünde ölen öykücü, daha genç antifaşist yazarları da etkilemiştir. Brecht Kesten dışında tahminen Klaus Mann ve Benno Reifenberg'i de düşünür.

157) Sözü edilen, UCLA'da ders veren Eric Bentley. Bentley daha sonra Brecht'in sayısız eserini tercüme eder.

158) Stefan Georg'un şiiri *Der Krieg* (Savaş).

159) Henreid, Avusturyalı oyuncu Paul Henreid 1935'te İngiltere'ye gider ve bazı filmlerde başarı elde eder. 1941'de Hollywood'a yerleşir ve Warner Brothers Stüdyosu'nda işe alınır.

160) Caspar Neher, 1922-33 yılları arasında Brecht'in pek çok oyununun prömiyerinin en önemli dekor tasarımcısıdır.

161) Margarete Steffin kastediliyor.

162) Hans Eisler alıntı yapılan bu yargı için şöyle der:

Bu tipik bir sonradan görmeliktir. O zamanlar iyi arkadaşım olan Clifford Odets fakir bir küçük burjuva aileden gelir ve o dönem haftada 3000 dolar kazanıyordu. [...] Sanatçılar Amerika'ya asıl, kısa bir süre içinde para kazandıkları için gidiyorlar. (Hans Eisler, *Hans Bunge ile Konuşmalar*, s. 33)

163) ABD tarafından İngiltere'ye gönderilen panzerler (ikinci bir cephenin kurulması için) ilk aşamada kullanılmadı.

164) Dört hükümet başkanının, Arthur Neville Chamberlain, Edouard Daladier, Benito Mussolini ve Hitler, 29 Eylül 1938'de imzaladıkları Münih Antlaşması; batılı güçler Nazi Almanyası ile bir uzlaşmaya giderler. Sovyetler Birliği'nden korkulması, uzun süre ikinci bir cephenin açılmasına engel olur.

165) RKO, Hollywood film firması, Radio-Keith-Orpheum.

166) Gallup Enstitüsü tarafından yürütülen görüş anketleri.

167) Leo Lania'nın 10 Nisan 1928'de I. Piscator sahnesinde sergilenen oyunu *Konjunktur* (Konjonktür).

168) Karl Kraus'un, 1918/19'da dergisi Die Fakel'ın özel sayılarında basılmış olan anıtsal tiyatro eseri.

169) İsveçli heykeltıraş Ninnan Santesson, Lidingö'deki atölye evini Brecht ve ailesinin kullanımına sunar.

170) İtalyan şair Gabrielle d'Annunzio, I. Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra çeteci bir grupla 12 Eylül 1918'de ani bir saldırıyla Yugoslav Fiume'sini (nehrini) ele geçirir ve ancak 16 ay sonra bırakır ve 1895-1904 yılları arasında, d'Annunzio'nun sahnelenen sayısız oyununda rol alan oyuncu Eleonore Duse ile aşk ilişkisi yaşar.

171) Brecht 'eser' sözcüğünü şiirden çıkarmaz, ama besteleme aşamasında değişiklik yapılmasını kabul eder.

172) John Wexley: Amerikalı yazar ve senarist John Wexley 1938'den 1945'e kadar genellikle antifaşizm konulu film senaryoları yazar.

173) Sürgünün sonuna kadar Brecht burada yaşar.

174) Besteci Ernst Toch, 1934'te ABD'ye göç eder ve ilk önce, Hans Eisler gibi, New York'ta New School for Social Science'de ders verir, daha sonra Kaliforniya Üniversitesi'nde bir kürsü edinir.

175) Aldous Huxley'in ütopik, taşlamalı romanı.

176) Brecht, Romalı şair filozof Titus Lucretius Carus'un *De rerum natura* (Şeyin Doğasından) adlı şiirini, 1945'te yazdığı eğitici şiirine kaynak olarak kullanır. 1939'dan beri *Şeyin Doğası Üzerine* bir söylence planlamaktadır.

177) Morgenstern, yazar Soma Morgenstern, eğitimli hukukçu, Viyana'dan ABD'ye göç eder.

178) Gina Klaus, Avusturyalı yazar 1939'da ABD'ye göç eder ve kısmen kendi romanlarını baz alarak Hollywood'a senaryolar yazar. Avukat olan kocası Eduard Frischauer ile birlikte pek çok kere Brecht'i ziyaret eder.

179) Hans Eisler ifadeyi şu şekilde açıklıyor: "Zekâ, cesaret ve kurnazlıkları dolayısıyla savaş hizmetinden kaçmayı başaranlar için Viyanalı ifade." (Hans Eisler, *Hans Bunge ile konuşmalar*, s. 41)

180) "Neu Beginnen" (Yeni Başlangıçlar) grubu (eski LO: Leninist Örgütlenme) 1929 yılında genç eleştirel komünistler ve muhalif sosyal demokratlar tarafından kurulur. 1933'te Miles'ın (Walter Löwenheim) 'Neu Beginnen' adlı kitabıyla örgütün ismi herkesçe duyulur. Karl Frank, 1916'da vicdani retçi, 1933'ten itibaren Prag'daki yurtdışı bürosunun ve 1935'ten itibaren de bütün örgütlenmenin yöneticisidir.

181) Thornten Wilder, Amerikalı yazar özellikle The Bridge of San Luis Rey ve "Our Town" oyunlarıyla başarı kazanır.

182) Maginot hattı, Fransız savaş bakanı André Maginot tarafından planlarına göre inşa edilen, Oberelsass'dan Sedan'a kadar güçlü, sağlamlaştırılmış alandır. Bu yüzden silahlı kuvvetler Fransa'ya bu hattın çevresini dolanarak kuzeyden saldırırlar.

183) Brecht'in çalışma arkadaşı Ruth Berlau, 1942 Mayısı'nın başında Danimarkalı bir göçmenin konferansı için Washington'a gelir. Savaş enformasyonu bürosunda bir iş edinir ve Brecht'in isteğine karşı çıkarak New York'ta kalır.

184) Sezuan'ın İyi İnsanı'nın 1. sahnesinden alıntı.

185) Brecht ve Wexley, filmleri için, Nazi işgalindeki Prag'dan, Çeklerin Londra'daki sürgün hükümetinin malzemelerini getirtirler. Bunların arasında Çek yeraltı hareketinin kaplumbağa resimli, üretimi yavaşlatma çağrısında bulunan bir el ilanı da bulunur.

186) Wladimir Iljitsch Lenin 1902/03 yıllarında karısı Nadeshda Krupskaja ile "Bay ve Bayan Jacob Richter" olarak Londra'da yaşarlar.

187) Menşevik: Georgi Plechanov tarafından kurulan, dönemin Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin muhalefet grubundakilere verilen ad.

188) Johst: Brecht'in 1920'de değerlendirmesi için Baal oyununu verdiği yazar Hans Johst "bilinçli Almanlığın" ve milliyetçiliğin tarafındadır. Oyunları ve yazıları faşist bir eğitime yöneliktir.

189) Finlandiyalı, yazar ve çevirmen Elmer Diktonius, Brecht'e Finlandiya'daki sürgün günlerinde yardımcı olur. Brecht onu kısa gövdeli ve çam ağacının kökünden baltayla alınmış gibi iri yarı olarak karakterize eder, kendini değiştiren anıt.

190) Ludwig Ganghofer, sayısız duygusal memleket romanının ve 'Hochlandgeschichten'in yayımcısı.

191) Brecht mektuplarında çok uzun zamandır işten zaman bulur bulmaz New York'a onu ziyarete geleceğine söz verir. Aralık'ta, Eisler'in Lang'ın filmindeki şarkı için Brecht'e ihtiyacı olduğundan onu 1943 Ocağı'na kadar oyalar.

192) Wittfogel, Karl August Wittfogel bir dönem USPD'de sonra da KPD'de görevlidir. 1922'de kitabı 'Die Wissenschaft der bürgerliche Gesellschaft' (Burjuva Toplumunun Bilimi) yayınlanır. Yirmili yılların sonunda kendi teorik tezleriyle 'Die Linkskurve' (Sol Dönemeç) dergisinde proleter kültür politikasının estetik soruları üzerine nüfuz kazanır. Sonra kendisini Çin'in endüstri ve ekonomik problemlerine adar. Lichtenburg top-

lama kampından bırakılmasının ardına 1934'te Amerika'ya göç eder ve Frankfurt Sosyal Araştırmalar Enstitüsü'nün yardımıyla Çin'e yollanır. 1939'da ABD'ye geri döner ve ülkenin çeşitli üniversitelerinde öğretim görevleri üstlenir.

193) Langerhans: Heinz Langerhans, 'Deutsche Märtyrer in Konzentrationslagern' (Toplama Kamplarında Alman Şehitler) kitabını yazar (New York 1945).

194) Radek: Sovyet politikacı Karl Radek, 1904'ten itibaren Lenin'in danışmanıdır, 1907'de Almanya'ya gider ve SPD için gazeteci olarak çalışır. Kominterin görevlendirmesiyle Almanya'daki devrimci kargaşanın organizasyonuna katılır. Bolşeviklerin merkez komitesinin üyesi olur. İlk Moskova yargılama sürecinde (19-24 Ağustos 1936) sözde düzen bozucu ve devrim karşıtı eylemi ile suçlanır, ikinci süreçte 30 Ocak 1937'de on yıl hapis cezasına çarptırılır; hapiste vurularak öldürülür.

195) Brecht, Amerika'da sürgündeyken, ilk New York ziyaretinin üç ayını tahminen bu notla birlikte, Santa Monica'ya dönüşünden sonra yazar.

196) Brecht, George Grosz ile Berlin'de pek çok defa birlikte çalışır. 1928'de *Die Abenteuer des braven Soldaten Schweyk'ın* (Aslan Asker Schweyk'ın Macerası) Piscator sahnelemesinin dekorunu tasarlar ve Brecht'in *Die Drei Soldaten (Üç Asker)* adlı çocuk kitabını resimler.

197) Wieland, Wieland Herzfelde 1917'de Berlin'de Malik yayınevini kurar. Yayınevinin Naziler tarafından kapatılmasından sonra, Prag ve Londra'da işi sürdürmeye çalışır. 1938'de Londra'da Brecht'in *Toplu Eserleri'nin* ilk ikisi, 1939'da Kopenhag'da *Svendeborg Şiirleri* yayınlanır; Herzfelde 1939'da ABD'ye yerleşir ve New York'ta Seven Seas Books isimli kitap ve pul dükkânını açar.

198) Graf, Oskar Maria Graf 1933'te Viyana'ya gider, kitap yakılmalarıyla ilgili protestosundan sonra (15 Mayıs 1933: Yak beni!) Nazi'ler tarafından vatandaşlıktan atılır, 1934-1938 arası Çekoslovakya'da, 1938'den itibaren New York'ta yaşar, orada German-American Writers Association'nın (Alman-Amerikan Yazarlar Birliği) başkanı olur (1940'a kadar).

199) Sternberg: Yirmili yıllardan beri Brecht ile çalışma ilişkisi içinde olan filozof ve sosyolog Fritz Sternberg, Brecht'i Skovsbostrand'da ziyaret eder. Fransa'ya ve 1939'da ABD'ye göç eder.

200) Pustau: Fritz Sternberg'in karısı Erna von Pustau.

201) Kurt Lewin, Alman filozof ve psikolog, deneysel felsefe toplulu-

günun Berlin grubuna yakın durur ve 1930'da orada Karl Korsch ile tanışır. 1931'de bilimsel felsefe topluluğunun yönetim kurulunda yer alır. 1935'te çocuk psikolojisi dalında profesör olarak Iowa Üniversitesi'ndedir ve daha sonra Massachusetts Institude of Technology'deki araştırma merkezlerinden birini yönetir.

202) Aufricht: Ernst Josef Aufricht Berlin'de oyunculuğa başlar, 1928'de (1931'e kadar) Schiffbauerdamm'daki tiyatroyu kiralar ve yöneticiliğini Brecht'in *Üç Kuruşluk Opera*'sının prömiyeriyle başlatır; 1931'de *Mahagonny Şehrinin Yükselişi ve Düşüşü* operasının bir yapımını Kurfürstendamm'daki Berlin Tiyatrosu'nda üstlenir. 1933'te Fransa'ya, daha sonra ABD'ye göç eder. 1937'de Paris'te *Üç Kuruşluk Opera*'nın Fransızca dünya prömiyerini yapar.

203) Lenya: Kurt Weill'ın karısı Lotte Lenya (Amerika'daki sürgünden beri sanatçı adının bu değiştirilmiş yazım tarzıyla Lenja) 1928'de ilk büyük başarısını Berlin'de 'Üç Kuruşluk Opera'nın prömiyerinde batakhaneli Jenny rolü ile elde eder. *Mahagonny Şehrinin Yükselişi ve Düşüşü*'nün Berlin gösteriminde Jenny'i ve *Küçük Burjuva'nın Yedi Günahı*'nda I. Anna'yı 1933'te Paris'te söyler. Kocasıyla birlikte New York'a gider, tiyatro ve konserlerde sahne alır.

204) Dessau: Besteci Paul Dessau göç etmeden önce (1933'te Fransa'ya) Berlin Şehir Operası'nda orkestra şefi olarak görev yapar. 1939'da ABD'ye gider, Brecht ile 1943 bahanında New York'taki ilk görüşmelerinden önce bazı şiirlerini çoktan bestelemiştir. Tanışıklık, birlikte yıllar süren verimli çalışmayla, arkadaşlığa dönüşür.

205) Anna Seghers 1933'te Paris'e göç eder ve Wieland Herzfelde ve Oskar Maria Graf ile aylık Neue Deutsche Blätter dergisini (1933-1935) çıkarır. 1940'ta Marsilya'ya ve 1941'de "Özgür Almanya" hareketinde aktif yer alabilmek için Meksika'ya kaçar.

206) Tahminen Ward'ın *History of English Dramatic Literature* kitabından bir alıntı.

207) Sözü edilen, çevirmen Grete Reiner'in Bohemya şivesinin çevirisi için kullandığı sözdizimi.

208) Lawson, Amerikalı yazar John Howard Lawson Brecht'in *"Üç Kuruşluk Opera" için Notlar*'ının (Theatre Workshop, New York, Nisan/Haziran 1937 sayısında Epic Realism: Brechts Note on The Threepenny Opera (Epik Gerçekçilik: Brecht'in Üç Kuruşluk Opera Üzerine Notları) başlığı

altında, Mordecai Gorelik'in çevirisiyle) yayınlanmasından sonra aynı yerde Brecht'in teorisi üzerine aşırı eleştirel düşüncesini söylemiştir.

209) Edward R. Murrow, Amerika'nın 1935'te kurulan en büyük sendikalarından biri olan CIO (Comittee of Industrial Organization (Endüstriyel Örgütlenme Komitesi), 1938'den itibaren Congress of Industiral Organization) sendikasının temsilcisi.

210) Green, 1881'de kurulan, Amerika'nın ikinci büyük sendikası olan American Federation of Labor (AFL) (Amerikan İşgücü Federasyonu) sendikasının temsilcisi.

211) Tillich: Alman teolog ve din felsefecisi Paul Tillich "dindar bir sosyalizm"i savunur ve Hitler'in iktidara gelmesinden sonra politik sebeplerden dolayı yerini ilk kaybedenlerden biridir. 1933'te ABD'ye göç eder. Mart 1944'te Council of Democratic Germany'nin (Demokratik Almanya için Konsey) başkanı olur.

212) Brüning: Heinrich Brünning, Merkez Partisi, 1930-1932 arası Alman başbakanı, Hindenburg tarafından görevden alınır; 1934'te Hollanda'ya kaçar sonra Amerika'ya; 1937'de Cambridge'de Harvard Üniversitesi'nde profesör olur.

213) 18 Mayıs 1848'de seçilen, bir yol sonra dağılan, tüm Almanları içeren ilk demokratik parlamento olan Frankfurt Millet Meclisi.

214) Pablo Picasso'nun ilk eserlerinde örneğin şu şekilde ayrımlar vardır: "Mavi Dönem" (1901-1904), "Pembe Dönem" (1904-1906), "Köle Dönemi" (1907) ve "Analitik Kübizm" dönemi (1909-1913).

215) Alman oyuncu Blandine Ebingert, Brecht'in Münih Oda Tiyatrosu'nda çalıştığı yirmili yılların başında onunla tanışır. 1922'de Gecede Trompet Sesleri'nin Berlin gösteriminde Anna'yı ve 1923'te Brecht'in Erich Engel ile çevirdiği Mysterien eines Frisiersalon (Bir Kuaför Salonunun Sırları) filminde kuaför kâhyası kadını oynar.

216) Budzislawski, Alman gazeteci Hermann Budzislawski 1933'te Zürih'e göç eder, 1934'te Prag'a (Die Neue Weltbühne dergisinin yayımlanması), 1938'de Paris'e ve 1940'ta ABD'ye gider. New York'ta diğerlerinin yanı sıra gazeteci Dorothy Thompson için de çalışır. Budzislawski, Council for a Democratic Germany'nin kurucu üyesidir.

217) Wuolijoki. Hella Wuolijoki Brecht'in Marlebak'teki ev sahibi. 1943'te Sovyetler Birliği ile işbirliği yapmakla ve casuslukla suçlandı ve tutuklandı.

218) Georg Branting solcu demokrat senatör ve avukat, Stockholm belediye başkanı Fredrdik Strôm'ün de birlikte çalıştığı İsveç'in İspanya komitesinin başkanı; Branting, tek perdelik oyun Cesaret Ana'nın Tüfekleri'ni Kopenhag'da görür ve İsveç'te gösteriminin telif hakları için başvurur.

219) Isherwood, Christopher Isherwood okul arkadaşı Auden ile tiyatro oyunları yazmaya başlar. 1940'ta Kaliforniya'ya gider ve MGM için çalışır.

220) Mussolini'nin çöküşünden sonra Alman birlikleri 10 Eylül'de Roma'yı işgal eder ve Eylül sonunda Napoli'nin kuzeyinde geçici olarak müttefiklerin ilerlemesini durdurur.

221) Reinhardt 1921'de Berlin Alman Tiyatrosu'nda August Strinberg'in oyunu 'Ein Traumspiel'i (1902, Ett drömspel) sahneler.

222) "Komşu! Mataranız!" üzerine anıştırma (Goethe, *Faust*, birinci bölüm, Dom sahnesi)

223) Ve diğer halklardan ne üstün

Ve ne aşağıda olmak istiyoruz (...) dizeleri, Brecht'in 1950'de milli marş olarak önerdiği metinden.

224) Heinrich Mann'ın karısı.

225) Ebert, sözü edilen SPD başkanı ve daha sonra 1918'de devrimin patlak vermesinden hemen sonra devrimin sürdürülmesine karşı askeri yönetimle anlaşma yapan Alman başbakanı Friedrich Ebert.

226) 1944'te ABD Komünist Partisi'nin 12. parti kongresinde başkan Earl Bowner'ın önerisi üzerine partinin kendini feshetmesine ve bir Communist Political Association kurulmasına karar verilir.

227) Ruth Berlau'nun adresi.

228) Alman teolog Paul Tillich göç etmiş antifaşistlerle, çeşitli politik partiler ve partili olmayanlarla birlikte bir Council for a Democratic Germany'nin (Demokratik bir Almanya için Konsey) kuruluşunu başlatır. Konseyin amacı sürgündeki Alman demokratik güçlerinin birleşmesidir. Bunun itkisi "Özgür Almanya" ulusal komitesinin kurulmasını da sağlar.

229) 20 Nisan 1944'te Brecht Ruth Berlau'ya Galilei işinin olacak gibi göründüğünü yazar; ama daha sonra Jed Harris'den bir daha haber alınmaz; proje gerçekleşmez.

230) Avusturyalı oyuncu Luise Rainer yirmili yıllarda Hollywood'a gider. Sinema rollerinden ikisiyle aldığı Oscar'larla ünlenir. Brecht, onun Klabund'un "Tebeşir Dairesi"nde severek rol alacağını öğrendiğinde, Tebe-

şir Dairesi temasına kendisinin şekil vermesini düşünür. Luise Rainer, New York'lu tiyatro sahibi Jule J. Leventhal ve onun iş arkadaşı Robert Reud ile (1943'te faşist birliklerden kurtarılan) Kafkaslar'da oynanacak bir Brecht oyunu için anlaşma yapar (Brecht ile anlaşma 4 ve 5 Şubat 1944). Ancak ilerleyen zamanda oyuncu ile anlaşmazlık olur; Broadway projesi başarısızlığa uğrar.

231) Brecht New York'tan döndükten sonra sonunda Kafkas Tebeşir Dairesi olarak adlandırdığı oyununu yazmaya devam eder. Nisan/Mayıs 1944'te biten sahneleri New York'a Ruth Berlau'ya yollar, kontrol etmesini ve öneriler yapmasını rica eder. İlk metin 5 Temmuz 1944'te hazırdır.

232) Laughton: İngiliz oyuncu Charles Loughton çeşitli Londra tiyatrolarında ve 1936'da Paris'te Comédie Française'in ilk İngiliz oyuncusu olarak oynar. 1932'den itibaren genelde ABD'de çalışır. Brecht, Pacific Palisades'te yaşayan bu oyuncudan çok etkilenir ve 1944-1947 yılları arasında *Galilei'nin Hayatı*'nın İngilizce çevirisi, yeni metni ve sahnelenmesi üzerinde onunla birlikte çalışır.

233) Kafkas Tebeşir Dairesi'ndeki yargıç figürü.

234) Uzun menzilli Amerikan savaş uçağı için kullanılan isim.

235) 20 Temmuz 1944'te gerçekleşen bir suikast: Albay Graff von Stauffenberg'in, ana merkez Wolfsschanze'deki durum değerlendirme konuşmasında Hitler'e düzenlediği, ancak Hitler'in çok hafif yaralandığı bombalı saldırı. Böylece Berlin'de planlanan darbe denemesi başarısızlığa uğrar; çok sayıda katılımcı aynı akşam ve takip eden gün ve haftalarda idam edilirler. Brecht'in açıkça bu suikast üzerine kesin bilgisi yok. Darbeye büyük bir antifaşist subay grubu ama aynı zamanda Hitler karşıtı siviller de katılır. Yönetenler arasında örneğin dönemin Leipzig belediye başkanı Carl Friedrich Goerdeler, pek çok anonim şirketin denetim kurulları ve sosyal demokrat olan Hitler karşıtları da vardır. Halk mahkemesinin kurbanları arasında generallerin yanı sıra işletmeciler, satıcılar, bilim adamları, din adamları, avukatlar, öğretmenler de vardır. Suikast girişiminin başarısız olmasından sonra 7000'den fazla antifaşist hapishanelere ve toplama kamplarına kapatılır.

236) Klemperer: Otto Klemperer 1928'den itibaren Berlin Operası'nın orkestra şefidir, 1933'te ABD'ye göç eder.

237) Richard Wagner'in operası (1846-1848). 1943'te yazılan 'Über Bühnenmusik' (Sahne Müziği Üzerine) metninde, "kurtarıcıya hiçbir şekil-

de kökeninin sorulmamasına" ilişkin 'dolaylı anlatım'a, Wallstreet borsacılarının anlayış gösterecekleri anlamı vardır.

238) Johann Sebastian Bach'ın eseri Matthäus-Passion'u (1729) Brecht, aynı zamanda cemaate kabul edildiği Augsburg'da Barfüsserkirche'de dinler.

239) Friedrich Schiller'in Beethoven'ın 9. senfonisinin finalinde kullandığı şiirinden alıntı ("Bu tüm dünyanın öpücüğü" dizesi ile birlikte).

240) Ruth Berlau, İspanya İç savaşıyla ilgili tutumu dolayısıyla ihbar edilir ve Savaş Haberleri Bürosu'ndan atılır. 1944'te Los Angeles'e gider ve Peter Lorre'nin evinde kalır. Ruth Berlau yedi aylık hamileyken hastalanır ve Los Angeles'te "Cedars of Lebanon" (Lübnan Servileri) hastanesine kaldırılmak zorunda kalınır. Acil bir tümör operasyonu sebebiyle çocuk erken doğar. Brecht ve Ruth Berlau'nun (Kafkas Tebeşir Dairesi'ndeki çocuk gibi Michel adı verilen) oğlu birkaç gün sonra ölür. Hastane masrafları çok yüksek olduğundan Brecht çalışma arkadaşını hastaneden alıp Berthold ve Salka Viertel'in evine yerleştirir. (bkz. Brecht, Lai-tu. Ruth Berlau'nun hatıraları ve notları, yayımcı ve son sözle Hans Bunte, Darmstadt 1985, s. 200)

241) Hafiflik ve Hafiflik Üzerine yazılarından.

242) Alman göçmen Bruno Bettelheim için, Dachau ve Buchenwald toplama kamplarındaki geçici tutukluluğu, daha sonraki psikoterapik ve pedagojik çalışmaları için çıkış noktası olmuştur.

243) Franco rejimine karşı cumhuriyetçi muhalefet.

244) Thomas Mann'ın roman dörtlemesi, *Joseph und Seine Brüder* (*Die Geschichten Jaakobs*, 1933; *Der junge Joseph*, 1934; *Joseph in Ägypten*, 1936; *Joseph, der Ernährer*, 1943).

245) Arnol Schönberg'in müzik parçası (op. 43a), 1943 yazında bestelenir. (İlk gösterim: 20 Ekim 1944, Boston Senfoni Orkestrası; Brecht bu konserin radyo kaydını dinliyor.)

246) Scholem Asch, Almanca, İbranice ve İngilizce yazan, Alman Yahudisi bir öykücü, romancı ve tiyatro yazarı.

247) Brecht "düşman yabancılara" dâhil olduğu için her türlü seyahatini savcılığa bildirmek zorundadır.

248) Groucho Marx, Amerikalı oyuncu kardeşleri Harpo ve Chico ile "Marx Kardeşler" olarak sahne alırlar, başarılı komedyenlerden oluşan bir gruptur.

249) Po Chü-yi, Bo Juyi olarak da geçer; Çinli bir şair, Tang dönemi-

nin ortalarında yeni halk şarkılarının yaratıcısıdır.

250) Brecht tahminen, kırklı yılların ikinci yarısında ortaya çıkan, Nathan W. Ackerman ve Marie Jahoda'nın 'Anti-Semitism and Emotional Disorder: A Psychoanalytic Interpretation' (Antisemitizm ve Duygusal Düzensizlik: Bir Psikoanalitik Yorum) adlı çalışmasını kastediyor.

251) Amerikalı sendika lideri Sidney Hillman, CIO'nun Political Action Comitee, PAC (Politik Faaliyet Komitesi) bünyesindedir.

252) Komünist Parti Manifestosu'nun (1847) dize çalışması bir öğretici şiirin parçası olarak planlanır.

253) Petrograd'da, Bolşeviklerin işçiler arasında önemli bir etkiye sahip olduğu bir metal fabrikası.

254) Sözü edilen, Paul Muni'nin Profesör Joseph Elsner'i canlandırdığı bir Columbia filmi, A Song to Remember (1945,) Unutulmaz Bir Şarkı).

255) Monsenyör Verdoux adlı film. Chaplin şöyle hatırlıyor:

Eisler ailesinin evinde, kısa kesilmiş saçlarıyla tam anlamıyla erkeksi görünen ve hatırladığım kadarıyla daima puro içen Bertolt Brecht'le karşılaşıyoruz. Aylar sonra, ona sayfalarına göz attığı "Monsenyör Vardoux" filminin senaryosunu gösterdim. Tek yorumu şu oldu: "Ah, Çin üslubunda senaryo yazıyorsunuz." (Charlie Chaplin, Hayatımın Hikâyesi, Frankfurt a.M. 1964, s. 408)

256) Brecht, Manifestonun biten bölümlerini aynı zamanda Council for a Democratic Germany üyesi olan, üç Marksist teorisyene okur.

257) Oyun ne Ruslar tarafından ne de diğer taraftan durduruldu ve her şeyiyle birlikte altı aydan fazla devam etti. Kuşkusuz komünist eleştirmenler Brecht'e olduğu gibi, oyun seçimine karşı da yoğun bir kuşku sergilediler.

258) I. Ferdinand'ın sözü: "Fiat justitia et pereat mundus!" (Adalet olmazsa olmaz ve bunun için dünya mahvolabilir!"); buradaki değişiklikle: Dünya dönmeye devam etmeli ve bunun için adalet mahvolabilir!

259) Ezra Pound, Amerikalı yazar Ezra Loomis Pound 1924-1945 arası İtalya'da yaşar ve faşistlerin sözcüsü olur. 1945'te Amerikalılar onu İtalya'da tutuklarlar. Anti-Amerikan radyo konuşmaları sebebiyle II. Dünya Savaşı sırasında vatan haini olarak suçlanır ama hüküm giymez, aksine bir sinir tedavi sanatoryumuna yatırılır (1958'de serbest bırakılır.)

260) Wirtele, Fizik öğrencisi Morton Wirtele 1945/46'da Brecht'in evinin arkasındaki misafirhanede yaşar. Hem çeviri hem de gösterinin hazır-

lanmasında fizikle ilgili konular için danışman olarak görevlendirilir.

261) Brush, Genç şair Albert Brush Galileo için Bänkelsänger şarkısının İngilizce metninin hazırlanmasında Brecht'le birlikte çalışır.

262) Önsöz, ABD'deki bir gösteri için yazılır. Ancak Amerika'daki metine eklenmez.

263) Ruth Berlau, Mart 1945'te tekrar New York'a gider. Birlikte sahip olunacak bir çocukla, Brecht'le olan yaşantısında bir değişiklik umar. Brecht telefonda, onun bir denizciyle yakın bir ilişkiye girdiğini öğrenir. Ruth Berlau'nun ruhsal durumu (çocuğun ölmesi dolayısıyla da) gittikçe kötüleşir. 1945 yılının sonunda bir sinir krizi geçirir ve acil servis tarafından Bellevue hastanesine kaldırılır, daha sonra Amityville (Long Island) sinir tedavi sanatoryumunda 1946 Martı'na kadar elektroşoklarla tedavi edilir. Brecht de bir gribe yakalanır ve ancak 10 Şubat 1946'da New York'a gidebilir.

264) Bu notlar Ruth Berlau'ya dair yazılmıştır. Bkz. ayrıca Ruth Berlau için yazılan şiir 'Der Schreiber fühlt sich verraten von einem Freund' (Yazar kendini bir arkadaşı tarafından ihanete uğramış hissediyor).

265) Amerikalı-İngiliz faşist William Joice, otuzlu yıllarda İngiltere'de nasyonal sosyalist hareketi destekler ve 1938'de Nasyonal Sosyalist İttifak'ın lideri olur.

266) Shdanow, Andrej Shdanow 1939'dan itibaren (1948'de ölümüne kadar) KGB'nin polit bürosunda kültür ve bilimden sorumlu kişidir ve Sovyetler Birliği'nde ve Sovyetler'in işgal alanındaki ülkelerde kültür politikasını güçlü şekilde etkilemiştir.

267) Alexander Kerenski, Sosyal Devrimciler Partisi'nin üyesidir, 1917 Rus (burjuva) Şubat devriminden sonra geçici hükümetin ilk kabinesinde 21 Temmuz 1917'den itibaren (Bolşeviklerin 1917 Kasım devrimine kadar) başbakandır.

268) Bask aristokrat Ignatius von Loyola, 1521'de ağır bir yaralanmadan sonra kendini dine adar; bir alıştırma kitapçığı yazar ve bu kitapçıkla, 'kendini bilinçlendirme' ve 'içselleştirme' kavramlarına (temizlenme, aydınlanma, birleşme) klasik biçimlerini verir.

269) Avusturyalı fizikçi ve filozof Ernst Mach ve Alman yazar Ferdinand Avenarius tarafından bulunan ampirik eleştiricilik ya da Machizm, dünyayı bir duyumsama karmaşasına dayandırır ve nesnel gerçekliğin varoluşunu yadsır.

270) Stripling, Robert E. Stripling sorgu memuru olarak hükümet tarafından itham edendir, başkan olarak New Jersey'den cumhuriyetçi J. Parnell Thomas görev yapmaktadır.

271) Gazeteci Ella Winter ve yazar ve sinema yönetmeni kocası Stewart, Brecht'le 1942'de Kaliforniya'da tanışırlar; Ella Winter ayrıca 'Sezuna'ın İyi İnsanı' adlı oyunu İngilizceye çevirir; kocası bir dönem Amerikan Yazarlar Birliği'nin başkanlığını yapar.

272) Charles De Gaulle'ün istifasından sonra de Gaull yandaşları geçici bir süre muhalefette kalırlar.

273) Brecht, 5 Kasım 1947'de trenle Paris'ten Zürih'e gider. Jurnali yazmaya ancak beş hafta sonra devam edebilir. Bu süre içerisinde önce çeşitli otellerde kalır, sonra yıl sonuna kadar dramaturg Uz Oettinger'in atölyesinde yaşar, 22 Kasım 1947'de de ona ve bu arada Zürih'e gelen Helene Weigel ve kızı Barbara'ya, Hans-Walter ve Renate (Reni) Mertens tarafından sunulan daireye taşınır. Göçmen oyuncuların onun pek çok oyununun prömiyerini yaptığı Zürih oyun evinde, bir oyunun sahneye konmasıyla ilgilenir ama bir vatanı olmayan biri olarak, çalışma izni alamaz. Kasım'da Zürih'de Hans Curjel (bkz. 274) ile karşılaşır ve onun yönettiği Chur şehir tiyatrosunda oyunun sahnelenmesiyle ilgili anlaşır.

274) Brecht, Hans Curjel'i, Curjel'in Kroll Operası'nda dramaturg olduğu ve *Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü*'nün prömiyerini yönetmesi için düşünüldüğü Berlin döneminden tanır. Curjel 1948'de Brecht'le yönetmen olarak anlaşma yapar ve bundan şöyle bahseder:

Brecht'in koşulları zevkle kabul edildi: Caspar Neher'in sahne tasarımcısı ve Helen Weigel'in Antigone olmasını talep etti. Şehir tiyatrosu tarafından ne zaman olsa sunulabilecek diğer bazı kişisel ve nesnel koşullarla birlikte, Brecht ve diğer iki sanatçı ile beraber çalışmak güç, gerçekleştirilebilir ve elbette genel anlamda önemli bir tecrübe olarak görüldü. (Hans Curjel, *Brecht'in Chur'daki Antigone sahnelemesi*, 1948, *Brechts Antigone des Sophokles* (Brecht'ten Sofokles'in Antigone'si), yayımcı Werner Hecht, Frankfurt a.M. 1988, s. 187)

275) Sözü edilen, "Shu ava gitti" kitabıdır. Schi-King'den Çince Şiirler, çeviren Wilhelm Michael Treichlinger, 1948 Zürih. Schi-King, MÖ. 500 civarında Kung (Konfüçyüs) sayesinde bilinen formunu alan Çinlilerin klasik şarkı kitabıdır.

276) Erika, 18 Ağustos 1923'ten beri Caspar Neher ile evlidir.

277) Neher'in oğlu 20 Eylül 1944 askere alınır ve savaştan geri dönmez.

278) Sovyet işgal bölgesinden.

279) Armin Kesser, gazeteci ve tiyatro eleştirmeni.

280) Metinin devamı yazılmamış.

281) Jurnaldeki beş haftalık ara tahminen Brecht'in 13 Ocak'tan 15 Ocak 1948'deki prömiyere kadar süren prova çalışmasından kaynaklanmaktadır. Brecht provalara Zürih'te başlar ancak kısa süre sonra bütün grubu Chur'daki, yaklaşık beş hafta birlikte kalınan ana karargâha, Hotel Stern'e taşır. (Hans Curjel, *Brecht'in Chur'daki Antigone sahnelemesi*, 1948, *Brechts Antigone des Sophokles* (Brecht'ten Sofokles'in Antigone'si), yayımcı Werner Hecht, Frankfurt a.M. 1988, s. 188) Metin ve sahneleme çalışmasını Brecht yazı ve resimlerle belgeler. Chur sahnelemesi çok ses getirmez; toplam beş kere sahnelenir ve bunlardan biri (14 Mart 1948'de) Zürih Oyun Evi'ndedir.

282) Yazar ve gazeteci Ernst Glaeser roman ve söyleşilerinde pasifizmi ve sosyalizmi savunur; örneğin *Frieden* 1919 (1930), *Der Stat ohne Arbeitslose, 250 Bilder aus Sowjetrussland* (1931, F.C. Weiskopf ile). 1933'te İsviçre'ye göç eder ama 1939'da Nazi Almanyası'na geri döner ve 1941'de bir cephe gazetesinin şef redaktörü olur.

283) Sözü edilen Charles Laughton'un uzun yıllardır arkadaşı olan oyuncu David Roberts'dır.

284) Hans Albers'in en başarılı tiyatro rollerinden biri, otuzlu yılların başında Ferenc Molnár'in varoş efsanesindeki ana kahraman *Liliom*'dur. Leben und Tod eines Vagabunden (1909, Almanca 1931) oyununu 1946'dan itibaren Berlin'de tekrar oynar.

285) Şubat 1948'de Brecht, Feldmeilen'de Günther Weisenborn ile *Ulenspiegel* yani *Eulenspiegel* isimli ortak bir film projesi üzerine konuşur.

286) Friedrich Meineke bir tarihçidir ve 1948'de Freien Ünivesität Berlin'in (Berlin Özgür Üniversitesi) kurucularındandır; Brecht *Der deutsche Katastrophe*'den alıntı yapar. *Betrachtungen und Errinerungen*, 3. baskı, Wiesbaden 1947, s. 34). Meineke'de şöyle devam eder: "Klasik liberalizmin sentezleri burada yaşamaya devam ettiler ama gerçeğe ve ciddiyete ilerlemeye devam ettiler."

287) Sözü edilen, 1896'da 'Nasyonalsoziale Verein'ı kuran ve sosyal demokrat işçileri, nasyonal devletle beraber bir sosyal imparatorlukta bir-

leştirmek isteyen Friedrich Nauman'dır (Demokratie und Kaiserturm, 1900)

288) Farbenindustrie AG (boya endüstrisi tüccarlar grubu) (kısaltması: IG Farben), ana merkezi Frankfurt a.M., 1925'te pek çok kimya firmasının bir araya gelmesiyle kurulur ve dünyanın en büyük kimya konserni olur. II. Dünya Savaşı sırasında başka şeylerle birlikte, kitle imha aracı olarak ve toplama kamplarında Yahudilerin öldürülmesinde kullanılan "Zyklon B"nin yapımına katılır. Kimyasal ve bakteriyolojik savaşın sürdürülmesine hizmet eden zehirli maddelerin geliştirilmesi için bu konsernin görevlendirmesiyle toplama kamplarında deneyler yapılır. 1945'te konserne dağılması için baskı yapılır; mallarına el konulur.

289) Nasyonal sosyalistlerin 30 Ocak 1933'te iktidarı "resmi" olarak üstlenmeleriyle ilgili.

290) Mimar ve yazar Max Frisch.

291) Bu yazılar defterde 1949'dan 1951'e notuyla düzensiz olarak yer alıyor.

292) Asıl savaş suçlularına karşı yürütülen Nürnberg sürecine, 1947-1949 yılları arasında savaş suçlularına karşı (doktorlar, hukukçular, generaller, diplomatlar, işadamları, SS üyeleri) yürütülen 12 dava daha eklenir. İnsanlık suçu sebebiyle yargılananlar arasında dönemin ilkyardım ve sağlık hizmetleri *yetkilisi, askeri ve sivil 20 doktor* bulunmaktadır, çünkü özellikle toplama kampı tutukluları ve savaş esirleri üzerinde yapılan tıbbi deneylerde aynı şekilde ötenazi programlarında yer almışlardır.

293) Fotoğrafçı Helmar Lenski.

294) Avusturyalı besteci, Salzburg Festivali yönetim kurulu üyesi Gottfried von Einem, Brecht ile Caspar Neher aracılığıyla İsviçre'de Salzburg Festivali'ne bir oyun yazmak için tanışır. Brecht *Der Salzburger Totentanz*'ı tasarlar ve şehirde mekân bakar.

295) 1918'de kurulan yeni Çekoslovakya; Edvard Benes 1935'ten 1938'e kadar devlet başkanıdır.

296) Emil Frantisek Burian, 1934'te Deneysel Sahne D34'ü kurar ve yıl sonunda *Üç Kuruşluk Opera*'yı sahneye koyar; sahne 1941'de Naziler tarafından kapatılır. Toplama kampından salıverilmesinden sonra Burian 1946'da tiyatroyu tekrar açar ve D46 ismini verir. Brecht komedi oyunu *Uferschenke*'yi izler.

297) Renn, Yazar Ludwig Renn 1947 Meksika sürgününden geri dö-

ner ve Dresden Kültür Bilimleri Enstitüsü'nün müdürü olur; Teknik Üniversite'de profesör olarak antropoloji derslerine girer. Renn, Brecht'i Sachsen Kültür Birliği eyalet başkanı olarak görevinde memnuniyetle karşılar.

298) Gazeteci-yazar ve kültür politikacısı Alexander Abusch 1946'da Meksika sürgününden Berlin'e geri döner ve 1946-1953 yılları arasında Almanya'nın demokratik yenilenmesi için Kültür Birliği'nin eyalet sekreterliğini yapar.

299) Brecht, Heinz Kuckhahn ile otuzlu yılların başında öğrenci olarak Neukölln Karl-Marx Okulu'nun 'Der Jasager und Der Neinsager' adlı okul operasının temsilinde tanışır; Brecht'in izniyle 1931'de Berlin Devlet Tiyatrosu'nda 'Mann ist Mann' oyununun provalarına katılır. Brecht geri döndüğünde reji asistanı olmak için ona başvurur ve göreve alınır.

300) Langhoff, Oyuncu ve yönetmen Wolfgang Langhoff, Börgermoor toplama kampından bırakılmasından sonra 1934'te İsviçre'ye göç eder ve Zürih Oyun Evinde ve ayrıca bütün Brecht prömiyerlerinde oynar. 1945'te Düsseldorf Şehir Sahnesinin genel yönetmeni ve 1946'da Berlin Deutsches Theater'in yönetmeni olur. Brecht'in dönüşünden önce *III. Reich'ın Korku ve Sefaleti*'nden bölümlerini sahneye koyar (Prömiyer: 30 Ocak 1948) ve bir Brecht Akşamı düzenler (10 Şubat 1948'de, 50. doğum günü dolayısıyla). Langhoff, Brecht'in *Cesaret Ana ve Çocukları*'nda Helene Weigel ile başrolde oynama teklifini kabul eder. Berliner Ensemble'ın tiyatrosunda 1954'e kadar misafir olmasını sağlar.

301) Arnold Zweig 1933'te Filistin'e göç eder ve 1948'de Berlin'e geri döner. Konuşması, diğer katılımcılar gibi, tanımlayıcı olur, Johannes R. Becher'in tören konuşması tam metniyle yayınlanır: "Sonntag", Berlin, sayı: 43, 31 Ekim 1948.

302) Walcher 1946'da Berlin'e geri döner. Rosa Lüxemburg oyun projesiyle bağlantılı olarak Brecht çok defalar, detaylar ve tarihi arka planlarla ilgili ona danışır.

303) Brecht'in okul arkadaşı Otto Müllereisert, Berlin'de uzman doktor olarak çalışmaktadır.

304) Engel, Erich Engel yirmili yıllarda pek çok Brecht prömiyerinin yönetmenidir, özellikle *Üç Kuruşluk Opera* ile başarılı olmuştur (Prömiyer: 31 Ağustos 1928 Theater am Schiffbauerdamm).

305) Huchel, Peter Huchel 1945'te Sovyetler'deki savaş esirliğinden sonra Berlin'e geri döner ve 1945-48 yılları arasında Berlin Radyosu'nun

sanat yönetmenliğini yapar. 1948'de ilk şiir kitabı yayınlanır; bu yıldan itibaren *Sinn und Form* dergisinin şef redaktörlüğünü yapar.

306) Felsenstein, Avusturyalı yönetmen Walter Felsenstein 1945-1947 yılları arasında Berlin Hebbel Tiyatrosu'nda (batı tarafında) ve 1947'den itibaren yeni açılan Berlin Komik Operası'nda (doğu tarafı) yönetmen olarak çalışır.

307) Gerda Müller, 1922'de *Gecede Davul Sesleri*'nin prömiyerinde rol alır ve aynı yıl Leopold Jessner tarafından Berlin Shauspielhaus'ta görevlendirilir. Nazi dönemi boyunca mesleğini yapmaz ve 1945'ten itibaren Deutsches Theater'de oynar.

308) Dunskus, Erich Dunskus, Deutsches Theater'de oyuncudur.

309) Chalons-sur-Marne (Catalaunum) ve Troyes arasındaki Champagne düzlüğündeki savaşta, 451'de Atilla komutasındaki Hunlar, Romalılar, Franklar ve Vizigotlar tarafından yenilgiye uğratılır. Ruhların öldükten sonra da havada savaşmaya devam ettiği söylenir.

310) Cesaret Ana ve Çocukları'nın provaları sırasında Brecht yeni bir tiyatro grubunun kurulması çalışmalarıyla uğraşır. Bu projeden Berliner Ensemble meydana gelir.

311) Ghiese, oyuncu Therese Giehse, 1933'te İsviçre'ye göç eder ve (1945'e kadar) Zürih Oyun Evi'nde oynar, oynadıkları arasında Brecht'in oyunlarının başrolleri de vardır. Brecht'in yönetiminde *Bay Puntila ve Uşağı Matti*'deki kaçakçı Emma'yı oynar. Brecht, Therese Ghiese'yi Zürih'te 11 Aralık 1947'de Wassa Schelesnowa rolünde izler.

312) Steckel, Brecht ile Zürih'te 'Puntila' adlı oyunu çalışan İsviçreli oyuncu ve yönetmen Leopold Steckel, Berliner Ensemble'ın açılış oyununda aynı rolü oynar.

313) Bois, Curt Bois, 1950'de Amerika sürgününden döner ve Deutschen Theater'de çalışmaya başlar. *Bay Puntila ve Uşağı Matti*'nin yeni halinin, Brecht'in yönetiminde ve Egon Monk'un Puntila rolünü oynadığı bir sahnelenmesinde oynar (Prömiyer: 5 Ocak 1952).

314) Gold, Käthe Gold sürgüne gitmez. 1944'te Almanya'da kapanana kadar Berlin Prusya Devlet Tiyatrosu'nda oynar. Daha sonra 1946'ya kadar Zürih Oyun Evi'nde görev yaptığı yere, İsviçre'ye yolculuk izni alır.

315) Bildt, Paul Bildt yirmili yıllarda Berlin'de Max Reinhardt ile oynar, 1926'da Devlet Tiyatrosu'na ve 1945'te Deutschen Theater'e geçer. 1949'da Cesaret'in sahnelenmesinde Koch rolünü oynar.

316) Kültür Birliği, Wilhelm caddesinde tiyatrocular için kulüp odaları ve bir restoranı olan bir kulüp olan "Die Möwe"yi açar. Kulübün yan binasındaki bazı odalar 1949'da Berliner Ensemble'ın yönetimi için Brecht ve Helena Weigel'e (1954'te Theater am Schiffbauerdamm'a taşınıncaya) kadar tahsis edilir.

317) Brecht ve Helene Weigel'in o dönemdeki sekreterleri, Ilse Kasprowiak.

318) Klasik yazı tipi (Goethe döneminin fraktur yazı tipine karşılık).

319) Sozialistische Einheitspartei Deutschlands'ın kısaltması; SED (Almanya Sosyalist Birlik Partisi). KPD ve SPD'nin Berlin'deki parti birleşmesi gününde (21/22 Nisan 1946) kurulur ve Sovyet askeri idaresinin desteğiyle, Sovyetler tarafından işgal edilen bölgenin ve Berlin'in Sovyet bölgesinin politik gelişimi üzerinde önemli etkisi olur. Eşit haklara sahip başkanlar olarak komünist Wilhelm Pieck ve sosyal demokrat Otto Grotewohl seçilir.

320) Ackermann, Jendretzky, Bork; Anton Ackermann (Eugen Hanisch) 1945'te Moskova sürgününden geri döner ve üst düzey parti görevleri üstlenir. 1949'da SED'in merkez komitesi polit bürosunun üyesidir ve dışişleri bakanlığı müsteşarı olur. –Naziler tarafından 12 yıl hapiste tutulan Hans Jendersky, 1949'da SED'in parti yönetim kurulu üyesidir ve Doğu Alman Parlamentosu'nun üyesi olur.– Kurt Bork, SED tarafından halk eğitim bölümünün yönetimine getirilir.

321) Edebiyat araştırmacısı Hans Mayer, 1945'te İsviçre sürgününden geri döner ve 1946'da Frankfurt radyosunun şef redaktörü olur ve 1946'dan sonra Leipzig Üniversitesi'nde profesör, 1950'de kültür sosyolojisi ve kültür tarihi alanlarında ordinaryüs olur. Mayer Brecht'in Berlin'de Kültür Varlıklarının Kulübü'ndeki resepsiyonuna katılır ve onu Leipzig'e davet eder. Sıkça Berlin'de Brecht'i ziyaret eder, teorik ve politik problemler üzerine konuşurlar.

322) 1945'te Moskova sürgününden geri dönen Friedrich Wolf "Bundes deutscher Volksbühne"nin kurucusu, 1948'den itibaren başkanı ve Volk und Kunst dergisinin yayımcısıdır. Bkz. Ocak 1949'da Brecht'in Wolf ile yaptığı konuşma, "Formprobleme des Theaters aus neuem Inhalt"

323) Erpenbeck, oyuncu ve daha sonra gazeteci ve kültür politikacısı Fritz Erpenbeck, Georg Lukács'ın yandaşı ve Moskova dergisi Das Wort'un redaktörü, 1945'te Moskova'dan Berlin'e geri döner ve Berlin'de yayınla-

nan Theater der Zeit, Theaterdienst und Artistik dergilerinin şef redaktörlüğünü üstlenir.

324) SED tarafından belirlenen ideolojik, politik, parti stratejisi ve taktiği.

325) Wendt, Erich Wendt SSCB'deki sürgünden 1947'de dönmesinden itibaren Berlin Aufbau-Verlag'ın yöneticiliğini yapar (1954'e kadar). Yirmili yıllarda kitapçılarda ve çeşitli komünist dergilerde çalışır ve 1931'de "edebi vatan hainliği" sebebiyle yargılanır ve SSCB'ye kaçar. 1931'den 1936'ya kadar yabancı işçiler ve yöneticilerin Sovyet yayınevi kooperatifinin Alman bölümünün kurucusu ve çalışanıdır, 1936-1942 arası hapistedir sonra işçilik ve yöneticilik yapar.

326) Potsdam'daki Stichnote yayınevi ve matbaası (basımevi sahibi Eduard Stichnote) özel kitap tasarımı konusunda uzmandır.

327) Fingsten Pazar'ı 5 Haziran, Pazartesisi 6 Haziran 1949. Aşağıdaki 6 ve 7 Mayıs 1949'a ait notlar tarihi takiben, Brecht'in 24 Şubat-26 Mayıs tarihleri arasında kalmış olduğu İsviçre'de yazılmıştır. İsviçre döneminden diğer notlar aktarılmamıştır.

328) Brecht, Goethe'nin romanı *Wilhelm Meisters Lehrjahre* (1795/96) ile uğraşmaktadır, belki de *Wilhelm Meisters Wanderjahre* (1821, tamamı 1829).

329) Philine, Wilhelm'in *Wilhelm Meister Lehrjahre*'de karşılaştığı kadın oyuncudur.

330) Zürih'e giden Brecht orada 'Die Tage der Komune' oyunu üzerine çalışır (Şubat 1949'dan Mayıs 1949'a kadar). Oyundaki tarihi olaylar üzerine çalışma sayesinde oyunun bitiminden sonra, 78 yıl önce Paris'e olanlar üzerine düşünceler geliştirir. Topçu subayı Rossel komünün hizmetine girer, genelkurmayın başkanı ve savaş delegesi olur.

331) Goethe'nin 200. doğum günü, 1949 yılında, doğuda ve batıda başka etkinliklerin yanı sıra çeşitli oyunlarının da sahneye konulmasıyla kutlanır.

332) Alexander Puşkin'in 150. doğum günü dolayısıyla yapılan kutlamalar (6 Haziran).

333) SED'in, Haziran 1948'de 11. yönetim kurulu toplantısında Sovyet işgal bölgesi için, Sovyetler örneğinden yola çıkılarak, uzun vadeli ekonomik gelişme planlaması olarak saptanan iki yıllık bir plan (1949/50) kararlaştırılır.

334) Brecht, Nisan 1949'da Gottfried von Einem'e, Zürih'den yazdığı bir mektupta, kendisine söz verdiği Salzburg Festivali'ne eş değerde bir şey ayarlayıp ayarlayamayacağı konusunda bilgi ister; "benim için herhangi bir teşvikten daha değerlisi, sığınma ya da pasaport gibi bir şey olurdu." Brecht elbette bunun duyurulmadan yapılmasını ister. Von Einem, Avusturya vatandaşlığının ayarlanmasında yardımcı olacağına söz verir ve Brecht'in, Avusturya Devlet Tiyatrosu Müdürü ve Salzburg Festivali'nde de aynı görevde olan Egon Hilbert tarafından davet edilmesini sağlar. Brecht'in Salzburg bağlantısı ve vatandaşlık için meseleyle yerinde ilgilenmesi daha iyi olacaktır.

335) Avusturya sınırı geçildiğinde, henüz bir Alman devleti olmadığından, yani uluslararası bir pasaport düzenlenmesi de mümkün olmadığı için, Gottfried von Einem –diğer Alman sanatçıların Salzburg için ayarlanmasında da– bir listeye başvurur: Von Einem, bir Amerikan CIA subayı tarafından tutuklanan ve (sonradan serbest bırakıldıkları yer olan) Avusturya'ya sınırdışı edilen Almanya'dan beklenen kişileri, sınır kasabası Freilassing'de istasyon bekçisi Föttinger'in evinde bırakır.

336) Geis, yönetmen ve dramaturg Jacob Geis, 1926'da 'Adam Adamdır'ın Darmstadt prömiyerini yönetmiştir; daha sonra sinema dalında çalışır. Brecht, onunla *Cesaret Ana ve Çocukları*'nın Münchener Kammerspiel'de 1950'de misafir oyun olarak sahnelenmesi üzerine görüşmeler yapar.

337) Brecht'in Augsburg'daki gençlik günlerinden arkadaşı Georg Pfanzelt. Brecht savaştan sonra onunla mektupla bağlantı kurar ve ziyaretinden önce "tekrar keyifle Lech kenarında bir yürüyüş yapma" isteğini paylaşır (Georg Pfanzelt'e mektup, 1949 ortası)

338) "Cesaret"in Berlin sahnelenmesinin başarısından sonra Brecht oyunun filmleştirilmesini düşünür. Fizikokimyacı (ve filozof) Robert Havemann'a başvurur ve kahverengi tonlarını oluşturması için bir kimyasal deneme rica eder. Bunun yanı sıra Havemann, Fransız ressam Louis-Jacques-Mandé Daguerro tarafından 19. yüzyılın ilk yarısında geliştirilen, fotoğrafinin bir erken biçimi olan Daguerreo tipini vaat eder.

339) 1938'de tanınmış bir ödülün kabul edilmesi [Geroi sozialistitscheskogo truda, Almanca: Held der sozialistischen Arbeit (Sosyalist çalışmanın kahramanı)]. DDR'de "Held der Arbeit" unvanı, sosyalizmin yapılandırılmasında olağanüstü performans gösteren kişilere verilmektedir.

340) Gaugler, İsviçreli oyuncu Hans Gaugler büyük bir yetenek olarak

Brecht'in dikkatini çeker ve *Antigone des Sophokles*'in Chur temsilinde Kreon rolünü üstlenir. Misafir olarak Hofmeister'de koşucu rolünde görevlendirilir.

341) Erwin Geschonneck, Hofmeister'de Berg'in gizli danışmanını oynar.

342) Ruth Berlau, Brecht tarafından Berliner Ensemble'da reji çalışanı ve fotoğraf bölümünün yöneticisi olarak görevlendirilir. Leipziger Kammerspiele'de *Ana*'yı 1932'deki temsil modeline göre sahneye koyar (Prömiyer: 15 Ocak 1950; Wlassowa rolünde Charlotte Küter ve Berliner Ensemble'dan Ernst Kahler, Pawel rolünde, Johannes Curth öğretmen rolünde).

343) Berlin Zehlendorf'ta yaşayan Boris Blacher, Gottfried von Einem'in öğretmenidir ve daha sonra (libretto yazarı olarak) onun operasının çalışanı olur.

344) 14 yaşından büyük, her sosyal sınıftan genç kızlar ve genç erkeklerden oluşan sosyalist yönelimli gençlik birliği (kısaltma: FDJ), 7 Mart 1946'da kurulur. FDJ'nin bayrakları ve gömlekleri mavidir.

345) Brecht pek çok defa, devlet kurumlarının ya da parti görevlilerinin sanat üzerinde etkisi olmasını eleştirir ve yeni kurulan sanat akademisinde, sanatçıların onaylamadıkları etkiye karşı koyabilecekleri bir donanım görür.

346) Brecht kendisine Steyr fabrikasından bir araba alır (yapım yılı 1938, plakası GB 008-420). Yirmili yıllarda da Avusturya firmasının araçlarını tercih etmiştir.

347) Schumacher, Ernst Schumacher Münih'te felsefe, edebiyat bilimi ve tarih okur, gazeteci-yazar olarak çalışır. Brecht'in eseriyle Arthur Kutscher aracılığıyla tanışır. Jacob Geis üzerinden savaşın bitiminden önce Brecht'in metinleri eline geçer. 1948 Aralık'ında, Berlin'de *Cesaret Ana ve Çocukları*'nın bir provasında onunla tanışır. Schumacher, Brecht üzerine doktora yapmaya karar verir ama Kutscher tarafından reddedilir.

348) Brook, İngiliz yönetmen Peter Brook o sırada Londoner Covent Garden'ın yönetmenidir, özellikle Shakespear oyunlarının sahnelemeleriyle dikkat çeker. Cesaret temsili sırasında bir ziyaret tespit edilememiştir.

349) Oyuncu ve şarkıcı Ernst Busch, *Ana*'nın prömiyerinde ve *Kuhle Wampe oder Wem Gehört die Welt?* filminde başrol oyuncularından biridir, Vichy rejimin tutuklu kampından kaçma denemesinde Nazilerin eline ge-

çer ve Brandenburg hapishanesine gönderilir. 1945'te şarkıcı olarak sahne alır ve 1946'dan itibaren Berlin Hebbel-Theater ve Deutsches Theater'de oyunculuk yapar. Brecht onu Berliner Ensemble'a alır.

350) Böbrek rahatsızlığı nedeniyle Brecht, Dr. F. Hüdepohl tarafından hastanede ayakta ameliyat edilir.

351) Braunbock, Carola Braunbock 1951'den itibaren Berliner Ensemble'da oynar. (Rolleri arasında *Ana*'da Mascha, *Kunduz Kürkü* ve *Kırmızı Horoz*'da Bayan Motes da vardır.)

352) Reichel, Käthe Reichel *Cesaret Ana ve Çocukları*'nda yaşlı bir kadını oynar ve Berliner Ensemble'da görev alır (*Wassa Schlesnowa*'da Ludmilla, *Hofmeister*'de Gustchen, *Urfaust*'ta Margarete).

353) Hurwicz, Angelika Hurwicz, 1945'ten itibaren Berlin Deutschen Theater'de oyuncudur, *Cesaret Ana ve Çocukları*'nda dilsiz Kattrin'i oynar ve Berliner Ensemble'da görev alır (*Wassa Schlesnowa*'da Anna, *Hofmeister*'de Bayan Blitzer, *Ana*'da ev sahibi).

354) Schaefer, oyuncu Gert Schaefer Deutsches Theater'de oyuncudur, *Cesaret Ana ve Çocukları*'nda genç askeri oynar ve Berliner Ensemble'da görev alır (*Hofmeister*'de Pätus, *Ana*'da Archip)

355) Thalbach, Sabine Thalbach *Cesaret Ana ve Çocukları*'nda şarkı söyleyen genç kızı oynar ve Berliner Ensemble'da görev alır (*Bay Puntila ve Uşağı Matti*'de Fina, *Wassa Schlesnowa*'da Polja, *Hofmeister*'de Lise).

356) Paul Bildt, 1950'de Berlin Schiller Theater/Batı Berlin'e, Werner Hinz ise 1950'de Münih Residenztheater'e gider ve Züricher Schauspielhaus'da da oynar.

357) Brecht, "3. Gençlik ve Öğrenci Dünya Barış Festivali" için Paul Dessau'nun bestelediği bir kantat yazar.

358) Dessau'nun Lukullus müziği üzerine olan eleştiriyle bağlantılıdır.

359) Berlinli fırın yapımcısı Hans Garbe, 1949'da Siemens-Plania'da halka biçimindeki bir fırını kapatmadan tamir edince dikkatleri üzerine çeker. Böylece yarım milyon markhk bir üretim kaybına engel olur. Garbe bu iş için bir ekip kurar. Brecht, Garbe'ye öyküsünü anlattırır ve Käthe Rülicke konuşmayla ilgili sayısız notlar alır. (bkz. Rülicke, *Hans Garbe anlatıyor*, Berlin/DDR 1952) Brecht konunun, *Büsching* adlı bir oyunda işlenmesini planlar.

360) Anna Segher'in kitabı *Die Linie* (1950), partinin Fransa, Çin ve Sovyetler Birliği'ndeki çizgisine dair, işçilerin tavırlarından örnekler veren üç öyküden oluşur.

361) Heinrich von Kleist'ın komedisi 'Der zerbrochene Krug' (ilk gösterim 1808) 23 Ocak 1952'de Berliner Ensemble tarafından oynanır; Reji: (Brecht'in desteğiyle) aynı zamanda Marthe Rull'ü oynayan Therese Giehse, dekor: Hainer Hill; Erwin Geschonneck (Adam), Regine Lutz (Eve), Gerhard Bienert (Walter), Gert Schaefer (Ruprecht) ile birlikte.

362) Palm, Kurt Palm Berlin Devlet Operası'nın kostüm bölümünün yöneticisidir, *Cesaret Ana ve Çocukları*, *Hoffmeister*, *Der zerbrochene Krug*, *Urfaust* ve sayısız diğer sahneleme için kostüm hazırlar. Brecht, Palm'in 1952'de aldığı bir ulusal ödül için onu önermiştir.

363) Yönetmen Bolesaw Barlog 1951'den itibaren, oda tiyatrosu olarak Schlossparktheater'e de ait olan, Berlin Schiller Theater/Batı Berlin'in yöneticisidir. Brecht, 1950'de Barlog'la bir ortak çalışma hedeflemiştir.

364) Weimmar Deutsches Theater Enstitüsü'nün öğrencisi Wera Skupin, 1950'de öğrenci olarak Berliner Ensemble'a Brecht'in yanına gelir. 1951'de Brecht ile birlikte Franz Heinrich Ziegenhagen'ın bir metninden yola çıkarak mason kantantını yazar. *Appell* kantantı Paul Dessau için yaptıkları ikinci işleridir.

365) Brecht prömiyerlerden çekinir ancak temsillerin yarattığı etkiyle son derece ilgilidir, oyun arasında ve oyundan sonra telefonla ona haberlerin iletilmesini sağlar.

366) Hollandalı ressam Hieronymus Bosch'un eski resimlerindeki grotesk cehennem sahnelerinden söz ediliyor.

367) Heykeltıraş Fritz Cremer 1946-1950 yılları arasında Viyana Uygulamalı Sanat Akademisi'nde ders verir ve 1950'de Berlin'e gider. Buchenwald anıtı onun yönetiminde René Graetz, Waldemar Grzimek ve Hans Kies'in katılımıyla yapılmıştır.

368) Schiller, Polonyalı yönetmen, tiyatro yöneticisi ve teorisyen Leon Schiller otuzlu yıllarda Edward Gordon Craig'in tiyatro reformunun tarafını tutar ve bu anlayışla çeşitli Polonya tiyatrolarında çalışır; devlet tiyatro enstitüsünün müdürüdür. 1941'de Auschwitz'e kapatılır. 1946-1949 yılları arasında Lodz'da Polonya ordusunun tiyatrosunu yönetir, 1950'den itibaren yeniden Varşova'daki Teatr Polski'de çalışır. O dönemde Polonya'nın en önemli yönetmenlerinden biri olarak görülür.

369) Sözü edilen tahminen Fernando de Rojas'ın trajikomedisi La Celestina'nın (1499) ana karakteridir; Brecht 1948'de *Coelestine* ya da *Die Ware Liebe* başlığı altında pek çok replik not eder.

370) Küçük çiftçi ve genel müdür Erwin Strittmatter gazeteci olarak yazarlık çalışmalarına başlar. Katzgraben (hayali bir kasabanın adıdır) Brecht'in bir yıl onunla birlikte üzerine çalıştığı ilk oyunudur. Brecht bir makaleyle, *Erwin Strittmatter'in "Katzgraben" oyununa dikkat çeker* (Sinn und Form, Berlin/DDR, 1953, sayı ?).

371) Sanat meseleleri için devlet komisyonu, 1951 yılında DDR'deki kültürel gelişimlerin bölümlenmesi ve kontrolü için SED'in merkez komitesi tarafından milli eğitim bakanlığında tayin edilen birimdir (Başkan: Helmut Holzhauer). Komisyon 1954'te kültür bakanlığının oluşturulmasına kadar faaliyette kalır. Brecht komisyonun pek çok kararını oldukça eleştirir bir şekilde yorumlar ve sonuç olarak komisyonun dağıtılmasını destekler.

372) Paul Dessau, bu şiirin müziğini 1954'te tamamlar (Prömiyer: 29 Ekim 1954, Halle Sendikası kulüp evinde, müzik şefi: Herbert Kegel)

373) Metin yarıda bırakılmıştır; aynı sayfada büyük bir mesafe olmaksızın yazılar devam etmektedir.

374) Schreiner: Albert Schreiner 1947'de döndükten sonra Leipzig Üniversitesi'nde ve 1950'den sonra çeşitli tarih enstitülerinde ders verir. 1952'de, *Zur Geschichte der Deutschen Aussenpolitik 1871-1945*'i yayımlar (Alman Dış Politikası Tarihine Dair 1871-1945).

375) 28 Mayıs 1953'te DDR hükümeti, devlet endüstrisindeki iş standartlarının ortalama %10 yükseltilmesine karar verdiğinde, bu Berlin'de ve DDR'de 16/17 Haziran 1953'te gösterilere ve huzursuzluğa yol açar. Brecht, hükümet karşıtı gösterilerin duyulmasından sonra 16 Haziran'da Buckow'dan Berlin'e döner, çalışanları ve arkadaşlarıyla görüşür ve 17 Haziran öğleden önce SED'in birinci sekreteri Walter Ulbricht'e, Başbakan Otto Grotewohl'e ve Sovyet Yüksek Komiseri Wladimir Semjonow'a bir mektup yazar, mektupta kendini SED'le ilgili eleştirel aynı zamanda dayanışmacı bir şekilde ifade eder. Hattâ SED'in pek çok hata yaptığına, ama onun tarihi başarılarının çoğuna saygı duyduğuna ve –hataları değil özellikleri sebebiyle– faşist ve savaş yanlısı güruh tarafından ona saldırıldığında kendisini onunla bir hissettiğine yer verir. "Savaşa ve faşizme karşı mücadelede her zaman onun tarafındaydım ve onun tarafımdayım." (Peter Suhrkamp'a mektup, 1 Temmuz 1953).

376) FDGB: Pek çok tatil ve dinlenme yurtları olan Freier Deutscher Gewerkschaftsbund'un kısaltılması (Özgür Alman Sendikaları Birliği) (DDR Sendikalar Birliği).

377) Manfred Wekwerth, Köthen'den bir grupla *Carrar Ana'nın Tüfekleri*'ni sahnelemesi sayesinde Brecht'in ilgisini çeker ve Brecht onu 1951'de Berliner Ensemble'a alır. Wekwerth, 1954'te Strittmatter'in komedisi *Katzengraber*'ın ikinci kez sahnelenmesinde rejide çalışır. Viyana'daki *Ana* sahnelemesinin idaresi onun ilk büyük görevidir. Daha sonra Berliner Ensemble'da Lo Ding'in *Hirse für die Achte*'sinin rejisini yürütür (prömiyer: 1 Nisan 1954), Kafkas Tebeşir Dairesi'nin rejisinde birlikte çalışır (prömiyer: 7 Ekim 1954), Johannes R. Becher'in Winterschlacht'ını (Brecht ile birlikte) yönetir (prömiyer: 12 Ocak 1955).

378) Eisler'in opera librettosu Johann Faustus'a yöneltilen şiddetli eleştiriler sebebiyle Hans Eisler, Temmuz 1953'te çok derin bir depresyon haliyle Viyana'ya geri döner.

379) Sayfanın geri kalanı boş bırakılmıştır.

380) Oppenheimer Birleşik Devletler Atom Enerjisi Komisyonu'ndaki idari görevinden alınır ve gizli projeler ortak çalışmasından çıkarılır. Daha sonra Princetown'daki Institute for Advanced Study'de profesör olarak çalışır.

381) Notlar, sıraya sokulmamış tek bir sayfa üzerinde bulunmuştur.

382) Brecht, Shakespear oyunu The Tragedy of Coriolanus'a kendi şekil vermesiyle Berliner Ensemble ile sahneye koyma planını artık gerçekleştiremez.

383) Brecht yazıyı New York'ta yaşayan Ruth Berlau için yazar. Santa Monica'daki çalışma odasında ondan aldığı ya da onunla ortak anılara sahip olduğu eşyaları sayar.

384) Hitler, Alman parlamentosu başkanı von Hinndenburg'u 30 Ocak 1933'te Almanya başbakanı ilan eder.

385) Avusturyalı yazar ve gazeteci Karl Kraus.

386) Metin burada kesilir; devamındaki sayfa teslim edilmemiştir.

387) Öngörülen sekiz haftalık silah eğitimi yerine Brecht, Augsburg askeri hastanesine gelir ve orada 1 Ekim 1918'den 9 Ocak 1919'a kadar hasta bakıcı olarak görev yapar.

388) Brecht, Nachdruck verboten! (1928) yazısında, bazı arkadaşlarının zorlayıcı cesaretlendirmeleriyle Augsburg'da bir askeri hastanenin askeri şurasının üyesi olduğunu öne sürer.

389) Temel eğitimden bahsediliyor.

390) Stefan (Steff) Brecht.

391) Hans Eisler.

392) Egon Breiner.

393) Kendisinin halk tiyatrosu grubu Theater am Schiffbauerdamm'da oynayan Fritz Wisten'e dair.

394) Brecht'in babasının önce ticari temsilci sonra da alım satımdan sorumlu müdür olarak çalıştığı kâğıt fabrikası Haindl, "Georg ve Elise Haindlschen Vakfı" aracılığıyla, varoş semti Klaucke'ye dört müstakil ev (sömürge) yaptırır.

395) Kastedilen tahminen, Brecht'in *Cesaret Ana ve Çocukları*'nın Berlin'de ve aynı oyunun Scala'daki Neu Theater'de sahnelenişi.

396) Sözü edilen Isot Kilian'dır. 1948'de Frischer Wind kabaresinde oynar, (Egon Monk'da vardır) bir Brecht programı düzenler ve 1949'da (Monk gibi) Brecht tarafından Berliner Ensemble'da görevlendirilir. Orada diğer rollerin yanı sıra, Das *Glockenspiel des Kreml*'de Lisa'yı, *Kafkas Tebeşir Dairesi*'nde genç traktör sürücüsünü oynar. Bunun dışında reji ve dramaturgi çalışmalarında da yer alır ve radyo için Brecht programları hazırlar.

397) Kastedilen Paula Bahnholzer'dir.

398) Moskova gezisinde kısa süreliğine Varşova'ya uğrar.

399) Kulisiewicz, Polonyalı çizer Tadeusz Kulisiewicz ile tanışıklığı sanatsal bir ortak çalışmaya dönüşür: Brecht'in *Cesaret Ana ve Çocukları*'nın Berlin temsili için çizimler yapar. Brecht onu Ekim 1955'te, *Kafkas Tebeşir Dairesi*'nin Berliner Ensemble temsilinde figürleri ve sahneleri çizdiği Berlin'e davet eder.

400) Brecht 1952'de Varşova'ya ilk ziyaretinde, Einstein'ın bir çalışma arkadaşı, atom fizikçisi Leopold Infeld ile tanışır. Infeld, Einstein ile birlikte *Die Evolution in der Physik*'i (Fiziğin Evrimi) (1937) yazar. Helene Weigel'e kitabı *Albert Einstein* hediye eder.

401) Aralık 1954'te uluslararası bir komite tarafından (aralarında yazar Louis Aragon, Ilja Ehrenburg, Pablo Neruda ve Anna Seghers'inde bulunduğu) "halklar arasındaki barışın güçlendirilesi" Stalin Ödülü Brecht'e verilir. Ödülü almak için Helene Weigel ve Käthe Rülicke ile Moskova'ya gider. 19 Mayıs'ta orada olur (Hotel Sowjetski'ye yerleşir) ve 27 Mayıs 1955'e kadar orada kalır. Stalin Barış Ödülü ona 25 Mayıs'ta sunulur.

402) Brecht, 1953'teki I. Stanislawski Konferansı'na hazırlanırken, Stanislawski'nin öğrencilerinin sayısız eserini çalışır.

403) Akimow: Yönetmen Nikolai Akimow, Stanislawski sistemi karşı-

sında eleştireldir; 1955'ten itibaren Leningrad komedi tiyatrosunun sanat direktörlüğünü yapar. *Simone Machard* projesi gerçekleşmez.

404) Sawadzki: Wachtanow'un öğrencisi Juri Sawadzki'nin (1949'dan itibaren Moskova, Mossowjettheater'in yöneticisi) *Cesaret* projesi gerçekleştirilmez. *Cesaret Ana ve Çocukları*'nın ilk Rus temsili 5 Kasım 1960'ta hayata geçirilir (Mayakowski-Theater, reji: Maxim Strauch, Cesaret rolünde Judith Gliser ile birlikte).

405) Yazıdaki boşluk, isim yerleştirilmek içindir ve oyuncu Faina Ranewskaja ile ilişkilidir. Brecht, Wladimir Bill-Belozerkowski'nin oyunu Schtorm'daki (1925, Almancası: Sturm (Fırtına), 1957) "harikulade satıcı sahnesi için" ona teşekkür eder. Bkz. Faina Ranewskaja'ya mektup, 24 Mayıs 1955.

GÜNLÜKLER 2

1941-1955

Brecht 1956 yılında öldüğünde ardında bıraktığı eserler aşağı yukarı altmış ciltti. Brecht gibi, dünya edebiyatına ve tiyatrosuna yön vermiş bir büyük yazarın henüz lise öğrencisiyken tuttuğu notları, yazdığı şiirleri okumanın verdiği heyecan bir yana, o genç Brecht'in korkularıyla, kaygılarıyla, isyanı ve öfkesiyle, aşkları ve beklentileriyle, umudu ve umutsuzluğuyla, yani işte henüz on beşinde bir genç, hayat karşısında ne hissederse, hepsiyle yüzleşiyoruz. Ve samimiyetle yazılmış -nihayetinde bir günlüktür çünkü elimizdeki- bu satırları okurken, asıl başka bir şeye tanıklık ediyoruz: o yılların Almanyası'na, dünyasına. Yaklaşan savaş, Hitler, Nazizm, yoksulluk, dünyanın yaşadığı en büyük soykırım, Brecht'in satırlarıyla bir kere daha yazılıyor insanlık tarihine.

İki cilt halinde yayımladığımız Günlükler'in ikinci cildi, yazarın 1941-1955 yılları arasında tuttuğu notlardan –Günlükler, Jurnaller ve Otobiyografik Notlar alt başlıklarıyla– oluşuyor. Ve –geç de olsa– nihayet Türkçe okuru da Brecht'in yazma-yaşama serüvenini kendi ağzından (elinden) dinliyor.

BERTOLT BRECHT GÜNLÜKLER 2 (1941-1955)

ISBN 978-975-273-458-6